

2016

ÅRSRAPPORT

Sammen får vi ting til å skje

Innholdsfortegnelse

Om banken

Konsernsjefen har ordet	4
Sentrale mål og strategier	6
Til stede	8
Vår historie	9

Virksomheten

Organisering	11
Privatmarked	12
Næringsliv	14
Digital utvikling	16
Eierinteresser	17
SpareBank 1-alliansen	20
Menneskene - bankens største fortrinn	21

Samfunnsansvar

Samfunnsansvar	25
----------------------	----

Styring og ledelse

Konsernledelsen	32
Styret	34
Tillitsvalgte	37
Eierstyring og selskapsledelse	39

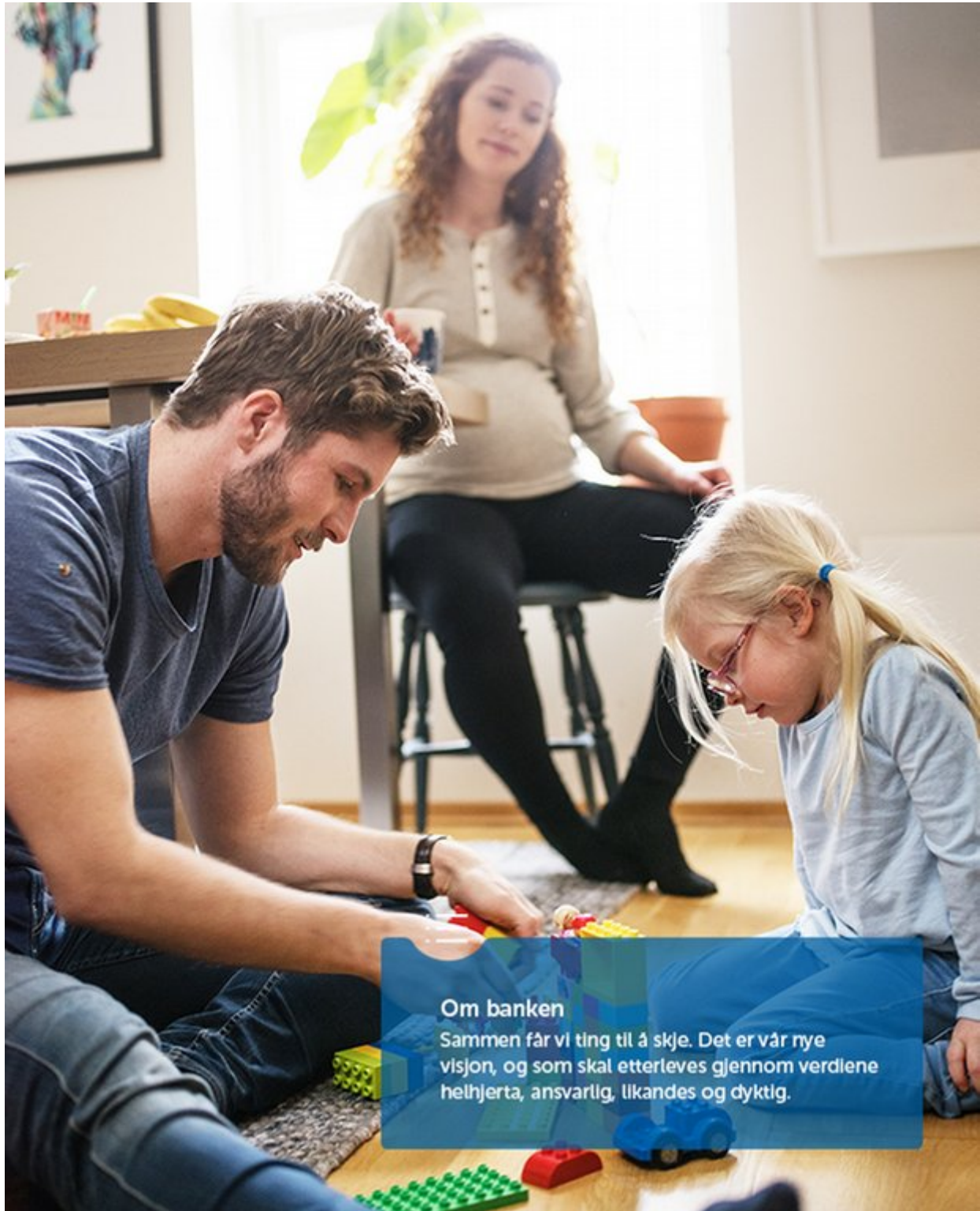
MING

Egenkapitalbevis	52
------------------------	----

Finansielle resultater

Styrets årsberetning	55
Resultatregnskap	71
Balanse	73
Endring i egenkapital	74
Kontantstrømoppstilling	77
Noter til regnskapet	78
Analyse av regnskapet (konsern)	166
Erklæring i henhold til verdipapirhandellovens § 5-5	171
Revisjonsberetning	172

Om banken

Konsernsjefen har ordet

Mer enn en bank: SpareBank 1 SMN har i snart 200 år bidratt til utvikling i Trøndelag og det siste tiåret også på Nordvestlandet. Dette gjør vi både ved kunnskapsbasert finansiering av bedrifter og privatpersoner, og at deler av bankens overskudd gis til en rekke gode formål innen næringsutvikling, kultur og idrett. På den måten er vi mer enn en bank for våre kunder.

For å fylle denne rollen må vi være lønnsom og solid. Vi må være minst like lønnsom som våre konkurrenter og ha en soliditet slik at vi har evne til å tilfredsstille de regulatoriske kravene vi til enhver tid må innrette oss etter.

Det er med stor tilfredshet vi ved utgangen av 2016 kunne konstatere at arbeidet med kapitaloppbygging har vært vellykket. Vi har nådd kapitalmålet på 14,5 prosent med god margin, og kan nå gå inn i en normal driftsfase hvor egenkapitalbeveiseierne kan forvente et høyere utbytte enn under kapitaloppbyggingen.

SpareBank 1 SMN har i de fleste årene etter bankkrisen tidlig på 90-tallet levert solide resultater. I 2002 fikk vi nullresultat hovedsakelig som følge av de tapene vi pådro oss i krisen som rammet norsk havbruksnæring. I 2016 har vi opplevd en dyp og alvorlig krise innen leverandørindustrien til oljebransjen. Dette har påført banken det høyeste utlånstapet målt i nominelle kroner siden 1991.

Likevel opplever vi solid resultatforbedring. Dette bekrefter at banken etter en periode med kapitaloppbygging står bedre rustet enn noensinne til å tåle svingninger. Tross eksponeringen mot en av nasjonens viktigste næringer har vi systematisk redusert risikoen på bankens balanse. Vi har redusert konsentrasjonsrisikoen ved å ta ned antallet store låneengasjement og vi har hatt en sterk og lønnsom vekst i privatmarkedet. I tillegg til økt satsing mot familier, barn og unge vil vi fremover markere oss enda sterkere som bank for den vanlige SMB-bedriften.

Med dette har vi både bygd opp en soliditet som gjør oss til en av landets best kapitaliserte banker og vi har redusert risikoen i bankens utlån. I tillegg gjør vi innenfor SpareBank 1-alliansen betydelige investeringer i digitalisering og robotisering for å bedre kundeopplevelsen og redusere våre driftskostnader. I sum gjør dette at vi har et svært solid grunnlag for gode resultatprestasjoner i årene som kommer.

Derfor opprettholder vi målsettingen om 12 prosent avkastning på egenkapitalen, selv i økonomiske omgivelser med svært lav risikofri rente. Vi signaliserer like tydelig at vi vil sikre våre egenkapitalbeveiseiere forutsigbarhet og høye og stabile utbytter fremover.

Banken tar hvert år gjennom Konjunkturbarometeret temperaturen på næringslivet i landsdelen. 2016 kan oppsummeres med at det går godt i det meste av Trøndelag, og at det på Nordvestlandet etter en tøff periode kan se lysere ut. Arbeidsledigheten i begge trøndelagsfylkene er nå lavere enn begge de foregående årene, mens Møre og Romsdal fortsatt merker ringvirkningene av utfordringene i oljesektoren.

Det er krevende når en hel næring opplever at verdier som har vært bygd opp gjennom generasjoner viskes ut, og hele lokalsamfunn blir rammet gjennom arbeidsløshet og redusert skatteinngang. Vi har vært med på mange oppturer og nedturen siden banken ble etablert i 1823. Vi har lært at nedturene kan være smertefulle og påføre både eiere, ansatte, banken og samfunnet betydelig tap, men vi har også erfart at det ved nært

samarbeid mellom alle disse aktørene er fullt mulig å komme styrket ut av en krise. Norsk havbruksnæring er et fremragende eksempel nettopp på dette.

Noen av våre større næringslivskunder har i 2016 vært gjennom en omfattende restrukturering. Banken fikk en solid markedsposisjon i oljeleverandørindustrien på Sunnmøre da vi i 2008 overtok Glitnirs bankvirksomhet i Norge. Vi har siden opplevd god inntjening og et nært og godt samarbeid med våre kunder.

Vi har tatt relativt store tap, og vi tror at det vil komme noe mer fremover. Mange arbeidsplasser og verdier har gått tapt, men det er også gjort mye for å sikre arbeidsplasser lokalt og at verdier og eierskap skal forbli i landsdelen. Det betyr derfor mye for oss når en aktør som Farstad Shipping etter et år med krevende forhandlinger offentlig takker banken for å ha opptrådt på en ryddig og ordentlig måte. Kunden har sett verdien av tilstedeværelse og at beslutninger fattes lokalt.

Det er likevel egnet til bekymring at store deler av den maritime næringsklyngen på Sunnmøre er konsolidert inn i større enheter med sine hovedkontor andre steder. Vi gleder oss over at mange har opprettholdt sitt regionale eierskap og håper intenst på at restruktureringen som nå er gjennomført, viser seg å være robust nok til å håndtere potensielt nye nedturer.

I SpareBank 1 SMN har vi genuin tro på at det har stor verdi å være tett på lokalsamfunnene og kundene. Derfor er vi fysisk til stede i hele landsdelen. Dette betyr ikke at vi ikke tilpasser vår distribusjon til mer krevende rammevilkår. I likhet med våre konkurrenter må vi fokusere på reduserte kostnader. Men vi gjør dette litt annerledes. Vi reduserer våre kostnader gjennom færre ansatte og billigere lokaler, samtidig som vi legger til rette for at kundene våre til daglig benytter selvbetjente løsninger. Slik er vi fysisk til stede der folk bor med en tilgjengelighet tilpasset det reelle behovet, og vi oppnår sterk kundelojalitet i en digital verden.

Siden etableringen av SpareBank 1-alliansen i 1996 har vi hatt en strategi der målet er å øke provisjonsinntektene. Våre datterselskaper og tilknyttede selskaper utvikler seg svært tilfredsstillende og bidrar til at vi i 2016 hadde inntekter utover margininntektene som utgjør nær halvparten av de samlede inntektene for konsernet. Dermed har vi nådd nok et mål, nemlig en inntektsdifferensiering som gjør oss mindre sårbare for svingninger i renteinntektene.

Alle ansatte i banken har i 2016 bidratt i utviklingen av bankens nye visjon og verdier som vi som organisasjon mener skal være rettleidende for vår adferd og forretningsutvikling. Den nye visjonen er: «Sammen får vi ting til å skje».

Visjonen uttrykker på en god måte vår sterke vilje til å videreføre vår nesten 200 år lange tradisjon for å stå sammen med våre kunder og de samfunnene vi betjener i årene som kommer. Målet er å videreføre en sunn bankdrift gjennom sterk soliditet og gode resultater og derigjennom være en pådriver for å utvikle vår region slik at næringslivet blomster og våre ungdommer og folk flest har lyst til å bo nettopp her.

Vi har lagt et godt, men krevende år bak oss. Etter min mening er vi svært godt rustet til å levere gode resultater og samfunnsnyttige bidrag også i 2017 og årene som kommer.

Sentrale mål og strategier

Visjon og verdier

Banken har siden 2004 hatt "Den anbefalte banken" som visjon basert på verdiene "nær og dyktig". I andre halvdel av 2016 har hele organisasjonen gjennom et stort og bredt engasjement bidratt til å skape en nye visjon og nye verdier, som resulterte i et styrevedtak i februar 2017.

Vår nye visjon handler om å skape energi, resultater, endring og utvikling. Vi har derfor valgt "Sammen får vi ting til å skje" som vår visjon. *Sammen* står først, og det er ikke tilfeldig. Det vi ønsker å få til kan vi bare lykkes med sammen med andre. Med kolleger, kunder, leverandører, partnere og andre gode krefter lokalt og regionalt. Vi vil bygge relasjoner og være på lag. *Får vi ting til å skje* handler om at vi skaper energi, resultater, endring og utvikling. Det skjer ting når vi kommer på banen.

De nye verdiene våre er:

Helhjerta: Det er herlig å være sammen med engasjerte folk, og ingenting er mer inspirerende enn å jobbe med helhjerta kolleger. Det er puls, kraft og lidenskap i et helhjerta menneske – for ikke å snakke om en bank full av slike.

Ansvarlig: Integritet, troverdighet, tillit, vidsyn og kunnskap er alle viktige egenskaper. Vi har oppsummert dem i ett ord: Ansvarlig. Å være ansvarlig er å si ja når det er riktig og nei når det er nødvendig.

Likandes: Vi er positive og lett å like. Vi er jordnære og ujølete. Vi er hel ved og på kundens parti. Folk velger en bank de liker. En som er likandes.

Dyktig: Dyktige folk har beina på jorda og trenger ikke å slå om seg med storslagne ord og begreper. De utstråler profesjonalitet og kompetanse uten å skape kunstig avstand. Dyktige folk vinner kundenes tillit.

Strategisk ambisjon

SpareBank 1 SMN vil være et selvstendig, regionalt finanshus som utgjør et kraftsenter for å virke i og for å utvikle regionen. Vi skal være lønnsom og best på kundeopplevelser. SpareBank 1 SMN er ubestridt solid, og målet er en egenkapitalavkastning som plasserer banken blant de tre beste bankene i Norge. SpareBank 1 SMN skal styrke sin markedsposisjon spesielt i Trondheim, Molde og Ålesund – byer som vil få sterk befolkningsvekst i årene fremover samt i markedet for små og mellomstore bedrifter.

Vår ambisjon er å forbli en selvstendig, regional og lønnsom bank som betyr mer for bedrifter og personer i vårt markedsområde enn hvilken som helst annen bank. SpareBank 1-alliansen er bankens strategiske fundament og gir grunnlag for SpareBank 1 SMN sine regionale forretningsstrategier og selvstendighet. SpareBank 1 SMN skal ha en aktiv rolle i utviklingen av SpareBank 1-alliansen som en ledende norsk finansgruppering.

Sentrale tema

SpareBank 1 SMN vil i perioden 2017-2020 iverksette konkrete prosjekt som skal bidra til å skape en effektiv, kundeorientert og fremtidsrettet bank. Hovedtema som ligger til grunn er blant annet:

- Skape fremtidens bank. Delprosjekter og tiltak som skal styrke bankens dominerende posisjon i regionen, øke salgskraften i alle kanaler samtidig som vi bygger en infrastruktur som sikrer kostnadseffektiv salg, distribusjon, produksjon og drift
- SpareBank 1- alliansen er bankens strategiske plattform for kostnadseffektiv drift, utvikling og innovasjon. SpareBank 1 SMN skal bidra til utvikling av lønnsomme produktselskaper i banksamarbeidet
- SpareBank 1 SMN skal være et kraftsenter for å bidra til regionens utvikling og langsiktig verdiskaping. Aktivitetene spenner over et bredt sett tiltak der banken samarbeider med privatpersoner, bedrifter, lag og foreninger

SpareBank 1 SMN vil i 2017 iverksette tiltak som skal bidra til å realisere bankens strategiske ambisjon. Utvikling av fremtidens bank og fremtidens distribusjonsmodell vil ha spesielt høy oppmerksomhet i form av utviklingsprosjekter. Disse skal sikre at banken utvikler enkle og effektive løsninger for kundene i alle kanaler.

Finansielle mål

SpareBank 1 SMN skal være blant de best presterende bankene i Norge gjennom å være:

- **Kundeorientert:** Banken skal være best på kundeopplevelser og derigjennom styrke sin markedsposisjon
- **Lønnsom:** Banken skal ha en årlig egenkapitalavkastning på 12 prosent
- **Solid:** Banken skal ha en ren kjernekapitaldekning på 15 prosent
- **Effektiv:** Banken skal ha nullvekst i nominelle kostnader i morbanken fra 2014 til 2018
- **Utbytte:** Banken skal gi egenkapitalbeviserne 50 prosent utbytte på sin rettmessige del av overskuddet

Til stede

Vi satser på en kombinasjon av dyktige rådgivere på mange steder, og enkle og gode digitale løsninger.

Nettbank

7.650.867
Innlogginger

Mobilbank

20.711.655
Innlogginger

smn.no

8.500.000
Besøk

mCASH

600.000
Nedlastinger

Facebook

60.000
Følgere

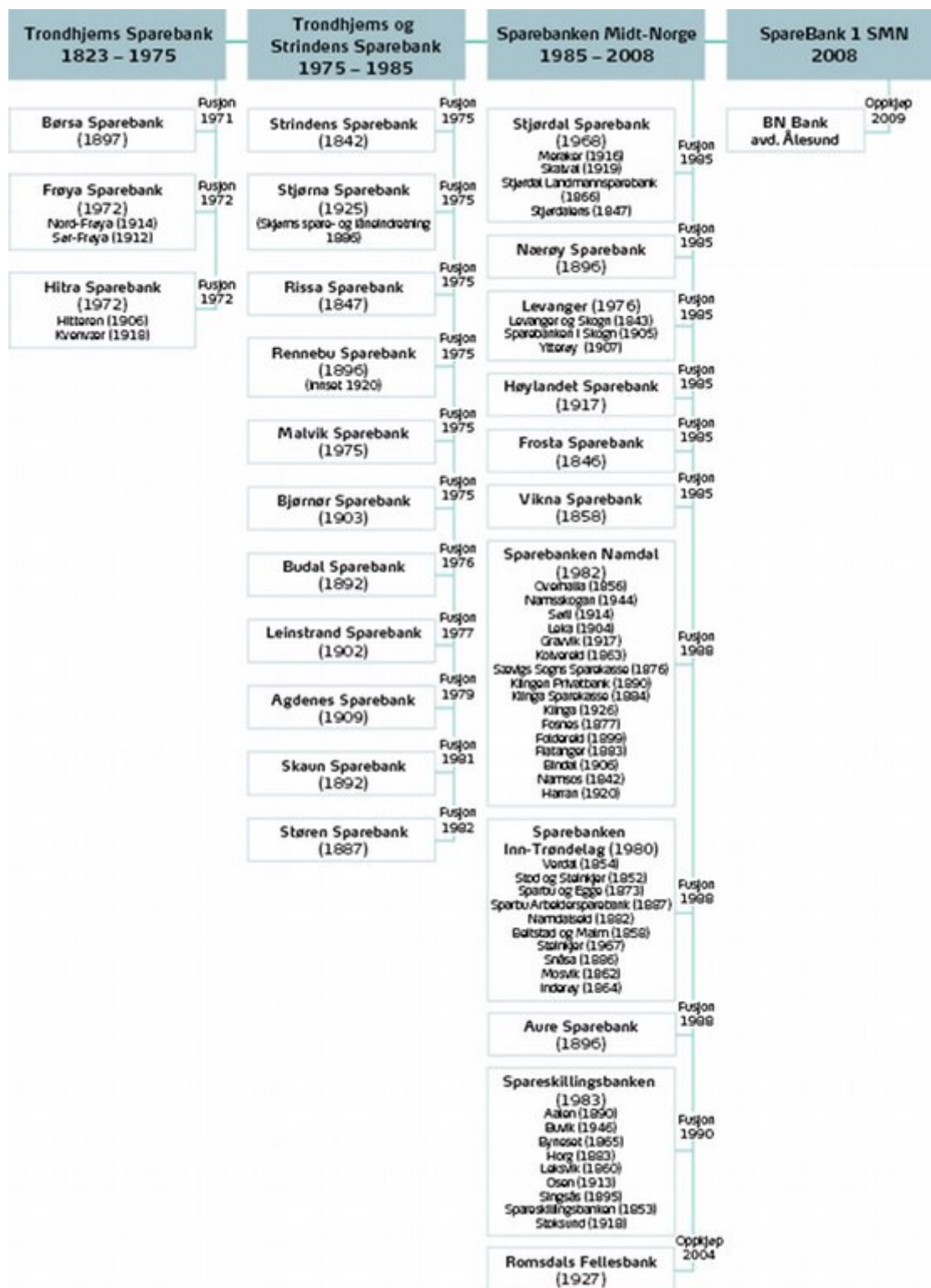
Direktebank

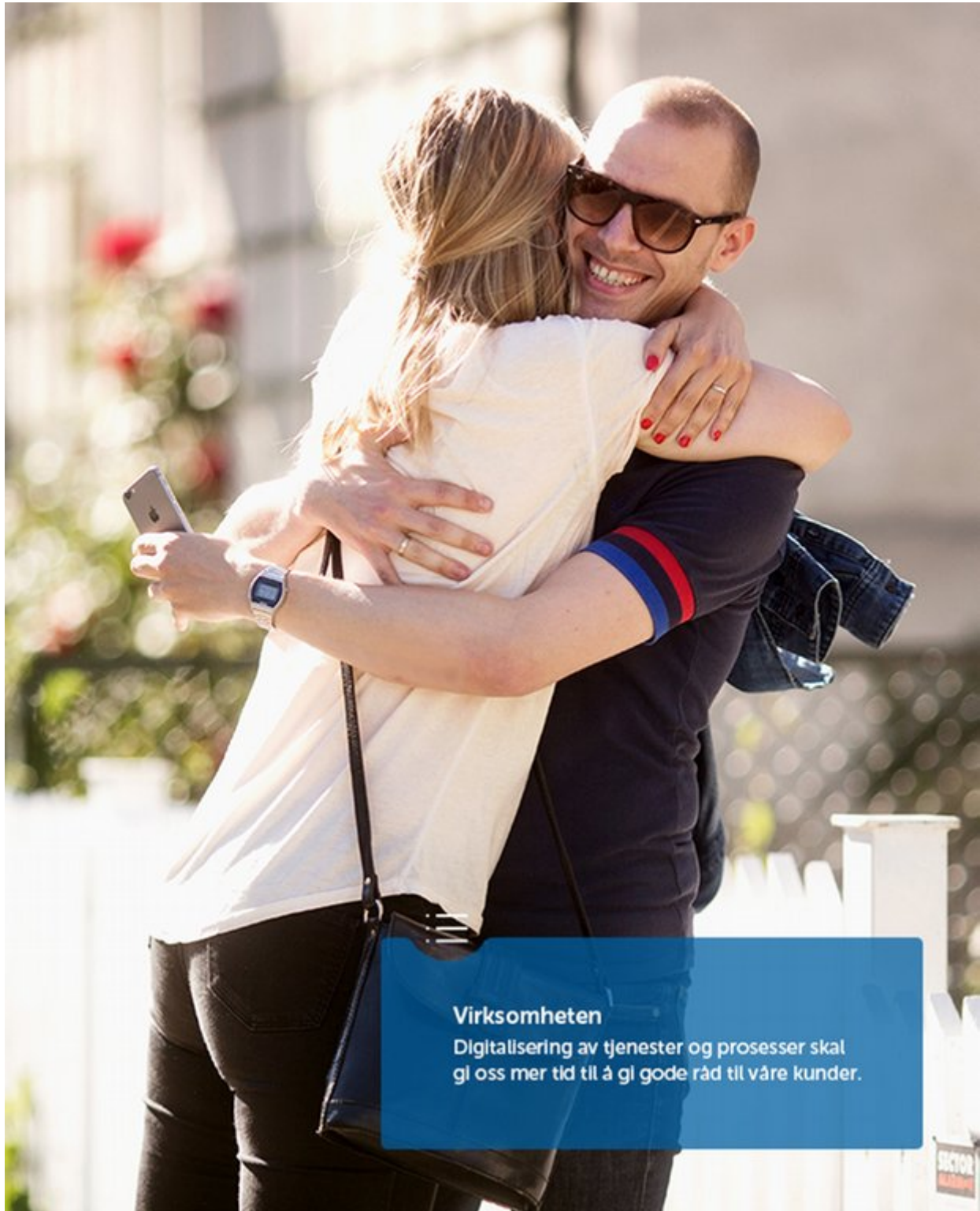
421.000
Henvendelser

Vår historie

De første kundene gikk inn døra i Trondhjems Sparebank i 1823. Opprinnelig hadde banken som mål å bekjempe fattigdom og gi vanlige folk mulighet for å spare. I dag er SpareBank 1 SMN en av landets største banker og et komplett finansvarehus.

Virksomheten

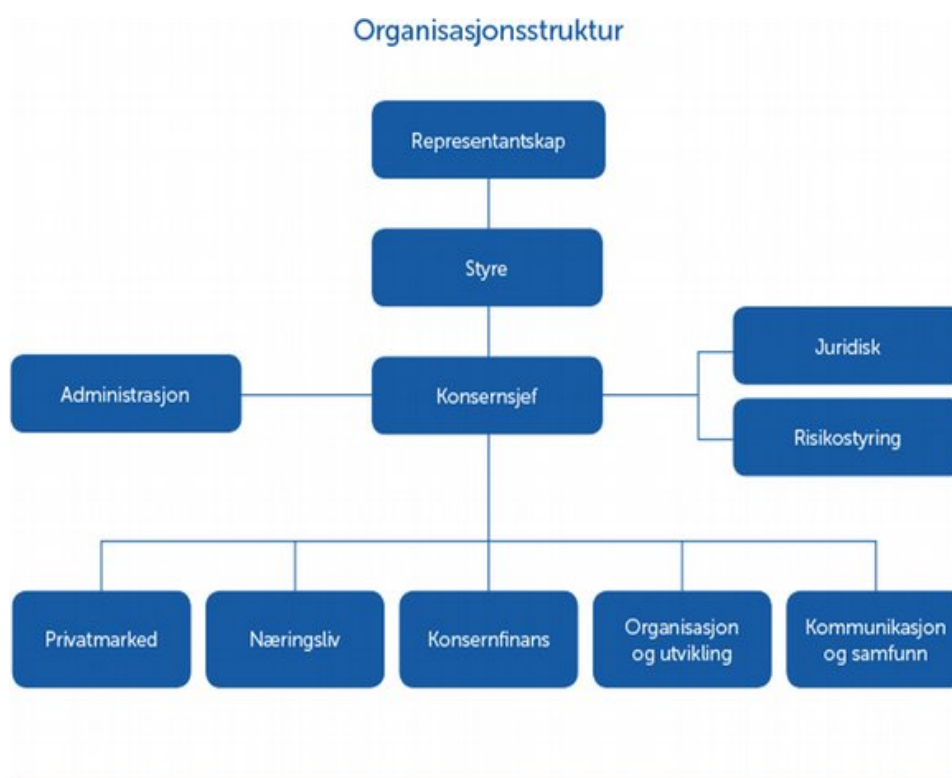
Virksomheten

Digitalisering av tjenester og prosesser skal gi oss mer tid til å gi gode råd til våre kunder.

Organisering

SpareBank 1 SMN er regionens ledende finanskonsern og en av seks eiere i SpareBank 1-alliansen. Hovedkontoret ligger i Trondheim og konsernet har med sine datterselskaper i overkant av 1300 ansatte. SpareBank 1 SMN er en regional selvstendig sparebank med lokal forankring. Gjennom SpareBank 1-alliansen og egne datterselskaper har SpareBank 1 SMN sikret seg tilgang til konkurransedyktige produkter innen finansiering, sparing, forsikring og betaling. Bankens organisering bygger på følgende struktur:

Finanskonsernet SpareBank 1 SMN

Privatmarked

Forretningsområdet Privatmarked tilbyr rådgiving til personkunder, landbrukskunder, lag og foreninger og enkeltpersonforetak. Banken kan sammen med produktleverandører og datterselskaper tilby alle produkter som er viktig for å gjøre kundens økonomi enklere og tryggere, og finne løsninger sammen med kunden. Rådgivingen tar utgangspunkt i kundens behov. Vi tror at selv om produksjonsoppgaver og løsninger blir mer og mer digitale, så finnes det et stort og udekket behov for rådgiving og trygghet i økonomiske valg for alle forretningsområdets kundegrupper.

Selv om vår dialog med kunden ikke lenger dreier seg rundt et fysisk møte, så ser vi styrken i en desentral lokalisering som gir kunden mulighet til å møte oss, og oppleve at vi er noe mer og annet enn summen av våre produkter.

I tillegg til å følge bransjens normer og krav til god rådgivingsskikk skal vi som bank også bidra med kunnskap og innsikt som bringer stadig bedre og mer relevant rådgivingsinnhold til våre kunder. Vi kjennetegnes ved at vi med våre produkter dekker en stadig større andel av våre kunders behov for finansielle tjenester i en bransje hvor mange aktører fokuserer på salg av enkeltprodukter.

Kunder og markedsposisjon

SpareBank 1 SMN har gjennom 2016 styrket sin posisjon som den ledende aktøren innenfor alle privatmarked sine kundegrupper og alle produktområder. Det har blitt gjennomført over 52.000 planlagte rådgivingssamtaler i 2016, og dette antallet forventes å vokse ytterligere. Det er fremdeles positiv risikoutvikling i boliglånsporteføljen.

Virksomheten har en sterk posisjon hos kundene, og har en meget god utvikling i kundetilfredshet. Samspillet med datterselskaper, Næringsliv og LO er viktig for Privatmarked for å nå divisjonens mål om fortsatt økt aktivitet og vekst i antall kunder.

Finansiell utvikling

Samlet resultat før skatt for Privatmarked ble 850 millioner kroner. Det er en høy vekst i låneporteføljen, men med gjennomgående lav risiko. Vekstøkningen fra 2015 er i stor grad knyttet til nye lånekunder fra banker som har gjennomført strukturelle endringer, og ikke lenger tilbyr lokal rådgiving. Vi har i tillegg til rekordstor kundetilgang også opplevd en god utvikling i salget av breddeprodukter, og har positive forventninger til veksten i breddealg også i 2017.

I tiden fremover forventer vi større usikkerhet i boligmarkedet, og dette kan påvirke risiko i bransjen. Allerede i mars 2016 ble det gjort endringer i kredittpraksis for å stå godt rustet dersom det skulle komme en situasjon med utflating eller fall i boligprisene. Regionen har en robust næringssammensetning, og i tillegg har banken fokusert sin virksomhet på Privatmarked mot mindre lån og boligfinansiering. Dette medfører god risikospredning ved et eventuelt omslag i økonomien.

Mer tid til kunder

Forenkling og automatisering av interne prosesser har frigjort mye tid for våre medarbeidere. Selv med færre ressurser har vi fått mer tid til å gi gode råd til kundene.

Svein Tore Samdal, konserndirektør privatmarked

I 2016 har vi viet mye oppmerksomhet til å sørge for å ha riktig aktivitet i alle funksjoner i alle kanaler. Som eksempel har antall møter med kunder og utgående aktivitet hatt en meget god utvikling. Vi oppnådde historisk høy tilgang av kunder i 2016 med vekst på 15 000 nye kunder. Kombinert med en relativt lav avgang på 5500 kunder førte det til en god netto kundevekst.

Vi oppnådde en utlånsvekst på hele 10,7 prosent. Det som skiller veksten i 2016 fra mer normale år, er at en høyere andel av låneveksten kommer fra nye kunder. Noen konkurrenters valg om å avvikle kontorer i deler av vår region ga oss en mulighet til å hente inn solide, gode kunder med god risiko, og den muligheten tok vi. Økt aktivitet har vi også benyttet til å jobbe med å øke produktdekningen på de 215.000 privatkundene vi har. Salg av breddeprodukter utviklet seg godt i 2016.

Vi tror på at det å ha sterk lokal tilstedeværelse med relasjoner til kundene skal gi banken et forretningsmessig fortrinn. Overordnet skal vi utvikle en utmerket digital bank med tilstedeværelse av dyktige kunderådgivere på mange, men kostnadseffektive, lokasjoner i regionen vår. Kunderekruttering er en effekt, men vi ser også at det har gitt og skal fortsette å gi oss enda sterkere fortrinn i å utvikle produktbredde, ha lang varighet på kundeforholdene, bidra positivt til marginer, sikre et bedre utgangspunkt for å levere på service og relevante initiativ og til å nå høyere kundetilfredshet. Relasjonsstyrken vår bidrar også til økt salg i kundesenteret og i digitale kanaler.

Vi skal videreutvikle samspillet mellom den fysiske, digitale og fjernbetjente kanalen, med fokus på å fjerne smertepunkter for kunden og gi mest mulig verdi. Det betyr forenkling og å levere på kundens forventninger på alt fra dagligbank, responstid og service til relevante initiativ og kompetent rådgiving. Vi skal gjøre det enklere for våre kunder å få løst sine behov digitalt, men også ha dyktige rådgivere tilgjengelig ved behov. Vi fortsetter å effektivisere interne prosesser for kostnadseffektivitet, men ikke minst for å frigjøre tid for å kunne bruke mer tid med kunder.

Resultatet av dette skal også i framtida være at vi rekrutterer mange og riktige kunder, forsterker kryssalg og synergi med andre deler av konsernet, øker produktdekningen, har liten kundeavgang, leverer på serviceforventninger, har høy kundetilfredshet – og slik oppnår best lønnsomhet.

Privatmarked	2016	2015
Innskudd	34,9 mrd	33,5 mrd
Utlån	93,8 mrd	85 mrd
Antall kunder i 1000	215	209
Antall årsverk	371	*
Resultat f. skatt	850 mill	873 mill

* pga endringer i organisasjonen er det ikke oppgitt antall årsverk i utgangen av 2015

Næringsliv

Forretningsområdet Næringsliv gir banken råd innen finansiering av investeringer og drift, betalingsformidling innland og utland, sikring av rente- og valutaforretninger, plassering av overskuddslikviditet samt forsikring av personer, bygg og løsøre. Mye av virksomheten skjer i tett samhandling med Privatmarked, SpareBank 1 Markets samt datterselskaper og tilknyttede selskaper som tilbyr leasing, factoring og regnskap.

Virksomheten er fysisk lokalisert i hele markedsområdet for å sikre nærhet til kundene kombinert med tilfredsstillende kompetansemiljøer. Banken er IRB-godkjent og benytter avansert IRB-metode for beregning av kapitalkrav og kreditt risiko. Banken har gode kredittmodeller, prosesser og verktøy samt organisering av bransjekompetanse som sikrer god kunnskap og styring av låneporteføljen. Dette skal medvirke til at videre vekst skjer i tråd med bankens ansvar som regional markedsleder, samtidig som den eksponerte risiko er i overensstemmelse med bankens kredittstrategi.

Kunder og markedsposisjon

Banken betjener ca. 20.000 næringslivskunder medregnet offentlig sektor. I 2016 ble det registrert ca. 2.000 nye næringslivskunder. SpareBank 1 SMN har en markedsandel på rundt 35 prosent i bedriftsmarkedet i regionen. I tillegg betjener banken en rekke kunder innen forretningsområder som forsikring, kapitalmarked, leasing, factoring og regnskapsføring. Næringslivet i Trøndelag og på Nordvestlandet preges av et stort antall små og mellomstore bedrifter. Denne strukturen gir klare føringer for bankens organisering av virksomheten.

Kundesenter Bedrift er integrert i bankens avdeling for Forretningsutvikling Næringsliv. Dette åpner for at bedriftskundene får god oppfølging og relevant rådgivning i valg av produkter og tjenester samt bruk av digitale tjenester. Kundetilfredshet (KTI) ble målt til all-time-high på 88 i 2016. I denne målingen inkluderes kompetanse, service, informasjon og initiativ.

Finansiell utvikling

Forretningsområdet Næringsliv økte inntektene med nær 90 millioner kroner til 1,2 milliarder i fjor. Inntektene genereres fra positiv utvikling innenfor alle forretningsområder, men spesielt fra økte innskuddsmarginer og økte garantiprovisjoner. Spesielt gledelig er det at inntektene fra forsikring (skade og liv) øker og at stadig flere bedrifter ser verdien av å samle sine finansielle tjenester hos en lokal leverandør som tilbyr lokal kompetanse på alle produktområder. Vekst på utlån har vært lav og i tråd med kapitalplanen til banken og endte på 0,7 prosent for året, mens innskuddsveksten ble meget god med en økning på 6,7 prosent. Vi forventer lav utlånsvekst også i 2017 mens vi har ambisjoner om en innskuddsvekst i området på fem prosent.

I takt med digitalisering av våre produkter og tjenester har vi tatt ned antall ansatte og derigjennom kostnadene på forretningsområdet. Det vil bli satt ytterligere fokus på digitalisering, effektivisering av prosesser og reduksjon av antall ansatte i 2017.

Oljeprisnedgangen har medført en vesentlig forverring av utsiktene til selskapene som jobber innenfor olje- og offshore, og der er derfor bokført tap på 490 millioner kroner i 2016. I all hovedsak er nedskrivningene relatert til en portefølje av offshore-service fartøyer. Det er liten smitteeffekt av lav oljepris til andre næringer og tap og mislighold på øvrige deler av porteføljen er svært lave.

Øker satsingen mot SMB

SpareBank 1 SMN har klare ambisjoner om å styrke posisjonen som den ledende banken for små og mellomstore bedrifter i Trøndelag og på Nordvestlandet.

Vegard Helland, konserndirektør næringsliv

Næringsliv jobber systematisk med rekruttering av nye kunder og alle kunderådgiverne har egne mål for kunderekuttering i 2017. Arbeid med kontinuerlig forbedring er sentralt for å frigi tid til kunderådgiverne slik at deres primære hovedoppgave blir å ivareta eksisterende kunder og rekruttere nye. I 2017 vil vi fortsette å fokusere på SMB-segmentet slik at konsentrasjoner mot næringer eller enkeltkundegrupperinger reduseres. Løsningen ligger i nærhet til dyktige rådgivere i banken kombinert med utvikling av nye digitale løsninger som gjør det enklere å utføre dagligbanktjenester og som frigjør tid og ressurser til god rådgivning og skreddersydde løsninger for kunden.

Banken har mål om å redusere tapene i forhold til de nivåer vi har sett i 2016. Sammen med et lønnsomhetsforbedringsprogram for forretningsområdet, vil dette bedre resultatet og den risikojusterte avkastningen. Banken er fortsatt beredt til å ta nødvendige grep for å møte problemer som eventuelt måtte dukke opp innen olje og offshore. I tett samarbeid med kundene tilstreber banken å finne løsninger som ivaretar felles interesser under de til enhver tid rådende konjunkturer. Således vil forretningsområdet Næringsliv opprettholde kapasitet og kompetanse, og på lang sikt vil være nær og dyktig med sine finansielle tjenester. Selv om makrobildet er usikkert på overordnet nivå er utfordringene ulike i de bransjene bankens kunder er eksponert i. Banken publiserte også i 2016 et eget Konjunkturbarometer som tar pulsen på de viktigste bransjene i regionen i tillegg til å lage prognoser for økonomisk vekst i våre tre fylker. Næringsliv legger stor vekt på å ha rådgivere med praktisk forretningsforståelse i viktige bransjer. Dette skjer i tett samarbeid med andre SpareBank 1-banker.

I 2016 har forretningsområdet hatt stort fokus på compliance og spesielt på anti-hvitvaskingsarbeid. Arbeidet har gitt gode resultater og enheten er måloppfylgende på sine ambisjoner ved utløpet av året. Videre har vi iverksatt et stort arbeid for å bygge en ny kundeflate som kombinerer informasjon fra bank og regnskap og som samtidig gir tredjeparter mulighet til å levere tjenester til våre kunder. Den nye kundeflaten vil bli gjort tilgjengelig i markedet i løpet av 2017 og vil muliggjøre økt digitalt salg og ikke minst distribusjon av nye produkter og tjenester.

Næringsliv	2016	2015
Innskudd	32,4 mrd	30,4 mrd
Utlån	38,9 mrd	37,2 mrd
Antall kunder i 1000	20	18
Antall årsverk	158	*
Resultat f. skatt	384 mill	659 mill

* pga endringer i organisasjonen er det ikke oppgitt antall årsverk i utgangen av 2015

Digital utvikling

I fjor lanserte banken ny funksjonalitet i mobil- og nettbank annenhver uke i snitt, og forventer en enda hyppigere frekvens i 2017. Flere av våre nye kjøpsløsninger for privatmarkedet har raskt oppnådd et høyt antall transaksjoner. Dette viser at nye løsninger tas i bruk, og understøtter vår hypotese om at kundene er klare for våre digitale løsninger.

Fra støtte til kjerne

Fra å ha en tradisjonell bank med digitale støtteprosesser er SpareBank 1 SMN i ferd med å bygge en digital bank med betjent drahjelp. Den betjente kanalen skal jobbe på de samme digitale flatene, og sørge for at kundene våre alltid kan søke råd og trygghet hos en rådgiver som kjenner dem.

Nelly S. Maske, konserndirektør organisasjon og utvikling

Banken gjør store investeringer i utvikling av nye komplette, enkle og intuitive kjøpsløsninger som gir økt salg og gode kundeopplevelser. I tillegg til ny funksjonalitet vil vi prioritere utvikling av komplette serviceløsninger med gode søkemotorer samt proaktiv service der kundene kan chatte med smarte roboter i løpet av 2017.

Målet er en kundedialog som skal treffe kundene med riktig budskap i riktig kanal til riktig tid. For å lykkes med dette er vi avhengig av å investere i bakenforliggende systemer. Med stort fokus på datafangst og avanserte analysemodeller skal banken bli mer personalisert og relevant.

Teknologi muliggjør effektivisering på nye måter. I 2015 akselererte vi arbeidet med å digitalisere interne arbeidsprosesser, og arbeidet har fortsatt i 2016 med implementering av virtuelle roboter. Foreløpig er et titall arbeidsprosesser blitt automatisert. Framover forventes det at maskinlæring og kunstig intelligens (AI) vil kunne automatisere også mer kompetansekrevende oppgaver.

Banken gjennomgår store endringer, og vi jobber tett på både oppstarts- og gründermiljø i regionen for å gi og få god innsikt og kunnskap. Det er en klar trend at utviklingstiden går ned, og at utviklingen i større grad skjer gjennom et åpent samarbeid med partnere. For banken er det vesentlig å være tett på det som skjer i gründermiljø og akademia. Vi gjennomfører innovasjonsprosesser med raske sykluser for å teste og lære.

Bevegelsen mot den gruppen av kunder som definerer seg selv om digitale er doblet på to år, en endring som er sterkere enn vi har antatt. Vi tror opptak av nye løsninger vil skje hurtig og med stor kraft i tiden som kommer. Betalingsområdet er ett av områdene våre som er i stor endring, der mottakelsen av betalingsløsninger som mCASH er et eksempel på hvor hurtig bevegelser skjer.

Utviklingen framover vil i større og større grad handle om å skape plattformer med tjenester som er relevante for kunden og der flere tilbydere bygger økosystemer som øker verdien for kundene. Digitale tjenesteplattformer og delingsøkonomi har hatt sterk vekst de siste årene. Trenden utfordrer våre kundeflater, men gir oss samtidig mange muligheter for å utvikle og utvide våre forretningsmodeller.

Eierinteresser

EiendomsMegler 1 Midt-Norge

Selskapet er markedsleder på salg av nye og brukte boliger i Trøndelag og Møre og Romsdal, og styrket markedsposisjonen i 2016. Det ble solgt 5800 brukte boliger og 1600 nye boliger, tilsvarende en markedsandel på over 40 prosent. I tillegg betjener spesialiserte meglere markedet for salg og utleie av næringseiendom. Resultat før skatt ble 67 millioner kroner.

EiendomsMegler 1 Midt-Norge har 30 kontor samlokalisert med SpareBank 1, og samarbeider tett med lokale eiendomsaktører. Selskapets visjon er å være Norges mest lønnsomme meglerforetak for kunder, ansatte og eiere. EiendomsMegler 1 Midt-Norge ble i 2016 kåret til Norges beste arbeidsplass av Great Place To Work samt Årets norske leanvirksomhet av Lean Forum Norge. Kåringene er en bekreftelse på selskapets fokus på utvikling.

Selskapet er rustet for fortsatt vekst i både resultat og markedsandeler. Selskapet eies av SpareBank 1 SMN (87 prosent), SpareBank 1 Nordvest (7,6 prosent) og SpareBank 1 Søre Sunnmøre (5,4 prosent).

SpareBank 1 Regnskapshuset SMN

Selskapet oppnådde i 2016 et resultat før skatt på 43,1 millioner kroner av en omsetning på 234 millioner. Med en omsetningsvekst på 19,5 prosent har virksomheten en markedsandel på 14 prosent i Trøndelag og Nordvestlandet. SpareBank 1 Regnskapshuset SMN er nå en av de tre største aktørene i regnskapsbransjen i Norge og teller ved årsskiftet 239 medarbeidere.

SpareBank 1 Regnskapshuset SMN kjøpte i 2016 Areto Solutions, Regnskapsservice, Ørsta Rekneskap og SR Volda. Datterselskapet SpareBank 1 Regnskapshuset Rørvik ble i 2016 innfusjonert i SpareBank 1 Regnskapshuset SMN.

Selskapet har en sterk ambisjon om ytterligere vekst fram mot 2020, og har i den sammenheng inngått avtale om kjøp av Økonomisenteret Kunderegnskap i Molde, PR Regnskap i Ulsteinvik og Data-samarbeid i Ørsta. Selskapet har lagt et godt grunnlag for videre vekst.

I samarbeid med de andre regionbankene i SpareBank 1-alliansen er selskapet godt i gang med å bygge opp en sterk nasjonal aktør i regnskapsbransjen.

SpareBank 1 Markets

Selskapet er et analysebasert verdipapirforetak, og leverer alle kapitalmarkedstjenester fra kunde- og egenhandel med renter, valuta, obligasjoner og aksjer, rådgivning og tilrettelegging av fremmed- og egenkapitalfinansiering samt verdipapiradministrative tjenester.

SpareBank 1 SMN er største eier med 73,4 prosent. Selskapet hadde i 2016 inntekter på 300 millioner kroner (133) og et resultat på 24,5 millioner (-93) etter skatt. Det er 105 ansatte i selskapet. SpareBank 1 Markets har hovedkontor i Oslo og avdelinger i Trondheim og Ålesund. I SpareBank 1 SMNs markedsområde besitter selskapet det ledende kapitalmarkedsmiljøet.

Virksomheten innen megling av verdipapirer har en egen kundebase som er bygget opp gjennom flere år samt at også kunder fra eierbankene betjenes. Innen de andre produktområdene er kundeaktiviteter i samarbeid med eierbankenes øvrige forretningsområder hovedvirksomheten.

I februar 2017 ble det klart at SpareBank 1 Markets styrker kompetansen ved å ansette ca. 20 erfarne medarbeidere fra Swedbank Norge. Samtidig etablerer selskapet kapitalforvaltning som eget forretningsområde. Selskapet kjøper Allegro Kapitalforvaltning i Trondheim og SpareBank 1 Nord-Norge Forvaltning i Tromsø. Det vil også bli søkt om konsesjon for forvaltning av fond.

SpareBank 1 Finans Midt-Norge

Selskapet er regionens ledende finansieringsvirksomhet, og tilbyr lån og leasing til bedrifter samt salgspantlån og forbrukslån til privatpersoner i elleve fylker spredt i Trøndelag, Møre og Romsdal, Sogn og Fjordane, Hordaland, Oppland, Buskerud, Telemark, Akershus, Vestfold og Østfold.

SpareBank 1 Finans Midt-Norge opplever stor suksess med distribusjon via sine eierbanker. Dette har gitt betydelige resultater i 2016, hvor den totale bestanden av leasing- og låneavtaler vokste til 5,4 milliarder kroner (4,3). Resultat før skatt ble 104,5 millioner kroner (83,1).

Selskapet har 34 ansatte i Trondheim, Steinkjer, Kristiansund, Molde og Ålesund. Ved årsskiftet eies selskapet av SpareBank 1 SMN (64,58 prosent), Sparebanken Sogn og Fjordane (7,50 prosent), SpareBank 1 Buskerud-Vestfold (4,98 prosent), SpareBank 1 Telemark (4,22 prosent), SpareBank 1 Østfold-Akershus (4,10 prosent), SpareBank 1 Nordvest (3,96 prosent), SpareBank 1 Søre Sunnmøre (3,96 prosent), SpareBank 1 Hallingdal Valdres (1,71 prosent), SpareBank 1 Nøtterøy-Tønsberg (1,51 prosent), SpareBank 1 Modum (1,37 prosent), SpareBank 1 Gudbrandsdal (1,17 prosent) og SpareBank 1 Lom og Skjåk (0,94 prosent).

BN Bank

SpareBank 1 SMN er største aksjonær i BN Bank med 33 prosent av aksjene. Øvrige eiere er SpareBank 1 SR-Bank (23,5 prosent), SpareBank 1 Nord-Norge (23,5 prosent) og SamSpar (20 prosent).

BN Bank er en landsdekkende, nettbasert bank, med hovedkontor i Trondheim. Strategien er å være en enkel og effektiv bank i privatmarkedet, tilby innskudds- og utlånstjenester for små og mellomstore bedrifter med pant i bolig samt tilby prosjektf finansiering og byggelån i bedriftsmarkedet. BN Bank var en av vekstvinnerne i privatmarked i 2016, som året før, og fikk en boliglånsvekst på drøyt 13 prosent. Per 31. desember 2016 hadde BN Bank 108 årsverk, innskudd på 13,4 milliarder kroner og utlån på 38,4 milliarder (inklusive lån overført til SpareBank 1 Næringskreditt og SpareBank 1 Boligkreditt). Forvaltningskapitalen i konsernet var på samme tidspunkt 27,8 milliarder kroner.

Fra og med andre kvartal 2014 startet banken med rapportering etter avansert IRB-metode for foretaksengasjement, og i juni 2015 fikk banken tillatelse til å benytte IRB-metoden også for boliglånsporteføljen.

Allegro Kapitalforvaltning

Selskapet er det største forvaltningsselskapet i regionen og har sitt hovedkontor i Trondheim. Det eies med 90,1 prosent av SpareBank 1 SMN og 9,9 prosent av Reitangruppen. Selskapet har konsesjon for aktiv forvaltning og investeringsrådgivning, og forvalter midler for eksterne offentlige, private og institusjonelle klienter. Selskapets forvaltningstjenester tilbys gjennom eksterne distributører, og selskapet har distribusjonsavtaler med en rekke banker i SpareBank 1-alliansen. Allegro Kapitalforvaltning har tolv ansatte og en forvaltningskapital på om lag 6,5 milliarder kroner. Selskapet tilbyr i hovedsak forvaltningstjenester som har som formål å fange opp effekten av endrede markedsforhold. I porteføljespekteret er det derfor allokeringssporteføljene hvor selskapet har størst forvaltningsvolum.

Regnskapet for 2016 viser et resultat før skatt på 9,8 millioner kroner.

I februar 2017 ble det klart at SpareBank 1 Markets etablerer kapitalforvaltning som eget forretningsområde. Selskapet kjøper Allegro Kapitalforvaltning i Trondheim og SpareBank 1 Nord-Norge Forvaltning i Tromsø. Det vil også bli søkt om konsesjon for forvaltning av fond.

SpareBank 1 Bilplan

Selskapet leverer biladministrasjonsløsninger til offentlig sektor og privat næringsliv over hele landet. Selskapet betjener markedet gjennom eget salgsarbeid og samarbeid med SpareBank 1 Finans Midt-Norge, SpareBank 1 SR-Finans, SpareBank 1 Finans Nord-Norge samt bankens kontorer. SpareBank 1 Bilplan har fokus på å være nær og tilgjengelig for kundene. Hovedmålsettingen er at kunden skal oppleve et problemfritt bilhold. Selskapets løsninger gir kunden løpende oversikt og tilgang til rapportering fra overordnet nivå ned til hver enkelt bil.

SpareBank 1 SMN Invest

Selskapets strategi er å foreta investeringer i regionale såkorn-, venture- og private equityfond samt direkte investeringer i vekstselskaper med nasjonalt og internasjonalt markedspotensial i det samme markedsområdet som SpareBank 1 SMN har sin aktivitet. På den måten skal selskapet medvirke til kompetansebaserte arbeidsplasser og regional verdiskaping. SpareBank 1 SMN Invest bidrar med kapital, nettverk og kompetanse.

Selskapet har to ansatte i Trondheim med god kompetanse. Selskapet fikk et resultat før skatt på 73,7 millioner kroner i 2016.

SpareBank 1-alliansen

SpareBank 1-alliansen er et bank- og produktsamarbeid der SpareBank 1-bankene i Norge samarbeider gjennom de felleseide selskapene SpareBank 1 Gruppen og SpareBank 1 Banksamarbeidet.

SpareBank 1-alliansen er Norges nest største finansgruppering. Alliansen består av selvstendige banker som er fullverdige leverandører av finansielle produkter og tjenester til privatpersoner, bedrifter og organisasjoner.

Kundene skal oppleve at SpareBank 1-alliansen er den beste på nærhet, lokal forankring og kompetanse. Totalt har alliansen ca. 7.000 medarbeidere, hvorav ca. 1.200 er tilknyttet SpareBank 1 Gruppen og SpareBank 1 Banksamarbeidet med datterselskaper.

SpareBank 1 Gruppen og SpareBank 1 Banksamarbeidet utgjør Alliansesamarbeidet. Hensikten med Alliansesamarbeidet er å levere attraktive produkter og tjenester med fokus på gode kundeopplevelser for å bidra til SpareBank 1-bankenes konkurransekraft og lønnsomhet, slik at de forblir sterke og selvstendige. Alliansesamarbeidets visjon er: Attraktiv for kundene og bankene.

Om SpareBank 1 Gruppen

SpareBank 1 Gruppen er 100 prosent eid av SpareBank 1-banker og Landsorganisasjonen LO med følgende eierbrøker:

SpareBank 1 SR-Bank (19,5 prosent), SpareBank 1 Nord-Norge (19,5 prosent), SpareBank 1 SMN (19,5 prosent), Samarbeidende Sparebanker (19,5 prosent), Sparebanken Hedmark (11 prosent), SpareBank 1 Oslo Akershus (1,4 prosent) og Landsorganisasjonen og fagforbund tilknyttet LO (9,6 prosent).

SpareBank 1 Gruppen eier 100 prosent av aksjene i følgende datterselskaper:

SpareBank 1 Forsikring, SpareBank 1 Medlemskort, SpareBank 1 Skadeforsikring, SpareBank 1 Gruppen Finans, ODIN Forvaltning, Conecto: Disse selskapene utvikler og leverer produkter til alliansebankene, som tilbys kunder i deres markeder.

Om SpareBank 1 Banksamarbeidet

SpareBank 1 Banksamarbeidet er eid av SpareBank 1 SR-Bank (18 prosent), SpareBank 1 Nord-Norge (18 prosent), SpareBank 1 SMN (18 prosent), Samarbeidende Sparebanker (18 prosent), Sparebanken Hedmark (11 prosent), SpareBank 1 Gruppen (10 prosent) og SpareBank 1 Oslo Akershus (7 prosent).

SpareBank 1 Banksamarbeidet leverer forretningsplattformer og felles forvaltnings- og utviklingstjenester til alliansebankene som kunder, og bidrar til at felles utvikling og felles aktiviteter gir bankene stordrifts- og kompetansefordeler. Selskapet eier og forvalter også alliansens immaterielle rettigheter under det felles merkevarenavnet SpareBank 1.

SpareBank 1 Banksamarbeidet eier 100 prosent av aksjene i følgende datterselskaper:

EiendomsMegler 1 Norge, SpareBank 1 Kundesenter, SpareBank 1 Verdipapirservice, SpareBank 1 ID og SpareBank 1 Asept.

Menneskene - bankens største fortrinn

Bak de sterke regnskapstallene ligger gode konjunkturer og solid bankhåndverk. Men, bankens aller største fortrinn er og blir dyktige medarbeidere.

I en virkelighet som blir stadig mer digitalisert, holder banken fast ved strategien som går ut på at vi skal være langt fremme i utviklingen av nye digitale løsninger OG samtidig opprettholde et nettverk av bankkontor med dyktige og tjenestevillige rådgivere. Folk går aldri av moten.

Endringer i kundeatferd og teknologisk utvikling har også preget arbeidet med organisasjon og ledelse i 2016. Omstilling, medarbeiderutvikling og rekruttering av ny kompetanse for å bygge fremtidens bank hadde høy prioritet. Arbeidet med ny visjon og nytt verdigrunnlag har også hatt stort fokus, og som skal bidra til å bygge en kultur hvor det er godt å jobbe og godt å være kunde.

Visjon og verdier

Proessen med ny visjon og nye verdier har vært preget av stor involvering og sterkt engasjement. Medarbeidere og ledere på alle nivåer i organisasjonen har bidratt og gitt innspill. Her er resultatet:

Visjon: Sammen får vi ting til å skje

Verdier: Helhjerta, ansvarlig, likandes og dyktig

Visjonen skal gi mening, retning og energi for oss som jobber i banken. Verdiene skal bygge vår identitet, hjelpe oss til å bli tydelige og danne grunnlaget for en kultur hvor medarbeidere trives, og hver dag jobber for å skape resultater til det beste for kundene våre og banken.

Rekruttering og medarbeiderattraktivitet

SpareBank 1 SMN er blant regionens mest attraktive arbeidsgivere og opplever stor interesse når det søkes etter nye medarbeidere. I 2016 ble det rekruttert mange nye dyktige medarbeidere, som sammen med resten av organisasjonen blir viktige bidragsytere i arbeidet med å tilpasse og utvikle banken i takt med de betydelige endringene vi står overfor.

Vi arbeider målrettet mot høyskoler og universiteter for å bygge relasjoner til dyktige studenter. Vi har mange søkere og opplever stor interesse både for vårt mentorprogram for økonomistudenter og for våre sommerprosjekt.

Omstilling

Endring i kundeatferd og teknologiske muligheter innebærer behov for tilpasning av organisasjonen. Digitalisering og automatisering av kunde- og produksjonsprosesser betyr at behovet for mennesker blir mindre i deler av virksomheten. Det er gjennomført målrettede omstillingsprosesser i deler av organisasjonen, og det ble innvilget 53 sluttpakker etter søknad i 2016.

Medarbeiderutvikling

Våre ledere og medarbeidere er vår viktigste ressurs og viktigste faktor for å kunne skille oss fra konkurrentene. Derfor legger banken stor vekt på å utvikle kompetanse og ferdigheter. Det gjennomføres

interne opplærings- og treningsaktiviteter i et betydelig omfang, og mange av våre talentfulle ledere og medarbeidere tilbys muligheter for faglig og personlig utvikling gjennom eksterne kurs og utdanningsinstitusjoner.

Banken jobber kontinuerlig med å kartlegge kompetansebehov på kort og lang sikt for å sikre at vi kan tilby kundene våre rådgivning og tjenester av topp kvalitet. Det har i 2016 vært ekstra fokus på sikkerhetskultur. Kompetanse- og holdningsprogrammet Passopp har blitt gjennomført ved bruk av nanolæring. Et sentralt tema har vært informasjonssikkerhet knyttet til digitale flater og verktøy. Programmet videreføres med nye tema i 2017.

Ny pensjonsordning

Fra 1. januar 2017 er alle ansatte over på innskuddspensjon. Banken lukket sin ytelsespensjonsordning i 2008, men ved inngangen til 2016 hadde omtrent halvparten av de ansatte fortsatt ytelsespensjon. Etter en lang og grundig prosess med ansattes tillitsvalgte ble det besluttet at alle ansatte skulle overføres til innskuddspensjon. Banken besluttet også å øke satsene for innskuddspensjon til 7 prosent fra 0-7,1 G og 15 prosent i intervallet 7,1-12 G.

Helse, miljø og sikkerhet

Det jobbes målrettet med tiltak for å legge til rette for et godt arbeidsmiljø, og det brukes betydelige ressurser for å legge til rette for god helse gjennom fysisk aktivitet og trening. Programmet Bedre form stimulerer enkeltpersoner og avdelinger til trening gjennom konkurranser og premiering, subsidiering av medlemskap på treningssenter og treningsaktiviteter i forbindelse med jobb.

Ansatte logger trening i en digital treningsdagbok, og andel ansatte som logget trening i 2016 var på 81 prosent. Sykefraværet i 2016 var på 3,9 prosent, hvorav egenmeldt og legemeldt fravær utgjorde henholdsvis 0,6 prosent og 3,3 prosent.

Likestilling

SpareBank 1 SMN er opptatt av å gi kvinner og menn like muligheter for utvikling, lønn og karriere. Ved lønnsoppgjøret i 2016 ble det lagt føringer for å sikre at skjevheter i lønnsnivå mellom kvinner og menn utjevnes. Fordelingen i banken mellom kvinner og menn i 2016 viste en stabil utvikling med 51,8 prosent kvinner og 48,2 prosent menn. Andelen kvinnelige ledere var 41,2 prosent – en markant økning fra 36 prosent året før. Konsernledelsen består av seks personer, hvorav én er kvinne.

Diskriminering

SpareBank 1 SMN arbeider for å forhindre diskriminering. Aktivitetene omfatter blant annet rekruttering, lønns- og arbeidsvilkår, forfremmelse, utviklingsmuligheter og beskyttelse mot trakassering. SpareBank 1 SMN har som målsetting at de ansatte skal reflektere befolkningsstrukturen i regionen.

Samfunn/sosiale forhold	2016
Antall årsverk	630
Sykefravær	3,90 %
Andel kvinner	51,80 %
Andel kvinner i ledende stilling	41,20 %
Gjennomsnittsalder	46 år
Ansattes tilfredshet (ATI)	NA

Etikk

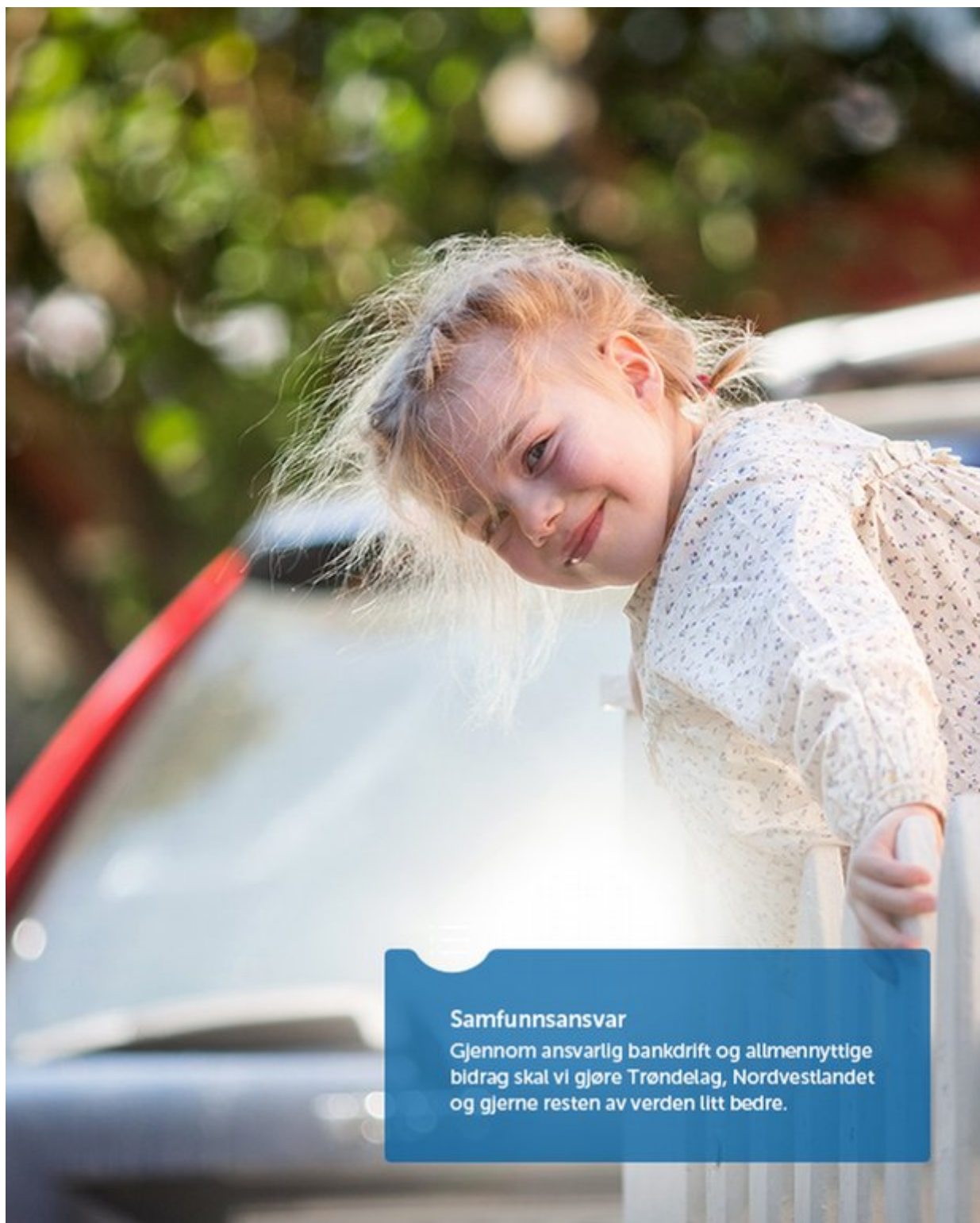
Konsernets virksomhet er avhengig av tillit fra kunder, offentlige myndigheter og samfunnet for øvrig. SpareBank 1 SMNs ansatte skal kjennetegnes ved at de har en høy etisk standard. Dette innebærer at hver enkelt, i enhver sammenheng der vi identifiseres med bedriften, skal vise en adferd som oppfattes som tillitvekkende, ærlig og redelig og som er i henhold til normer, regler og lover som gjelder i samfunnet.

SpareBank 1 SMN skal gi saklig og riktig informasjon på en ærlig, redelig og åpen måte om bankens virksomhet og tjenester.

SpareBank 1 SMN har lagt opp til følgende formaliserte og gjentakende gjennomgang av bankens etiske retningslinjer overfor konsernets ansatte slik at dette til sammen skal utgjøre det formelle rammeverktøyet for den praktiske adferden hos samtlige av bankens ansatte:

- De etiske retningslinjene er en del av personalhåndboken, og derav en del av ansettelsesavtalen.
- De etiske retningslinjene gjennomgås, med tilhørende eksempler og diskusjon for alle nyansatte.
- Alle nyansatte går igjennom en obligatorisk modul med etikk som tema.
- Alle autoriserte og godkjente rådgivere har en årlig kompetanseoppdatering som inkluderer samtale om etikk.

Samfunnsansvar

Samfunnsansvar

Gjennom ansvarlig bankdrift og allmennnyttige bidrag skal vi gjøre Trøndelag, Nordvestlandet og gjerne resten av verden litt bedre.

Samfunnsansvar

SpareBank 1 SMN ønsker å bidra til samfunnets verdiskaping gjennom ansvarlig bankdrift som gir tillit hos folket.

Sunn vekst skaper løfteevne som gjør konsernet i stand til å tiltrekke seg gode kunder, dyktige ansatte og bidra til utvikling av regionen som konsernet er en del av. Veksten skal balanseres opp mot hensynet til en fornuftig utnyttelse av innsatsfaktorer og ressurser som banken forbruker.

Hensynet til samfunnet er integrert i alle deler og på alle nivå i konsernets virksomhet, herunder de momenter som berøres av Regnskapslovens §3-3c som omhandler menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter, sosiale forhold, ytre miljø og bekjempelse av korrupsjon. Slik sikres at etikk, miljø og viktige samfunnsspørsmål til enhver tid står på dagsorden.

Den tredelte bunnlinje

SpareBank 1 SMN har etablert en strategi for samfunnsansvaret som har tre hovedtema: Økonomi, samfunn og miljø. Under hvert hovedtema er det definert viktige arbeidsområder og satt tydelige mål for hvordan banken skal bidra til en ansvarlig utvikling.

Struktur for vår tenking
omkring samfunnsansvar

Våre forpliktelser

SpareBank 1 SMN forplikter seg til å ta hensyn til mennesker, miljø og samfunn utover det finansmarkedslovgivningen pålegger. Virksomheten tar samfunnsansvar gjennom følgende forpliktelser.

Arbeidstakerrettigheter og sosiale forhold: Banken legger til rette slik at ansatte får en god balanse mellom arbeid og fritid, personlig utvikling og ulike fritidsaktiviteter. Konsernet har også avtale om inkluderende arbeidsliv.

Krav til leverandører: Bankens innkjøpspolicy krever at alle innkjøpsavtaler inkluderer dokumentert samfunnsansvar. Leverandørene skal rette seg etter lokale, nasjonale og internasjonale lover, regler og

prinsipper (herunder bestemmelser om forhold som lønn, arbeidstid, helse, miljø, sikkerhet og korrupsjon). Ved anbuds- og tilbudsforespørsler krever SpareBank 1 SMN at tilbydere dokumenterer godkjent miljøsertifisering.

Leverandører har varslingsplikt og SpareBank 1 SMN kan foreta innsyn og revisjon. De forplikter seg til å opptre etisk korrekt i forbindelse med produksjon og leveranser til SpareBank 1 SMN. De samme krav gjelder for leverandørens underleverandør og samarbeidspartner tilknyttet leveranse til SpareBank 1 SMN. Brudd på bestemmelsene om samfunnsansvar anses som kontraktsbrudd og kan gi grunnlag for heving av avtalen.

Ytre miljø: Banken er et sertifisert Miljøfyrtårn for sin bransje. Dette innebærer systematisk, målsatt og kontinuerlig forbedring innenfor temaene arbeidsmiljø, innkjøp, avfall, transport, energi, utslipp og estetikk.

Banken påvirker det ytre miljøet gjennom forbruk av energi og vann, valg av materialer og varer, reisevirksomhet og avfall. Tall på miljøaspektene rapporteres årlig til Stiftelsen Miljøfyrtårn. Rapportene baseres på kontinuerlig oppfølging av energibruk, reiseaktivitet, sykefravær og avfallsmengder knyttet til daglig drift ved hver avdeling. Trivsel, vernearbeid, gjennomførte tiltak og konkrete planer for videre forbedring inngår. Miljøregnskapet publiseres på bankens nettsider.

Menneskerettigheter: Dette området anses å være dekket gjennom konsernets etiske regler som angir hovedprinsipper for hvordan ansatte og tillitsvalgte i konsernet skal opptre og hvilke holdninger som skal ligge til grunn for beslutninger i gitte situasjoner.

Korrupsjon: Konsernets etiske retningslinjer, som er en del av ansettelseskontrakten, beskriver hvordan medarbeiderne skal forholde seg til gaver, kunder og representasjon. Det er utarbeidet et eget e-kurs i etikk som er obligatorisk for alle nyansatte. Konsernet har også rutiner for varsling av kritikkverdige forhold og sikkerhetsbrudd.

Etisk forvaltning: Bankens investeringer skal ivareta miljøet og sosiale forhold samt fremme god selskapsstyring. Etisk forvaltning er basert på internasjonalt anerkjente prinsipper og er godt integrert i hele verdikjeden. Som en aktiv forvalter vil vi primært utøve ansvarlighet aktivt gjennom eierskap og dialog med styre og selskapsledelse. Som profesjonell og krevende kunde og leverandør kan banken øke presset mot selskaper og derigjennom sikre at etisk forvaltning er en integrert del av deres virksomhet. Dette vil gi selskap og eiere god og langsiktig verdiskaping. Målet er å oppnå en høy risikojustert avkastning over tid, gjennom investering i selskaper med bærekraftig forretning.

SpareBank 1 SMN er en betydelig distributør av produkter levert av SpareBank 1 Forsikring og Odin Forvaltning. Begge selskapene eies av SpareBank 1 Gruppen, hvor SpareBank 1 SMN har en eierandel på 19,5 prosent.

Les mer om Odin Forvaltnings retningslinjer for ansvarlig forvaltning her:
<http://odinfond.no/om-oss/ansvarlig-forvaltning/>

Tilsvarende for SpareBank 1 Forsikring her:

 <https://www.sparebank1.no/content/dam/SB1/bank/smn/om-oss/om-banken/Vedlegg/20170127-Baerekraft-Aarsrap>

Bankens datterselskap Allegro Kapitalforvaltning foretar både direkte og indirekte investeringer i en lang rekke selskap. I forbindelse med valg av forvaltere evalueres den enkelte forvalters prosesser innen

ansvarlige investeringer. Hele porteføljen gjennomgås jevnlig og blir belyst opp mot Norges Bank Investment Managements eksklusjonsliste.

God miljøutvikling i 2016

SpareBank 1 SMN gjennomfører tiltak som skal bidra til å redusere forbruk av energi, papir og andre ressurser. Videre reduserer vi ressurskrevende reisevirksomhet ved å erstatte reiser med videokonferanser. Håndtering av teknologisk avfall og innkjøp av miljøvennlige løsninger har også høy oppmerksomhet. Banken arbeider kontinuerlig for å sikre riktige innkjøp av teknologisk utstyr der vi legger energi og miljøkrav inn som spesifikke vurderingskriterier. Dette er forankret i en egen innkjøpsveileder og i våre handlingsplaner for Miljøfyrtårn.

Alt teknologisk utstyr håndteres som spesialavfall og leveres i en godkjent miljøreturordning. Det ble i 2016 returnert 450 kg teknologisk avfall. Papirforbruket er betydelig redusert de siste årene. I fjor var forbruket 17,1 tonn, ned fra 19,8 tonn i 2015 og 26,5 tonn i 2014. Banken tar i bruk stadig flere elektroniske arbeidsprosesser, og ansatte er enda mer bevisst på å unngå å skrive ut e-poster.

Banken foretok 3542 flyreiser i løpet av 2016 mot 3660 i 2015. Definisjonen på reise er at hele reisestrekningen (tur/retur samt eventuelle mellomlandinger) gjelder som én reise. Bruk av videokonferanser, telefonkonferanser og digitale verktøy for samhandling og kunnskapsdeling er økende. Vi oppfordrer også ansatte til å reise kollektivt eller helst sykle eller gå til og fra arbeid hvis det er praktisk mulig.

Alle tall gjelder morbanken.

Miljø	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010
Innkjøp av papir (tonn)	17,06	19,80	26,50	35,80	35,80	35,70	39,10
Energiforbruk (kwh)	4 495 800	4 522 914	5 965 100	6 134 600	6 135 000	6 900 500	7 004 400
Antall flyreiser	3542	3 660	3 626	3 517	3 524	3 910	3 816
Returordning av teknologisk avfall (tonn)	0,45	0,30	3,15	3,10	3,25	3,40	3,43
Kildesortering	Videreført	Videreført	Videreført	Videreført	Videreført	Videreført	Videreført
Returordning skrivere og tonere	Videreført	Videreført	Videreført	Videreført	Videreført	Videreført	Videreført
Antall videokonferanserom	11	11	10	10	10	8	6
Strategi/handlingsplan for energi og miljø i nytt hovedkontor	Videreført	Videreført	Videreført	Videreført	Videreført	Videreført	Videreført
Antall kontor sertifisert som Miljøfyrtårn	25	15	15	4	4	2	1

Energieffektive kontor

Det totale energiforbruket i banken endte i fjor på 4,5 millioner kWh som er en reduksjon fra året før. Reduksjonen skyldes effektivisering av areal og mer bevisste holdninger blant ansatte til å spare energi ved å slå av datamaskiner, skjermer og lys ved arbeidssdagens slutt.

SpareBank 1 SMN flyttet inn i nytt hovedkontor høsten 2010. Våre målsetninger for energi og innemiljø var ambisiøse. Målet for energidelen i kontordelen var 85 kWh per kvm per år. Målsetningen ble oppfylt med god margin allerede første driftsår og har siden fortsatt i riktig retning.

Det arbeides med energireduserende tiltak på alle kontor som er under miljøsertifisering. Banken har valgt å sertifiseres som Miljøfyrtårn. Dette er en nasjonal sertifiseringsordning i privat og offentlig sektor. Vi

sertifiseres etter reglene om hovedkontormodell. I fjor ble ti nye kontor i SpareBank 1 SMN sertifisert og dermed har 25 av våre 48 kontor oppnådd å bli Miljøfyrtårn. Ambisjonen er at alle kontor skal bli sertifisert. SpareBank 1 SMN er for øvrig også medlem av Grønt Punkt Norge.

Ansvarlig kreditt

Ansvarlig forretningsdrift med vekt på miljø, etikk og sosiale forhold står sentralt i SpareBank 1 SMN. Bankens kredittpolitikk stadfester at miljømessige risikofaktorer skal analyseres på lik linje med andre mulige risikodrivere og således tillegges avgjørende vekt i spørsmålet om kreditt skal kunne innvilges.

Banken har egne retningslinjer for samfunnsansvar innen kredittvirksomheten som gjelder for næringslivskunder. Disse beskriver hvordan banken skal vurdere kundenes utøvelse av samfunnsansvar og risiko knyttet til miljø- og samfunnsmessige forhold, eierstyring og selskapsledelse. Her er relevante utdrag fra nevnte retningslinjer:

Saksmaler og sjekklister:

- Antihvitvaskingsskjema skal fylles ut for å sikre oppdaterte opplysninger
- Oppfyllelse av miljøkrav og godkjenninger
- Sjekkliste på selskapets kapasitet og kompetanse med hensyn til eierstyring og selskapsledelse
- Vurdering av hvorvidt selskapet opererer i henhold til lover og regler og bankens idé- og verdigrunnlag ut fra juridisk, identitet, moral og etikk samt omdømme
- Vurdering av habilitet

Kredittstrategi:

- Vurdering av miljøforurensning hos kundene

Korrupsjon og interne misligheter

Korrupsjon defineres som det å gi/tilby eller kreve/motta/akseptere en utilbørlig fordel i anledning stilling, verv eller oppdrag. Interne misligheter omfatter handlinger hvor en medarbeider, vikar, tillitsvalgt eller medlem av styrende organer i SpareBank 1 SMN bevisst og uberettiget begår handlinger som fører til vinning eller økonomisk fordel for seg selv eller andre.

Konsernets sanksjonssystem sikrer ensartede reaksjoner, rapportering, arkivering og oppfølging av kritikkverdige forhold blant ansatte på tvers av konsernet. Målet med sanksjonssystemet er å ha et effektivt regelsett som sikrer etterlevelse av fastsatte handlingsnormer og samtidig ivaretar medarbeidernes rettssikkerhet.

Varsling av korrupsjon og andre misligheter i en virksomhet betegnes gjerne som whistleblowing. Alle har et samfunnsansvar og bør si fra om straffbare handlinger. Banken har høy bevissthet rundt dette temaet og bidrar med forebygging og avdekking av eventuelle tilfeller samt foretar utredninger ved mistanke om misligheter eller uregelmessigheter.

Hvitvasking og terrorfinansiering

SpareBank 1 SMN arbeider systematisk med å avdekke og bekjempe økonomisk kriminalitet. Kunnskap om egen virksomhet og våre kunder er viktig for å utøve en risikobasert tilnærming i henhold til krav som lovverket stiller til oss. Vi skal kjenne til hvilke transaksjoner det er vanlig for kunden å foreta, for å kunne avdekke uvanlige eller mistenkelige transaksjoner. Vi skal kunne vise at våre kontrolltiltak er tilpasset den aktuelle risikoen. Myndigheter, kunder og konkurrenter skal ha tillit til bankens profesjonalitet og redelighet. Gjennom årvåkenhet i alle ledd i organisasjonen skal vi bidra til at våre produkter og tjenester ikke utnyttes til gjennomføring av kriminalitet.

Trusselbildet har endret seg i økonomisk kriminalitet, ikke minst med økt grad av organisert og grensekryssende kriminalitet. Vi ser stadig mer avanserte forsøk på hvitvasking. Vi erfarer også økte transaksjoner over landegrensene og en økning av utenlandske kunder. Svindel og svindelforsøk mot våre kunder er stadig mer utbredt. Kundene blir eksempelvis lurt til å betale inn beløp til mottaker i utlandet, gjennom svindel via nettdating, investeringssvindel, leie av feriehus, salg av gjenstander med mer.

Banken har i de siste årene økt antall rapporteringer til Økokrim. Banken utredet og meldte 97 saker i 2016. Sakene omhandlet hyppige eller store kontantinnskudd i innskuddsautomat ofte med påfølgende overføringer til utlandet, spesielle innbetalinger fra utlandet, ekstraordinær nedbetaling av lån, sammenblanding av privat- og næringsvirksomhet samt annen unormal adferd på konto.

Alle medarbeidere skal regelmessig gjennomføre obligatorisk e-læring om hvitvasking og terrorfinansiering. I tillegg avholdes årlig opplæring innen hvitvasking for et stort antall ansatte.

Informasjonssikkerhet

Informasjonssikkerhet i SpareBank 1 SMN handler om å sikre nødvendig konfidensialitet, integritet og tilgjengelighet til all informasjonen som eies, behandles eller forvaltes av banken, enten det gjøres av IT-systemer i eget hus, av kode hos våre leverandører eller programvare i skyen.

Policy for Informasjonssikkerhet i SpareBank 1-alliansen er det grunnleggende styringsdokumentet for all behandling av informasjon i SpareBank 1-alliansen, og den bygger på alliansens overordnede sikkerhetspolicy. Banken har en egen policy for utkontraktering av IT-tjenester samt en felles sikkerhetsstrategi som gjelder for hele alliansen.

Det er etablert en rekke tekniske sikringstiltak innen området, og opplæring og bevisstgjøring står sentralt. I 2016 ble det iverksatt et eget holdningsskapende program, kalt Passopp - for å styrke sikkerhetskulturen i hele organisasjonen. Banken ønsker også å bidra til at kundene opptrer trygt og lærer om informasjonssikkerhet. På smn.no finner kundene tips og råd for sikker bruk av banken.

Samfunnsansvar gjennom gavearbeid

Bidrag til samfunnet skal være allmenntilgjengelig og komme flest mulig til gode. Vi legger mye vekt på at våre bidrag skal bygge, støtte og utvikle landsdelen. For å kunne skape nye verdier og gjøre landsdelen til et attraktivt sted å bo bidrar vi både med kompetanse og kapital.

- Vi jobber for at personer, ideer og ressurser bringes sammen og bidrar til verdiskaping
- Vi tilfører kapital til aktivitet som fremmer samfunnsmessige målsettinger

Vi stiller de samme etiske og miljømessige kravene til våre samarbeidspartnere som oss selv. I prosesser og ved tildelinger av noe omfang, etableres skriftlige avtaler for å sikre at våre samfunnsmessige krav blir etterlevd. Våre hovedsatsingsområder er følgende:

Næringsutvikling:

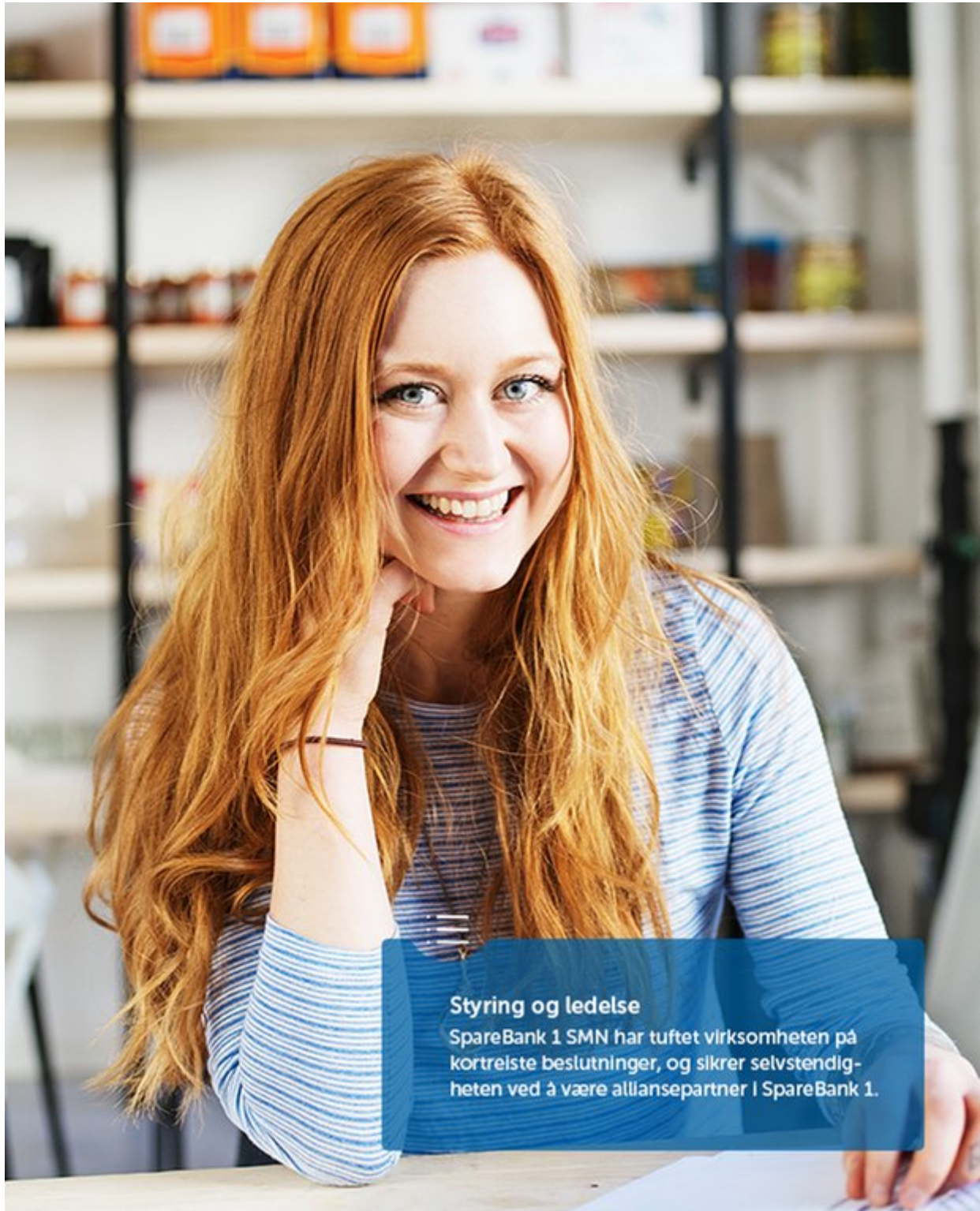
- innovasjon og nyskaping
- kompetanseoverføring til regionens næringsliv
- bidra til å utvikle infrastruktur
- utvikle entreprenørskap
- starthjelp ved nyetableringer (såkorn- og venturekapital)

Kultur og idrett:

- særskilt satsing mot barn og ungdom
- bidra til å styrke regionens identitet og historiske grunnlag basert på Olavsarven
- bidra til å stimulere talent, ungdom og ildsjeler både innenfor kultur- og idrettsområdet, blant annet gjennom SpareBank 1 SMN Talentstipend

SpareBank 1 SMN utbetalte i 2016 37 millioner kroner til samfunnsnyttig virksomhet gjennom bankens gavearbeid.

Styring og ledelse

Styring og ledelse

SpareBank 1 SMN har tuftet virksomheten på kortrelste beslutninger, og sikrer selvstendigheten ved å være alliansepartner i SpareBank 1.

Konsernledelsen

Finn Haugan (1953)

Konsernsjef

Siviløkonom fra BI (1977).

Tiltrådte som adm. dir. i SpareBank 1 SMN i 1991. Konsernsjef fra 2010. Styreleder i BN Bank og Sparebankforeningen, styremedlem Finans Norge (FNO). Styreleder i SpareBank 1 Gruppen fra 2017.

Styreleder i EiendomsMegler 1 Midt-Norge og SpareBank 1 Markets. Styremedlem i Trondheim Stiftelse Til Nevrovitenskaplig Forskning (Kavlistiftelsen). Tidligere ansatt i Fokus Bank i 13 år, hvorav siste to år som viseadm. dir.

Vegard Helland (1975)

Konserndirektør Næringsliv

Siviløkonom fra Handelshøyskolen i Bodø (1999) og Autorisert Finansanalytiker fra NHH (2007).

Styreleder i SpareBank 1 Finans Midt-Norge og styremedlem i SpareBank 1 Gruppen Finans, Conecto, SMB Lab og Mavi XV. Varamedlem i styret i SpareBank 1 SMN Card Solutions.

Ansatt i SpareBank 1 SMN i 2003, og har primært jobbet med konsernkunder. Leder i næringsliv fra august 2010. Leder for konsernkredittutvalget i SpareBank 1 SMN siden 2007. Tidligere erfaring fra KPMG (havbruk og fiskeri).

Kjell Fordal (1957)

Konserndirektør Konsernfinans

Siviløkonom fra BI (1981) samt Master of Management BI (2004).

Styreleder i SpareBank 1 Regnskapshuset SMN, SpareBank 1 SMN Pensjonskasse, SpareBank 1 Næringskreditt, SpareBank 1 Boligkreditt, SpareBank 1 SMN Invest, GMA Invest, Prøven Eiendom og SMB Lab. Styremedlem i SpareBank 1 Markets, SpareBank 1 Kredittkort, BN Kreditt og Trondhjems Turistforening. Ansatt i SpareBank 1 SMN i 1982.

Nelly S. Maske (1975)

Konserndirektør Organisasjon og utvikling

Master of Science fra South Bank University London 2000, Bachelor i Økonomi og administrasjon TØH 1998.

Tidligere bred erfaring fra rådgivningselskapet Ernst & Young, senest som direktør i Ernst & Young Advisory 2010-2013. Styremedlem i SpareBank 1 Mobilbetaling, BN Bank og SMB LAB. Ansatt i SpareBank 1 SMN i 2013.

Svein Tore Samdal (1971)

Konserndirektør Privatmarked

Cand. polit. fra NTNU (1999).

Har vært i ledende funksjoner i EiendomsMegler 1 Midt-Norge siden han ble ansatt i 2006. Tidligere landslagssjef for langrenn damer i Norges Skiforbund fra 2001-2006. Styreleder i Allegro Kapitalforvaltning. Ansatt i SpareBank 1 SMN i 2013.

Rolf Jarle Brøske (1980)

Konserndirektør Kommunikasjon og samfunn

Studier i statsvitenskap og historie fra Høgskolen i Molde og NTNU.

Medlem av konsernledelsen med ansvar for kommunikasjon i Det norske Oljeselskap samt ledelsen i Danske Bank (Fokus Bank). Erfaring som rådgiver for tidligere næringsminister Børge Brende og for ordføreren i Trondheim. Har innehatt en rekke politiske verv. Ansatt i SpareBank 1 SMN 1. oktober 2016.

Styret

Kjell Bjordal (1953) styreleder

Siviløkonom fra NHH (1976), 1. avdeling jus og AMP Wharton Business School (1989).

Medlem av styret siden 2007 og styreleder siden 2013. Medlem av godtgjørelsesutvalget siden 2012 og leder siden 2013.

Selvstendig virksomhet.

Erfaring som adm. direktør i EWOS-Gruppen og leder førdivisjonen i Cermaq, administrerende direktør i NorAqua, økonomidirektør og konsernsjef i Glamox Gruppen samt direktør ved Trøndelag Teater.

Styreleder i Axess, Nordlaks, Broodstock Capital Partners, Brødrene Dyrøy og Norsk Landbrukskjemii. Nestleder i styret for Entra Eiendom samt styremedlem i Florvaag Bruk Holding.

Deltatt på 16 av 16 styremøter i 2016.

Bård Benum (1962) nestleder

Sivilingeniør fra NTNU (1987).

Styremedlem siden mars 2009 og nestleder siden 2013. Medlem av revisjonutvalget siden 2009 og medlem av risikoutvalget siden 2013.

Konsernsjef i Powel.

Erfaring fra ledende stillinger i Norsk Hydro, Statoil, Reitangruppen. Administrerende direktør i Cresco 1998-2000 og Vital Forsikring 2001-2007.

Deltatt på 14 av 16 styremøter i 2016.

Paul E. Hjelm-Hansen (1962)

MBA fra Universitetet i Denver, USA (1988), Autorisert Europeisk Finansanalytiker (AFA) fra NHH (1996) og Autorisert Porteføljeforvalter (Norske Finansanalytikeres Forening/NHH 2001).

Medlem av styret og leder av revisjonsutvalget siden 2008. Leder av risikoutvalget siden 2013.

Privat investor og selvstendig næringsdrivende innen rådgivning.

Har hatt stillinger som finansanalytiker, porteføljeforvalter i Christiania Bank og Kreditkasse og Fokus Bank samt finanssjef og finansdirektør i henholdsvis Bachke & Co og Det norske oljeselskap.

Styreleder i Arild og Emilie Bachkes Fond, Trondhjems Kunstforenings legatstyre og Generalkonsul Adolf Øiens Donationsfond. Styremedlem i Bachke & Co.

Detatt på 16 av 16 styremøter i 2016.

Arnhild Holstad (1963)

Cand. mag. og journalist.

Medlem av styret siden 2010.

Ordfører i Namsos kommune.

Kommunikasjonssjef i Statskog 2007-2015. Politisk rådgiver i Arbeids- og inkluderingsdepartementet 2005-2007. Prosjektleder i Olav Duun Innovasjon 2003-2005. Journalist i Namdalsavisa 1991-2003. Flyktningekonsulent i Aukra kommune 1988-1989. Lærer på Oppegård vg. skole 1987-1988.

Styremedlem i NTE Holding.

Deltatt på 15 av 16 styremøter i 2016.

Aud Skrudland (1959)

Veterinær fra NVH (1984). Spesialist på fiskesykdommer. Videreutdanning innen markedsføring og offentlig rett.

Medlem av styret siden 2010. Medlem av godtgjørelsesutvalget siden 2012.

Ansatt som spesialinspektør ved regiondirektørens stab i Mattilsynet region Midt.

Arbeidserfaring fra oppdrettsnæringen innen fiskehelse og produktutvikling, markedsføring og salg av legemidler til fisk.

Leder av programstyret for Havbruk II i Norges Forskningsråd. Tidligere medlem av kommunestyret og formannskapet i Averøy kommune, styret i Romsdal Fellesbank samt kontrollkomiteen og representantskapet i SpareBank 1 SMN.

Deltatt på 15 av 16 styremøter i 2016.

Morten Loktu (1960)

Sivilingeniør NTH (1984)

Medlem av styret siden 2013. Medlem av godtgjørelsesutvalget siden 2013.

Senior Vice President med ansvar for LEAN i Statoil.

Begynte i Statoil i 1985, og har i perioden hatt ulike stillinger innen bl.a. forskning og utvikling. Konserndirektør med ansvar for teknologiorganisasjonen i Statoil 2000-2002. Senior Vice President for forskning og utvikling i Statoil 2005-2010. Områdedirektør for Statoils produksjon- og utviklingsaktivitet utenfor Midt-Norge og Nord-Norge 2011-2016.

Konsernsjef i SINTEF-gruppen 2002-2004.

Deltatt på 13 av 16 styremøter i 2016.

Janne Thyø Thomsen (1957)

Cand jur. Københavns Universitet (1981). HD i Finansiering og Kreditvæsen, CBS (1986).

Medlem av styret siden 2014. Medlem av revisjon- og risikoutvalget siden 2014.

Konsulent og eier i JTTargeting i Danmark. Tidligere Senior Vice President i ratingbyrået Moody's fra 1997 til 2012. Har også jobbet i Yamaichi International (Europe) Limited 1987-1995, Finansministeriet, Statsgældskontoret 1984-1987 og Eksportkreditrådet, Industriministeriet 1981-1984.

Deltatt på 16 av 16 styremøter i 2016.

Erik Gunnes (1966)

3-årig handelshøyskole økonomi. Bankrelatert utdanning Bankakademiet/BI.

Fast møtende varamedlem for de ansatte siden 2014. Styremedlem for de ansatte fra 2016.

21 års praksis i ulike posisjoner i SpareBank 1 SMN.

Styremedlem i Finansforbundet Trøndelag 2010-2012.

Deltatt på 16 av 16 styremøter i 2016.

Oddny Lysberg (1973)

Handelsskole ved Nauma viderende skole 1990-1992. Bedriftsøkonomi, årsstudium HINT Steinkjer 2001.

Styremedlem siden 2016.

Ansatt i SpareBank 1 SMN i 2002 som vikar, og fast ansatt i 2004. Tillitsvalgt siden 2006. Styreverv i flere lokale lag og foreninger. Folkevalgt til kommunestyret og formannskapet i Grong kommune høsten 2015.

Deltatt på 11 av 11 styremøter i 2016.

Tillitsvalgte

Medlemmer valgt av egenkapitalbeviserne

Berit Tiller
Lars Bjarne Tvette
Marit Collin
Ragnar Lyng
Jøran Nyheim***
Thor Arne Falkanger
Ivar Koteng
Torgeir Svae
Knut Solberg
Kjell Hagan
Ragnhild Tokstad Bergsmyr
Therese Bjørstad Karlsen
Nina Kleven
Nils Martin Williksen
Trond B. Brekke
Randi Borghild Dyrnes (leder)
Frithjof Andersen

Bosted

Trondheim
Trondheim
Trondheim
Vanvikan
Molde
Trondheim
Trondheim
Oslo
Trondheim
Trondheim
Trondheim
Trondheim
Trondheim
Rørvik
Trondheim
Smøla
Trondheim

Antall egenkapitalbevis*

1 039
5 600
3 755
53 122
3965 391
209 255
121 423
5 000
365 449
1 968
200
170
1 100
10 049
196 667
1 000
26 797

Medlemmer valgt av innskyterne

Anne Lise Aunaas
Anne Peggy Møller Schieflo
Elin Hagerup
Marit Dille
Randi Bakken
Line Melkild
Ragnhild Amundsen
Per Olav Tyldum (nestleder)

Bosted

Trondheim
Steinkjer
Trondheim
Kolvereid
Trondheim
Sunndalsøra
Isfjorden
Overhalla

Antall egenkapitalbevis*

0
11 191
0
3 339
0
0
0
0

Medlemmer valgt av fylkestingene

Jan Inge Kaspersen
Ida Bruheim Derås
Gunn Iversen Stokke
Karl Meinert Bucholdt
Stig Klomsten
Torgeir Dahl
Torhild Aarbergstotten
Tove-Lise Torve

Bosted

Stjørdal
Steinkjer
Buvik
Levanger
Bosberg
Molde
Brekstad
Sunndalsøra

Antall egenkapitalbevis*

0
0
0
0
0
0
0
0

Medlemmer valgt av ansatte

Oddny Lysberg**
Ann Kristin Leirvik Sletnes
Anders Skrove
Linda Leer
Rolf Bratlie
Oddbjørn Kulseth
Bjørn Kristian Dyrseth
Berit Bøifot
Bjørn Larsen
Geir Tore Mathisen

Bosted

Grong
Torvikbukt
Inderøy
Trondheim
Trondheim
Stjørdal
Molde
Torvikbukt
Trondheim
Trondheim

Antall egenkapitalbevis*

634
3
676
2 357
618
3 793
2 463
4 314
2 644
218

Styret

Kjell Bjordal (leder)
Bård Benum (nestleder)
Arnhild Holstad
Aud Skrudland
Morten Loktu
Paul E. Hjelm-Hansen
Janne Thyø Thomsen
Erik Gunnes
Oddny Lysberg**
Venche Johnsen (varamedlem)

Bosted

Molde
Trondheim
Namsos
Averøy
Trondheim
Trondheim
Danmark
Trondheim
Grong
Trondheim

Antall egenkapitalbevis*

110 000
0
0
4 765
5 000
49 219
3 000
230
634
24 716

Valgkomiteen

Lars Bjarne Tvete
Thor Arne Falkanger
Marit Dille
Tove-Lise Torve
Rolf Bratlie

Bosted

Trondheim
Trondheim
Kolvereid
Sunndalsøra
Trondheim

Antall egenkapitalbevis*

5 600
209 255
3 339
0
618

* Antall egenkapitalbevis per 31. desember 2016 inkluderer egenkapitalbevis eid av nærstående, selskaper man kontrollerer og selskaper man er valgt på vegne av.

** Gått ut av representantskapet og inn i styret 31.03.2016

*** Representerer Sparebankstiftelsen SMN

Eierstyring og selskapsledelse

Ledelsen og styret i SpareBank 1 SMN vurderer årlig prinsippene for eierstyring og selskapsledelse og hvordan de fungerer i konsernet. Prinsipper og praksis for eierstyring og selskapsledelse avlegges i samsvar med krav i regnskapslovens paragraf 3-3b og den norske anbefalingen for eierstyring og selskapsledelse (NUES).

Regnskapslovens § 3-3b, 2. ledd

Nedenfor redegjøres det for hvordan regnskapslovens paragraf 3-3b, 2. ledd, er dekket i SpareBank 1 SMN. Inndelingen refererer til nummereringen i paragrafen.

1. En angivelse av anbefalinger og regelverk om foretaksstyring som foretaket er omfattet av eller for øvrig velger å følge.

Prinsipper og praksis for eierstyring og selskapsledelse i SpareBank 1 SMN er basert på norsk lov. Konsernet følger den norske anbefalingen for eierstyring og selskapsledelse. Det henvises ellers til anbefalingens punkt 1 nedenfor.

2. Opplysninger om hvor anbefalinger og regelverk som nevnt i nr. 1 er offentlig tilgjengelige.

Anbefalingen for eierstyring og selskapsledelse er tilgjengelig på nues.no.

3. En begrunnelse for eventuelle avvik fra anbefalinger og regelverk som nevnt i nr. 1.

Eventuelle avvik fra anbefalingen er kommentert under redegjørelsen for hvordan anbefalingen etterleves.

4. En beskrivelse av hovedelementene i foretakets, og for regnskapspliktige som utarbeider konsernregnskap eventuelt også konsernets, systemer for internkontroll og risikostyring knyttet til regnskapsrapporteringsprosessen.

Se redegjørelsen for anbefalingens punkt 10 nedenfor.

5. Vedtektsbestemmelser som helt eller delvis utvider eller fraviker bestemmelser i allmennaksjeloven kapittel 5.

Se redegjørelsen for anbefalingens punkt 6 nedenfor.

6. Sammensetningen til styre, bedriftsforsamling, representantskap og kontrollkomité; eventuelle arbeidsutvalg for disse organene samt en beskrivelse av hovedelementene i gjeldende instruksjoner og retningslinjer for organenes og eventuelle utvalgs arbeid.

Se redegjørelsen for anbefalingens punkt 6, 7, 8 nedenfor.

7. Vedtektsbestemmelser som regulerer oppnevning og utskifting av styremedlemmer

Se redegjørelsen for anbefalingens punkt 8 nedenfor.

8. Vedtektsbestemmelser og fullmakter som gir styret adgang til å beslutte at foretaket skal kjøpe tilbake eller utstede egne aksjer eller egenkapitalbevis.

Se redegjørelsen for anbefalingens punkt 3 nedenfor.

Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse

Beskrivelsen nedenfor redegjør for hvordan de 15 punktene i den norske anbefalingen for eierstyring og selskapsledelse av 30. oktober 2014 er fulgt opp.

Punkt 1: Redegjørelse for eierstyring og selskapsledelse

Det foreligger ingen vesentlige avvik mellom anbefalingen og hvordan denne etterleves i SpareBank 1 SMN.

Anbefalingen gjelder så langt det passer for sparebanker med egenkapitalbevis. Eventuelle avvik er det redegjort for i teksten nedenfor.

Med bakgrunn i endringer i lov og forskrift med ikrafttredelse 1. januar 2016 er det foretatt enkelte endringer og tilpasninger i konsernets styrings- og kontrollorganer. Dette gjelder særlig ikrafttredelsen av ny finansforetakslov. Endringene er hensyntatt i reviderte vedtekter som er gjort gjeldende fra 2016, og disse er tilgjengelige på bankens hjemmeside.

SpareBank 1 SMN har en egen policy for eierstyring og selskapsledelse, og det legges vekt på å videreutvikle policyen innenfor gjeldende lover og i tråd med anbefalinger fra ledende miljøer.

Banken skal gjennom sin eierstyring og selskapsledelse sikre en forsvarlig formuesforvaltning og gi økt trygghet for at dens uttalte mål og strategier blir nådd og realisert. God virksomhetsstyring omfatter verdier, mål og overordnede prinsipper som banken styres og kontrolleres etter for å sikre eiernes, kundenes og andre gruppers interesser. Banken følger Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse så langt det passer for sparebanker med egenkapitalbevis. Anbefalingen er tilgjengelig på nues.no.

Gjennom bankens eierstyring og selskapsledelse er det særlig vektlagt:

- en struktur som sikrer målrettet og uavhengig styring og kontroll
- systemer som sikrer måling og ansvarliggjøring
- en effektiv risikostyring
- fullstendig informasjon og effektiv kommunikasjon
- likebehandling av egenkapitalbeviserne og balansert forhold til øvrige interessegrupper
- overholdelse av lover, regler og etiske standarder

Medarbeiderne skal kjennetegnes ved at de har en høy etisk standard. Dette innebærer at de skal vise en adferd som oppfattes som tillitvekkende, ærlig og redelig og som er i henhold til de normer, regler og lover som gjelder i samfunnet. Etikreglene omhandler blant annet habilitet, forhold til kunder, leverandører og konkurrenter, verdipapirhandel, innsideregler og relevante privatøkonomiske forhold. Regelverket gjelder for alle ansatte og tillitsvalgte i styrende organer.

Alle ansatte og tillitsvalgte er pålagt taushetsplikt om konsernets eller kundens forhold. Denne taushetsplikten gjelder ikke bare overfor utenforstående, men også overfor medarbeidere som ikke har behov for de aktuelle opplysningene i sitt arbeid. Videre skal ingen, via datasystemene eller på annen måte, hente opplysninger om kunder eller medarbeidere som ikke er nødvendig for vedkommende sitt arbeid. Bankens etikkregler slår fast at en medarbeider straks skal informere sin overordnede eller andre kontaktpersoner dersom han eller hun får kunnskap om forhold som er i strid med gjeldende lover og regler eller vesentlige brudd på interne bestemmelser. SpareBank 1 SMN ønsker å medvirke til en bærekraftig samfunnsutvikling gjennom ansvarlig forretningsdrift ved blant annet å ivareta hensynet til etikk, miljø og sosiale forhold. Det er etablert en egen strategi for forvaltning av bankens samfunnsansvar (CSR).

Samfunnsansvar er en integrert del av bankens virksomhet og ansvaret uttrykkes gjennom strategier, tiltak og aktiviteter. Samfunnsansvaret synliggjøres gjennom hvordan ressurser forvaltes og gjennom dialog med ansatte, eiere, kunder, lokalsamfunn og øvrige interessenter. I tillegg er det etablert en innkjøpsstrategi som beskriver det etiske rammeverket, krav til leverandører og hvilke kriterier banken legger til grunn ved innkjøp.

Det vises ellers til eget kapittel om samfunnsansvar i årsrapporten.

Avvik fra anbefalingens pkt. 1: Ingen

Punkt 2: Virksomhet

SpareBank 1 SMN er et selvstendig finanskonsern i SpareBank 1-alliansen. Bankens visjon har siden 2004 vært **den anbefalte banken**. Men i februar 2017 fikk vi ny visjon og nye verdier. Vår nye visjon handler om å skape energi, resultater, endring og utvikling. Vi har derfor valgt **Sammen får vi ting til å skje** som vår visjon.

Våre nye verdier er: Helhjerta, ansvarlig, likandes og dyktig. Sparebankens formål er å drive virksomhet som bank og for øvrig drive og delta i virksomhet som sparebanken kan utføre i henhold til tillatelser og den til enhver tid gjeldende lovgivning. Vedtektene i sin helhet finnes på bankens hjemmeside.

SpareBank 1 SMN vil være et selvstendig, regionalt finanshus som utgjør et kraftsentrum for å virke i og utvikle regionen. Banken skal være lønnsom og best på kundeopplevelser. Det vises ellers til SpareBank 1 SMN sin visjon, verdier, mål og strategier som fremgår av årsrapporten.

Avvik fra anbefalingens pkt. 2: Ingen

Punkt 3: Selskapskapital og utbytte

Styret foretar løpende en vurdering av kapitalsituasjonen i lys av konsernets mål, strategi og ønsket risikoprofil. SpareBank 1 SMN hadde per 31. desember 2016 en egenkapital på 15,3 milliarder kroner. Kjernekapitaldekningen var 17,0 prosent og ren kjernekapital 14,9 prosent.

For detaljert informasjon om kapitaldekningen, se egen note i årsrapporten. For nærmere omtale av reglene om kapitaldekning og hvilke prinsipper som legges til grunn for å vurdere kapitalbehovet, vises det til konsernets Pilar 3-rapportering som er publisert på smn.no .

Utbytte

SpareBank 1 SMN sitt mål er å forvalte konsernets ressurser på en måte som gir egenkapitalbeviserne en god, stabil og konkurransedyktig avkastning i form av utbytte og kursstigning på egenkapitalbevisene.

Årsoverskuddet vil bli fordelt mellom eierkapitalen (egenkapitalbeviserne) og grunnfondskapitalen i samsvar med deres andel av bankens egenkapital.

SpareBank 1 SMN legger til grunn at opptil halvparten av eierkapitalens andel av overskuddet utbetales som utbytte, og tilsvarende at opptil halvparten av grunnfondskapitalens andel av overskuddet benyttes til utdeling til allmennyttige formål eller overføres til Sparebankstiftelsen SMN. Dette forutsatt at soliditeten er på et tilfredsstillende nivå. Ved fastsettelse av utbyttet blir det tatt hensyn til forventet resultatutvikling i en normalisert markedssituasjon, eksterne rammebetingelser og behov for kjernekapital. Det er bankens representantskap som fastsetter det årlige utbytte basert på forslag fra styret. Utbyttepolitikken er publisert på smn.no.

Kjøp av egne egenkapitalbevis

Styret har fullmakt til å kjøpe egne egenkapitalbevis for inntil ti prosent av bankens eierandelskapital. Slike kjøp skal skje ved handel i verdipapirmarkedet via Oslo Børs. Den samlede beholdningen av egenkapitalbevis som banken eier og/eller har avtalepant i, kan ikke overstige ti prosent av bankens eierandelskapital. Hvert egenkapitalbevis kan kjøpes til kurser mellom 1 og 200 kroner. Fullmakten er gyldig i 13 måneder fra vedtaket ble fattet i representantskapets møte 31. mars 2016.

Kapitalforhøyelse

Styrefullmakter til kapitalforhøyelser gis på bakgrunn av konkrete og definerte formål. Per 31. desember 2016 foreligger det ingen styrefullmakt til å foreta kapitalforhøyelse i SpareBank 1 SMN.

Avvik fra anbefalingens pkt. 3: Ingen

Punkt 4: Likebehandling av aksjonærer og transaksjoner med nærstående

SpareBank 1 SMN har én egenkapitalbevisklasse. Gjennom vedtektene og i styrets og ledelsens arbeid legges det vekt på at alle egenkapitalbevisiere skal likebehandles og ha samme mulighet for innflytelse. Alle egenkapitalbevis har lik stemmerett. Banken forholder seg til finansforetakslovens regler for eier- og stemmerettsbegrensninger så langt bestemmelsene gjelder for en sparebank med egenkapitalbevis.

Ved forhøyelse av eierandelskapitalen skal eksisterende eiere ha fortrinnsrett med mindre særlige forhold tilsier at dette fravikes. Slik fravikelse vil i så fall bli begrunnet. SpareBank 1 SMN har ved ujevne mellomrom gjennomført ansatteemisjoner og slike kapitalforhøyelser er gjennomført i den hensikt å styrke ansattes eierskap til egen bank og interesse for bankens kapitalinstrument. En eventuell utøvelse av styrets fullmakt til kjøp av egne egenkapitalbevis skal skje ved kjøp i verdipapirmarkedet via Oslo Børs.

Transaksjoner med nærstående

Styreinstruksen slår fast at et styremedlem ikke må delta i behandlingen eller avgjørelsen av spørsmål som har betydning for egen del eller for noen nærstående. Dette gjelder saker hvor medlemmet må anses for å ha personlige, økonomiske eller andre særinteresser i saken. Det samme følger av de etiske retningslinjene i konsernet. Den enkelte plikter selv å påse at han eller hun ikke er inhabil i behandlingen av en sak.

Styret skal godkjenne avtaler mellom banken og et styremedlem eller med konsernsjefen. Styret skal også godkjenne avtaler mellom banken og tredjemann, der et styremedlem eller konsernsjefen måtte ha en særlig interesse. Styremedlemmer skal på eget initiativ opplyse om enhver interesse den enkelte eller nærstående kan ha. Med mindre styremedlemmet selv velger å fratre ved behandlingen eller avgjørelsen av en sak, skal styret beslutte om vedkommende skal fratre. Styrets vurderinger av habilitetsspørsmål skal protokolleres.

Avvik fra anbefalingens pkt. 4: Ingen

Punkt 5: Fri omsettelighet

Bankens egenkapitalbevis er notert på Oslo Børs med ticker MING og er fritt omsettelige. Vedtektene inneholder ingen begrensninger på omsetteligheten.

Avvik fra anbefalingens pkt. 5: Ingen

Punkt 6: Generalforsamling, Representantskap

En sparebank er i utgangspunktet en selveid institusjon. Styringsstrukturen og sammensetningen av styringsorganene atskiller seg fra allmenaksjeselskaper, jfr. finansforetaksloven og hvilke organer en sparebank skal ha. Bankens øverste organ er representantskapet som er sammensatt av egenkapitalbevisiere, kunder, ansatte og representanter fra det offentlige.

Representantskapet skal se til at banken virker etter sitt formål og i samsvar med lov, vedtekter og representantskapets vedtak.

Representantskapet har 43 medlemmer og 32 varamedlemmer med følgende representasjon:

- egenkapitalbevisiere: 17 medlemmer og 10 varamedlemmer
- fylkestingene i Sør-Trøndelag, Nord-Trøndelag og Møre og Romsdal: 8 medlemmer og 8 varamedlemmer
- kunder: 8 medlemmer og 8 varamedlemmer
- ansatte: 10 medlemmer og 6 varamedlemmer

De valgte medlemmene i representantskapet skal være sammensatt av representanter for eierne av egenkapitalbevis og for øvrig samlet avspeile sparebankens kundestruktur og andre interessegrupper samt samfunnsfunksjon. Representantskapet godkjenner konsernets årsregnskap og årsberetning, herunder disponering av årets overskudd/utdeling av utbytte, behandler styrets erklæring om fastsettelse av lønn og annen godtgjørelse til ledende ansatte samt behandler redegjørelse for god foretaksstyring.

Representantskapets oppgaver er ytterligere beskrevet i bankens vedtekter som er tilgjengelig på smn.no.

Til representantskapets møter innkalles også styrets medlemmer, konsernsjefen og revisor. Disse kan delta i forhandlingene, men har ikke stemmerett. Representantskapets leder er møteleder, eller ved dennes fravær nestlederen.

Innkalling til representantskapets møter sendes medlemmene og er tilgjengelig på bankens hjemmeside senest 21 dager før møtet avholdes. Målet er at forslag til vedtak og saksvedlegg er tilstrekkelig detaljert slik at medlemmene kan ta stilling til sakene før de behandles. Protokoll fra møtene gjøres tilgjengelig på bankens hjemmeside.

En oversikt over representantskapets medlemmer finnes på smn.no.

Avvik fra anbefalingens pkt. 6: Når det gjelder bankens sammensetning av organer, forholder SpareBank 1 SMN seg til lover og forskrifter som regulerer finansforetak.

Punkt 7: Valgkomité

Banken skal ha en valgkomité bestående av fem medlemmer og fem varamedlemmer som velges av representantskapet for en periode på to år. Valgkomiteen skal speile sammensetningen av medlemmer i representantskapet og være sammensatt som følger:

- To medlemmer med varamedlemmer velges fra egenkapitalrepresentantenes valgte medlemmer
- To medlemmer med to varamedlemmer velges fra egenkapitalrepresentantenes valgte medlemmer
- Ett medlem med ett varamedlem velges fra kunderepresentantenes valgte medlemmer

- Ett medlem med ett varamedlem velges fra fylkestingsrepresentantenes valgte medlemmer
- Ett medlem med ett varamedlem velges fra ansatterepresentantenes valgte medlemmer

Representantskapet fastsetter nærmere instruks for gjennomføring av valgene.

Valgkomiteen skal forberede kundenes og egenkapitalbeviserhaveres valg av medlemmer og varamedlemmer til representantskapet.

Valgkomiteen skal videre forberede valg av:

- leder og nestleder til representantskapet
- leder, nestleder og øvrige medlemmer til styret
- leder, medlemmer og varamedlemmer til valgkomiteen som omhandlet i dette kapittelet

For de styremedlemmer med varamedlemmer som skal velges blant de ansatte, avgir bare representanter for de ansatte i valgkomiteen innstilling.

Valgkomiteens innstillinger skal begrunnes.

Valgkomiteen foreslår honorarer for medlemmer av de respektive organer.

Avvik fra anbefalingens pkt. 7: Alle medlemmene av valgkomiteen til representantskapet velges blant de gruppene som er representert i representantskapet, iht. vedtektsbestemmelser.

Punkt 8: Representantskap og styret, sammensetning og uavhengighet

Det vises til punkt 6 for informasjon om representantskapet. Styret består per 31. desember 2016 av ni fast møtende medlemmer, hvorav to var ansatterepresentanter. Fire av styrets ni medlemmer er kvinner.

Medlemmene velges for to år av gangen, og kan maksimalt sitte i 20 år, hvorav 12 år sammenhengende i samme verv. Konsernsjefen er ikke medlem av styret. Ingen av styremedlemmene valgt av representantskapet er ansatt eller har oppdrag til konsernet, utover sine verv som tillitsvalgte.

Styremedlemmenes uavhengighet er vurdert av valgkomiteen, og er vurdert som uavhengige, med unntak av de ansattevalgte. Leder og nestleder velges av representantskapet ved særskilte valg for to år av gangen.

Sammensetningen av styret skal være basert på bankens vedtekter. Ved valg av medlemmer vurderes kompetanse, kapasitet og mangfold. De enkelte styremedlemmers bakgrunn er beskrevet i årsrapporten. Styret har minimum elleve møter i året og medlemmenes deltakelse er beskrevet i årsrapporten. Styrets medlemmer oppfordres til å eie egenkapitalbevis i banken og deres beholdning fremkommer i årsrapporten.

Avvik fra anbefalingens pkt. 8: Ingen

Punkt 9: Styrets arbeid

Styrets arbeid og saksbehandling reguleres av en egen styreinstruks og det utarbeides årsplaner for styrets arbeid. Styret leder bankens virksomhet i samsvar med lover, vedtekter og vedtak i representantskapet. Styret er ansvarlig for at midler banken rår over forvaltes på en trygg og hensiktsmessig måte. Styret har også en plikt til å påse at regnskap og formuesforvaltning er gjenstand for betryggende kontroll. I tillegg fastsetter styret bankens strategi, budsjett, markeds- og organisasjonsmessige mål. Det er styret som ansetter og avsetter konsernsjef.

Styret mottar blant annet rapporter på resultat- og markedsutvikling, og status i risikobildet for konsernet. Styret foretar en årlig evaluering av sitt arbeid og egen kompetanse. De vurderer arbeidsform, saksbehandling, møtestruktur og prioritering av oppgaver som igjen gir grunnlag for eventuelle endringer og tiltak.

Styret har etablert et godtgjørelsesutvalg samt et revisjonsutvalg og et risikoutvalg som består av medlemmer fra bankens styre. Medlemmene oppnevnes for en periode på to år. Utvalgene er forberedende og rådgivende arbeidsutvalg for styret, og det er styret som fastsetter instruks for utvalgene.

Revisjonsutvalg

Revisjonsutvalgets oppgaver etter finansforetaksloven § 8-19 med tilhørende bokstav er å:

- forberede styrets oppfølging av regnskapsrapporteringsprosessen
- overvåke systemene for intern kontroll og risikostyring samt bankens internrevisjon avgi uttalelse om valg av revisor
- ha løpende kontakt med bankens valgte revisor om revisjonen av årsregnskapet
- vurdere og overvåke revisors uavhengighet, jf. revisorloven kapittel 4

Revisjonsutvalget møtes minst fem ganger i året i forkant av styrebehandling av kvartals- og årsrapporter.

Risikoutvalg

Risikoutvalgets oppgaver er regulert i finansforetaksloven § 13-6 (4) og kapitalkravsforskriftens § 47-4. Risikoutvalget skal bidra til at risiko- og kapitalstyringen støtter opp under konsernets strategiske utvikling og måloppnåelse, og samtidig sikre finansiell stabilitet og forsvarlig formuesforvaltning. Risikoutvalget skal bidra til at styrings- og kontrollordninger er tilpasset risikonivået og omfanget av virksomheten.

Utvalget skal:

- bidra til at risikostyringen er i tråd med beste praksis og styrets ambisjonsnivå
- gjennomgå risikostyringsstrategier og policyer som forberedelse til styrets behandling
- bidra til at konsernets kapitaldekning er tilfredsstillende innenfor vedtatte konsernstrategi
- bidra til at lover og forskrifter samt interne regler som regulerer konsernet identifiseres, implementeres, etterleves og kontrolleres.

Risikoutvalget møtes minst fem ganger årlig.

Godtgjørelsesutvalg

Styret har etablert et godtgjørelsesutvalg som skal bestå av minst tre styremedlemmer. Styrets leder er fast medlem av utvalget og er også utvalgets leder. Medlemmene av utvalget utnevnes for to år av gangen av styret.

Utvalget skal være et forberedende organ for styret i saker som gjelder utforming og praktisering av retningslinjer og rammer for konsernets godtgjørelsespolitikk. Politikken skal bidra til å fremme god styring

av og kontroll med foretakets risiko, motvirke for høy risikotaking, oppfordre til langsiktighet, bidra til å unngå interessekonflikter og være i henhold til gjeldende lov og forskrift.

Godtgjørelsesutvalget skal innstille overfor styret på godtgjørelsespolitikk for konsernet samt vilkår for konsernsjef. Videre skal utvalget fastsette rammer for variabel godtgjørelse samt godkjenne godtgjørelsesordninger for alle forretningsområder og datterselskaper. Utvalget skal også kunne benyttes som rådgivende instans for konsernsjef ved fastsettelse av vilkår for konsernledelsen.

Utvalget møtes etter innkalling fra lederen, men minst en gang i året og ellers etter behov. Det kreves at minst to medlemmer av utvalget deltar.

Styret har fastsatt godtgjørelsesutvalgets mandat.

Avvik fra anbefalingens pkt. 9: Ingen

Punkt 10: Risikostyring og internkontroll

God risiko- og kapitalstyring er sentralt i SpareBank 1 SMN sin langsiktige verdiskaping. Internkontroll skal bidra til å sikre effektiv drift og forsvarlig håndtering av risikoer av betydning for å oppnå forretningsmessige mål.

Konsernets rapport om kapitalkrav og risikostyring, Pilar 3-rapport, inneholder en nærmere beskrivelse av risikostyring, kapitalstyring og kapitalberegning. Rapporten er tilgjengelig på smn.no.

SpareBank 1 SMN har som mål å opprettholde en moderat risikoprofil, og ha en så høy kvalitet i sin risikooppfølging at ingen enkelthendelser skal kunne skade bankens finansielle stilling i alvorlig grad. Bankens risikoprofil er kvantifisert gjennom mål for rating, risikojustert avkastning, forventet tap, nødvendig økonomisk kapital samt regulatorisk kapitaldekning.

Styret gjennomgår kvartalsvis konsernets utvikling innenfor de viktigste risikoområdene og foretar årlig en gjennomgang av internkontrollen. Styret har hovedansvaret for å sette grenser for, og overvåke konsernets risikoeksponering. Risikoene måles og rapporteres iht. prinsipper og policy som styret har vedtatt. Risikostyringen støtter opp under konsernets strategiske utvikling og måloppnåelse. Ledelsen i de ulike selskapene i konsernet har ansvar for risikostyring og internkontroll og dette skal bidra til å sikre:

- målrettet, sikker og kvalitets- og kostnadseffektiv drift
- pålitelig og rettidig rapportering
- overholdelse av gjeldende lover og regler samt interne rutiner og retningslinjer

Risikostyringen er en integrert del av ledelsens beslutningsprosesser og et sentralt element hva angår organisering, rutiner og systemer. Det er etablert en egen avdeling for risikostyring i SpareBank 1 SMN.

Avdeling for risikostyring er organisert uavhengig av forretningsenhetene og rapporterer direkte til konsernsjef. Avdelingen har ansvaret for konsernets risikomodeller og videreutvikling av effektive risikostyringssystemer. Avdelingen er ansvarlig for uavhengig risikovurdering, risikorapportering og den overordnede risikoovervåkingen i konsernet og rapporterer periodisk til konsernsjefen og styret.

Bankens viktigste resultatmål er å oppnå en konkurransedyktig avkastning på egenkapitalen. Dette oppnås blant annet gjennom økt fokus på risikoprising og risikojustert avkastning. Prinsipper og rammer for

internkontroll og risikostyring er nedfelt i egen policy. Policyen gir føringer for konsernets overordnede holdninger til risikostyring og skal sikre at konsernet har en effektiv og hensiktsmessig prosess.

Styret mottar årlig, fra intern- og ekstern revisor, en uavhengig vurdering av konsernets risiko og internkontroll. Styret følger opp vedtatte rammeverk, prinsipper, kvalitets- og risikomål gjennom:

- kvartalsvis rapport fra konsernsjef og avdeling for risikostyring
- kvartalsvis rapport fra compliance
- kvartalsrapport/årsrapport fra intern revisor

SpareBank 1 SMN benytter Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commissions (COSO) rammeverk og Control Objectives for Information and related Technology (CobiT) rammeverk som grunnlag for prinsipper for internkontroll og risikostyring.

Compliance

Compliancefunksjonen er organisert uavhengig av forretningsenhetene. Funksjonen identifiserer, vurderer og gir anbefalinger samt overvåker og rapporterer innenfor regulatoriske rammeverk som gjelder SpareBank 1 SMN. Ansvarlig leder for funksjonen rapporterer periodisk til konsernsjefen og styret. Forretningsområder og støttefunksjoner samt datterselskap skal ivareta compliance ved operasjonalisering av policy for compliance og identifiserte compliancerisikoer vedtatt ved styret. Funksjonen for overvåkning av tiltak mot hvitvasking (AML) er ivaretatt særskilt ved etablering av egen ansvarlig for operasjonalisering av AML.

Ansvarlig leder for compliance har ansvar for rapportering av compliancerisiko og eventuelle brudd på lover og forskrifter som SpareBank 1 SMN er underlagt. Det utarbeides kvartalsvise compliancerapporter.

Internkontroll finansiell rapportering

Styret i SpareBank 1 SMN har gitt retningslinjer for konsernets finansielle rapportering. Disse er gitt innenfor gjeldende myndighetspålagte krav og skal bidra til å sikre relevant, pålitelig, tidsriktig og lik informasjon til bankens egenkapitalbevisiere og verdipapirmarkedet forøvrig. Konsernfinans ledes av konserndirektør finans og er organisert uavhengig av forretningsområdene. Enheten ivaretar den finansielle rapporteringen både på morbank- og konsernnivå, og fastsetter retningslinjer for månedlig, kvartalsvis og årlig rapportering fra de ulike forretningsområdene og datterselskaper. Konserndirektør finans vurderer løpende forretningsområdenes finansielle resultater og måloppnåelse, og påser at alle enhetene presterer i tråd med konsernets overordnede økonomiske målsettinger. Konserndirektør finans rapporterer direkte til konsernsjef.

Avdelingene Regnskap og Økonomi er organisert under Konsernfinans og utarbeider finansiell rapportering for konsernet. Avdelingene påser at rapporteringen skjer i samsvar med gjeldende lovgivning, regnskapsstandarter, konsernets regnskapsprinsipper og styrets retningslinjer.

Konsernfinans har etablert prosesser som sørger for at regnskapsrapporteringen kvalitetssikres og at eventuelle feil og mangler følges opp og rettes løpende. Til all finansiell rapportering er det etablert en rekke kontrolltiltak for å sikre korrekt, gyldig og fullstendig rapportering.

Ekstern revisor foretar hvert kvartal begrenset revisjon av konsernets delårsregnskap. I tillegg utføres full revisjon av konsernets årsregnskap.

For videre informasjon om risikostyring og internkontroll, se note 6 i årsrapporten vedrørende finansiell risikostyring samt konsernets rapport om kapitalkrav og risikostyring, Pilar 3- rapport, som er tilgjengelig på smn.no.

Internrevisjon

Intern revisor er et redskap for styret og administrasjonen for overvåking av at risikostyringsprosessen er målrettet, effektiv og fungerer som forutsatt. Det er KPMG som leverer internrevisjonstjenester, og leveransen omfatter morbanken og datterselskap underlagt forskrift om risikostyring og internkontroll. Internrevisjonens hovedoppgave er å bekrefte at internkontrollen fungerer som forutsatt samt å påse at risikostyringstiltak er tilstrekkelige i forhold til bankens risikoprofil. Internrevisjonen rapporterer kvartalsvis til styret, og revisors rapporter og anbefalinger blir gjennomgått og forbedringstiltak implementert fortløpende. Styret vedtar årsplaner og budsjett for internrevisjonen.

Internrevisjonen utfører operasjonell revisjon av enheter og forretningsområder, og ingen finansiell revisjon for konsernet. Det utarbeides årlige revisjonsplaner som diskuteres med konsernledelsen, behandles i risikoutvalget og godkjennes av styret. Revisors risikovurderinger ligger til grunn for hvilke områder som skal gjennomgås. Det utarbeides særskilte revisjonsrapporter med resultater og forslag til forbedringstiltak som presenteres for ansvarlig leder og konsernets ledelse. Et sammendrag av rapportene sendes kvartalsvis til risikoutvalget og styret. Eventuelle konsulentoppdrag utføres innenfor standarder og anbefalinger som gjelder for internrevisorer (IIA/NIRF).

Etikk og varsling

Det er utarbeidet etiske retningslinjer for konsernet og dets ansatte, og etikk er fast tema på kurs for alle nyansatte. Dette skal bidra til at verdigrunnlaget og de etiske retningslinjene blir godt kommunisert og gjort kjent i hele organisasjonen. Det er etablert klare retningslinjer for varsling dersom ansatte får kunnskap om forhold som er i strid med eksterne eller interne bestemmelser, eller andre forhold som kan være med på å skade konsernets omdømme eller finansielle situasjon.

Avvik fra anbefalingens pkt. 10: Ingen

Punkt 11: Godtgjørelse til styret

Styrehonorarene som innstilles av valgkomiteen og som fastsettes av representantskapet, er ikke resultatavhengige og det utstedes ikke opsjoner til styremedlemmene. Styrets leder og nestleder godtgjøres særskilt og styremedlemmer som deltar i styreutvalg mottar egen godtgjørelse for dette. Ingen av styrets medlemmer valgt av representantskapet har oppgaver for konsernet utover styrevervet. Nærmere informasjon om kompensasjon for styret og styreutvalg fremgår av note 22 i årsrapporten.

Avvik fra anbefalingens pkt. 11: Ingen

Punkt 12: Godtgjørelse til ledende ansatte

Konsernets har etablert en godtgjørelsespolitikk som skal være i samsvar med konsernets overordnede mål, risikotoleranse og langsiktige interesser. Denne skal bidra til å fremme og gi incentiver til god styring av og kontroll med konsernets risiko, motvirke for høy eller uønsket risikotaking, bidra til å unngå

interessekonflikter og være iht. gjeldende lov og forskrift. Godtgjørelsespolitikken inneholder særskilte regler for ledende ansatte. Disse reglene gjelder også for andre ansatte og tillitsvalgte med arbeidsoppgaver av vesentlig betydning for foretakets risikoeksponering og for ansatte og tillitsvalgte med kontrolloppgaver.

Styret har etablert et godtgjørelsesutvalg som fungerer som et forberedende organ for styret i saker som gjelder vurdering av og kompensasjon til konsernsjefen. Videre skal utvalget innstille overfor styret på retningslinjer for godtgjørelse til ledende ansatte (konsernledelsen). Se også omtale av styrets godtgjørelsesutvalg under pkt. 9.

En beskrivelse av godtgjørelse til konsernsjefen og ledende ansatte fremgår av note 22 i årsrapporten. Ytterligere beskrivelse av bankens godtgjørelsesordning finnes på bankens hjemmeside.

Avvik fra anbefalingens pkt. 12: Ingen

Punkt 13: Informasjon og kommunikasjon

Bankens informasjonspolitikk skal underbygge tillitsforholdet mellom eiere, styret og ledelsen samt sørge for at bankens interessegrupper har en løpende mulighet til å vurdere og forholde seg til banken. Bankens informasjonspolitikk er basert på en aktiv dialog der åpenhet, forutsigbarhet og gjennomsiktighet settes i fokus.

Den åpne informasjonspraksisen skal være i samsvar med interne og eksterne retningslinjer, med de begrensninger som følger av taushetsplikten og de til enhver tid gjeldende børsregler.

Korrekt, relevant og tidsriktig informasjon om bankens utvikling og resultater skal skape tillit overfor investormarkedet. Informasjon til markedet formidles gjennom kvartalsvise investorpresentasjoner, eget Investor Relations-område på bankens hjemmeside og børsmeldinger. Finanskalenderen offentliggjøres på bankens hjemmeside.

Det avholdes også regelmessige presentasjoner overfor internasjonale samarbeidspartnere, långivere og investorer. Styret har vedtatt en egen kommunikasjonsstrategi som gir føringer for hvem som kan uttale seg på vegne av SpareBank 1 SMN og i hvilke saker.

Avvik fra anbefalingens pkt. 13: Ingen

Punkt 14: Selskapsovertakelse

SpareBank 1 SMN er en selveiende institusjon som ikke kan bli overtatt av andre gjennom oppkjøp. Eierstrukturen i en sparebank er lovregulert og ingen kan eie mer enn ti prosent av bankens eierandelskapital. Ved kjøp utover dette må det søkes tillatelse fra Finanstilsynet. En oversikt over de 20 største egenkapitalbevisiere finner du på smn.no.

Avvik fra anbefalingens pkt. 14: Lovpålagt eierbegrensning

Punkt 15: Revisor

Ekstern revisor velges av representantskapet etter anbefaling fra revisjonsutvalget og innstilling fra styret, og ekstern revisor er den samme for alle selskap i konsernet. Ekstern revisor foretar den lovbestemte bekreftelsen av den økonomiske informasjon som gis i offentlige regnskap. Revisor presenterer årlig en plan for revisjonsarbeidet for revisjonsutvalget. Ekstern revisor deltar i styremøtene som behandler årsregnskapet samt i revisjonsutvalget ved behandling av regnskapet.

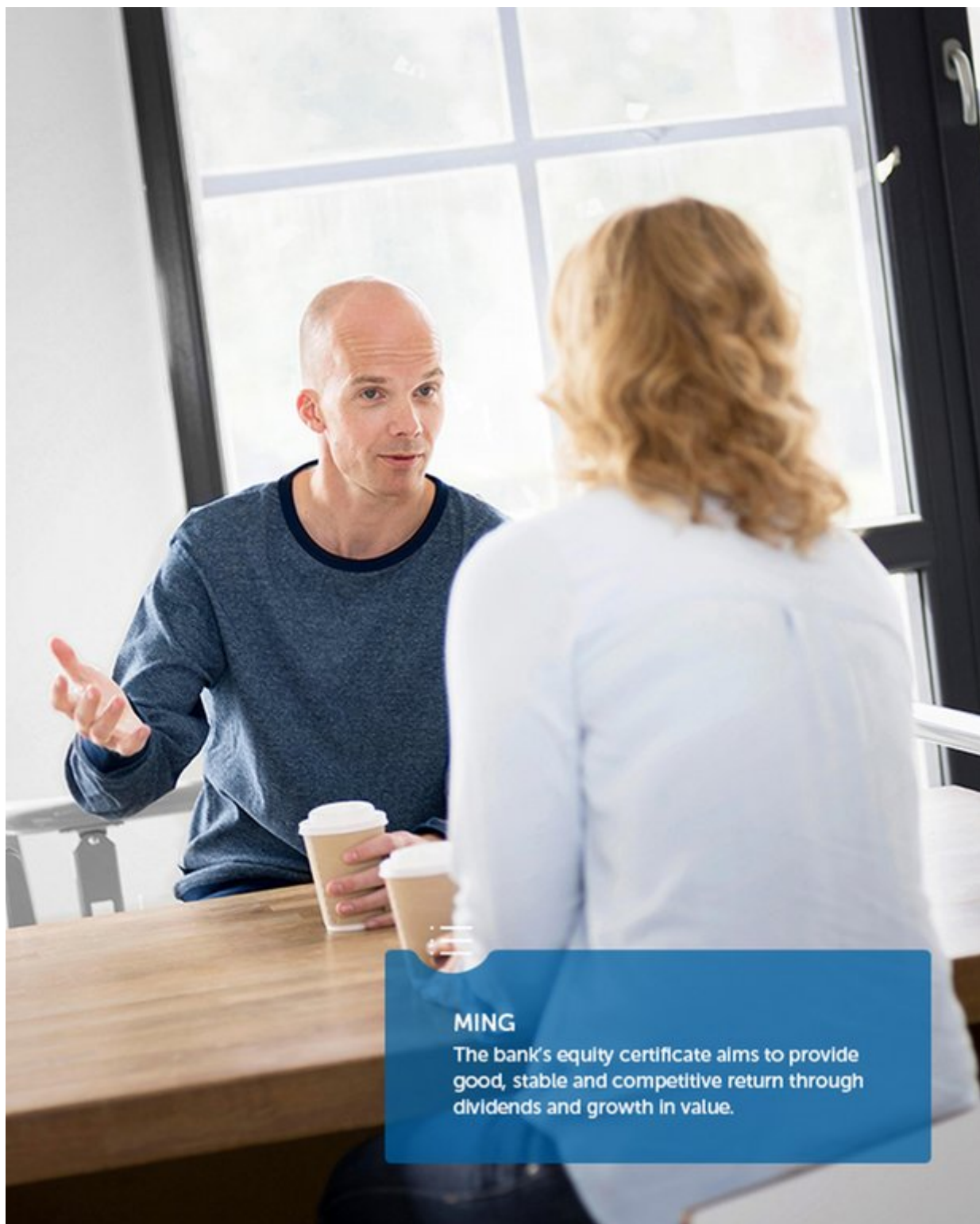

Styret avholder årlig minst ett møte med revisor uten at konsernsjefen eller andre fra den daglige ledelsen er til stede. Det er fastsatt egne retningslinjer for den daglige ledelsens adgang til å benytte revisor til andre tjenester enn revisjon. Eventuell rådgivning fra ekstern revisor skal til enhver tid ligge innenfor rammene av revisorloven. Styret orienterer representantskapet om ekstern revisors godtgjørelse for revisjon og eventuelt andre tjenester.

Ekstern revisor gir revisjonsutvalget en beskrivelse av hovedelementene i revisjonen, herunder om det er identifisert vesentlige svakheter i bankens interne kontroll knyttet til regnskapsrapporteringsprosessen. I tillegg bekrefter revisor sin uavhengighet og opplyser om hvilke andre tjenester enn lovpliktig revisjon som er levert i løpet av regnskapsåret.

Avvik fra anbefalingens pkt. 15: Ingen

MING

MING

The bank's equity certificate aims to provide good, stable and competitive return through dividends and growth in value.

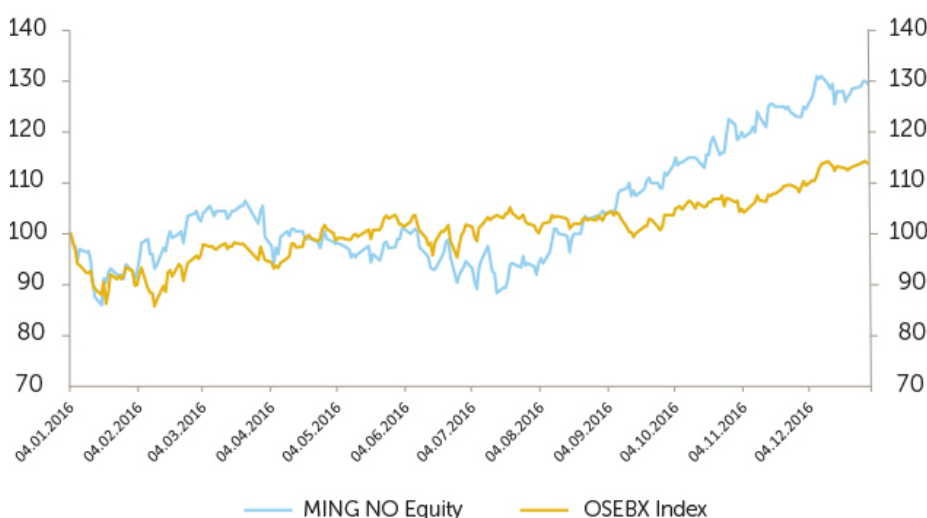
Egenkapitalbevis

Markedskursen for SpareBank 1 SMNs egenkapitalbevis (MING) var ved årsskiftet 64,75 kroner per bevis. Per 31. desember 2015 var kursen 50,50 kroner. Med et kontantutbytte på 3,00 kroner for 2016 blir direkteavkastningen for egenkapitalbeviset 4,6 prosent.

SpareBank 1 SMN hadde ved utgangen av 2016 en egenkapitalbeviskapital på 2597 millioner kroner fordelt på 129.836.443 egenkapitalbevis hvert pålydende 20 kroner. Banken hadde ved årsskiftet en egenbeholdning på 84.800 kroner fordelt på 4240 egenkapitalbevis.

Nøkkel tall	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007
Børskurs	64,75	50,50	58,50	55,00	34,80	36,31	49,89	45,06	21,00	50,28
Antall utstedte EKB, mill	129,83	129,83	129,83	129,83	129,83	102,76	102,74	82,78	82,41	76,65
Børsverdi (mill kr)	8.407	6.556	7.595	7.141	4.518	3.731	5.124	3.749	1.750	3.900
Utbytte per EKB	3,00	2,25	2,25	1,75	1,50	1,85	2,77	2,10	2,77	3,90
Bokført verdi per EKB	73,26	67,65	62,04	55,69	50,09	48,91	46,17	42,11	38,07	36,43
Resultat per EKB	7,91	7,02	8,82	6,92	5,21	6,06	5,94	6,37	4,16	5,86
P/E (Børskurs / resultat per EKB)	8,19	7,19	6,63	7,95	6,68	5,99	8,40	7,29	5,09	8,87
P/BV (Børskurs / bokf EK per EKB)	0,88	0,75	0,94	0,99	0,69	0,74	1,07	1,09	0,57	1,43
Utdelingsforhold	38 %	25 %	25 %	25 %	29 %	30 %	47 %	34 %	34 %	69 %
Egenkapitalbevisprosent	64,0 %	64,0 %	64,6 %	64,6 %	64,6 %	60,6 %	61,3 %	54,8 %	56,3 %	54,2 %

Egenkapitalbeviskursen sammenlignet med hovedindeksen og egenkapitalbevisindeksen

OSEBX = Oslo Stock Exchange Benchmark Index (rebasert lik MING 1. januar 2016)

Utbyttepolitikk

Lov og forskrift om egenkapitalbevis som trådte i kraft 1. juli 2009 innebærer at egenkapitalbevis i sparebanker i større grad enn tidligere er sammenlignbare med aksjer. Regelverket medfører økt likebehandling av de ulike eiergrupperingene i sparebanker og minimerer i stor grad tidligere utfordringer knyttet til utvanning av egenkapitalbevisene ved betaling av kontantutbytte.

Som følge av den endrede lovgivning ble følgende utbyttepolitikk fastsatt i desember 2009:

- SpareBank 1 SMNs mål er å forvalte konsernets ressurser på en måte som gir egenkapitalbeviserne en god, stabil og konkurransedyktig avkastning i form av utbytte og kursstigning på egenkapitalbevisene
- Årsoverskuddet vil bli fordelt mellom eierkapitalen (egenkapitalbeviserne) og grunnfondskapitalen (tidligere sparebankens fond) i samsvar med deres andel av bankens egenkapital
- Banken legger til grunn at inntil halvparten av eierkapitalens andel av overskuddet utbetales som utbytte, og tilsvarende at inntil halvparten av grunnfondskapitalens andel av overskuddet utbetales som gaver eller overføres til en stiftelse. Dette forutsatt at soliditeten er på et tilfredsstillende nivå. Ved fastsettelse av utbyttet blir det tatt hensyn til forventet resultatutvikling i en normalisert markedssituasjon, eksterne rammebetingelser og behov for kjernekapital.

Investorpolitikk

Banken legger vekt på at korrekt, relevant og tidsriktig informasjon om bankens utvikling og resultater skal skape tillit overfor investormarkedet. Informasjon til markedet formidles gjennom kvartalsvise investorpresentasjoner og børsmeldinger. Det avholdes også regelmessige presentasjoner overfor internasjonale samarbeidspartnere, långivere og investorer. På smn.no/ir er det til enhver tid oppdatert informasjon for investorer, analytikere og media.

Eierforhold

SpareBank 1 SMN har som mål å sikre god likviditet i egenkapitalbevisene og oppnå god spredning på eiere som representerer kunder, regionale investorer samt norske og utenlandske institusjoner.

Antall eiere er i løpet av 2016 økt med 439 til 8498. Bankens 20 største eiere kontrollerte 36 prosent av bankens egenkapitalbevis per 31. desember 2016, og det ble omsatt 40 millioner egenkapitalbevis (MING) ved Oslo Børs i 2016.

Andelen egenkapitalbevis eid av investorer i Trøndelag, Møre og Romsdal og Sogn og Fjordane utgjør 18,5 (18,4) prosent, øvrige norske investorer utgjør 56,5 (60,3) prosent og andel eiet av utenlandske eiere 25,1 (21,3) prosent. Antall utenlandske eiere utgjør 3,8 (4,0) prosent av samlet antall eiere per 31. desember 2016.

Finansielle resultater

Styrets årsberetning

Makroøkonomiske forhold

Moderat vekst i verdensøkonomien

Verdensøkonomien vokste moderat også i 2016. I USA tiltok veksten gjennom året. Bedringen i arbeidsmarkedet og en mer ekspansiv finanspolitikk vil trolig bidra til økt privat og offentlig etterspørsel fremover. I Euro-området er den moderate oppgangen drevet av god vekst i innenlandsk etterspørsel. Avtakende vekst i sysselsettingen og høyere konsumpriser vil trolig dempe veksten noe fremover. I Sverige var veksttakten avtakende i 2016, etter høye vekstrater i 2014 og 2015. Fremvoksende økonomier står for en stor andel av den globale veksten. Veksten holdes oppe i den kinesiske økonomien, godt støttet av myndighetstiltak. I tillegg vil utviklingen i India, Brasil og Russland trolig bidra til fortsatt god vekst i fremvoksende økonomier. Internasjonalt er rentenivået svært lavt, men forventede styringsrenter og langsiktige renter har tatt seg opp siden i fjor høst.

Samlet ventes veksten i verdensøkonomien å ta seg gradvis opp. Det er imidlertid mange risikofaktorer som kan svekke den økonomiske veksten på kort eller lengre sikt. Den politiske usikkerheten er uvanlig stor, blant annet knyttet til risiko for handelskrig og økt proteksjonisme, Storbritannias utmelding av EU og mulige valgseire for populistiske partier i Europa. I tillegg er fortsatt høy gjeldsvekst for kinesiske selskaper en risikofaktor for den globale veksten.

Noe lysere utsikter for norsk økonomi, men høy usikkerhet

Fallet i oljeprisen og lavere aktivitet i oljeleverandør-næringen har ført til lavere vekst i norsk økonomi de siste årene, særlig i regioner med nær tilknytning til oljevirksomheten. De økonomiske utsiktene er noe lysere, men usikkerheten er fortsatt høy. Oljeprisen har steget etter at OPEC og flere land besluttet å begrense oljeproduksjonen, og var per utgangen av 2016 på 57 USD/fat. Styringsrenta ble satt ned fra 0,75 prosent til 0,50 prosent i mars 2016. Kronekursen har styrket seg gjennom året.

Den økonomiske veksten i Norge er fremdeles lav. BNP Fastlands-Norge økte med 0,8 prosent i 2016. Privat konsum tok seg opp mot slutten av året. Boliginvesteringene har økt kraftig i 2015 og 2016, og ventes å holde seg høye den nærmeste tiden. Petroleumsinvesteringene har falt mye de siste årene. Fallet i 2016 anslås til 15 prosent, og det ventes et videre fall på rundt 11 prosent i 2017, før investeringene tar seg noe opp igjen. Kontaktene i Norges Banks Regionale nettverk meldte i november at de ventet at produksjonsveksten ville tilta litt det neste halve året. Det forventes at arbeidsledigheten vil holde seg nokså stabil den nærmeste tiden.

Samlet sett forventes veksten i norsk økonomi å ta seg opp, men det ser ut til å bli en langsom oppgang. Det negative draget fra petroleumsinvesteringene vil avta gradvis og veksten vil støttes av fortsatt ekspansiv finans- og pengepolitikk. Den høye boligpris- og gjeldsveksten er imidlertid en risikofaktor for norsk økonomi. Boligprisveksten tiltok i 2016, og tolv månedersveksten i desember var på 12,8 prosent. Det er særlig Oslo og områdene rundt som bidrar til den høye prisveksten, med en tolv månedersvekst i Oslo i desember 2016 på 23,3 prosent. Både boligpriser og husholdningenes gjeldsbelastning er på svært høye nivåer historisk. Det skaper en sårbarhet som kan forsterke virkningene av et eventuelt boligprisfall, inntektsbortfall eller økte renter gjennom brå skift i husholdningenes etterspørsel etter varer og tjenester og lavere boliginvesteringer.

Trøndelag og Nordvestlandet klarer seg godt

Boligprisveksten i regionen har også vært tiltakende gjennom 2016, men på et relativt moderat nivå. Tolvmånedersveksten i desember 2016 var henholdsvis 9,9, 7,3 og 4,8 prosent i Sør-Trøndelag, Nord-Trøndelag og Møre og Romsdal. Arbeidsledigheten i regionen er lav. Arbeidsledigheten økte noe i Møre og Romsdal gjennom 2016, men ble redusert i Trøndelag. Det er befolkningsvekst i regionen, og særlig byene viser god utvikling.

Fylkesvise prognoser utarbeidet av Menon til SpareBank 1 SMNs konjunkturbarometer viser at verdiskapingen i Sør-Trøndelag vil være stabil, og noe høyere enn landsgjennomsnittet, de neste par årene. Vekst i eksport av fisk og høye boliginvesteringer holder den økonomiske veksten oppe. I Nord-Trøndelag ventes verdiskapingen å være stabil. Eksport av fisk og høy aktivitet i industrien bidrar positivt.

Møre og Romsdal er berørt av redusert aktivitet i oljesektoren. Menon forventer tilnærmet nullvekst i fylket inneværende år og at veksten vil ta seg betydelig opp på sikt. Sentios årlige forventningsbarometer viser økt optimisme blant bedriftsledere, også i Møre og Romsdal, og en betydelig bedring fra fjoråret.

Årsregnskap 2016

Årsregnskapet er avlagt under forutsetning om fortsatt drift, og styret bekrefter med dette at grunnlaget for fortsatt drift er til stede.

Konserntall. Tall i parentes gjelder tilsvarende periode i 2015 hvis ikke annet er nevnt.

Overskudd etter skatt på 1.647 millioner kroner

- Resultat før skatt 1.983 millioner kroner (1.776 millioner)
- Resultat 1.647 millioner kroner (1.406 millioner)
- Avkastning på egenkapitalen 11,3 prosent (10,7 prosent)
- Ren kjernekapital 14,9 prosent (13,6 prosent)
- Vekst i utlån 8,0 prosent (5,8 prosent) og innskudd 4,8 prosent (5,6 prosent)
- Tap på utlån 516 millioner kroner (169 millioner)
- Resultat per egenkapitalbevis 7,91 kroner (7,02). Bokført verdi per egenkapitalbevis, inklusive foreslått utbytte for 2016, 73,26 kroner (67,65)
- Foreslått utbytte 3,00 kroner per egenkapitalbevis og avsetning til gaver på 220 millioner kroner

Godt resultat i 2016

Hovedtrekk:

- Gode resultater både fra bankdrift, datterselskaper og produkselskaper
- Resultatet ble 241 millioner kroner bedre enn i 2015 som følge av økte driftsinntekter og meget god avkastning på finansielle investeringer
- God kostnadsstyring. Plan om nullvekst i kostnader for morbanken har gitt en reell kostnadsnedgang fra 2015 til 2016.

- Tap på utlån i tråd med varslet prognose for året
- Styrket soliditet
- Sterk økning i antall kunder og høy vekst innenfor alle produktområder

SpareBank 1 SMN oppnådde i 2016 et resultat før skatt på 1.983 millioner kroner (1.776 millioner). Overskudd på 1.647 millioner kroner (1.406 millioner) og en avkastning på egenkapitalen på 11,3 prosent (10,7 prosent).

Samlede driftsinntekter i 2016 utgjorde 3.558 millioner kroner (3.417 millioner), en økning på 140 millioner.

Avkastning på finansielle eiendeler ble 944 millioner kroner (459 millioner), herav resultatandel av eierinteresser i tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet på 423 millioner (448 millioner).

Driftskostnadene ble 2.003 millioner kroner (1.931 millioner) i 2016. Veksten er i sin helhet i bankens datterselskaper og skyldes kapasitetsøkning i Eiendomsmegler 1 og selskapsoppkjøp i SpareBank 1 Regnskapshuset SMN.

Netto tap på utlån og garantier ble 516 millioner kroner (169 millioner). Dette er i all hovedsak individuelle tapsnedskrivninger innenfor oljerelatert virksomhet.

SpareBank 1 SMN oppnådde i 2016 en utlånsvekst på 8,0 prosent (5,8 prosent) og en innskuddsvekst på 4,8 prosent (5,6 prosent).

Ren kjernekapitaldekning var per 31. desember 2016 14,9 prosent (13,6 prosent). Målsatt nivå for ren kjernekapitaldekning per 31. desember 2016 var på 14,5 prosent og er oppnådd i tråd med bankens kapitalplan.

Kursen på bankens egenkapitalbevis var ved årsskiftet 64,75 kroner (50,50). Det er i 2016 utbetalt et kontantutbytte på 2,25 kroner per egenkapitalbevis for 2015. Dette representerte en utdelingsgrad på 32 prosent av konsernresultatet.

Resultatet per egenkapitalbevis var 7,91 kroner (7,02). Bokført verdi var 73,26 kroner (67,65) per egenkapitalbevis inklusive foreslått utbytte på 3,00 kroner. Foreslått utbytte representerer en utdelingsgrad på 37 prosent.

Forslag til overskuddsdisponering

Det er morbankens regnskap som danner grunnlag for disponering av årsoverskuddet. Morbankens resultat inkluderer mottatt utbytte fra datterselskaper, tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet.

I konsernregnskapet foretas full konsolidering av datterselskaper, mens resultatandel fra tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet konsolideres etter egenkapitalmetoden. Utbytte inkluderes derfor ikke i konsernresultatet.

Forskjell konsern - morbank	2016	2015
Årsoverskudd konsern	1.647	1.406
Resultat i datterselskaper	-280	-58
Utbytte og konsernbidrag datterselskap	147	103
Resultatandel tilknyttede selskaper	-423	-448
Utbytte fra tilknyttede selskaper	591	351
Elimineringer konsern	-27	117
Årsoverskudd morbank	1.655	1.471
Overskuddsdisponering	2016	2015
Årsoverskudd morbank	1.655	1.471
Overført fond for urealiserte gevinster	95	-66
Årsoverskudd til disponering	1.750	1.405
Utbytte	389	292
Utjevningsfond	730	616
Grunnfondskapital	411	457
Gaver	220	40
Sum disponert	1.750	1.405

Årsoverskudd til disponering fremkommer etter endringer i fond for urealiserte gevinster på 95 millioner kroner. Samlet beløp til disponering er med dette 1.750 millioner kroner.

Resultatet er fordelt mellom grunnfondet og eierkapitalen i henhold til deres relative andel av egenkapitalen, slik at utbytte og avsetning til utjevningsfond utgjør 64,0 prosent av det disponerte resultatet.

Styret foreslår overfor bankens representantskap et kontantutbytte på 3,00 kroner per egenkapitalbevis, totalt 389 millioner. Dette gir en utdelingsgrad til egenkapitalbeviserne på 37 prosent av konsernresultat per egenkapitalbevis. Videre foreslår styret at bankens representantskap avsetter 220 millioner kroner i gaver, tilsvarende en utdelingsgrad på 37 prosent. Av dette beløpet foreslås 160 millioner kroner overført til Sparebankstiftelsen SMN og 60 millioner til gaver til allmennyttige formål. Utjevningsfondet og grunnfondet tilføres henholdsvis 730 millioner kroner og 411 millioner.

Etter disponering av resultatet for 2016 er egenkapitalbevisbrøken fortsatt 64,0 prosent.

Stabil rentenetto

Rentenettoen ble 1.883 millioner kroner (1.872 millioner). Det er endringer i sammensetningen av rentenettoen sammenlignet med 2015:

- Økte utlån og innskudd både til privat- og næringslivskunder
- Økte marginer på innskudd
- Reduserte utlånsmarginer

Rentenetto fra lån solgt til SpareBank 1 Boligkreditt og SpareBank 1 Næringskreditt inntektsføres som provisjonsinntekter. Provisjoner for lån solgt til SpareBank 1 Boligkreditt og SpareBank 1 Næringskreditt utgjorde i 2016 samlet 282 millioner kroner (334 millioner).

Det er hard konkurranse på utlån til bolig, og marginene på disse lånene er redusert med 75 punkter de to siste årene. I samme periode er innskuddsrentene til privat- og næringslivskunder satt ned, slik at økte innskuddsmarginer kompenserer for en del av marginbortfallet på boliglån.

Det er gjennomført en generell økning på boliglånsrentene med inntil 20 basispunkter med virkning fra 8. januar 2017. Bakgrunnen for økningen var økende innlånskostnader i tredje og fjerde kvartal 2016. Det er også iverksatt en reprising av lån til næringslivskunder.

Økte provisjonsinntekter

Provisjonsinntekter og øvrige driftsinntekter ble 1.674 millioner kroner (1.545 millioner) i 2016, en økning på 129 millioner kroner.

Inntekter fra SpareBank 1 Boligkreditt og SpareBank 1 Næringskreditt er redusert med 52 millioner kroner som følge av reduserte marginer på privatmarkedslån. Det er gjennomgående positiv utvikling på øvrige provisjonsinntekter, og samlet vekst ble 173 millioner kroner som tilsvarer 14 prosent. Det er størst vekst i inntekter fra kapitalmarkedsaktiviteter, eiendomsmegling, regnskapstjenester og sparing og forvaltning.

Et viktig element i bankens strategi er å oppnå høy produktdekning hos kundene. Inntektsutviklingen reflekterer godt salg på et bredt spekter av produkter både til privat- og næringslivskunder.

Provisjonsinntekter (mill. kr)	2016	2015	Endring
Betalingstjenester	196	188	9
Kredittkort	63	56	6
Sparing og forvaltning	97	82	15
Forsikring	159	156	3
Garantiprovisjoner	77	72	6
Eiendomsmegling	391	332	59
Regnskapstjenester	213	183	30
Kurtasjeinntekt verdipapir	126	64	62
Øvrige provisjoner	69	78	-9
Provisjoner eks. SB1 Boligkreditt og SB1 Næringskreditt	1.392	1.211	182
Provisjoner fra SB1 Boligkreditt	271	326	-55
Provisjoner fra SB1 Næringskreditt	12	8	3
Sum provisjonsinntekter	1.674	1.545	129

Finansielle investeringer

Samlet avkastning på finansielle investeringer (eksklusive resultatandel i tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet) ble 521 millioner kroner (10 millioner) i 2016. Den samlede avkastning fordeler seg som følger:

- Avkastning på konsernets aksjeporteføljer ble totalt 149 millioner kroner (62 millioner). Utbytte fra Visa-transaksjonen utgjør 65 millioner kroner. Resterende er i hovedsak gevinster på aksjeporteføljer i SpareBank 1 SMN Invest.
- Netto kursgevinst på obligasjoner og derivater ble i 2016 236 millioner kroner (tap 90 millioner). Dette tilskrives i stor grad reduserte kredittmarginer, spreadinngang i likviditetsporteføljen.
- Inntekter på valuta- og renteforretninger ble 136 millioner kroner (102 millioner). Dette er i all hovedsak inntekter fra SpareBank 1 Markets.

Avkastning finansielle investeringer (mill. kr)	2016	2015	Endring
Kursgevinst/utbytte aksjer	149	62	87
Obligasjoner og derivater	236	-90	326
Endret verdsettelsesmodell fastrentelån	-	-64	64
Valuta- og renteforretninger	136	102	34
Verdiendring finansielle eiendeler	521	10	511
SpareBank 1 Gruppen	317	251	66
SpareBank 1 Boligkreditt	-17	80	-97
SpareBank 1 Næringskreditt	29	30	-1
SpareBank 1 Kredittkort	24	21	3
BN Bank	86	41	45
Selskaper eiet av SpareBank 1 SMN Invest	15	27	-12
SpareBank 1 Mobilbetaling	-27	-	-27
Andre selskaper	-4	-2	-2
Tilknyttede selskaper	423	448	-25
Sum	944	458	486

Produktselskaper og andre tilknyttede selskaper

Gjennom produktselskapene får bankene tilgang til et bredere produktspekter og dermed provisjonsinntekter. Produktselskapene gir for øvrig bankene god avkastning på investert kapital.

SpareBank 1 Gruppen

SpareBank 1 Gruppens resultat etter skatt i 2016 ble 1.575 millioner kroner (1.316 millioner). SpareBank 1 Forsikring er den vesentligste bidragsyter til resultatet, og bidrar med 90 prosent. Odin Forvaltning og SpareBank 1 Gruppen Finans bidrar i all hovedsak med det resterende. SpareBank 1 SMN sin andel av resultatet for 2016 ble 317 millioner kroner (251 millioner). Resultatøkningen i SpareBank 1 Gruppen forklares med svært godt finansresultat i forsikringsvirksomheten samt tilfredsstillende vekst.

SpareBank 1 Boligkreditt

SpareBank 1 Boligkreditt er opprettet av bankene i SpareBank 1-alliansen for å dra nytte av markedet for obligasjoner med fortrinnsrett. Bankene selger de best sikrede boliglånene til selskapet, noe som gir redusert finansieringskostnad. Per 31. desember 2016 har banken solgt lån på samlet 33,1 milliarder kroner (31,9 milliarder) til SpareBank 1 Boligkreditt, tilsvarende 37,1 prosent (39,6 prosent) av samlede utlån til privatmarkedet.

Bankens eierandel i SpareBank 1 Boligkreditt i 2016 var 19,0 prosent, og bankens andel av resultatet i selskapet i 2016 ble minus 17 millioner kroner (pluss 80 millioner). Underskuddet i 2016 tilskrives urealisert tap på selskapets basisswapper, hvor det i tidligere år var urealiserte gevinster. Bankens eierandel reflekterer bankens relative andel av solgte boliglån. Ny eierandel per 31. desember 2016 er 19,1 prosent.

SpareBank 1 Næringskreditt

SpareBank 1 Næringskreditt er etablert etter samme modell og med samme administrasjon som SpareBank 1 Boligkreditt. Per 31. desember 2016 er utlån på 2,1 milliarder kroner (1,5 milliarder) solgt til SpareBank 1 Næringskreditt.

SpareBank 1 SMN eier 36,5 prosent av selskapet, og bankens andel av resultatet for 2016 ble 29 millioner kroner (30 millioner). Bankens eierandel reflekterer bankens relative andel av overførte lån til

næringseiendom og bankens eierandel i BN Bank. Av utlånene i SpareBank 1 Næringskreditt er 79,9 prosent overført fra BN Bank.

SpareBank 1 Kredittkort

Resultatet for 2016 ble 128 millioner kroner (112 millioner). SpareBank 1 Kredittkort eies av SpareBank 1-bankene, og SpareBank 1 SMN har en eierandel på 18,4 prosent. SpareBank 1 SMN sin andel av resultatet i 2016 ble 24 millioner kroner, og andel av porteføljen utgjør 829 millioner kroner (792 millioner).

BN Bank

SpareBank 1 SMN eier 33,0 prosent av BN Bank per 31. desember 2016.

Resultatet i BN Bank i 2016 ble 261 millioner kroner (125 millioner). SpareBank 1 SMN sin andel av resultatet i BN Bank i 2016 ble 86 millioner kroner (41 millioner) som gir en avkastning på egenkapitalen på 7,3 prosent (3,5 prosent). Resultatøkningen er i hovedsak knyttet til økte marginer på utlån til næringsliv, reduserte driftskostnader og god avkastning på finansielle aktiva.

Styret i BN Bank besluttet i 2015 å avvikle satsingen på finansiering av næringseiendom og gjennomføre en reduksjon av porteføljen.

Per 31. desember 2016 er næringslivsporteføljen redusert med 16,6 milliarder kroner tilsvarende 52 prosent siden 30. juni 2015. Dette har bidratt til bedring av soliditeten i SpareBank 1 SMN og til forbedret lønnsomhet i den resterende næringslivsporteføljen i BN Bank.

BN Bank skal hovedsakelig satse på personmarked noe som også gjenspeiles i den sterke veksten i boliglån i 2016 på 13,4 prosent.

BN Bank har vedtatt å styrke produktplattformen gjennom en forsiktig satsing på forbrukslån. I tillegg har selskapet i samarbeid med EiendomsMegler 1 Midt Norge etablert selskapet BN Bolig, hvor BN Bank har en eierandel på 50 prosent. Satsingen på eiendomsmegling i Oslo-markedet skal bidra til sterkere boliglånsvekst for BN Bank i dette markedet. For å understøtte satsingen på eiendomsmegling har bankens styre også vedtatt en nysatsing på prosjektfinansiering av boligprosjekter. Dette vil være en kontrollert satsing med gradvis oppbygging av porteføljen.

SpareBank 1 Mobilbetaling (mCASH)

SpareBank 1 Mobilbetaling er SpareBank 1 sin satsing for å styrke SpareBank 1- bankenes posisjon på mobile flater. mCASH har vokst fra et prosjekt på åtte personer til nå å være en bedrift med 18 ansatte samt konsulenter og salgsapparatet i bankene. Per 31. desember 2016 er det registrert 5.538 brukersteder på løsningen, hvor 2.155 er lag og foreninger, og nærmere 600.000 har lastet ned appen. mCASH har over 63 millioner kroner i totalomsetning. mCASH har oppnådd en bred eksponering og vekst innen transport, blant annet NSB og Ruter.

Resultatet i selskapet for 2016 viser et underskudd på 135 millioner kroner og SpareBank 1 SMN sin andel av underskuddet er 27 millioner kroner. Resultatet er en konsekvens av oppstartskostnader, markedsføring og videreutvikling av mCASH. Selskapet er eid av SpareBank 1-bankene, hvor SpareBank 1 SMN har en eierandel på 19,7 prosent.

13. februar 2017 ble det gjort kjent at SpareBank 1 SMN går sammen med 105 andre banker om Vipps som mobil betalingsløsning.

Vipps har hittil vært en del av DNB-konsernet, men legges nå inn i et frittstående selskap der DNB blir største eier med omtrent 52 prosent av aksjene. SpareBank 1-alliansen skal eie 25 prosent, de selvstendige sparebankene 12 prosent, Eika Alliansen 10 prosent og Sparebanken Møre 1 prosent. Dette innebærer at merkevaren mCASH blir tatt ut av markedet i løpet av 2017. Det nye selskapet skal bygge videre på SpareBank 1 Mobilbetaling, med nye eiere i tråd med eierskapet skissert over.

Nye Vipps blir et sterkt norsk selskap som vil stå godt rustet i kampen mot store nordiske og internasjonale aktører innen mobilbetaling. Selskapet skal utvikle og levere enkle og trygge tjenester til lavest mulig kostnad. At kompetanse og teknologi nå samles i ett sterkt norsk selskap vil komme kundene til gode.

SpareBank 1 sine 530 000 mCASH-kunder vil bli invitert med over i det nye selskapet, hvor betalingsløsninger utviklet av de respektive bankene blir inkludert. Kundene vil beholde de samme mulighetene som de har hatt som brukere av mCASH. Teknologien overføres til det nye selskapet, som selv vil vurdere hvordan denne teknologien kan utnyttes videre.

Reduserte kostnader i morbank

Samlede driftskostnader ble 2.003 millioner kroner (1.931 millioner) i 2016. Av økningen på 72 millioner kroner tilskrives 59 millioner kroner at SpareBank 1 Markets ble konsolidert som datterselskap først fra andre kvartal i 2015.

I morbanken er kostnadene redusert med 66 millioner kroner til 1.151 millioner kroner fra 2015 til 2016. Deler av endringen forklares med:

- I 2016 ble det kostnadsført 50 millioner kroner i omstillingskostnader knyttet til nedbemanning i 2016 og 2017.
- Konsernet avvirket i fjerde kvartal 2016 ytelsespensjonsordningen for ansatte i morbanken og datterselskaper som fortsatt var tilknyttet ordningen, slik at alle konsernets ansatte nå har innskuddspensjon. Det ble samtidig innført nye satser for innskuddspensjon. Avviklingen har medført en gevinst på 90 millioner kroner, hvor 74 millioner kroner er i morbanken og 16 millioner kroner er i datterselskapene.

Korrigert for overnevnte forhold er kostnadene i morbanken redusert med 28 millioner kroner tilsvarende 2,3 prosent fra 2015 til 2016. Det er iverksatt omfattende effektiviseringstiltak i banken. Siden 31. desember 2014 er antall årsverk i morbanken redusert fra 720 til 630. Banken har dermed realisert målsettingen om nullvekst i kostnader i perioden 2014 til 2016. Endret kundeatferd og ny teknologi vil legge til rette for økt effektivisering i tiden som kommer og målet om nullvekst opprettholdes også for 2017.

Kostnadsveksten i datterselskapene korrigert for SpareBank 1 Markets og avviklingsgevinst pensjoner var 91 millioner kroner. Veksten har skjedd i EiendomsMegler 1 og SpareBank 1 Regnskapshuset SMN. EiendomsMegler 1 intensiverte sin satsing i markedet gjennom 2016 og SpareBank 1 Regnskapshuset SMN kjøpte opp selskaper også i 2016, og økte med dette kostnadsbasen.

Kostnader i forhold til inntekter ble i konsernet 44 prosent (50 prosent).

Økte tap, men lavt betalingsmislighold

I 2016 ble netto tap på utlån 516 millioner kroner (169 millioner). Netto tap på utlån utgjør 0,39 prosent av totale utlån (0,14 prosent). Netto tap i fjerde kvartal isolert var 99 millioner kroner (56 millioner).

På utlån til konsernets næringslivskunder er det i 2016 netto tapsført 495 millioner kroner (151 millioner). Av dette er 464 millioner kroner knyttet til fire engasjementer innenfor offshoresegmentet.

I privatmarkedsporteføljen er det i 2016 netto tapsført 21 millioner kroner (18 millioner).

Samlede individuelle nedskrivninger på utlån og garantier per 31. desember 2016 utgjorde 638 millioner kroner (184 millioner).

Samlede problemlån (misligholdte og tapsutsatte) utgjør 1.688 millioner kroner (604 millioner), tilsvarende 1,23 prosent (0,47 prosent) av brutto utlån, inklusive lån solgt til SpareBank 1 Boligkreditt og SpareBank 1 Næringskreditt.

Mislighold over 90 dager var 214 millioner kroner (205 millioner). I prosent av brutto utlån er misligholdet 0,16 prosent (0,16 prosent). Av samlet mislighold er det tapsavsatt 39 millioner kroner (26 millioner), tilsvarende 18 prosent (13 prosent).

Misligholdet fordeler seg på næringslivskunder med 38 millioner kroner (50 millioner) og 176 millioner (155 millioner) på privatmarkeds kunder.

Andre tapsutsatte engasjement utgjorde 1.474 millioner kroner (399 millioner). Av brutto utlån utgjør andre tapsutsatte engasjement 1,07 prosent (0,31 prosent). 599 millioner kroner (158 millioner) eller 41 prosent (40 prosent) er nedskrevet.

Andre tapsutsatte engasjement fordeler seg på næringslivskunder med 1.455 millioner kroner (350 millioner) og 19 millioner (49 millioner) på privatmarkeds kunder.

Gruppevise tapsnedskrivninger

Beregning av gruppevise tapsnedskrivninger gjøres med utgangspunkt i:

- Hendelser som har påvirket bankens portefølje (som gir migrering mellom risikoklassene)
- Hendelser som ennå ikke har påvirket porteføljen på grunn av at bankens kredittrisikomodeller ikke fanger effektene raskt nok opp (for eksempel makroøkonomiske forhold)

Gruppevise tapsnedskrivninger ble i første kvartal 2016 økt med 150 millioner kroner. Bakgrunnen for dette var at økt misligholdssannsynlighet og reduserte skipsverdier medførte større sannsynlighet for tap innenfor oljerelatert virksomhet som følge av en utfordrende markedssituasjonen. Økte individuelle tapsnedskrivninger fra og med andre kvartal 2016 knyttet til denne sektoren har gitt grunnlag for å redusere avsetningen til gruppevise tapsnedskrivninger, og nedskrivningene er redusert med 188 millioner kroner i denne perioden.

Samlede gruppevise tapsnedskrivninger er med dette 339 millioner kroner (376 millioner), som utgjør 0,25 prosent (0,30 prosent) av totale utlån. Gruppevise nedskrivninger fordeler seg med 100 millioner kroner på privatmarkedet og 239 millioner på næringsliv. Av avsetningen på 239 millioner kroner på næringslivsporteføljen utgjør avsetning knyttet til oljerelatert virksomhet 60 millioner. Resterende gruppevise tapsnedskrivninger på næringslivsporteføljen på 179 millioner kroner fordeler seg relativt jevnt på øvrige sektorer.

Forvaltningskapital 138 milliarder kroner

Bankens forvaltningskapital per 31. desember 2016 var 138 milliarder kroner (132 milliarder), og har økt med 6 milliarder tilsvarende 4,7 prosent. Økt forvaltningskapital er en konsekvens av økte utlån.

Per 31. desember 2016 er utlån på til sammen 35 milliarder kroner (33 milliarder) solgt fra SpareBank 1 SMN til SpareBank 1 Boligkreditt og SpareBank 1 Næringskreditt. Disse lånene fremkommer ikke som utlån i bankens balanse. Kommentarene som omhandler vekst i utlån inkluderer dog utlån solgt til SpareBank 1 Boligkreditt og SpareBank 1 Næringskreditt.

Høy vekst i utlån til bolig

Totalt utlån har økt med 10,2 milliarder kroner (6,9 milliarder), tilsvarende 8,0 prosent (5,8 prosent) i 2016 og var 137,5 milliarder (127,4 milliarder) per 31. desember 2016.

Utlån til personkunder økte i 2016 med 8,7 milliarder kroner (6,6 milliarder) til 89,4 milliarder (80,7 milliarder), som tilsvarer en vekst på 10,7 prosent (9,0 prosent).

Vekst i utlån til næringslivskunder i 2016 ble 1,5 milliarder kroner (0,3 milliarder) tilsvarende 3,2 prosent (0,7 prosent). Samlede utlån til næringslivskunder utgjorde 48,1 milliarder kroner (46,7 milliarder) per 31. desember 2016. Utlån til personkunder utgjorde 65 prosent (63 prosent) av ordinære utlån til kunder ved utgangen av 2016.

(Fordelt i henhold til sektor – se note 8)

Innskudd

Innskudd fra kunder økte i 2016 med 3,1 milliarder kroner (3,4 milliarder) til 67,2 milliarder (64,1 milliarder) per 31. desember 2016. Dette tilsvarer en vekst på 4,8 prosent (5,6 prosent).

Innskudd fra personkunder økte med 1,4 milliarder kroner (1,8 milliarder) til 29,7 milliarder, tilsvarende 5,1 prosent (6,9 prosent). Innskudd fra næringslivskunder økte med 1,6 milliarder kroner (1,6 milliarder) til 36,6 milliarder, tilsvarende 4,6 prosent (4,6 prosent).

Innskuddsdekningen i SpareBank 1 SMN var 66 prosent per 31. desember 2016 (68 prosent).

(Fordelt i henhold til sektor – se note 35)

Investeringsprodukter

Samlet kundeportefølje av investeringsprodukter ført utenfor bankens balanse var per 31. desember 2016 på 10,2 milliarder kroner (9,4 milliarder). Aktiv forvaltning har hatt sterk vekst både som følge av verdiøkninger og godt salg.

Investeringsprodukter, kundeporteføljer (mill. kr)	2016	2015	Endring
Verdipapirfond	6.612	6.540	72
Spareforsikring	762	683	79
Aktiv forvaltning	2.780	2.197	583
Totalt	10.154	9.420	734

Forsikring

Bankens forsikringsportefølje har hatt en vekst på 5,6 prosent siste tolv måneder. Veksten har vært størst på personforsikring som har økt med 12,6 prosent.

Forsikring, premievolum (mill. kr)	2016	2015	Endring
Skadeforsikring	738	724	14
Personforsikring	303	269	34
Tjenestepensjon	214	195	19
Totalt	1.255	1.188	67

Privatmarked

Samlede driftsinntekter ble 1.633 millioner kroner (1.663 millioner) hvor netto renteinntekter utgjorde 953 millioner (948 millioner) og provisjonsinntektene 679 millioner (715 millioner). Inntektene har økt som følge av økte utlån og bedre innskuddsmarginer samt økte provisjonsinntekter fra betaling, sparing og forsikring. Samtidig har reduserte utlånsmarginer isolert sett redusert inntektene, og samlede inntekter ble redusert med 30 millioner kroner. Avkastning på anvendt kapital i privatmarkedssegmentet ble 13,8 prosent (15,8 prosent). Som anvendt kapital er regulatorisk kapital på 14,5 prosent benyttet, tilsvarende konsernets målsetting om ren kjernekapitaldekning.

Utlånsmarginen i 2016 ble 1,72 prosent (2,07 prosent), mens innskuddsmarginen ble 0,27 prosent (minus 0,14 prosent) (målt mot 3 måneders Nibor). Gjennomsnittlig 3 måneders Nibor er redusert med om lag 30 basispunkter siden starten av 2015.

Siste tolv måneder ble utlåns- og innskuddsvekst i privatmarkedet henholdsvis 10,3 prosent (8,4 prosent) og 3,9 prosent (6,2 prosent).

Det er gjennomgående lav risiko i utlån til privatkunder, og dette reflekteres i fortsatt svært lave tap. Det er ingen indikasjoner på økte taps- og misligholdsnivåer i bankens boliglånsportefølje. Låneporteføljen er sikret med pant i boligeiendom, og verdiutviklingen på boliger har vært tilfredsstillende i bankens markedsområde sett under ett.

Næringsliv

Driftsinntektene ble 1.205 millioner kroner (1.164 millioner) i 2016. Netto renteinntekter ble 1.000 millioner kroner (971 millioner) og provisjonsinntektene ble 205 millioner (193 millioner). Driftsinntektene i næringslivssegmentet har økt i all hovedsak på grunn av økte innskuddsmarginer og økte garantiprovvisjoner.

Netto samlede tap i næringslivsdivisjonen ble 490 millioner kroner (151 millioner). Tapene er i all vesentlighet knyttet til utfordringene innen olje og offshore.

Avkastning på anvendt kapital for næringslivssegmentet ble 6,9 prosent i 2016 (12,4 prosent). Som anvendt kapital er regulatorisk kapital på 14,5 prosent benyttet, tilsvarende konsernets målsetting om ren kjernekapitaldekning.

Utlåns- og innskuddsmargin ble henholdsvis 2,66 prosent (2,68 prosent) og minus 0,14 prosent (minus 0,29 prosent) per fjerde kvartal 2016.

Utlånene økte med 0,7 prosent (0,9 prosent) og innskuddene økte med 6,7 prosent (6,9 prosent) i 2016.

Datterselskaper

Samlet resultat i bankens datterselskaper i 2016 ble 326,8 millioner kroner (130,7 millioner) før skatt. Resultatene er fra selskapsregnskapene.

Resultat før skatt (mill. kr)	2016	2015	Endring
EiendomsMegler 1 Midt-Norge	66,7	47,0	19,7
SpareBank 1 Finans Midt-Norge	103,4	83,1	20,4
SpareBank 1 Regnskapshuset SMN	42,9	34,8	8,1
Allegro Kapitalforvaltning	9,8	1,4	8,4
SpareBank 1 SMN Invest	73,7	38,6	35,2
SpareBank 1 Markets (fra 2. kvartal 2015)	9,9	-84,1	93,9
Andre selskaper	20,4	9,8	10,6
Sum	326,8	130,7	196,2

EiendomsMegler 1 Midt-Norge er markedsleder i Trøndelag og Møre og Romsdal med en markedsandel på 40 prosent, og i Trondheim på ca. 50 prosent. Selskapets resultat før skatt på 66,7 millioner kroner (47,0 millioner) for 2016 er svært godt. Antall solgte boligenheter var 7.439 i 2016 mot 6.612 i 2015.

SpareBank 1 Finans Midt-Norge hadde også et godt resultat på 103,4 millioner kroner før skatt i 2016 (83,1 millioner). Særlig har billån bidratt positivt, hvor veksten var 35 prosent. Selskapets forretningsområder er hovedsakelig billån til privatkunder og leasing til SMB-markedet. Billån utgjør 2,7 milliarder kroner og leasingavtalene utgjør 2,3 milliarder. Selskapet tilbyr også forbrukslån, og porteføljen her var ved årsskiftet 132 millioner kroner.

SamSpar-bankene i SpareBank 1 har en eierandel i SpareBank 1 Finans Midt-Norge på 27,9 prosent. Sparebanken Sogn og Fjordane gikk inn på eiersiden i januar 2016 med en eierandel på 7,5 prosent, noe som økte selskapets distribusjonskraft ytterligere. SpareBank 1 SMN eier 64,6 prosent av aksjene i SpareBank 1 Finans Midt-Norge.

SpareBank 1 Regnskapshuset SMN oppnådde i 2016 et overskudd før skatt på 42,9 millioner kroner (34,8 millioner). SpareBank 1 Regnskapshuset SMN har en vekststrategi tuftet på oppkjøp av mindre regnskapskontorer. Selskapet har i 2016 kjøpt opp tre selskaper på Sunnmøre som er konsolidert inn ved årsslutt.

Selskapet retter seg mot SMB-segmentet med en teknologisk moderne distribusjonsmodell og et bredt tjenestespekter. For å bli bedre rustet til å gjennomføre en større digital satsing og til å modernisere regnskapstjenestene har selskapet i tredje kvartal kjøpt IT-konsulentselskapet Areto Solutions. Dette selskapet har 20 ansatte med kontorsted i Trondheim.

SpareBank 1 Regnskapshuset SMN har i tillegg overtatt alle aksjer i Økonomisenteret Kunderegnskap i Molde med omlag 110 ansatte med virkning fra 1. januar 2017. SpareBank 1 Regnskapshuset SMN vil etter dette ha 360 ansatte og en årsomsetning på 360 millioner kroner.

Allegro Kapitalforvaltning er et selskap som aktivt forvalter porteføljer for kunder primært i SpareBank 1 SMN og SamSpar-bankene. Bankene er selskapets distribusjonskanal. Resultatet i selskapet før skatt ble i 2016 9,8 millioner kroner (1,4 millioner). Selskapet forvalter en portefølje på 6,5 milliarder kroner.

SpareBank 1 SMN Invest investerer i aksjer, hovedsakelig i regionale virksomheter. Selskapet hadde et overskudd per fjerde kvartal 2016 på 73,7 millioner kroner (38,6 millioner).

Verdiendringer og realisering av tap eller gevinster i selskapets samlede aksjebeholdning representerer 58,7 millioner kroner av selskapets totale inntekter. Selskapet har i tillegg eierinteresser i eiendomsselskapet Grilstad Marina og resultatandelen herfra var 15,0 millioner kroner i 2016.

SpareBank 1 Markets er datterselskap av SpareBank 1 SMN med eierandel på 73,5 prosent. SpareBank 1 Markets har hovedkontor i Oslo og avdelinger i Trondheim og Ålesund. Det er 105 ansatte i selskapet.

SpareBank 1 Markets er et verdipapirforetak med et komplett produktspekter. Selskapets ambisjon er å være et lønnsomt kapitalmarkedsmiljø som i samarbeid med eierbankene kan levere alle kapitalmarkedstjenester.

Selskapets resultat før skatt i 2016 ble 9,9 millioner kroner mot minus 84,1 millioner i 2015. Det har vært positiv resultatutvikling i selskapet.

I SpareBank 1 SMNs markedsområde er selskapet det ledende kapitalmarkedsmiljøet. SpareBank 1 Markets har hovedfokus på kunder hvor selskapet selv har en sterk konkurranseposisjon alene eller i samspill med eierbankene.

Tilfredsstillende finansiering og god likviditet

Banken har en konservativ likviditetsstrategi. Strategien legger vekt på å ha likviditetsreserver som sikrer banken overlevelse i tolv måneder med ordinær drift og uten behov for ny ekstern finansiering.

Banken har likviditetsreserver på 22 milliarder kroner og er finansiert i 25 måneder med ordinær drift uten ny ekstern finansiering.

Finansdepartementet stiller krav til at alle kredittinstitusjoner skal ha tilstrekkelige likviditetsbuffer til å tåle perioder med begrenset tilgang på markedsfinansiering. Liquidity Coverage Ratio (LCR) måler størrelsen på bankenes likvide eiendeler i forhold til netto likviditetsutgang 30 dager frem i tid gitt en stressituasjon.

LCR er beregnet til 129 prosent per 31. desember 2016.

Banken tok i andre kvartal opp et nytt lån i Euromarkedet på 500 millioner euro med en løpetid på fem år.

Banken har god diversifisering mellom ulike finansieringskilder og -produkter. Andelen av bankens samlede pengemarkedsfinansiering med over ett års løpetid var 88 prosent (86 prosent) ved årsskiftet.

Rating

Bankens rating hos Moody's og Fitch Ratings er henholdsvis A1 (outlook stable) og A- (outlook stable).

Soliditet

Ren kjernekapitaldekning per 31. desember 2016 ble 14,9 prosent (13,6 prosent). Endringen siste tolv måneder tilskrives:

- Ren kjernekapital har økt med 1,1 milliarder kroner tilsvarende ni prosent. Dette er i all hovedsak tilbakeholdt overskudd

- Samlet kapitalbehov er redusert med 0,7 milliarder kroner tilsvarende 0,8 prosent siste tolv måneder. Redusert kapitalbehov skyldes i stor grad reduserte utlån til næringsseiendom i BN Bank og redusert kapitalbehov knyttet til overgangsordningen. I tillegg er utlånsveksten i banken kommet på boliglån mens lån til næringslivet har hatt lav vekst.

SpareBank 1 SMN hadde som mål å oppnå ren kjernekapitaldekning på minimum 14,5 prosent innen 31. desember 2016. Konsernet har oppnådd dette uten å gjennomføre emisjon. De viktigste tiltakene har vært:

- Tilbakeholdt overskudd og redusert utbyttelnivå
- God bankdrift gjennom effektivisering og økt prioritering av lønnsomme segmenter
- Moderat vekst i bankens balansekrevene virksomheter, med prioritering av utlån til husholdninger
- Nedbygging av næringsseidomsporteføljen i BN Bank. Ved utgangen av 2016 er porteføljen redusert med 52 prosent siden 30. juni 2015

Per 31. desember 2016 er regulatoriske krav til ren kjernekapital på 11,5 prosent, inkludert kombinerte bufferkrav.

Finanstilsynets endelige vurdering av tillegg for risikoer som ikke dekkes tilstrekkelig av pilar 1 ble fastsatt til 2,1 prosent, ned fra 2,3 prosent i foreløpig vurdering. Påslaget er hovedsakelig knyttet til eierrisiko, markedsrisiko samt konsentrasjonsrisiko på kreditt. 15. desember 2016 besluttet Finansdepartementet at motsyklisk buffer skal økes med ytterligere 0,5 prosent til 2,0 prosent. Økningen får effekt fra 31. desember 2017. Styret har derfor besluttet å øke kapitalmålet til 15 prosent ved utgangen av 2017 for å sikre en tilstrekkelig ledelsesbuffer. Kapitaloppbyggingen skal skje uten gjennomføring av emisjon.

Styret i SpareBank 1 SMN gjør løpende vurderinger av kapital situasjonen og fremtidige kapitalkrav.

Bankens egenkapitalbevis (MING)

Bokført verdi per egenkapitalbevis per 31. desember 2016 inklusive et foreslått utbytte på 3,00 kroner var 73,26 kroner (67,65), og resultatet per egenkapitalbevis ble 7,91 kroner (7,02).

Pris/Inntjening var 8,19 (7,19) og Pris/Bok 0,88 (0,74).

Kursen ved årsskiftet var 64,75 kroner, og det er i 2016 utbetalt 2,25 kroner i utbytte per egenkapitalbevis for 2015.

SpareBank 1 SMNs vedtekter inneholder ikke begrensninger for eierne på omsetning av egenkapitalbevis.

Ved emisjoner rettet mot ansatte tilbys ansatte deltakelse etter gitte retningslinjer. I de tilfeller det gis rabatter i emisjoner rettet mot ansatte, vil bindingstid før eventuelt salg foreligge. Rettighetene til egenkapitalbevis utstedt ved emisjoner rettet mot ansatte kan ikke overdras.

SpareBank 1 SMN er ikke kjent med at det foreligger avtaler mellom egenkapitalbevisene som begrenser mulighetene til å omsette eller utøve stemmerett for egenkapitalbevis.

Se for øvrig kapittel Eierstyring og selskapsledelse.

Risikoforhold

Tap og problemlån knyttet til offshorenæringen er fortsatt på et høyt nivå ved utgangen av 2016. Økning i individuelle nedskrivninger samt gruppevis nedskrivninger kan i all hovedsak tilskrives kunder i dette

markedssegmentet, noe som underbygges av rapportering fra Norges Banks Regionale nettverk. Banken ser i liten grad smitteeffekter over til resten av utlånsporteføljen. Kredittkvaliteten i den øvrige utlånsporteføljen er tilfredsstillende, og taps- og misligholdsnivået i øvrige porteføljer er lavt.

Banken legger til grunn fortsatt lav vekstrate i BNP som følge av reduserte oljeinvesteringer. Kronen har styrket seg, og dermed redusert noe av drahjelpen for norsk eksportnæring, og vil delvis motvirke noe av disse effektene. Banken legger også til grunn en moderat vekst i kredittetterspørsel fra midtnorsk næringsliv fremover som følge av fortsatt lavt investeringsnivå.

Banken forventer at arbeidsledigheten fortsatt vil være relativt lav, og med et fortsatt lavt rentenivå anser banken at tapsrisiko i bankens privatmarkedsportefølje fortsatt vil være lav.

Kredittetterspørselen fra norske husholdninger er fortsatt høyere enn lønnsveksten og vil i stor grad påvirkes av utviklingen i boligprisene. Finansdepartementet har besluttet å øke motsyklisk buffer fra 1,5 prosent til 2,0 prosent. Endringen trer i kraft 31. desember 2017. Banken vurderer at denne økningen kun vil ha marginal effekt på husholdningenes låneetterspørsel samt utvikling i boligpriser. Dersom boligprisene stagnerer eller faller vil det være en risiko for at husholdningenes sparerate øker, og at dette vil gi redusert omsetning for deler av norsk næringsliv.

Bankens resultat påvirkes direkte og indirekte av svingningene i verdipapirmarkedene. Den indirekte effekten skyldes i all hovedsak bankens eierandel i SpareBank 1 Gruppen hvor både forsikringsvirksomheten og fondsforvaltningsaktivitetene påvirkes av svingningene.

Banken er også eksponert for risiko knyttet til tilgang på ekstern finansiering. Dette reflekteres i bankens konservative likviditetsstrategi (se forøvrig avsnittet foran om finansiering og likviditet).

Samfunnsansvar

SpareBank 1 SMN ønsker å bidra til samfunnets verdiskaping gjennom å sikre lønnsom og sunn bankdrift, forsvarlig kapitalallokering samt bærekraftig forvaltning av innsatsfaktorene. Sunn vekst skaper løfteevne som gjør konsernet i stand til å tiltrekke seg gode kunder, dyktige ansatte og bidra til utvikling av regionen konsernet er en del av.

SpareBank 1 SMN har etablert en strategi for samfunnsansvaret som har tre hovedtema: Økonomi, samfunnsansvar og miljø. Under hvert hovedtema er det definert viktige arbeidsområder og satt tydelige mål for hvordan banken skal bidra til en ansvarlig utvikling.

Dette er nærmere beskrevet i eget kapittel i årsrapporten, Samfunnsansvar (CSR), herunder tilfredstillelse av kravene i regnskapslovens § 3-3c.

Menneskene

Teknologisk utvikling og endringer i kundeatferd, innebærer at banken må tilpasse seg en ny hverdag og rigge seg for fremtiden. Dette har også preget arbeidet med organisasjon og ledelse i 2016.

Omstilling, medarbeiderutvikling og rekruttering av ny kompetanse for å bygge fremtidens bank hadde høy prioritet i året som har gått. Arbeidet med ny visjon og nytt verdigrunnlag har også hatt stort fokus, og skal bidra til å bygge en kultur hvor det er godt å jobbe og godt å være kunde. Les mer om dette og arbeidsmiljø, likestilling og andre medarbeiderrelaterte forhold i kapittelet Menneskene og i note 22 Personalkostnader.

Utsikter

SpareBank 1 SMN har også i 2016 hatt tilfredsstillende utvikling med styrket markedsposisjon og et sterkt resultat.

Bankens distribusjonsstrategi innebærer en omfattende satsing på digitalisering av arbeids- og kundeprosesser i kombinasjon med et kompetent rådgiverapparat lokalisert på 48 steder i markedsområdet. Det er i 2016 igangsatt et omfattende arbeid med å redusere kostnadene knyttet til bankens kontornett. Dette arbeidet fortsetter og forsterkes i 2017.

Banken har deltatt aktivt i arbeidet med restrukturering av virksomheter innenfor olje- og offshoresegmentet i 2016. Det er gjort tapsnedskrivninger innenfor sektoren i tråd med de prognoser som ble varslet tidlig i året. Det er fortsatt usikkert hvordan sektoren vil utvikle seg i 2017. Styret legger til grunn at banken fortsatt vil ha tap, men antar de blir lavere i 2017 enn i 2016. Styret er tilfreds med at det ikke er nevneverdig smitteeffekt fra problemene innenfor olje- og offshore til det øvrige næringslivet i markedsområdet.

Bankens plan om nullvekst i kostnader for morbanken er gjennomført. Styret legger til grunn at endret kundeadferd og ny teknologi vil legge til rette for ytterligere effektivisering fremover.

Styret er tilfreds med at ren kjernekapitaldekning er styrket til 14,9 prosent. Konsernets mål om 14,5 prosent ren kjernekapital innen 31. desember 2016 er nådd, og nytt kapitalmål er satt til 15,0 prosent.

Styret er godt fornøyd med konsernets prestasjoner og resultat for 2016.

Trondheim, 7. mars 2017
Styret i SpareBank 1 SMN

Kjell Bjordal
Styrets leder

Bård Benum
Nestleder

Paul E. Hjelm-Hansen

Aud Skrudland

Morten Loktu

Janne Thyø Thomsen

Arnhild Holstad

Erik Gunnes
Ansattrepresentant

Oddny Lysberg
Ansattrepresentant

Finn Haugan
Konsernsjef

Resultatregnskap

Morbank		(mill. kr)	Noter	Konsern	
2015	2016			2016	2015
3.865	3.401	Renteinntekter	4,19	3.597	4.031
2.161	1.717	Rentekostnader	4,19	1.714	2.159
1.703	1.684	Netto renteinntekter		1.883	1.872
1.005	971	Provisjonsinntekter	4,20	1.251	1.245
103	85	Provisjonskostnader	4,20	133	135
220	36	Andre driftsinntekter	4,20	556	435
1.123	922	Netto provisjons- og andre inntekter		1.674	1.545
471	817	Utbytte	21,43	88	25
-	-	Netto resultat fra eierinteresser	21,39	423	448
-125	188	Netto resultat fra finansielle instrumenter	21	434	-14
346	1.006	Netto resultat fra finansielle eiendeler og forpliktelser		944	459
3.172	3.612	Sum inntekter		4.502	3.876
589	536	Personalkostnader	22,24	1.159	1.093
628	615	Andre driftskostnader	23,33	844	838
1.217	1.151	Sum driftskostnader		2.003	1.931
1.955	2.461	Resultat før tap		2.499	1.945
159	502	Tap på utlån og garantier	11	516	169
1.796	1.959	Resultat før skatt		1.983	1.776
325	290	Skattekostnad	25	341	370
-	-13	Resultat virksomhet holdt for salg, etter skatt		4	-1
1.471	1.655	Resultat for regnskapsåret		1.647	1.406
Kontrollerende eierinteressers andel av regnskapsårets resultat				1.606	1.410
Ikke-kontrollerende eierinteressers andel av regnskapsårets resultat				41	-4
Resultat per egenkapitalbevis				8,11	7,00
Utvannet resultat per egenkapitalbevis				7,91	7,02

Utvidet resultatregnskap

Morbank		(mill. kr)	Noter	Konsern	
2015	2016			2016	2015
1.471	1.655	Resultat for regnskapsåret		1.647	1.406
		Poster som ikke vil bli reklassifisert til resultat			
109	-75	Aktuarielle gevinster og tap pensjoner	24	-77	115
-27	19	Skatt på estimatavvik pensjon		19	-28
-	-	Andre inntekter og kostnader tilknyttede foretak og felleskontrollert virksomhet		-1	36
82	-56	Sum		-58	123
		Poster som vil bli reklassifisert til resultat			
75	-52	Endring i virkelig verdi for investeringer tilgjengelig for salg	3,31	-50	78
-	-	Andre inntekter og kostnader tilknyttede foretak og felleskontrollert virksomhet		-7	1
-1	-	Skatt		-	-1
74	-52	Sum		-58	78
1.627	1.547	Totaltresultat for regnskapsåret		1.531	1.607
		Kontrollerende eierinteressers andel av totalresultat for regnskapsåret		1.490	1.611
		Ikke-kontrollerende eierinteressers andel av totalresultat for regnskapsåret		41	-4

Utvidet resultatregnskap består av poster ført direkte mot egenkapitalen som ikke er transaksjoner med eiere, jfr IAS 1.

Balanse

Morbank		(mill. kr)	Noter	Konsern	
31.12.15	31.12.16			31.12.16	31.12.15
		EIENDELER			
3.270	315	Kontanter og fordringer på sentralbanker	26	315	3.270
5.883	8.203	Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	7, 15, 26, 28	3.892	2.407
90.129	97.437	Brutto utlån til og fordringer på kunder	8, 9, 10, 12, 15, 26, 28	102.325	93.974
-174	-620	- Individuelle nedskrivninger	8, 11	-632	-183
-358	-318	- Nedskrivninger på grupper av utlån	8, 11	-339	-376
89.596	96.499	Netto utlån til og fordringer på kunder		101.354	93.415
15.752	17.636	Sertifikater og obligasjoner	15, 26, 27, 29	17.557	15.752
7.606	4.812	Derivater	14, 26, 27, 30	4.752	7.524
337	248	Aksjer, andeler og andre egenkapitalinteresser	26, 27, 31	1.542	1.485
3.624	3.766	Investering i eierinteresser	39, 40, 41, 43	5.638	5.522
2.927	3.005	Investering i konsernselskaper	39, 41	-	-
153	121	Eiendom, anlegg og utstyr	33	906	1.064
222	226	Virksomhet holdt for salg	31, 39	15	16
447	470	Immaterielle eiendeler	32	639	528
278	761	Andre eiendeler	24, 25, 34	1.470	933
130.095	136.062	Sum eiendeler	13, 16, 17	138.080	131.914
		GJELD			
8.155	10.299	Innskudd fra og gjeld til kredittinstitusjoner	7, 26, 28	10.509	8.155
65.091	68.391	Innskudd fra og gjeld til kunder	26, 28, 35	67.168	64.090
35.154	36.317	Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	26, 28, 36	36.317	35.154
5.366	3.973	Derivater	14, 26, 27, 30	4.074	5.414
868	731	Annen gjeld og balanseført forpliktelse	24, 26, 27, 37	1.531	1.734
-	-	Virksomhet holdt for salg	39	0	0
3.463	3.140	Ansvarlig lånekapital	26, 28, 38	3.182	3.463
118.097	122.850	Sum gjeld	18	122.781	118.010
		EGENKAPITAL			
2.597	2.597	Eierandelskapital	42	2.597	2.597
-0	-0	Egenbeholdning eierandelskapital	42	-4	-21
895	895	Overkursfond		895	895
3.790	4.487	Uttevningssfond		4.484	3.790
292	389	Avsatt utbytte		389	292
40	220	Avsatt til gaver		220	40
4.105	4.498	Grunnfondskapital		4.498	4.105
279	126	Fond for urealiserte gevinster		139	290
-	-	Annen egenkapital		1.656	1.597
		Ikke-kontrollerende eierinteresser		425	318
11.998	13.212	Sum egenkapital	5, 43	15.299	13.904
130.095	136.062	Sum gjeld og egenkapital	16, 17	138.080	131.914

Endring i egenkapital

Morbank (mill. kr)	Innskutt egenkapital		Opptjent egenkapital					Sum egen kapital
	Eierandels-kapital	Overkurs fond	Grunnfonds-kapital	Utjevnings-fond	Utbytte	Gaver	Fond for urealiserte gevinster	
Egenkapital per 1.1.15	2.597	895	3.619	3.122	292	160	139	10.824
Periodens resultat	-	-	457	616	292	40	66	1.471
Utvidede resultatposter								
Urealiserte verdier, aksjer Tilgjengelig for salg	-	-	-	-	-	-	74	74
Estimatavvik pensjoner	-	-	29	53	-	-	-	82
Sum utvidede resultatposter	-	-	29	53	-	-	74	156
Totalresultat for perioden	-	-	486	669	292	40	140	1.627
Transaksjoner med eierne								
Utbetalt utbytte for 2014	-	-	-	-	-292	-	-	-292
Besluttet utbetalt til gaveformål	-	-	-	-	-	-160	-	-160
Kjøp og salg egne egenkapitalbevis	-	-	-	-1	-	-	-	-1
Sum transaksjoner med eierne	-	-	-	-1	-292	-160	-	-453
Egenkapital per 31.12.15	2.597	895	4.105	3.790	292	40	279	11.998
Egenkapital per 1.1.16	2.597	895	4.105	3.790	292	40	279	11.998
Periodens resultat	-	-	411	730	389	220	-95	1.655
Utvidede resultatposter								
Urealiserte verdier aksjer Tilgjengelig for salg	-	-	2	3	-	-	-57	-52
Estimatavvik pensjoner	-	-	-20	-36	-	-	0	-56
Sum utvidede resultatposter	-	-	-18	-33	-	-	-57	-108
Totalresultat for perioden	-	-	393	697	389	220	-152	1.547
Transaksjoner med eierne								
Utbetalt utbytte for 2015	-	-	-	-	-292	-	-	-292
Besluttet utbetalt til gaveformål	-	-	-	-	-	-40	-	-40
Kjøp og salg egne egenkapitalbevis	0	-	-	0	-	-	-	0
Sum transaksjoner med eierne	0	-	-	0	-292	-40	-	-332
Egenkapital per 31.12.16	2.597	895	4.498	4.487	389	220	126	13.212

Konsern	Kontrollerende eierinteresser									Sum egenkapital
	Innskutt egenkapital		Opptjent egenkapital							
	Eier andelskapital	Overkursfond	Grunnfonds-kapital	Uttevningsfond	Utbytte	Gaver	Fond for urealiserte gevinster	Annen egenkapital	IKE**)	
(mill. kr)										
Egenkapital per 1.1.15	2.597	895	3.619	3.122	292	160	148	1.620	72	12.524
Periodens resultat	-	-	457	616	292	40	66	-61	-4	1.406
Utvidede resultatposter										
Andre inntekter og kostnader tilknyttede foretak og felleskontrollert virksomhet	-	-	-	-	-	-	-	37	-	37
Urealiserte verdier aksjer Tilgjengelig for salg	-	-	-	-	-	-	77	-	-	77
Estimatavvik pensjoner	-	-	29	53	-	-	-	4	1	87
Sum utvidede resultatposter	-	-	29	53	-	-	77	41	1	201
Totalresultat for perioden	-	-	486	669	292	40	142	-20	-3	1.607
Transaksjoner med eierne										
Utbetalt utbytte for 2014	-	-	-	-	-292	-	-	-	-	-292
Besluttet utbetalt til gaveformål	-	-	-	-	-	-160	-	-	-	-160
Kjøp og salg av egne egenkapitalbevis	-	-	-	-1	-	-	-	-	-	-1
Andre egenkapitalføringer	-	-	-	-	-	-	-	4	-	4
Andre transaksjoner tilknyttede foretak og felleskontrollert virksomhet	-	-	-	-	-	-	-	-3	-	-3
Egne egenkapitalbevis i SB1 Markets*)	-21	-	-	-	-	-	-	-5	-	-25
Endring ikke-kontrollerende eierinteresser	-	-	-	-	-	-	-	-	249	249
Sum transaksjoner med eierne	-21	-	-	-1	-292	-160	-	-3	249	-227
Egenkapital per 31.12.15	2.576	895	4.105	3.790	292	40	290	1.597	318	13.904

*) Beholdning av egne egenkapitalbevis som ledd i SpareBank i Markets' tradingaktivitet

(mill. kr)	Kontrollerende eierinteresser									Sum egenkapital
	Innskutt egenkapital		Opptjent egenkapital							
	Eier andelskapital	Overkursfond	Grunnfonds-kapital	Utjevningss-fond	Utbytte	Gaver	Fond for urealiserte gevinster	Annen egenkapital	IKE**)	
Egenkapital per 1.1.16	2.576	895	4.105	3.790	292	40	290	1.597	318	13.904
Periodens resultat	-	-	411	730	389	220	-95	-49	41	1.647
Utvidede resultatposter										
Andre inntekter og kostnader tilknyttede foretak og felleskontrollert virksomhet	-	-	-	-	-	-	-	-8	-	-8
Urealiserte verdier aksjer										
Tilgjengelig for salg	-	-	2	3	-	-	-56	-0	-	-50
Estimatavvik pensjoner	-	-	-20	-36	-	-	-	-1	-0	-58
Sum utvidede resultatposter	-	-	-18	-33	-	-	-56	-9	-0	-116
Totalresultat for perioden	-	-	393	697	389	220	-151	-58	41	1.531
Transaksjoner med eierne										
Utbetalt utbytte for 2015	-	-	-	-	-292	-	-	-	-	-292
Besluttet utbetalt til gaveformål	-	-	-	-	-	-40	-	-	-	-40
Kjøp og salg av egne egenkapitalbevis	0	-	-	0	-	-	-	-	-	0
Andre egenkapitalføringer	-	-	-	-	-	-	-	-12	-	-12
Andre transaksjoner tilknyttede foretak og felleskontrollert virksomhet	-	-	-	-	-	-	-	132	-	132
Egne egenkapitalbevis i SB1 Markets*)	17	-	-	-3	-	-	-	-2	-	11
Endring ikke-kontrollerende eierinteresser	-	-	-	-	-	-	-	-	66	66
Sum transaksjoner med eierne	17	-	-	-3	-292	-40	-	118	66	-135
Egenkapital per 31.12.16	2.593	895	4.498	4.484	389	220	139	1.656	425	15.299

*) Beholdning av egne egenkapitalbevis som ledd i SpareBank i Markets' tradingaktivitet

**) Ikke kontrollerende Eierinteresser

Kontantstrømoppstilling

Morbank			Konsern	
2015	2016	(mill. kr)	2016	2015
1.471	1.655	Resultat etter skatt	1.647	1.406
70	34	+ Av- og nedskrivninger	98	104
159	502	+ Tap på utlån/garantier	516	169
1.700	2.191	Tilført fra årets virksomhet	2.261	1.678
224	2.310	Reduksjon/(økning) øvrige fordringer	2.234	-190
-782	-1.586	Økning/(reduksjon) annen gjeld	-1.601	-112
-3.277	-7.405	Reduksjon/(økning) utlån	-8.454	-3.472
-1.520	-2.318	Reduksjon/(økning) utlån kredittinstitusjoner	-1.485	-1.118
3.889	3.299	Økning/(reduksjon) innskudd kunder	3.078	3.410
-968	2.144	Økning/(reduksjon) innskudd kredittinstitusjoner	2.354	-968
-1.575	-1.885	Reduksjon/(økning) sertifikater og obligasjoner	-1.805	-1.575
-2.311	-3.249	A) Netto likviditetsendring fra virksomhet	-3.418	-2.351
-61	-26	Brutto utbetalinger bygninger/driftsmidler	-52	-50
1	-	Avgang bygninger/driftsmidler	-	1
-821	-223	Netto innbetalt kapital tilknyttede selskaper/datterselskaper	33	-98
-6	36	Reduksjon/(økning) aksjer og eierinteresser	-67	-702
-887	-213	B) Netto likviditetsendring investeringer	-86	-849
93	-324	Økning/(reduksjon) i ansvarlig lånekapital	-281	93
-1	0	Innbetalinger/(utbetalinger) knyttet til eierandelskapital	0	-1
-292	-292	Utbetalt utbytte	-292	-292
-160	-40	Gaveutdeling	-40	-160
2.153	1.162	Økning/(reduksjon) annen langsiktig gjeld	1.162	2.153
1.792	507	C) Netto likviditetsendringer finansiering	549	1.792
-1.405	-2.955	A) + B) + C) Netto endringer i likvider i året	-2.955	-1.405
4.676	3.270	Likviditetsbeholdning per 1.1	3.270	4.676
3.270	315	Likviditetsbeholdning ved utgangen av året	315	3.270
-1.405	-2.955	Endring	-2.955	-1.405

Noter til regnskapet

Note	Side	
1	80	Generell informasjon
2	81	Regnskapsprinsipper
3	91	Kritiske estimater og vurderinger vedrørende bruk av regnskapsprinsipper
4	93	Segmentinformasjon
5	95	Kapitaldekning og kapitalstyring
6	97	Risikoforhold
		Kredittrisiko
7	101	Kredittinstitusjoner - fordringer og gjeld
8	102	Utlån til og fordringer på kunder
9	107	Fraregning av finansielle eiendeler
10	109	Aldersfordeling på forfalte, men ikke nedskrevne engasjement
11	110	Tap på utlån og garantier
12	113	Kreditteksponering for hver interne risikoring
13	114	Maksimal kreditteksponering
14	117	Finansielle instrumenter og motregning
15	118	Kredittkvalitet per klasse av finansielle eiendeler
		Markedsrisiko
16	120	Markedsrisiko knyttet til renterisiko
17	121	Markedsrisiko knyttet til valutaeksponering
		Likviditetsrisiko
18	122	Likviditetsrisiko
		Resultatregnskap
19	123	Netto renteinntekter
20	124	Netto provisjons- og andre inntekter
21	125	Netto resultat fra finansielle eiendeler og forpliktelser
22	126	Personalkostnader og ytelser til ledende ansatte og tillitsvalgte
23	129	Andre driftskostnader
24	130	Pensjon
25	134	Skatt
		Balanse
26	136	Klassifisering av finansielle instrumenter
27	137	Vurdering av virkelig verdi på finansielle instrumenter
28	140	Virkelig verdi av finansielle instrumenter
29	142	Sertifikater og obligasjoner
30	143	Finansielle derivater
31	145	Aksjer, andeler og andre egenkapitalinteresser
32	147	Immatrielle eiendeler
33	148	Eiendom, anlegg og utstyr
34	149	Øvrige eiendeler
35	150	Innskudd fra og gjeld til kunder
36	151	Gjeld ved utstedelse av verdipapirer

37	152	Annen gjeld og forpliktelse
38	154	Ansvarlig lånekapital og fondsobligasjonslån
39	155	Investering i eierinteresser

Øvrige opplysninger

40	160	Oppkjøp av virksomheter og virksomhetssammenslutning
41	161	Vesentlige transaksjoner med nærstående selskaper
42	162	Eierandelskapital- og eierstruktur
43	164	Utbytte fra datterselskaper
44	165	Hendelser etter balansedagen

Note 1 - Generell informasjon

Beskrivelse av virksomheten

Se virksomhetsbeskrivelse presentert i årsrapporten.

Konsernet SpareBank 1 SMN

SpareBank 1 SMN har sitt hovedkontor i Trondheim, Søndre gate 4. Bankens markedsområder er i hovedsak Trøndelag og Nordvestlandet.

Konsernregnskapet for 2016 ble godkjent av styret 7. mars 2017.

Note 2 - Regnskapsprinsipper

Grunnlaget for utarbeidelse av det konsoliderte årsregnskapet

Konsernregnskapet 2016 for SpareBank 1 SMN er satt opp i overensstemmelse med internasjonale standarder for finansiell rapportering (IFRS) som er gjort gjeldende i Norge. Dette omfatter også tolkninger fra Den internasjonale tolkningskomité for finansiell rapportering (IFRIC) og dens forgjenger, Den faste tolkningskomité (SIC). Målegrunnlaget for konsernregnskapet er historisk kost med de unntak som er beskrevet nedenfor. Regnskapet er avlagt basert på IFRS standarder og fortolkninger obligatoriske for årsregnskap som avlegges per 31. desember 2016.

Implementerte regnskapsstandarter og andre relevante endringer i regelverk i 2016

Anvendte regnskapsprinsipper er konsistente med prinsippene anvendt i foregående regnskapsperiode, med unntak av de endringene i IFRS som har blitt implementert av konsernet i inneværende regnskapsperiode. Nedenfor er det listet hvilke endringer i IFRS med virkning for 2016-regnskapet som har vært relevante for, samt effekten dette har hatt på konsernets årsregnskap.

Følgende nye og endrede regnskapsstandarter og fortolkninger er første gang anvendt i 2016:

IAS 1 Presentasjon av finansregnskap

Endringene i IAS 1 er ment å fremme bruk av profesjonelt skjønn i større grad når det gjelder hvilken informasjon som skal inkluderes i noter og hvordan en kan strukturere regnskapet, og er ledd i IASB sitt «Disclosure initiative». Endringene tydeliggjør blant annet følgende:

- Vesentlighetskravene i IAS 1
Spesifikke linjer i resultatregnskapet, oppstillingen over andre inntekter og kostnader og i balansen kan disaggregeres

- Selskapene har fleksibilitet ved valg av rekkefølge for noter

Andelen av andre inntekter og kostnader fra tilknyttede selskap og felleskontrollert virksomhet, regnskapsført ved egenkapitalmetoden, må presenteres aggregert på en linje, og klassifiseres mellom postene som vil/ikke vil bli reklassifisert til resultatregnskapet i etterfølgende perioder.

Endringene gjelder fra 1. januar 2016. Banken har ikke foretatt endringer i presentasjon som følge av endringen i IAS 1.

Årlig forbedringsprosjekt (2010-2012 og 2012-2014)

En rekke mindre justeringer av standarder er foretatt, men ingen av disse er vurdert å ha vesentlig effekt på konsernets årsregnskap.

Delårsregnskap:

Det er gjort endringer knyttet til delårsrapportering, referansen til «delårsperiode» i IFRS 7 er tatt bort og det klargjøres derved at ytterligere opplysninger som følger av endringer vedrørende motregning ikke kreves i sammendratt finansregnskap for delårsperioder, med mindre slike nye noteopplysninger gir vesentlig ny informasjon i forhold til den informasjon som ble gitt i siste årsregnskap. Endringen er implementert retrospektivt.

IAS 34 Delårsrapportering

Endringen klargjør hva som menes med å gi opplysninger «andre steder i delårsrapporten» (for eksempel i ledelsens drøftelse), og angir at de påkrevde opplysningene må gis enten i delårsregnskapet eller «annet sted i delårsrapporten». Når påkrevde opplysninger er gitt «andre steder i delårsrapporten» skal virksomheten ta inn kryssreferanse mellom det sammendratte finansregnskapet for delårsperioden og lokaliseringen av denne informasjonen. Endringen er implementert retrospektivt.

Presentasjonsvaluta

Presentasjonsvalutaen er norske kroner (NOK), som også er bankens funksjonelle valuta. Alle beløp er angitt i millioner kroner med mindre noe annet er angitt.

Konsolidering

Konsernregnskapet omfatter banken og alle datterforetak som ikke er planlagt avhendet i nær framtid og derfor skal klassifiseres som holdt for salg etter IFRS 5. Som datterforetak regnes alle foretak hvor banken har kontroll, det vil si makt til å styre et foretaks finansielle

og driftsmessige prinsipper i den hensikt å oppnå fordeler av foretakets aktiviteter. Datterforetak er konsolidert fra det tidspunkt banken har overtatt kontroll, og det tas ut av konsolideringen fra det tidspunkt banken gir fra seg kontroll. Gjensidige balanseposter og alle vesentlige resultatelementer er eliminert.

Ved overtakelse av kontroll i et foretak (virksomhetssammenslutning) blir alle identifiserbare eiendeler og forpliktelser oppført til virkelig verdi i samsvar med IFRS 3. En positiv differanse mellom virkelig verdi av kjøpsvederlaget og virkelig verdi av identifiserbare eiendeler og forpliktelser oppføres som goodwill, mens en eventuell negativ differanse inntektsføres ved kjøpet. Regnskapsføring av goodwill etter førstegangsinnregning er omtalt under avsnittet om immaterielle eiendeler.

Alle transaksjoner innad i konsernet blir eliminert ved utarbeidelse av konsernregnskap. Ikke- kontrollerende eierinteressers andel av konsernets resultat blir presentert i egen linje under resultat etter skatt i resultatregnskapet. I egenkapitalen vises ikke- kontrollerende eierinteressers andel som en egen post.

Tilknyttet foretak

Tilknyttet foretak er foretak der banken har betydelig innflytelse. Normalt er det betydelig innflytelse når banken har en eierandel på 20 prosent eller mer. Tilknyttede foretak regnskapsføres etter egenkapitalmetoden i konsernregnskapet. Investeringen førstegangsinnregnes til anskaffelseskost og justeres deretter for endring i bankens andel av nettoeiendelene til det tilknyttede foretaket. Banken resultatfører sin andel av resultatet i det tilknyttede foretaket. I morbankens regnskap regnskapsføres tilknyttede foretak til kostmetoden. Se også note 39 Investering i eierinteresser.

Felleskontrollert virksomhet

Felleskontrollert virksomhet kan bestå av felleskontrollert drift, felleskontrollerte eiendeler og felleskontrollerte foretak. Felles kontroll innebærer at banken gjennom avtale utøver kontroll sammen med andre deltakere. Felleskontrollert drift og felleskontrollerte eiendeler regnskapsføres ved at bankens forholdsmessige andel av eiendeler, forpliktelser og balanseposter innregnes i bankens regnskap. Styringsstrukturen for SpareBank 1-samarbeidet er regulert i en avtale mellom eierne. Konsernet klassifiserer sin deltakelse i enkelte selskaper som investeringer i felleskontrollerte foretak og vurderer disse etter egenkapitalmetoden. Se note 39 Investering i eierinteresser.

Utlån og tap på utlån

Utlån måles til amortisert kost i samsvar med IAS 39. Amortisert kost er anskaffelseskost minus tilbakebetalinger på hovedstolen, pluss eller minus kumulativ amortisering som følger av en effektiv rentemetode, og fratrukket eventuelle beløp for verdifall eller tapsutsatthet. Den effektive renten er den renten som nøyaktig diskonterer estimerte framtidige kontante inn- eller utbetalinger over det finansielle instrumentets forventede levetid.

Fastrentelån til kunder regnskapsføres til virkelig verdi. Gevinst og tap som skyldes endring i virkelig verdi innregnes over resultatregnskapet som verdiendring. Opptjent rente og over/underkurs regnskapsføres som renter. Renterisikoen i fastrenteutlåne styres med renteswapper som regnskapsføres til virkelig verdi. Det er konsernets oppfatning at vurdering av fastrenteutlån til virkelig verdi gir mer relevant informasjon om verdiene i balansen.

Nedskrivning

Balanseført beløp av bankens eiendeler blir gjennomgått på balansedagen for å vurdere om det foreligger indikasjoner på verdifall. Dersom det foreligger slike indikasjoner estimeres eiendelens gjenvinnbare beløp. Årlig beregnes gjenvinnbart beløp på balansedagen for goodwill, eiendeler som har en ubegrenset utnyttbar levetid, og immaterielle eiendeler som ennå ikke er tilgjengelig for bruk. Nedskrivninger foretas når balanseført verdi av en eiendel eller kontantstrømgenererende enhet overstiger gjenvinnbart beløp. Nedskrivninger føres over resultatregnskapet. Nedskrivning av goodwill reverseres ikke. For andre eiendeler reverseres nedskrivninger dersom det er en endring i estimater som er benyttet for å beregne gjenvinnbart beløp.

Individuelle nedskrivninger på finansielle eiendeler

Verditap på utlån er pådratt dersom, og bare dersom, det eksisterer objektive bevis på verdifall som kan medføre redusert fremtidig kontantstrøm til betjening av engasjementet. Verdifallet må være et resultat av en eller flere hendelser inntruffet etter første gangs innregning (en tapshendelse) og resultatet av tapshendelsen (eller hendelsene) må også kunne måles pålitelig. Objektive bevis på at verdien av en finansiell eiendel er redusert omfatter observerbare data som blir kjent for konsernet om følgende tapshendelser:

- vesentlige finansielle vanskeligheter hos utsteder eller låntaker
- ikke uvesentlig mislighold av kontrakt, som manglende betaling av avdrag og renter
- konsernet innvilger låntaker spesielle betingelser med bakgrunn i økonomiske eller legale grunner knyttet til låntakers økonomiske situasjon

- sannsynlighet for at skyldner vil inngå gjeldsforhandlinger eller andre finansielle reorganiseringer
- på grunn av finansielle problemer opphører de aktive markedene for den finansielle eiendelen

Konsernet vurderer først om det eksisterer individuelle objektive bevis på verdifall for finansielle eiendeler som er individuelt signifikante.

Dersom det er objektive bevis på at en verdireduksjon har inntruffet, beregnes størrelsen på tapet til differansen mellom eiendelens bokførte verdi og nåverdien av estimerte fremtidige kontantstrømmer (eksklusiv fremtidige kredittap som ikke er pådratt) diskontert med den finansielle eiendelens opprinnelige effektive rentesats. Bokført verdi av eiendelen reduseres ved bruk av en nedskrivningskonto og tapet innregnes i resultatregnskapet.

Eiendeler som vurderes individuelt med hensyn på verdireduksjon, og hvor et verditap identifiseres eller fortsatt er identifisert, tas ikke med i beregning av gruppevis nedskrivninger.

Gruppevis nedskrivninger på utlån

For finansielle eiendeler som ikke er individuelt signifikante, vurderes de objektive bevisene på verdifall individuelt eller kollektivt. Dersom konsernet fastslår at det ikke eksisterer objektive bevis på verdifall for en individuell vurdert finansiell eiendel, signifikant eller ikke, inkluderes eiendelen i en gruppe av finansielle eiendeler med samme kredittrisikokarakteristikk.

I vurderingen av gruppevis nedskrivninger hensyntas blant annet:

- observerbare data indikerer at det er målbar reduksjon i fremtidige kontantstrømmer fra en gruppe finansielle eiendeler siden førstegangsinnregning, selv om reduksjonen ennå ikke fullt ut kan identifiseres til en individuell finansiell eiendel i gruppen inkludert:
- ugunstig utvikling i betalingsstatus for låntakere i gruppen
- nasjonale eller lokale økonomiske betingelser som korrelerer med mislighold av eiendelene i gruppen

Verdifallet på grupper av finansielle eiendeler måles ved utvikling i rating på grupper av finansielle eiendeler ved å følge utviklingen i negativ migrering og endring i forventet tap over porteføljens løpetid.

Migreringen av kunder utarbeides ved løpende å kredittvurdere hver enkelt kunde i bankens porteføljeovervåkingssystemer.

For hendelser som har inntruffet, men som ennå ikke har gitt utslag i bankens porteføljeovervåkingssystemer, estimeres gruppevis nedskrivningsbehov ved bruk av stresstestmodeller.

Misligholdte og tapsutsatte engasjementer

Samlet engasjement fra en kunde regnes som misligholdt når forfalte avdrag eller renter ikke er betalt 90 dager etter forfall eller rammekreditter er overtrukket i 90 dager eller mer. Utlån og andre engasjementer som ikke er misligholdte, men hvor kundens økonomiske situasjon gjør det sannsynlig at konsernet vil bli påført tap, og det derved er foretatt individuell nedskrivning, klassifiseres som tapsutsatte.

Verdireduksjon på lån bokført til virkelig verdi

På hver balansedag vurderer konsernet om det eksisterer bevis på at en finansiell eiendel eller gruppe av finansielle eiendeler bokført til virkelig verdi er utsatt for verdireduksjon. Tap som følge av verdireduksjon er innregnet i resultatregnskapet i den perioden de oppstår.

Konstaterte tap

Når det er overveiende sannsynlig at tapene er endelige, klassifiseres tapene som konstatert. Konstaterte tap som er dekket ved tidligere foretatte individuelle nedskrivninger, føres mot nedskrivningene. Konstaterte tap uten dekning i de individuelle nedskrivningene samt over- eller underdekning i forhold til tidligere nedskrivninger, resultatføres.

Overtatte eiendeler

Som ledd i behandlingen av misligholdte lån og garantier, overtar banken i en del tilfeller eiendeler som har vært stilt som sikkerhet for slike engasjementer. Ved overtakelse verdsettes eiendelene til antatt realisasjonsverdi. Eventuelt avvik fra balanseført verdi av misligholdt eller nedskrevet engasjement ved overtakelsen klassifiseres som nedskrivning på utlån. Overtatte eiendeler balanseføres etter sin art. Ved endelig avhendelse resultatføres avviket fra balanseført verdi i henhold til eiendelens art i regnskapet.

Anleggsmidler holdt for salg og avviklet virksomhet

Eiendeler som bankens styre har besluttet skal selges, blir behandlet etter IFRS 5 dersom det er svært sannsynlig at eiendelen vil bli solgt innen 12 måneder. Denne typen eiendeler er i hovedsak overtatte eiendeler i forbindelse med tapsengasjement samt investering i

datterselskap holdt for salg. For avskrivbare eiendeler stopper avskrivninger ved beslutning om salg, og eiendelen verdsettes til virkelig verdi i tråd med IFRS 5. Resultat fra slik virksomhet samt tilhørende eiendeler og gjeld, presenteres på egen linje som holdt for salg.

Leieavtaler

Finansielle leieavtaler er ført under hovedposten utlån i balansen og regnskapsføres til amortisert kost. Alle faste inntekter innenfor leieavtalens forventede løpetid inngår i beregningen av avtalens effektive rente.

Verdipapirer og derivater

Verdipapirer og derivater består av aksjer og andeler, sertifikater og obligasjoner og derivative valuta-, rente- og egenkapitalinstrumenter. Aksjer og andeler klassifiseres enten som til virkelig verdi over resultatet eller som tilgjengelig for salg. Sertifikater og obligasjoner klassifiseres enten som til virkelig verdi over resultatet, lån og fordring eller i kategorien holde til forfall. Derivater regnes alltid som til virkelig verdi over resultatet med mindre de inngår i en kontantstrømsikring. Banken benytter seg imidlertid ikke av kontantstrømsikringer.

Alle finansielle instrumenter klassifisert som til virkelig verdi over resultatet måles til virkelig verdi, og endring i verdi fra inngående balanse resultatføres som inntekt fra andre finansielle investeringer. Finansielle eiendeler holdt for tradingformål karakteriseres av at instrumenter i porteføljen omsettes hyppig og at posisjoner etableres med mål om kortsiktig gevinst. Øvrige slike finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet er investeringer som ved førstegangsinnregning blir definert som vurdert til virkelig verdi over resultatet (virkelig verdi opsjon).

Finansielle derivater presenteres som en eiendel når virkelig verdi er positiv og som en forpliktelse når virkelig verdi er negativ.

Aksjer og andeler klassifisert som tilgjengelig for salg måles også til virkelig verdi, men endringen i verdi fra inngående balanse føres under utvidet resultatregnskap og inngår derved i konsernets totalresultat. Aksjer som ikke kan måles pålitelig, vurderes til kostpris etter IAS 39.46 c. Det er etablert rutiner for løpende verddivurdering av alle aksjeinvesteringer. Disse vurderingene gjøres med ulike intervaller i forhold til størrelsen på investeringen.

Sertifikater og obligasjoner som klassifiseres som lån og fordring eller holde til forfall, måles til amortisert kost ved en effektiv rentemetode, jf. omtale av denne metoden under avsnittet om utlån.

Immaterielle eiendeler

Immaterielle eiendeler består hovedsakelig av goodwill i konsernet SpareBank 1 SMN. Andre immaterielle eiendeler vil innregnes når kravene til balanseføring er til stede. Goodwill oppstår som differanse mellom virkelig verdi av vederlaget ved kjøp av en virksomhet og virkelig verdi av identifiserbare eiendeler og forpliktelser, jfr. omtale under konsolidering. Goodwill avskrives ikke, men den er gjenstand for en årlig nedskrivningstest med sikte på å avdekke et eventuelt verdifall, i samsvar med IAS 36. Ved vurdering av verdifall foregår vurderingen på det laveste nivå der det er mulig å identifisere kontantstrømmer.

Immaterielle eiendeler ervervet separat balanseføres til kost. Økonomisk levetid er enten bestemt eller ubestemt. Immaterielle eiendeler med bestemt levetid avskrives over økonomisk levetid og testes for nedskrivning ved indikasjoner på dette. Avskrivningsmetode og – periode vurderes minst årlig.

Eiendom, anlegg og utstyr

Eiendom, anlegg og utstyr samt eierbenyttet eiendom regnskapsføres i samsvar med IAS 16. Investeringen førstegangsinnregnes til anskaffelseskost og avskrives deretter lineært over forventet levetid. Ved fastlegging av avskrivningsplan splittes de enkelte eiendeler i nødvendig utstrekning opp i komponenter med forskjellig levetid, og det tas hensyn til estimert restverdi. Eiendom, anlegg og utstyr som hver for seg er av liten betydning, eksempelvis PC-er og annet kontorutstyr, vurderes ikke individuelt for restverdier, levetid eller verdifall, men vurderes som grupper. Eierbenyttet eiendom er etter definisjonen i IAS 40 eiendommer som i hovedsak benyttes av banken eller dens datterforetak til sin egen virksomhet.

Eiendom, anlegg og utstyr som avskrives er gjenstand for nedskrivningstest i samsvar med IAS 36 når omstendighetene indikerer det.

Eiendommer som eies med det formål å oppnå leieinntekter eller verdistigning, klassifiseres som investeringseiendommer og måles til virkelig verdi i samsvar med IAS 40. Konsernet har ingen investeringseiendommer.

Renteinntekter og -kostnader

Renteinntekter og -kostnader knyttet til eiendeler og forpliktelser som måles til amortisert kost, resultatføres løpende basert på en effektiv rentemetode. Gebyrer knyttet til rentebærende innlån og utlån inngår i beregningen av effektiv rente og amortiseres dermed over forventet løpetid. For rentebærende instrumenter som måles til virkelig verdi vil markedsverdien klassifiseres som inntekt fra andre finansielle investeringer. For rentebærende instrumenter som klassifiseres som lån og fordring eller holde til forfall (HTM) og ikke inngår i sikringsrelasjoner, amortiseres over-/underkurs som renteinntekt over løpetiden på kontrakten.

Provisjonsinntekter og -kostnader

Provisjonsinntekter og -kostnader blir generelt periodisert i takt med at en tjeneste blir ytt. Gebyrer knyttet til rentebærende instrumenter blir ikke ført som provisjoner, men inngår i beregningen av effektiv rente og resultatføres tilsvarende. Honorarer for rådgivning opptjenes i samsvar med inngått rådgivningsavtale, som oftest etter hvert som tjenesten ytes. Det samme gjelder for løpende forvaltningstjenester. Honorar og gebyr ved omsetning eller formidling av finansielle instrumenter, eiendom eller andre investeringsobjekter som ikke genererer balanseposter i bankens regnskap, resultatføres når transaksjonen sluttføres. Banken mottar provisjon fra SpareBank 1 Boligkreditt og SpareBank 1 Næringskreditt tilsvarende differansen mellom lånets rente og den finansieringskostnad SpareBank 1 Boligkreditt og SpareBank 1 Næringskreditt oppnår. I bankens regnskap fremkommer dette som provisjonsinntekter.

Transaksjoner og beholdninger i utenlandsk valuta

Transaksjoner i utenlandsk valuta omregnes til norske kroner ved transaksjonskursen. Gevinst og tap knyttet til gjennomførte transaksjoner eller til omregning av beholdninger av pengeposter på balansedagen resultatføres. Gevinst og tap knyttet til omregning av andre poster enn pengeposter, innregnes på samme måte som den tilhørende balansepost.

Sikringsbokføring

Banken vurderer og dokumenterer sikringens effektivitet i samsvar med IAS 39. Banken benytter virkelig verdi sikring for å styre sin renterisiko. I sin sikringsaktivitet sikrer banken seg mot bevegelser i markedsrenten. Endringer i kredittspread er ikke hensyntatt i måling av sikringseffektiviteten. Ved virkelig verdi sikring blir både sikringsinstrumentet og sikringsobjektet regnskapsført til virkelig verdi, og endringer i disse verdiene fra inngående balanse blir resultatført.

Øremerking til virkelig verdi over resultatet

Morbankens fastrentelån er øremerket til virkelig verdi over resultatet i samsvar med IAS 39 og morbanken styrer renterisikoen knyttet til disse utlånene gjennom bruk av derivater.

Skatt

Resultatført skatt består av periodeskatt (betalbar skatt) og utsatt skatt. Periodeskatt er beregnet skatt på årets skattepliktige resultat. Utsatt skatt regnskapsføres etter gjeldsmetoden i samsvar med IAS 12. Ved beregningen av utsatt skatt benyttes til enhver tid gjeldende skattesats. Det beregnes forpliktelse eller eiendel ved utsatt skatt på midlertidige forskjeller, som er differansen mellom balanseført verdi og skattemessig verdi på eiendeler og forpliktelser. Det beregnes likevel ikke forpliktelse eller eiendel ved utsatt skatt på goodwill som ikke gir skattemessige fradrag, og heller ikke på førstegangsinnregnede poster som verken påvirker regnskapsmessig eller skattepliktig resultat.

Det beregnes en eiendel ved utsatt skatt på fremførbare skattemessige underskudd. Eiendel ved utsatt skatt innregnes bare i det omfang det forventes fremtidig skattepliktige resultater som gjør det mulig å utnytte den tilhørende skattefordelen. Kildeskatt presenteres som periodeskatt. Formueskatt blir presentert som driftskostnad i konsernets regnskap i samsvar med IAS 12.

Innskudd fra kunder

Innskudd fra kunder vurderes til amortisert kost.

Gjeld ved utstedelse av verdipapirer

Lån som ikke inngår i sikringsbokføring, førstegangsinnregnes til opptakskost. Dette er virkelig verdi av det mottatte vederlaget etter fradrag av transaksjonsutgifter. Lån måles deretter til amortisert kost. Enhver forskjell mellom opptakskost og oppgjørsbeløpet ved forfall blir dermed periodisert over lånetiden ved hjelp av lånets effektive rente. Det benyttes ikke øremerking til virkelig verdi over resultatet for konsernets gjeld.

Ansvarlige lån og fondsobligasjoner

Ansvarlige lån og fondsobligasjoner er klassifisert som forpliktelser i balansen og måles til amortisert kost som andre langsiktige lån. Ansvarlige lån har prioritet etter all annen gjeld. En fondsobligasjon er en obligasjon med en pålydende rente, men banken har under nærmere gitte vilkår ikke plikt til å betale ut renter, og investor har heller ikke senere krav på renter som ikke er utbetalt, dvs. rentene akkumuleres ikke. Se også nærmere beskrivelse i note 3. Behandling av ansvarlige lån og fondsobligasjoner i beregningen av konsernets kapitaldekning er omtalt i note 5 Kapitaldekning og kapitalstyring.

Usikre forpliktelser

Banken utsteder finansielle garantier som ledd i den ordinære virksomheten. Tapsvurderinger skjer som ledd i vurderingen av tap på utlån og etter de samme prinsipper og rapporteres sammen med disse. Det foretas avsetninger for andre usikre forpliktelser dersom det er

sannsynlighetsovervekt for at forpliktelsen materialiserer seg og de økonomiske konsekvensene kan beregnes pålitelig. Det gis opplysninger om usikre forpliktelser som ikke fyller kriteriene for balanseføring dersom de er vesentlige. Avsetning for restruktureringsutgifter foretas når banken har en avtalemessig eller rettslig forpliktelse.

Pensjoner

SpareBank 1 SMN-konsernet har etablert ulike pensjonsordninger for sine ansatte. Pensjonsordningene tilfredsstiller kravene om obligatorisk tjenstepensjon. Konsernet anvender IAS 19R Ytelser til ansatte og alle estimatavvik føres i oppstilling over andre inntekter og kostnader. Se også note 24 Pensjoner.

Ytellesbasert pensjonsordning

I en ytelsesbasert ordning er arbeidsgiver forpliktet til å yte fremtidig pensjon av nærmere angitt størrelse. Utgangspunktet for beregning av pensjonskostnader er lineær fordeling av pensjonsopptjening mot sannsynlig akkumulert forpliktelse ved pensjoneringstidspunktet. Kostnadene beregnes ut fra årets påløpte pensjonsrettigheter, fratrasket avkastning på pensjonsmidlene. Pensjonsforpliktelsene beregnes som nåverdien av estimerte fremtidige pensjonsytelser som regnskapsmessig anses opptjent på balansedagen. Ved beregning av pensjonsforpliktelsene benyttes aktuarmessige og økonomiske forutsetninger om blant annet levealder, lønnsvekst og uttakstilbøyelighet. Fra og med 2012 benyttes rente for obligasjoner med fortrinnsrett som diskonteringsrente i samsvar med anbefalingen fra Norsk Regnskapsstiftelse.

Endring i pensjonsplaner resultatføres ved planendringstidspunktet. Pensjonskostnaden er basert på forutsetninger fastsatt ved periodens begynnelse og klassifiseres som personalkostnader i regnskapet. Det avsettes arbeidsgiveravgift på pensjonskostnader og pensjonsforpliktelser.

Pensjonsordningen administreres ved egen pensjonskasse, og gir rett til bestemte fremtidige pensjonsytelser fra fylte 67 år. I ordningene inngår også barnepensjon og uførepensjon etter nærmere bestemte regler. Konsernets ytelsesbaserte pensjonsordning sikrer de fleste ansatte en pensjon på 68 prosent av sluttlønn opptil 12 G. Ytellesordningen er lukket for nye medlemmer. I tillegg ble det i styremøte i oktober 2016 besluttet at ansatte som var igjen i den sikrede ytelsesbaserte pensjonsavtalen må gå over til innskuddsbasert pensjonsordning fra 1. januar 2017.

Innskuddsbasert pensjonsordning

Innskuddsbaserte pensjonsordninger innebærer at konsernet ikke gir løfte om fremtidig pensjon av en gitt størrelse, men betaler et årlig tilskudd til de ansattes kollektive pensjonssparing. Den fremtidige pensjonen vil avhenge av størrelsen på tilskuddet og den årlige avkastningen på pensjonssparingen. Konsernet har ingen ytterligere forpliktelser knyttet til levert arbeidsinnsats etter at det årlige innskuddet er betalt. Det er ingen avsetning for påløpte pensjonsforpliktelser i slike ordninger. Innskuddsbaserte pensjonsordninger kostnadsføres direkte. Eventuelle forskuddsbetalte innskudd balanseføres som eiendel (pensjonsmidler) i den grad innskuddet kan refunderes eller redusere fremtidige innbetalinger.

Avtalefestet førtidspensjon

Bank- og finansnæringen har inngått avtale om avtalefestet pensjon (AFP). Ordningen dekker førtidspensjon fra 62 til 67 år. Bankens ansvar er 100 prosent av pensjonen som utbetales mellom 62 og 64 år og 60 prosent av pensjonen som utbetales mellom 65 og 67 år. Opptak av nye pensjonister opphørte med virkning fra 31. desember 2010. Lov om statstilskudd til arbeidstakere som tar ut avtalefestet pensjon i privat sektor (AFP-tilskuddsloven) trådte i kraft 19. februar 2010. Arbeidstakere som tar ut AFP med virkningstidspunkt i 2011 eller senere, vil bli gitt ytelser etter den nye ordningen. Ny AFP-ordning utgjør et livsvarig påslag på Folketrygden og kan tas ut fra 62 år. Arbeidstakere tjener årlig opp rett til AFP med 0,314 prosent av pensjonsgivende inntekt opp til 7,1G frem til 62 år. Opptjening i ny ordning beregnes på bakgrunn av arbeidstakerens livsinntekt, slik at alle tidligere arbeidsår innregnes i opptjeningsgrunnlaget.

Den nye AFP-ordningen anses regnskapsmessig å være en ytelsesbasert flerforetaksordning. Dette innebærer at det enkelte foretaket skal regnskapsføre sin proporsjonale andel av ordningens pensjonsforpliktelse, pensjonsmidler og pensjonskostnad. Dersom det ikke foreligger beregninger av de enkelte komponentene i ordningen og et konsistent og pålitelig grunnlag for allokering, regnskapsføres den nye AFP-ordningen som en innskuddsordning. På det nåværende tidspunkt foreligger det ikke slikt grunnlag, og den nye AFP-ordningen regnskapsføres derfor som en innskuddsordning. Regnskapsføring av ny AFP-ordning som ytelsesordning vil først skje når pålitelig måling og allokering kan foretas. Ny ordning skal finansieres ved at Staten dekker 1/3 av pensjonsutgiftene og 2/3 skal dekkes av arbeidsgiverne. Arbeidsgivernes premie skal fastsettes som en prosentandel av lønnsutbetalinger mellom 1G og 7,1G.

I tråd med anbefalingen fra Norsk Regnskapsstiftelse er det i regnskapsåret ikke foretatt avsetning for konsernets reelle AFP-forpliktelse. Dette skyldes at Felleskontoret for LO/NHO så langt ikke har foretatt de nødvendige beregninger.

Segmentrapportering

SpareBank 1 SMN har Privatmarked og Næringsliv samt de vesentligste datterselskapene og tilknyttede selskaper som sine primære rapporteringssegmenter. Konsernet presenterer en sektor- og næringsfordeling av utlån og innskudd som sitt sekundære rapporteringsformat. Konsernets segmentrapportering er i samsvar med IFRS 8.

Utbytte og gaver

Foreslått utbytte på egenkapitalbevis og gaver regnskapsføres som egenkapital i perioden frem til det er vedtatt av bankens representantskap.

Hendelser etter balansedagen

Regnskapet anses som godkjent for offentliggjøring når styret har behandlet årsregnskapet. Representantskap og regulerende myndigheter vil etter dette kunne nekte å godkjenne regnskapet, men ikke forandre dette. Hendelser fram til regnskapet anses godkjent for offentliggjøring og som vedrører forhold som allerede var kjent på balansedagen, vil inngå i informasjonsgrunnlaget for fastsettelsen av regnskapsestimater og således reflekteres fullt ut i regnskapet. Hendelser som vedrører forhold som ikke var kjent på balansedagen, vil bli opplyst om dersom de er vesentlige.

Regnskapet er avlagt etter en forutsetning om fortsatt drift. Denne forutsetningen var etter styrets oppfatning til stede på det tidspunkt regnskapet ble godkjent for fremleggelse.

Styrets forslag til utbytte fremgår av årsberetningen og av oppstilling over endring i egenkapital.

Nye eller reviderte regnskapsstandarder som er godkjent, men ikke implementert i 2016

Standardene og fortolkningene som er vedtatt frem til tidspunkt for avleggelse av konsernregnskapet, men hvor ikrafttredelsestidspunkt er frem i tid, er oppgitt under. Konsernets intensjon er å implementere de relevante endringene på ikrafttredelsestidspunktet, under forutsetning av at EU godkjenner endringene før avleggelse av konsernregnskapet.

IFRS 9 Finansielle instrumenter

IFRS 9 Finansielle instrumenter skal erstatte dagens IAS 39 Finansielle instrumenter – innregning og måling. IFRS 9 omhandler innregning, klassifisering, måling og fraregning av finansielle eiendeler og forpliktelser samt sikringsbokføring. IFRS 9 er gjeldende fra 1. januar 2018 og er godkjent av EU. Det er adgang til tidlig anvendelse av standarden. Det vil ikke SpareBank 1 SMN benytte seg av. SpareBank 1 SMN vil heller ikke vise sammenlignbare tall for tidligere perioder ved implementering av standarden 1. januar 2018.

I 2015 satte SpareBank 1-alliansen sammen et tverrfaglig implementeringsteam med deltakere fra alle bankene som anvender IFRS, som forbereder gjennomføring og implementering av IFRS 9 ('Prosjektet'). Prosjektet har en styringsgruppe, og følgende undergrupper:

1. Modeller og metodikk
Utvikling av beregningsløsning og modeller for å etablere forventningsrette fremadskuende estimater for forventet tap.
2. Strategi, organisering og prosesser
Definere opp hvordan organiseringen av det løpende arbeidet med regnskapsføring etter IFRS 9 skal organiseres mellom de samarbeidende bankene.
3. Regnskap og rapportering
Konkretisere selve regnskapsføringen og noter inkl. prinsippnote og notemaler
4. Klassifisering og måling
Kartlegge gruppens finansielle instrumenter og klassifisere instrumenter i ulike kategorier.

Samtidig har SpareBank 1 SMN opprettet et lokalt prosjekt for å løse de tekniske tilpasningene av nytt regelverk samt å drøfte og beslutte tilpasninger og effekter av nytt regelverk.

En beskrivelse av nye krav i IFRS 9 og endringer fra tidligere standard følger under. Videre følger en beskrivelse av hvilke valg SpareBank1 SMN har tatt og status i implementeringsprosjektet.

Klassifisering og måling

Finansielle eiendeler

Etter IFRS 9 skal finansielle eiendeler klassifiseres i tre målekategorier: virkelig verdi med verdiendring over resultatet, virkelig verdi med verdiendring over andre inntekter og kostnader (OCI) og amortisert kost. Målekategori bestemmes ved førstegangsregnskapsføring av

eiendelen. For finansielle eiendeler skilles det mellom gjeldsinstrumenter og egenkapitalinstrumenter. Klassifiseringen av finansielle eiendeler bestemmes ut fra kontraktmessige vilkår for de finansielle eiendelene og hvilken forretningsmodell som brukes for styring av porteføljen som eiendelene inngår i.

Finansielle eiendeler som er gjeldsinstrumenter

Gjeldsinstrumenter med kontraktfestede kontantstrømmer som bare er betaling av rente og hovedstol på gitte datoer og som holdes i en forretningsmodell med formål å motta kontraktmessige kontantstrømmer skal i utgangspunktet måles til amortisert kost. Instrumenter med kontraktfestede kontantstrømmer som bare er betaling av rente og hovedstol på gitte datoer og som holdes i en forretningsmodell med formål både å motta kontraktmessige kontantstrømmer og salg, skal i utgangspunktet måles til virkelig verdi med verdiendringer over OCI, med renteinntekt, valutaomregningseffekter og eventuelle nedskrivninger presentert i det ordinære resultatet. Verdiendringer ført over OCI skal reklassifiseres til resultatet ved salg eller annen avhendelse av eiendelene.

Øvrige gjeldsinstrumenter skal måles til virkelig verdi med verdiendring over resultatet. Dette gjelder instrumenter med kontantstrømmer som ikke bare er betaling av normal rente (tidsverdi av penger, kredittmargin og andre normale marginer knyttet til utlån og fordringer) og hovedstol, og instrumenter som holdes i en forretningsmodell hvor formålet i hovedsak ikke er mottak av kontraktfestede kontantstrømmer. Den foreløpige vurderingen er at utpeking av finansielle instrumenter til virkelig verdi vil være omtrent på samme nivå som i dag.

Derivater og investeringer i egenkapitalinstrumenter

Alle derivater skal måles til virkelig verdi med verdiendring i resultatet, men derivater som er utpekt som sikringsinstrumenter skal regnskapsføres i tråd med prinsippene for sikringsbokføring. Investeringer i egenkapitalinstrumenter skal måles i balansen til virkelig verdi. Verdiendringer skal som hovedregel føres i det ordinære resultatet, men et egenkapitalinstrument, som ikke er holdt for handelsformål og som ikke er et betinget vederlag etter en virksomhetsoverdragelse, kan utpekes som målt til virkelig verdi med verdiendringer over OCI. Når egenkapitalinstrumenter utpekes til virkelig verdi med verdiendringer ført mot OCI skal ordinære utbytter resultatføres, mens verdiendringer ikke skal til resultatet verken løpende eller ved avhendelse.

Finansielle forpliktelser

For finansielle forpliktelser er reglene i hovedsak de samme som i dagens IAS 39. Som hovedregel skal finansielle forpliktelser fortsatt måles til amortisert kost med unntak av finansielle derivater målt til virkelig verdi, finansielle instrumenter som inngår i en handelsportefølje og finansielle forpliktelser bestemt regnskapsført til virkelig verdi med verdiendringer innregnet over resultatet

Sikringsbokføring

IFRS 9 forenkler kravene til sikringsbokføring ved at sikringseffektiviteten knyttes nærmere ledelsens risikostyring og gir større rom for vurdering. Kravet om en sikringseffektivitet på 80–125 prosent er fjernet og erstattet med mer kvalitative krav, herunder at det skal være en økonomisk sammenheng mellom sikringsinstrument og sikringsobjekt, og at kredittrisiko ikke skal dominere verdiendringene til sikringsinstrumentet. Etter IFRS 9 er det tilstrekkelig med en prospektiv (fremadskuende) effektivitetstest, mens sikringseffektiviteten etter IAS 39 må vurderes både prospektivt og retrospektivt (tilbakeskuende). Sikringsdokumentasjon kreves fortsatt. Banken vurderer fortsatt omfanget av bruken av sikringsbokføring, men den foreløpige vurderingen er at sikringsbokføring vil bli videreført om lag i samme utstrekning som i dag.

Øvrige forhold

Banken vil videre ferdigstille vurdering av følgende utvalgte problemstillinger med hensyn til klassifisering:

- P.t. lån
- Utlån med fast rente og rett til tidlig innløsning
- Salg av utlån deleid kredittforetak
- Syndikerte lån
- Utlån med vesentlig forskjell mellom referanserente og hyppighet for rentefastsettelse

Den foreløpige vurderingen er at den regnskapsmessige klassifiseringen ikke vil medføre vesentlige balanse- eller resultatmessige konsekvenser. Grunnlaget for at det forventes liten effekt er at det basert på iboende risiko i balansepostene vil være liten forskjell i måling mellom amortisert kost og virkelig verdi.

Tapsnedskrivning utlån

Etter dagens regler under IAS 39 skal nedskrivninger for tap bare finne sted når det er objektive bevis for at en tapshendelse har inntruffet etter første gangs balanseføring. Etter IFRS 9 skal tapsavsetningene derimot innregnes basert på forventet kredittap (ECL). Målingen av avsetningen for forventet tap avhenger av om kredittrisikoen har økt vesentlig siden første gangs balanseføring. Ved førstegangs balanseføring og når kredittrisikoen ikke har økt vesentlig etter førstegangs balanseføring skal det avsettes for 12-måneders forventet tap.

Hvis kredittrisikoen har økt vesentlig skal det avsettes for forventet tap over hele levetiden. Metodikken i IFRS 9 standarden innebærer noe større volatilitet i nedskrivningene, og det forventes at nedskrivninger kommer tidligere enn ved dagens praksis. Dette vil være spesielt merkbart ved inngangen til en nedgangskonjunktur.

Nærmere beskrivelse av bankens fremtidige nedskrivningsmodell

Tapsanslaget skal lages kvartalsvis, og vil bygge på data i datavarehuset som har historikk over konto- og kundedata for hele kredittporteføljen. Tapsestimatene vil bli beregnet basert på 12 måneders og livslang sannsynlighet for mislighold (probability of default – PD), tap ved mislighold (loss given default – LGD) og eksponering ved mislighold (exposure at default – EAD). Datavarehuset inneholder historikk for observert PD og observert LGD. Dette vil danne grunnlag for å lage gode estimater på fremtidige verdier for PD og LGD. I tråd med IFRS 9 grupperer banken sine utlån i tre trinn.

Trinn 1:

Dette er startpunkt for alle finansielle eiendeler omfattet av den generelle tapsmodellen. Alle eiendeler som ikke har vesentlig høyere kredittrisiko enn ved førstegangsinnregning får en avsetning for tap som tilsvarer 12 måneders forventet tap. I denne kategorien ligger alle eiendeler som ikke er overført til trinn 2 eller 3.

Trinn 2:

I trinn 2 i tapsmodellen er eiendeler som har hatt en vesentlig økning i kredittrisiko siden førstegangsinnregning, men hvor det ikke er objektive bevis på tap. For disse eiendelene skal det avsettes for forventet tap over levetiden. I denne gruppen finner vi kontoer med vesentlig grad av kredittforverring, men som på balansedato tilhører kunder som er klassifisert som friske. Når det gjelder avgrensning mot trinn 1, definerer banken vesentlig grad av kredittforverring ved å ta utgangspunkt i hvorvidt et engasjements beregnede misligholdssannsynlighet (PD) har økt vesentlig. SpareBank 1 SMN har tentativt besluttet å benytte både absolutte og relative endringer i PD som kriterie for flytting til trinn 2. I tillegg vil kunder med mer en 30 dagers betalingsforsinkelse alltid flyttes til trinn 2.

Trinn 3:

I trinn 3 i tapsmodellen er eiendeler, som har hatt en vesentlig økning i kredittrisiko siden innvilgelse og hvor det er objektive bevis på tap på balansedato. For disse eiendelene skal det avsettes for forventet tap over levetiden. Dette er eiendeler som under gjeldende regelverk defineres som misligholdte og nedskrevne.

Videre utvikling av modellen

Modellen for nedskrivninger er fortsatt under utvikling. Banken vurderer fremtidsrettet informasjon som makroøkonomiske faktorer som for eksempel arbeidsledighet, BNP-vekst, renter og boligpriser, og økonomiske prognoser for å kunne gi fremtidsrettet informasjon som er så korrekt som mulig. Modellen vil beregne nedskrivninger basert på data ved månedslutt.

Effekt på regnskapsrapportering

Eventuelle implementeringseffekter vil føres mot egenkapitalen ved overgang til IFRS 9 1. januar 2018. Foreløpig gjennomgang av fremtidige notekrav viser at det vil bli en del endringer i notekrav knyttet til tapsnedskrivninger, men liten effekt knyttet til noter relatert til finansielle instrumenter.

Kvantitative effekter ved implementering av IFRS 9

Basert på en foreløpig gjennomgang forventes det ikke vesentlige effekter knyttet til overgang til IFRS 9. Dette gjelder både eventuelle effekter knyttet til endring av klassifisering og måling samt endret metodikk knyttet til tapsnedskrivninger. Effekten på kapitaldekningen vil i følge våre foreløpige beregninger være begrenset som følge av fradragsbestemmelsene knyttet til regulatorisk forventet tap, da konsernets samlede nedskrivninger er lavere enn disse.

IFRS 15 Revenue from Contracts with Customers / IFRS 15 Inntekter fra kundekontrakter (uoffisiell norsk oversettelse)

IASB og FASB har gitt ut en ny, felles standard for inntektsføring, IFRS 15 Revenue from Contracts with Customers. Standarden erstatter alle eksisterende standarder og fortolkninger for inntektsføring. Kjerneprinsippet i IFRS 15 er at inntekter innregnes for å reflektere overføringen av avtalte varer eller tjenester til kunder, og da til et beløp som gjenspeiler vederlaget selskapet forventer å ha rett til i bytte for disse varene eller tjenestene. Standarden gjelder med noen få unntak, alle inntektsbringende kontrakter med kunder og inneholder en modell for innregning og måling av salg av enkelte ikke-finansielle eiendeler (for eksempel salg av eiendom, anlegg og utstyr). Konsernet vurderer også klargjøringene i IFRS 15 utgitt av IASB i april 2016 og vil følge opp eventuelle ytterligere endringer til standarden.

IFRS 15 skal implementeres enten ved bruk av full retrospektiv eller modifisert retrospektiv metode. Standarden har regnskapsmessig virkning fra 1. januar 2018. Standarden vurderes ikke å ha vesentlig betydning for konsernets inntektsføringsprinsipper

IFRS 16 Leases / IFRS 16 Leiekontrakter (uoffisiell norsk oversettelse)

IASB publiserte IFRS 16 i januar 2016. Standarden krever at leietaker balansefører eiendeler og gjeld for de fleste leieavtaler på samme måte som finansielle leieavtaler regnskapsføres etter IAS 17 Leieavtaler. Leietaker regnskapsfører en «rett-til bruk»-eiendel og en tilhørende forpliktelse i balansen. Eiendelen avskrives over leieperioden, og forpliktelsen måles til amortisert kost. For utleier er det små endringer i forhold til dagens regnskapsstandard, IAS 17 *Leieavtaler*. SpareBank 1 SMN vurderer effektene av standarden, og det er foreløpig ikke mulig å kvantifisere effekten av implementering. Den nye standarden må tas i bruk fra 1. januar 2019.

Note 3 - Kritiske estimater og vurderinger vedrørende bruk av regnskapsprinsipper

Ved utarbeidelse av konsernregnskapet foretar ledelsen estimater, skjønnsmessige vurderinger og tar forutsetninger som påvirker effekten av anvendelsen av regnskapsprinsipper. Dette vil derfor påvirke regnskapsførte beløp for eiendeler, forpliktelser, inntekter og kostnader. Estimater og skjønnsmessige vurderinger evalueres løpende og er basert på historisk erfaring og forventninger om fremtidige hendelser som anses å være sannsynlige på balansetidspunktet.

Tap på utlån og garantier

Bankens utlånsportefølje reklassifiseres månedlig. Kunder med høy risikoklasse, betalingsmislighold, negativ migrering eller andre objektive kriterier vurderes med tanke på behov for individuell nedskrivning. Dersom bankens beregninger viser at nåverdien av diskontert kontantstrøm basert på effektiv rente på estimeringstidspunktet er lavere enn lånets bokførte verdi foretas en individuell nedskrivning. De nedskrevne lånene er gjenstand for kvartalsvis vurdering.

Vurdering av behov for nedskrivning gjøres for eksponeringer større enn 250.000 kroner som er misligholdt eller hvor det foreligger andre objektive kriterier. Gruppevis nedskrivninger beregnes for grupper av engasjement som har økende kredittrisiko, men hvor det ikke er mulig å identifisere hvilket engasjement som vil medføre tap. Beregning foretas med utgangspunkt i økning i forventet tap for porteføljer som har migrert negativt siden innvilgelsestidspunktet og justeres for forventet løpetid i porteføljene.

Vurdering av individuelle og gruppemessige nedskrivninger vil alltid baseres på en betydelig grad av skjønn. Banken benytter historisk informasjon som grunnlag for å estimere nedskrivningsbehov.

Hvor sikkerhetsverdier er knyttet til spesielle objekter eller bransjer som er i krise, vil sikkerheter måtte realiseres i lite likvide markeder og vurdering av sikkerhetsverdier kan i slike tilfeller være beheftet med betydelig usikkerhet.

For hendelser som har inntruffet, men som ennå ikke har gitt utslag i bankens porteføljeovervåkingssystemer, estimeres gruppevis nedskrivningsbehov ved bruk av stresstestmodeller.

Se også note 2 Regnskapsprinsipper og note 6 Risikoforhold.

Virkelig verdi egenkapitalinteresser

Eiendeler som vurderes til virkelig verdi over resultatregnskapet vil i hovedsak være verdipapir som omsettes i et aktivt marked. Et aktivt marked er definert som et marked for omsetning av ensartede produkter hvor det normalt finnes villige kjøpere og selgere til en hver tid, og hvor prisene er tilgjengelige for allmennheten. Aksjer notert på en regulert markeds plass faller inn under definisjonen på et aktivt marked. Det kan være utfordringer knyttet til aksjer hvor det er stor forskjell mellom kjøps- og salgskurs, omtalt som spread, og hvor aksjen omsettes sjeldent. Noen vesentlige aksjer vil være basert på interne verddivurderinger, transaksjonspriser eller eksterne analyser av selskapet. Slike aksjer vedsettes ved bruk av anerkjente verdsettelsesteknikker. Dette kan være bruk av diskonterte kontantstrømmer eller ved hjelp av sammenligningsprising hvor en benytter lignende selskaper som er børsnoterte og benytter multipliseringsprising for å fastslå verdien på det unoterte selskapet. Slike verdsettelse vil kunne være beheftet med usikkerhet. Eiendeler som klassifiseres som tilgjengelig for salg blir også vurdert til virkelig verdi med føring mot totalresultatet (utvidet resultatregnskap). Markedsverdiene vil i hovedsak være basert på verddivurderinger eller siste kjente omsetning av aksjen. De aksjene som ikke lar seg verddivurdere med rimelig stor sikkerhet blir videreført til kostpris.

Virkelig verdi på finansielle derivater og andre finansielle instrumenter

Virkelig verdi av derivater fastsettes ved bruk av verddivurderingsmodeller der prisen på underliggende instrument, eksempelvis renter og valuta, innhentes i markedet. Ved måling av finansielle instrumenter hvor observerbare markedsdata ikke er tilgjengelig, gjør konsernet antagelser om hva markedsaktører vil legge til grunn ved verdsettelse av tilsvarende finansielle instrumenter. I verdsettelsene kreves det utstrakt bruk av skjønn blant annet ved beregning av likviditetsrisiko, kredittrisiko og volatilitet. En endring i de nevnte faktorene vil påvirke fastsatt virkelig verdi på konsernets finansielle instrumenter. For mer informasjon se note 27 Vurdering av virkelig verdi på finansielle instrumenter.

For opsjoner vil volatiliteter være enten observerte implisitte volatiliteter eller beregnede volatiliteter basert på historiske kursbevegelser for underliggende instrument. I de tilfeller bankens risikoposisjon er tilnærmet nøytral, vil midtkurser bli anvendt. Med nøytral risikoposisjon menes eksempelvis at renterisiko innenfor et løpetidsbånd er tilnærmet null. I den utstrekning markedsprisene som innhentes tar utgangspunkt i transaksjoner med lavere kredittrisiko, vil dette hensyntas ved at den opprinnelige prisdifferansen målt mot slike transaksjoner med lavere kredittrisiko amortiseres over løpetiden.

Pensjoner

Netto pensjonsforpliktelser og årets pensjonskostnad er basert på en rekke estimater herunder; avkastning på pensjonsmidlene, fremtidig rente- og inflasjonsnivå, lønnsutvikling, turnover, utvikling i grunnbeløp og den generelle utviklingen i antall uføretrygdete og levealder er av stor betydning. Estimaterendringer som følge av endringer i nevnte parametere vil i stor utstrekning periodiseres over gjennomsnittlig

gjenværende opptjeningsstid og ikke belaste resultatregnskapet umiddelbart slik som andre estimatendringer. Konsernet følger oppdatert veiledning om pensjonsforutsetninger fra Norsk Regnskapsstiftelse, justert for foretaksspesifikke forhold. Benyttede parametere fremgår av note om pensjoner. Ytelsesordningen er avviklet med virkning fra 1. januar 2017. Gevinst ved avviklingen er behandlet som en planendring som i tråd med IAS 19 er resultatført i 2016 på tidspunktet beslutningen er tatt.

Goodwill

Konsernet gjennomfører tester for å vurdere mulig verdifall på goodwill årlig eller ved indikasjon på verdifall. Vurderingen er basert på konsernets bruksverdi. Gjenvinnbart beløp fra kontantstrømgenererende enheter er fastsatt ved beregning av neddiskonterte fremtidige kontantstrømmer. Kontantstrømmene er basert på historisk inntjening og forventninger om fremtidige forhold og inkluderer antagelser og estimater om usikre forhold. Utfallet av nedskrivningstestene avhenger av anslag på avkastningskrav. Avkastningskravene er skjønnsmessig fastsatt på bakgrunn av tilgjengelig informasjon på balansedagen.

Ved nedskrivningstest av goodwill knyttet til Romsdals Fellesbank anses porteføljen å være integrert med bankens øvrige utlåns- og innskuddsvirksomhet, og laveste nivå for kontantgenererende enhet er fra og med 2009 morbanknivå. Det estimeres en netto kontantstrøm med utgangspunkt i inntjeningen i bankens utlåns- og innskuddsportefølje. Inntjeningen estimeres ut i fra snitt portefølje og margin, samt snitt provisjonsinntekter. Det beregnes allokerte kostnader i henhold til morbankens kostnadsprosent i forhold til total forvaltningskapital. Det benyttes fem års snitt i beregningen da man mener dette gir det beste estimatet på fremtidige kontantstrømmer. Videre beregnes det et forventet tap på utlånsporteføljen (0,3 prosent).

Kontantstrømmen beregnes over 20 år og neddiskonteres med risikofri rente + risikopremie for lignede virksomheter (før skatt rente 10 prosent). Beregninger viser at verdien av neddiskonterte fremtidige kontantstrømmer overstiger balanseført goodwill med god margin.

Øvrig goodwill i konsernet beregnes ut i fra snitt inntjening i markedsområdet og neddiskonteres med risikofri rente + risikopremie for lignede virksomheter (12-14 prosent).

Oppkjøp

Oppkjøp av et annet selskap skal regnskapsføres etter oppkjøpsmetoden. Ved oppkjøpsmetoden skal det foretas en fullstendig merverdiallokering hvor kjøpesum allokteres til identifiserte eiendeler og forpliktelser i det oppkjøpte selskapet. Merverdier utover de som er allokert til identifiserte eiendeler og forpliktelser regnskapsføres som goodwill. Eventuelle mindreverdier skal, etter grundig vurdering, inntektsføres i resultatregnskapet i oppkjøpsåret (badwill). Analysene inneholder både konkrete beregninger og bruk av beste skjønn for å komme frem til en mest mulig riktig virkelig verdi av de oppkjøpte selskapene på oppkjøpstidspunktet. Det er alltid knyttet noe usikkerhet til skjønnsmessige poster, men disse er underbygget av beregninger om forventede kontantstrømmer, sammenlignbare transaksjoner tidligere perioder mv. Se også note 40 Oppkjøp av virksomheter og virksomhetssammenslutning.

Selskap holdt for salg (IFRS 5)

SpareBank 1 SMNs strategi er at eierskap som følge av misligholdte engasjementer i utgangspunktet skal ha kort varighet, normalt ikke lengre enn ett år. Det jobbes kontinuerlig med salg av selskapene, og regnskapsmessig klassifiseres disse som holdt for salg. Se også note 39 Investering i eierinteresser.

Salg av låneporteføljer

Ved salg av låneporteføljer til Eksportfinans, SpareBank 1 Boligkreditt og SpareBank 1 Næringskreditt vurderer konsernet om kriteriene for fraregning er oppfylt i henhold til IAS 39. Ved utgangen av regnskapsåret er alle solgte porteføljer fraregnet morbankens balanse. Se også note 9 Fraregning av finansielle eiendeler.

Klassifisering av fondsobligasjoner

SpareBank 1 SMN har utstedt 2 fondsobligasjoner i 2013 hvor vilkårene tilfredstiller kravene i CRD IV for å regnes med som ren kjernekapital. Disse er likevel klassifisert som forpliktelse i regnskapet da banken vurderer vilkårene til å ikke oppfylle betingelsene i IAS 32.16 for å klassifiseres som egenkapital. Se også omtale i note 5 Kapitaldekning og kapitalstyring.

Note 4 - Segmentinformasjon

For datterselskapene oppgis tall fra de respektive selskapsregnskapene. For tilknyttede og felleskontrollerte selskaper som tas inn etter egenkapitalmetoden oppgis konsernets resultatandel etter skatt samt bokført verdi av investeringen på konsernnivå.

Konsern 31. desember 2016

Resultatregnskap (mill. kr)	Privat- marked	Nærings- liv	SB 1 Markets	EM1	SB 1 Finans MN	SB 1 Regnskaps- huset SMN	SB1 Gruppen	BN Bank	Øvrige/elim	Total
Netto renteinntekter	906	960	-8	4	183	0	-	-	-163	1.883
Renter av anvendt kapital	47	40	-	-	-	-	-	-	-86	-
Sum renteinntekter	953	1.000	-8	4	183	0	-	-	-249	1.883
Netto provisjons- og andre inntekter	679	196	212	426	-11	234	-	-	-62	1.674
Netto avkastning på finansielle investeringer **)	1	9	88	-	-	-	317	86	448	949
Sum inntekter	1.633	1.205	292	430	172	235	317	86	137	4.506
Sum driftskostnader	770	332	282	363	55	191	-	-	11	2.003
Resultat før tap	863	873	10	68	117	44	317	86	125	2.503
Tap på utlån, garantier m.v.	13	490	0	-	13	-	-	-	1	516
Resultat før skatt inkl. res. virksomhet holdt for salg	850	384	10	68	104	44	317	86	124	1.988
EK avkastning *)	13,8 %	6,9 %								11,3 %
Balanse										
Utlån til kunder	93.757	38.938	-	-	5.430	-	-	-	-590	137.535
Herav solgt Boligkreditt og Næringskreditt	-33.307	-1.903	-	-	-	-	-	-	-0	-35.211
Individuell nedskrivning utlån	-24	-596	-	-	-11	-	-	-	-2	-632
Gruppenedskrivning utlån	-90	-228	-	-	-20	-	-	-	-0	-339
Andre eiendeler	177	35	1.702	322	16	218	1.476	1.186	31.594	36.726
Sum eiendeler	60.514	36.245	1.702	322	5.414	218	1.476	1.186	31.002	138.080
Innskudd fra og gjeld til kunder	34.856	32.401	-	-	-	-	-	-	-89	67.168
Annen gjeld og egenkapital	25.658	3.845	1.702	322	5.414	218	1.476	1.186	31.091	70.912
Sum egenkapital og gjeld	60.514	36.245	1.702	322	5.414	218	1.476	1.186	31.002	138.080

Konsern 31. desember 2015

Resultatregnskap (mill. kr)	Privat- marked	Nærings- liv	SB1 Markets	EM1	SB 1 Finans MN	SB1 Regnskaps- huset SMN	SB1 Gruppen	BN Bank	Øvrige/elim	Total
Netto renteinntekter	907	922	-2	4	154	-0	-	-	-112	1.872
Renter av anvendt kapital	41	48	-	-	-	-	-	-	-89	-
Sum renteinntekter	948	971	-2	4	154	-0	-	-	-202	1.872
Netto provisjons- og andre inntekter	715	180	56	360	33	197	-	-	5	1.545
Netto avkastning på finansielle										

investeringer **)	1	13	50	-	-	-	251	41	101	458
Sum inntekter	1.663	1.164	104	364	187	197	251	41	-96	3.875
Sum driftskostnader	779	353	188	317	97	162	-	-	35	1.931
Resultat før tap	884	810	-85	47	91	35	251	41	-131	1.944
Tap på utlån, garantier m.v.	11	151	-	-	8	-	-	-	-2	169
Resultat før skatt inkl. res. virksomhet holdt for salg	873	659	-85	47	83	35	251	41	-129	1.776
EK avkastning *)	15,8 %	12,4 %								10,7 %
Balanse										
Utlån til kunder	84.981	37.226	-	-	4.376	-	-	-	796	127.378
Herav solgt										
Boligkreditt og Næringskreditt	-32.061	-1.343	-	-	-	-	-	-	0	-33.404
Individuell nedskrivning utlån	-28	-146	-	-	-7	-	-	-	-2	-183
Gruppenedskrivning utlån	-95	-264	-	-	-18	-	-	-	1	-376
Andre eiendeler	140	3	1.456	281	4	144	1.509	1.157	33.803	38.499
Sum eiendeler	52.937	35.476	1.456	281	4.355	144	1.509	1.157	34.598	131.914
Innskudd fra og gjeld til kunder	33.534	30.367	-	-	-	-	-	-	188	64.090
Annen gjeld og egenkapital	19.402	5.108	1.456	281	4.355	144	1.509	1.157	34.410	67.824
Sum egenkapital og gjeld	52.937	35.476	1.456	281	4.355	144	1.509	1.157	34.598	131.914

*) Regulatorisk kapital er lagt til grunn ved beregning av anvendt kapital i PM og Næringsliv. Denne kapitalen er oppgrosset til 14,5 prosent for å være i tråd med bankens kapitalmål per 31. desember 2016.

**)	2016	2015
Spesifikasjon av netto avkastning på finansielle eiendeler inkl. holdt for salg (mill. kr)		
Kursgevinst/utbytte på aksjer	149	62
Obligasjoner og derivater	236	-90
Endret verdsettelsesmodell fastrentelån	-	-64
Valuta- og renteforretninger Markets	136	102
Sum verdiendringer finansielle eiendeler	521	11
SpareBank 1 Gruppen	317	251
SpareBank 1 Boligkreditt	-17	80
SpareBank 1 Næringskreditt	29	30
BN Bank	86	41
SpareBank 1 Kredittkort	24	21
Selskaper eid av SpareBank 1 SMN Invest	15	27
SpareBank 1 Mobilbetaling	-27	-2
Andre selskaper	0	-2
Sum avkastning på eierinteresser	427	448
Sum	949	458

Note 5 - Kapitaldekning og kapitalstyring

SpareBank 1 SMN benytter interne målemetoder (Internal Rating Based Approach) for kredittrisiko. Bruk av IRB stiller omfattende krav til bankens organisering, kompetanse, risikomodeller og risikostyringssystemer. Fra 31. mars 2015 har banken tillatelse til å benytte Avansert IRB for de foretakporteføljene som tidligere ble rapportert etter grunnleggende IRB-metode.

Per 31. desember 2016 er kravet til bevaringsbuffer 2,5 prosent, systemrisikobuffer 3,0 prosent og den norske motsyklisk kapitalbuffer 1,5 prosent. Disse kravene er i tillegg til kravet om ren kjernekapital på 4,5 prosent, slik at samlet minstekrav til ren kjernekapital er 11,5 prosent. I tillegg har Finanstilsynet fastsatt et pilar 2-krav for Sparebank 1 SMN på 2,1 prosent med virkning fra fjerde kvartal 2016. Totalt minstekrav til ren kjernekapital inklusive pilar 2-kravet er dermed 13,6 prosent.

Motsyklisk buffer økte fra 1,0 prosent til 1,5 prosent med virkning fra 30. juni 2016. Finansdepartementet har vedtatt at bufferen økes med 0,5 prosent, til 2,0 prosent med virkning fra 31. desember 2017.

Fra fjerde kvartal 2016 er differensierte satser på motsyklisk buffer trådt i kraft. For engasjementer i andre land benyttes den motsykliske kapitalbuffersatsen som er fastsatt av myndighetene i vedkommende land. Dersom landet ikke har fastsatt sats benyttes samme sats som for engasjementer i Norge med mindre Finansdepartementet fastsetter en annen sats. For fjerde kvartal 2016 er morbanken under unntaksgrensen slik at den norske satsen benyttes på alle aktuelle engasjementer. For konsern er beregnet vektet motsyklisk kapitalbuffer på 1,5 prosent.

Deler av konsernets fondsobligasjoner og ansvarlig lån er utstedt i henhold til gammelt regelverk. Disse vil være gjenstand for nedtrapping med 40 prosent i 2016 og deretter 10 prosent per år. Per 31. desember 2016 hadde banken 450 millioner kroner i fondsobligasjoner som er gjenstand for nedtrapping. Tilsvarende for ansvarlig lån er 661 millioner kroner. Finanstilsynet kan kreve at fondsobligasjonene skrives ned proporsjonalt med egenkapitalen dersom bankens rene kjernekapitaldekning faller under 5,125 prosent.

Morbank			Konsern	
31.12.15	31.12.16	(mill. kr)	31.12.16	31.12.15
2.597	2.597	Eierandelskapital	2.597	2.597
-0	-0	Egenbeholdning eierandelskapital	-4	-21
895	895	Overkursfond	895	895
3.790	4.487	Utjevningfond	4.484	3.790
4.105	4.498	Grunnfondskapital	4.498	4.105
292	389	Avsatt utbytte	389	292
40	220	Avsatt gaver	220	40
279	126	Fond for urealiserte gevinster	139	290
-	-	Annen egenkapital	1.656	1.597
-	-	Ikke-kontrollerende eierinteresser	425	318
11.998	13.212	Sum balanseført egenkapital	15.299	13.904
-447	-470	Utsatt skattefordel, goodwill og andre immaterielle eiendeler	-741	-662
-	-	Andel av fond for urealiserte gevinster i tilknyttede selskap	117	264
-332	-609	Fradrag for avsatt utbytte og gaver	-609	-332
-	-	Ikke-kontrollerende eierinteresser bokført i annen egenkapital	-425	-318
-	-	Ikke-kontrollernde eierinteresser som kan medregnes i ren kjernekapital	220	132
-93	-	Overfinansiering pensjonsforpliktelse	-	-43
-33	-29	Verdijusteringer som følge av kravene om forsvarlig verdsettelse	-48	-55
-164	-190	Positiv verdi av justert forventet tap etter IRB-metoden	-248	-239
-	-	Fradrag ren kjernekapital for vesentlige investeringer i finansinstitusjoner	-337	-458
10.928	11.913	Sum ren kjernekapital	13.229	12.192
950	950	Fondsobligasjon	1.358	1.301
495	483	Fondsobligasjon omfattet av overgangsbestemmelser	483	495
12.373	13.346	Sum kjernekapital	15.069	13.988
		Tilleggskapital utover kjernekapital		
1.000	1.000	Ansvarlig kapital	1.698	1.647
786	673	Ansvarlig kapital omfattet av overgangsbestemmelser	673	786
-43	-256	Fradrag for vesentlige investeringer i finansinstitusjoner	-256	-43
1.743	1.418	Sum tilleggskapital	2.116	2.390
14.116	14.764	Netto ansvarlig kapital	17.185	16.378

		Minimumskrav ansvarlig kapital		
1.027	1.065	Engasjement med spesialiserte foretak	1.206	1.213
1.049	1.064	Engasjement med øvrige foretak	1.102	1.105
1.093	1.128	Engasjement med massemarked eiendom	1.602	1.557
157	156	Engasjement med massemarked SMB	166	167
38	71	Engasjement med massemarked øvrig	74	40
1.221	1.223	Egenkapitalposisjoner IRB	3	0
4.585	4.707	Sum kredittrisiko IRB	4.153	4.082
64	35	Gjeldsrisiko	36	64
-	-	Egenkapitalrisiko	5	10
-	-	Valutarisiko	1	-
316	334	Operasjonell risiko	479	457
922	898	Engasjementer beregnet etter standardmetoden	1.772	1.805
53	51	Risiko for svekket kredittverdighet for motpart (CVA)	84	106
-	-	Overgangsordning	574	634
5.939	6.026	Minimumskrav ansvarlig kapital	7.103	7.157
74.243	75.325	Beregningsgrunnlag	88.788	89.465
3.341	3.390	Minimumskrav ren kjernekapital, 4,5 prosent	3.995	4.026
		Bufferkrav		
1.856	1.883	Bevaringsbuffer, 2,5 prosent	2.220	2.237
2.227	2.260	Systemrisikobuffer, 3,0 prosent	2.664	2.684
742	1.130	Motsykliskbuffer, 1,5 prosent (1,0 prosent)	1.332	895
4.826	5.273	Sum bufferkrav til ren kjernekapital	6.215	5.815
2.761	3.251	Tilgjengelig ren kjernekapital etter bufferkrav	3.018	2.351
		Kapitaldekning		
14,7 %	15,8 %	Ren kjernekapitaldekning	14,9 %	13,6 %
16,7 %	17,7 %	Kjernekapitaldekning	17,0 %	15,6 %
19,0 %	19,6 %	Kapitaldekning	19,4 %	18,3 %
9,1 %	9,5 %	Uvektet kjernekapitalandel (Leverage Ratio)	7,4 %	6,7 %

Note 6 - Risikoforhold

Risikostyring

SpareBank 1 SMN har som mål å opprettholde en moderat risikoprofil, og å ha en så høy kvalitet i sin risikooppfølging at ingen enkelthendelser skal kunne skade bankens finansielle stilling i alvorlig grad. Bankens risikoprofil er kvantifisert gjennom mål for rating, konsentrasjon, risikojustert avkastning, misligholdssannsynlighet, tapsgrader, forventet tap, nødvendig økonomisk kapital, regulatorisk kapitaldekning samt forventede likviditetsmessige regulatoriske krav.

Prinsippene for risikostyring i SpareBank 1 SMN er fastsatt i bankens risikostyringspolicy. Banken legger stor vekt på å identifisere, måle, styre og følge opp sentrale risikoer for å sikre at konsernet utvikler seg i tråd med vedtatt risikoprofil og strategier.

Risikostyringen i konsernet skal støtte opp under konsernets strategiske utvikling og måloppnåelse. Risikostyringen skal videre sikre finansiell stabilitet og forsvarlig formuesforvaltning. Dette skal oppnås gjennom:

- en sterk organisasjonskultur som kjennetegnes av høy bevissthet om risikostyring
- en god forståelse av hvilke risikoer som driver inntjeningen og risikokostnadene, og gjennom dette skape bedre beslutningsgrunnlag
- å tilstrebe en optimal kapitalanvendelse innenfor vedtatt forretningsstrategi
- å unngå uventede negative hendelser som kan være ødeleggende for konsernets drift og omdømme i markedet.

Konsernets risiko tallfestes blant annet gjennom beregninger av forventet tap og behov for risikojustert kapital (økonomisk kapital) for å kunne dekke uventede tap.

Forventet tap beskriver det beløpet man statistisk må forvente å tape i en tolv måneders periode. Risikojustert kapital beskriver hvor mye kapital konsernet mener det trenger for å dekke den faktiske risikoen konsernet har påtatt seg. Styret har vedtatt at den risikojusterte kapitalen skal dekke 99,9 prosent av alle mulige uventede tap. Det er lagt til grunn statistiske metoder for beregning av forventet tap og for risikojustert kapital, men beregningen forutsetter likevel i noen tilfeller bruk av ekspertvurderinger. For risikotyper hvor det ikke finnes anerkjente metoder for å beregne kapitalbehov, legger banken vekt på å definere rammer for styring av risikoen som sikrer at sannsynligheten for at en hendelse inntreffer er svært lav. For ytterligere detaljer vises det til bankens Pilar III-rapportering som er tilgjengelig på bankens hjemmesider.

Konsernets overordnede risikoeksponering og risikoutvikling følges opp gjennom periodiske risikorapporter til administrasjonen og styret. Overordnet risikoovervåking og rapportering foretas av avdeling for risikostyring, som er uavhengig av de enkelte forretningsområdene i konsernet.

Kredittrisiko

Kredittrisiko er risikoen for tap som følge av at kunder eller motparter ikke har evne eller vilje til å oppfylle sine forpliktelser overfor konsernet.

Konsernet er eksponert for kredittrisiko gjennom alle sine fordringer på kunder og motparter. Hovedsakelig er konsernet eksponert gjennom ordinær utlånsvirksomhet og leasingaktiviteter, men i tillegg er konsernets kredittrisiko knyttet til likviditetsreserveporteføljen samt gjennom motpartsrisiko som oppstår gjennom rente- og valutaderivater.

Kredittrisiko knyttet til konsernets utlånsvirksomhet utgjør konsernets største risikoområde.

Gjennom den årlige revisjonen av bankens kredittstrategi konkretiserer styret bankens risikoappetitt gjennom fastsettelse av mål og rammer for bankens kredittportefølje. Bankens kredittstrategi og kredittpolicy er utledet av bankens hovedstrategi, og inneholder retningslinjer for risikoprofilen herunder maksimalt forventet tap (EL) for henholdsvis Privatmarked og Næringsliv, maksimal misligholdssannsynlighet i porteføljen (PD) og maksimal regulatorisk kapital (UL) allokert til kredittvirksomheten.

Konsentrasjonsrisiko styres ved fordeling mellom Privatmarked og Næringsliv, begrensning i størrelse på utlån og tapsgrad på enkeltengasjement, rammer for maksimal eksponering innenfor bransjer, samt rammer for regulatorisk beregningsgrunnlag fra utlån til Privatmarked og Næringsliv.

Etterlevelse av kredittstrategi og styrevedtatte rammer overvåkes løpende av avdeling for risikostyring og rapporteres kvartalsvis til styret.

Banken har godkjenning til å benytte interne modeller i sin risikostyring og kapitalberegning (IRB), og fikk i februar 2015 tillatelse til å benytte avansert IRB-metode.

Bankens risikoklassifiseringssystem er utviklet for å kunne styre bankens utlånsportefølje i tråd med bankens kredittstrategi og for å sikre den risikojusterte avkastningen. Styret delegerer kredittfullmakt til konsernsjef. Konsernsjef kan videre delegerer fullmakter under konserndirektørnivå. Utlånsfullmaktene er gradert i forhold til engasjementsstørrelse og risikoprofil.

Banken har en egen avdeling for kredittstøtte som bistår eller tar over behandlingen av kunder hvor det er åpenbart, eller anses overveiende sannsynlig, at kunden ikke vil kunne betjene sine forpliktelser uten at det iverksettes tiltak ut over ordinær oppfølging.

Banken bruker kredittmodeller for risikoklassifisering, risikoprising og porteføljestyring. Risikoklassifiseringssystemet baserer seg på følgende hovedkomponenter:

1. Misligholdssannsynlighet (PD)

Bankens kredittmodeller er basert på statistiske beregninger av misligholdssannsynlighet. Beregningene er basert på scoringsmodeller som tar hensyn til finansiell stilling samt interne og eksterne adferdsdata. Modellene er delvis Point In Time-orienterte, og reflekterer misligholdssannsynligheten i løpet av de neste tolv månedene under de gjeldende konjunkturførhold.

For å kunne gruppere kundene etter misligholdssannsynlighet benyttes det ni risikoklasser. I tillegg har banken to risikoklasser for kunder med misligholdte og/eller nedskrevne engasjement.

Modellene valideres løpende og minimum årlig både med hensyn på evne til å rangere kundene samt å estimere PD-nivå. Valideringsresultatene bekrefter at modellens treffsikkerhet er innenfor interne mål og internasjonale anbefalinger.

2. Eksponering ved mislighold (EAD)

EAD er en beregnet størrelse på eksponeringen ved et eventuelt fremtidig misligholdstidspunkt. For trekkrettigheter benyttes en konverteringsfaktor (KF) for å anslå hvor mye av nåværende ubenyttet ramme som vil være trukket opp ved et fremtidig misligholdstidspunkt. For garantier benyttes KF til å estimere hvor mye av avgitte garantier som vil bli gjort gjeldende etter mislighold. KF valideres månedlig for trekkrettigheter innenfor Privatmarked og Næringsliv. Bankens EAD-modell tar hensyn til ulikheter både mellom produkter og kundetyper.

3. Tap gitt mislighold (LGD)

Banken estimerer tapsgrad for hvert lån basert på forventet tilfriskningsgrad, realisasjonsverdi (RE-verdi) på underliggende sikkerhetsverdier, gjenvinningsgrad på usikret del av lånene samt direkte kostnader ved inndrivelse. Verdiene fastsettes etter faste modeller og faktiske realisasjonsverdier valideres for å teste modellenes pålitelighet.

De tre overnevnte parametrene (PD, EAD og LGD) danner grunnlaget for konsernets porteføljeklassifisering og statistisk beregning av forventet tap (EL) og behov for nødvendig økonomisk og regulatorisk kapital/risikojustert kapital (UL).

Motpartsrisiko

Motpartsrisiko i derivathandel styres gjennom bruk av ISDA og CSA-avtaler med de finansinstitusjoner som utgjør bankens største motparter. ISDA regulerer oppgjør mellom finansielle motparter. CSA-avtalene begrenser maksimal eksponering gjennom markedsevaluering av porteføljen og margininnbetaling når verdiendringen i porteføljen overstiger maksimal avtalt ramme eller minimum overføringsbeløp. Banken vil fortsette å inngå CSA-avtaler med finansielle motparter for å styre motpartsrisikoen. Se note 14 Finansielle instrumenter og motregning for ytterligere beskrivelse av disse avtalene.

For kunder sikres motpartsrisikoen gjennom bruk av kontantdepot eller andre sikkerheter som til enhver tid skal overstige markedsverdien av kundens portefølje. Det er etablert egne rutiner for innkalling av ytterligere sikkerheter eller lukking av posisjoner dersom markedsverdiene overstiger åtti prosent av sikkerhetene.

For verdipapir og derivater som handles over Oslo Børs benytter datterselskapet SpareBank 1 Markets DNB ASA som clearingagent overfor Oslo Clearing. Eventuelle marginsikkerheter betales konto i DNB. DNB opererer som agent mellom SpareBank 1 Markets og Oslo Clearing. Det betyr at det er Oslo Clearing som er SpareBank 1 sin motpart.

Markedsrisiko

Markedsrisiko er en felles betegnelse for risikoen for tap som oppstår som følge av endringer i kurser eller priser på finansielle instrumenter. Markedsrisiko oppstår i SpareBank 1 SMN hovedsakelig i forbindelse med bankens investeringer i obligasjoner, sertifikater og aksjer, inklusive finansiering. SpareBank 1 SMN har outsourcet kundehandel med rente og valutainstrumenter til SpareBank 1 Markets. Denne kundeaktiviteten, samt SpareBank 1 Markets anvendelse av bankens balanse, påvirker også bankens markedsrisiko.

Styringen av markedsrisiko skjer gjennom rammer for blant annet investeringer i aksjer, obligasjoner og posisjoner i rente og valutamarkedene. Bankens strategi for markedsrisiko legger grunnlaget for utarbeidelse av ledelsesrapportering, kontroll og oppfølging av rammer og retningslinjer.

Konsernet definerer rammer for eksponering i egenkapitalinstrumenter med utgangspunkt i stresstester basert på Finanstilsynets modeller. Rammene gjennomgås minst årlig og vedtas av bankens styre. Etterlevelse av rammene overvåkes av avdeling for risikostyring, og status rapporteres månedlig til styret.

Renterisiko er risiko for tap som følge av endringer i markedsrentene i finansielle markeder. Renterisikoen for alle renteposisjoner kan uttrykkes ved å se på endringen i verdien på renteinstrumentene ved en renteendring på ett basispunkt (0,01 prosentpoeng). Konsernet benytter analyser som viser effekten av nevnte renteendring for ulike løpetidsbånd, og det er egne rammer for renteeksponering innenfor hvert løpetidsbånd og samlet. Rentebindingen på konsernets instrumenter er i all hovedsak kort, og konsernets renterisiko er lav til moderat.

Spreadrisiko er risikoen for at tap oppstår som følge av endringer i markedsverdi/virkelig verdi av obligasjoner grunnet generelle endringer i risikopåslag (kreditspread). Obligasjonsporteføljen styres med utgangspunkt i en evaluering av de enkelte utstedere. I tillegg har banken en egen ramme for samlet spreadrisiko for samtlige obligasjoner. Banken beregner spreadrisiko basert på Finanstilsynets modul for markeds- og kredittisiko. Tapspotensialet for den enkelte kreditteksponering beregnes med utgangspunkt i rating og durasjon.

Valutakursrisiko er risikoen for tap som har bakgrunn i endringer i valutakursene. Konsernet måler valutarisikoen ut fra nettoposisjoner i de ulike valutasortene. Rammene for valutakursrisiko er uttrykt ved rammer for maksimal aggregert valutaposisjon og maksimal posisjon i enkeltvaluta.

Aksjerisiko er risikoen for tap i posisjoner som følge av endringer i aksjekurser. Denne risikoen er knyttet til posisjoner i egenkapitalinstrumenter. Aksjer i datterselskaper og aksjer som inngår i en konsolidert eller strategisk vurdering inkluderes ikke.

Likviditetsrisiko

Likviditetsrisiko er risikoen for at konsernet ikke er i stand til å refinansiere sin gjeld eller ikke har evnen til å finansiere økninger i eiendeler.

Innskudd fra kunder er bankens viktigste finansieringskilde, per 31. desember 2016 var innskuddsdekningen 49 prosent inklusive solgte lån til SpareBank 1 Boligkreditt og SpareBank 1 Næringskreditt, mot 50 prosent per 31. desember 2015 (konserntall).

Banken reduserer sin likviditetsrisiko gjennom en spredning av innlån på ulike markeder, innlånskilder, løpetider og instrumenter samt ved bruk av langsiktige innlån. For stor konsentrasjon i forfall øker sårbarheten for refinansiering. Denne risikoen er søkt begrenset gjennom definerte rammer.

Finansavdelingen i banken er ansvarlig for konsernets finansiering og likviditetsstyring. Etterlevelse av rammer overvåkes av avdeling for risikostyring, og status rapporteres månedlig til styret. Konsernet styrer sin likviditet samlet ved at finansavdelingen både har ansvaret for å finansiere banken og datterselskapene.

Styringen tar utgangspunkt i konsernets overordnede likviditetsstrategi som blir gjennomgått og vedtatt av styret minimum årlig. Likviditetsstrategien gjenspeiler konsernets moderate risikoprofil. Som en del av strategien er det også utarbeidet beredskapsplaner både for konsernet og SpareBank 1-alliansen for håndtering av likviditetssituasjonen i perioder med urolige kapitalmarkeder. Disse hensyntar perioder med både bankspesifikke, systemmessige krisescenarier og en kombinasjon av disse. Banken har som mål å kunne overleve i tolv måneder i ordinær drift uten tilgang på ny ekstern finansiering. Dette forutsetter at banken fortsatt kan overføre kvalifiserte lån til SpareBank 1 Boligkreditt, og at det til enhver tid skal være tilstrekkelig kapasitet i utlånsmassen til å kunne dekke et boligprisfall på inntil 30 prosent for å opprettholde finansieringen gjennom kredittforetaket. I tillegg skal banken klare en overlevelse på tretti dager i det mest ekstreme krisescenariet. I et slikt scenario, kan kun bankens beholdning av høylikvide aktiva anvendes.

Tilgangen til finansiering har fungert tilfredsstillende i 2016.

Konsernets likviditetssituasjon per 31. desember 2016 vurderes som tilfredsstillende.

Operasjonell risiko

Operasjonell risiko kan defineres som risikoen for tap som følge av:

- Mennesker: Brudd på rutiner/retningslinjer, manglende kompetanse, uklar policy, strategi eller rutiner, interne misligheter
- Systemer: Svikt i IT og andre systemer
- Eksterne årsaker: Kriminalitet, naturkatastrofer, andre eksterne årsaker

Operasjonell risiko er en risikokategori som fanger opp alt det vesentlige av kostnader forbundet med kvalitetsbrister i bankens løpende virksomhet.

Styring av operasjonell risiko har fått økt betydning i finansnæringen gjennom de senere årene. Faktorer som spiller inn er internasjonalisering, en sterk teknologisk utvikling og stadig økende krav fra både kunder, myndigheter og andre interessegrupper. Internasjonalt har mange betydelige tapshendelser i finansnæringen hatt sin bakgrunn i svikt innenfor dette risikoområdet.

Identifisering, styring og kontroll av operasjonell risiko er en integrert del av lederansvaret på alle nivå i SpareBank 1 SMN. Ledernes viktigste hjelpemidler i arbeidet er faglig innsikt og lederkompetanse samt handlingsplaner, kontrollrutiner og gode oppfølgingssystemer. Et systematisk arbeid med risikovurderinger bidrar også til økt kunnskap og bevissthet om aktuelle forbedringsbehov i egen enhet. Eventuelle svakheter og forbedringstiltak rapporteres oppover i organisasjonen.

SpareBank 1 SMN legger vekt på fullmaktstrukturer, gode rutinebeskrivelser og godt definerte ansvarsforhold gjennom leveranseavtaler mellom de ulike divisjonene som elementer i et rammeverk for å håndtere den operasjonelle risikoen.

Ledelsen vurderer foretakets IT-systemer som sentrale for drift, regnskapsføring og rapportering av gjennomførte transaksjoner, samt fremskaffing av grunnlag for viktige estimer og beregninger. IT-systemene er hovedsakelig standardiserte, og forvaltningen og driften er i stor grad utkontraktert til tjenesteleverandører.

Banken har tatt i bruk et eget registrerings- og oppfølgingsverktøy (Risiko Informasjonssystem) for bedre struktur og oppfølging av risiko, hendelser og forbedringsområder i konsernet.

Operasjonelle tap rapporteres periodisk til styret. Styret mottar årlig en uavhengig vurdering fra intern revisjon og ansvarlig revisor på konsernets risiko og om internkontrollen virker hensiktsmessig og er betryggende. Styret vurderer den operasjonelle risikoen i foretaket som moderat, herunder risikoen knyttet til regnskaps- og rapporteringsprosessen.

For ytterligere informasjon vises til bankens Pilar III-rapportering som er tilgjengelig på

<https://www.sparebank1.no/nb/smn/om-oss/investor/finansiell-info/kapitaldekning.html> samt følgende noter:

Note 13 Maksimal kreditteksponering

Note 14 Finansielle instrumenter og motregning

Note 16 Markedsrisiko knyttet til renterisiko

Note 17 Markedsrisiko knyttet til valutaeksponering

Note 7 - Kredittinstitusjoner - fordringer og gjeld

Morbank		Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner (mill. kr)	Konsern	
31.12.15	31.12.16		31.12.16	31.12.15
5.871	7.066	Utlån og fordringer uten avtalt løpetid eller oppsigelsestid	2.756	2.395
12	1.136	Utlån og fordringer med avtalt løpetid eller oppsigelsestid	1.136	12
5.883	8.203	Sum	3.892	2.407
Spesifikasjon på de vesentligste valutasorter				
23	2	CHF	2	23
10	8	DKK	8	10
1.148	1.466	EUR	1.466	1.148
104	101	GBP	101	104
0	19	ISK	19	0
33	25	JPY	25	33
4.156	6.059	NOK	1.749	678
180	365	USD	365	181
221	148	SEK	148	220
9	9	Andre	9	9
5.883	8.203	Sum	3.892	2.407
2,1 %	1,9 %	Gjennomsnittlig rente	1,8 %	1,4 %

		Gjeld til kredittinstitusjoner (mill. kr)		
31.12.15	31.12.16		31.12.16	31.12.15
6.157	7.378	Innskudd og gjeld uten avtalt løpetid eller oppsigelsestid	7.588	6.157
1.998	2.920	Innskudd og gjeld med avtalt løpetid eller oppsigelsestid	2.920	1.998
8.155	10.299	Sum	10.509	8.155
Spesifikasjon av gjeld på de vesentligste valutasorter				
1.456	2.859	EUR	2.859	1.456
5	3	DKK	3	5
8	1	SEK	1	8
6.241	7.421	NOK	7.631	6.241
443	13	USD	13	443
1	2	Andre	2	1
8.155	10.299	Sum	10.509	8.155
1,1 %	0,6 %	Gjennomsnittlig rente	0,6 %	1,1 %

Innskudd og utlån fra/til kredittinstitusjoner har i hovedsak flytende rente.

Gjennomsnittrenten er beregnet med utgangspunkt i renteinntekt/rentekostnad i forhold til beholdningskontienes gjennomsnittssaldo for det aktuelle år. Dog begrenset til beholdning i konti i valuta NOK.

Note 8 - Utlån til og fordringer på kunder

Morbank			Konsern	
31.12.15	31.12.16	(mill. kr)	31.12.16	31.12.15
Utlån fordelt på fordringstype				
-	-	Leiefinansieringsavtaler (finansiell lease)	2.421	2.166
11.164	11.635	Kasse-/drifts- og brukskreditter	11.635	11.164
2.879	3.313	Byggelån	3.313	2.879
76.086	82.489	Nedbetalingslån	84.956	77.765
90.129	97.437	Brutto utlån og fordringer på kunder	102.325	93.974
Utlån og fordringer på kunder				
-174	-620	Individuelle nedskrivninger	-632	-183
-358	-318	Gruppevisse nedskrivninger	-339	-376
89.596	96.499	Utlån og fordringer på kunder	101.354	93.415
Utlån fordelt på markeder				
46.631	53.371	Lønnstakere	56.260	48.782
43.306	43.793	Næringssektorer	45.777	44.981
192	273	Offentlig	288	211
90.129	97.437	Brutto utlån og fordringer på kunder	102.325	93.974
Nedskrivninger fordelt på markeder				
-36	-19	Lønnstakere	-21	-38
-138	-600	Næringssektorer	-612	-145
-358	-318	Gruppevisse nedskrivninger	-339	-376
89.596	96.499	Utlån og fordringer på kunder	101.354	93.415
Herav				
48	32	Ansvarlig kapital i øvrige finansinstitusjoner	32	48
740	631	Utlån til ansatte	1.123	1.202
I tillegg				
31.944	33.142	Utlån solgt til SpareBank 1 Boligkreditt	33.142	31.944
745	779	- herav utlån til ansatte	1.167	1.089
1.460	2.069	Utlån solgt til SpareBank 1 Næringskreditt	2.069	1.460

Rentesubsidiering ved utlån til ansatte inngår i rentenetto. Lånerenten til ansatte er 75 prosent av beste boliglånsrente til øvrige kunder.

Fordeling på risikogrupper

Banken beregner misligholdssannsynlighet for alle kunder i utlånsporteføljen på innvilgelsestidspunkt. Misligholdssannsynligheten beregnes på grunnlag av nøkkeltall knyttet til inntjening, tæring og adferd. Misligholdssannsynligheten benyttes som grunnlag for nøkkeltall for risikoklassifisering av kunden. I tillegg benyttes risikoklassen for å klassifisere hver enkelt kunde i en risikogruppe. Se note 12 for inndeling av risikoklasser.

Kundene reklassifiseres månedlig i bankens porteføljestyringssystem.

Engasjement inkluderer brutto utlån, rembursar, garantier, ubenyttede kreditter og lånetilsagn.

Engasjementsoppfølging gjøres ut ifra engasjementets størrelse, risiko og migrering. Risikoprising av næringslivsengasjement gjøres med bakgrunn i forventet tap og nødvendig økonomisk kapital for det enkelte engasjement. Forventet årlig gjennomsnittlig netto tap er beregnet for de neste 12 måneder. Forventet tap ligger innenfor de styrevedtatte rammene for maksimalt forventet tap.

Gruppevisse nedskrivninger beregnes med utgangspunkt i kunder som har migrert negativt siden innvilgelsestidspunktet, men hvor det ikke er foretatt individuell nedskrivning.

Banken benytter makrobaserte stresstester for å estimere nedskrivningsbehov knyttet til objektive hendelser som ikke har gitt utslag i porteføljekvalitet på måletidspunktet.

Risikogruppe misligholdt består av kunder med 90 dagers mislighold samt kunder med individuell nedskrivning.

Morbank			Konsern	
31.12.15	31.12.16	Engasjement fordelt på risikogruppe (mill. kr)	31.12.16	31.12.15
60.945	74.780	Laveste risiko	75.166	61.202
21.757	13.594	Lav risiko	15.033	22.821
19.305	19.319	Middels risiko	21.339	20.925
3.708	2.659	Høy risiko	3.335	4.222
1.680	1.922	Høyeste risiko	2.607	2.285
558	1.627	Mislighold og nedskrevet	1.627	604
107.953	113.900	Sum totalt engasjement fordelt på risikogruppe	119.107	112.060

Morbank			Konsern	
31.12.15	31.12.16	Brutto utlån fordelt på risikogruppe (mill. kr)	31.12.16	31.12.15
52.516	66.543	Laveste risiko	66.913	52.760
18.327	10.973	Lav risiko	12.313	19.325
13.997	14.652	Middels risiko	16.539	15.495
3.173	1.931	Høy risiko	2.565	3.657
1.600	1.873	Høyeste risiko	2.530	2.175
516	1.466	Mislighold og nedskrevet	1.466	563
90.129	97.437	Sum brutto utlån fordelt på risikogruppe	102.325	93.974

Morbank			Konsern	
2015	2016	Forventet årlig gjennomsnittlig tap fordelt på risikogruppe (mill. kr)	2016	2015
26	26	Laveste risiko	26	26
33	35	Lav risiko	36	33
114	122	Middels risiko	126	118
77	52	Høy risiko	55	79
51	69	Høyeste risiko	84	62
30	22	Mislighold og nedskrevet	29	36
331	326	Sum forventet årlig gj.snittlig netto tap fordelt på risikogrupper	356	355

Banken selger godt sikrede boliglån til SpareBank 1 Boligkreditt, og godt sikrede næringslån til SpareBank 1 Næringskreditt. Dette er et tiltak for å sikre langsiktig finansiering på konkurransemessige vilkår. Provisjonen (margin) av disse lånene blir inntektsført i resultatregnskapet under provisjonsinntekter. Tabellen nedenfor viser risikoklassifiseringen av disse engasjementene.

Morbank			Konsern	
31.12.15	31.12.16	Engasjement solgt til SpareBank 1 Boligkreditt (mill. kr)	31.12.16	31.12.15
32.210	31.992	Laveste risiko	31.992	32.210
3.460	2.982	Lav risiko	2.982	3.460
812	838	Middels risiko	838	812
161	123	Høy risiko	123	161
160	125	Høyeste risiko	125	160
5	6	Mislighold og nedskrevet	6	5
36.809	36.066	Sum totalt engasjement fordelt på risikogruppe	36.066	36.809

Morbank			Konsern	
31.12.15	31.12.16	Brutto utlån solgt til SpareBank 1 Boligkreditt (mill. kr)	31.12.16	31.12.15
27.377	29.121	Laveste risiko	29.121	27.377
3.437	2.940	Lav risiko	2.940	3.437
804	831	Middels risiko	831	804
161	121	Høy risiko	121	161
160	124	Høyeste risiko	124	160
5	5	Mislighold og nedskrevet	5	5
31.944	33.142	Sum brutto utlån fordelt på risikogruppe	33.142	31.944

Morbank			Konsern	
31.12.15	31.12.16	Engasjement solgt til SpareBank 1 Næringskreditt (mill. kr)	31.12.16	31.12.15
818	1.795	Laveste risiko	1.795	818

543	273	Lav risiko	273	543
99	-	Middels risiko	0	99
1.460	2.069	Sum totalt engasjement fordelt på risikogruppe	2.069	1.460

Morbank		Brutto utlån solgt til SpareBank 1 Næringskreditt (mill. kr)	Konsern	
31.12.15	31.12.16		31.12.16	31.12.15
818	1.795	Laveste risiko	1.795	818
543	273	Lav risiko	273	543
99	-	Middels risiko	-	99
1.460	2.069	Sum brutto utlån fordelt på risikogruppe	2.069	1.460

Fordeling på sektor og næring

Morbank		Engasjement fordelt på sektor og næring (mill. kr)	Konsern	
31.12.15	31.12.16		31.12.16	31.12.15
49.196	55.773	Lønnstakere o.l	58.789	51.461
1.535	1.171	Offentlig forvaltning	1.186	1.555
9.645	11.319	Jordbruk, skogbruk, fiske og fangst	11.537	9.813
2.413	2.238	Havbruk	2.641	2.752
4.512	4.279	Industri og bergverk	4.576	4.816
5.035	5.482	Bygg og anlegg, kraft og vannforsyning	6.058	5.517
3.782	3.676	Varehandel, hotell- og restaurantvirksomhet	3.907	3.976
7.934	6.536	Sjøfart og offshore	6.536	7.958
14.718	13.301	Eiendomsdrift	12.804	14.690
3.190	3.297	Forretningsmessig tjenesteyting	3.558	2.985
3.805	4.174	Transport og annen tjenesteytende virksomhet	4.831	4.332
2.186	2.653	Øvrige sektorer	2.683	2.205
107.953	113.900	Sum totalt engasjement fordelt på sektor og næring	119.107	112.060

Morbank		Brutto utlån fordelt på sektor og næring (mill. kr)	Konsern	
31.12.15	31.12.16		31.12.16	31.12.15
46.631	53.371	Lønnstakere o.l	56.260	48.782
192	273	Offentlig forvaltning	288	211
8.515	10.290	Jordbruk, skogbruk, fiske og fangst	10.499	8.674
1.485	1.599	Havbruk	1.985	1.807
2.387	2.701	Industri og bergverk	2.985	2.675
3.141	2.980	Bygg og anlegg, kraft og vannforsyning	3.532	3.598
2.482	2.288	Varehandel, hotell- og restaurantvirksomhet	2.510	2.666
6.043	4.983	Sjøfart og offshore	4.983	6.066
12.917	11.619	Eiendomsdrift	11.675	12.885
2.019	2.442	Forretningsmessig tjenesteyting	2.072	1.777
2.859	3.220	Transport og annen tjenesteytende virksomhet	3.836	3.355
1.458	1.670	Øvrige sektorer	1.700	1.477
90.129	97.437	Sum brutto utlån fordelt på sektor og næring	102.325	93.974

Morbank		Individuelle nedskrivninger fordelt på sektor og næring (mill. kr)	Konsern	
31.12.15	31.12.16		31.12.16	31.12.15
36	19	Lønnstakere o.l	21	38
8	9	Jordbruk, skogbruk, fiske og fangst	10	9
-	-	Havbruk	-	0
3	17	Industri og bergverk	18	3
12	11	Bygg og anlegg	12	13
44	21	Varehandel, hotell- og restaurantvirksomhet	23	46
55	519	Sjøfart og offshore	519	55
12	-	Eiendomsdrift	0	12
0	23	Forretningsmessig tjenesteyting	23	1
4	1	Transport og annen tjenesteytende virksomhet	5	5
-	-	Øvrige sektorer	2	2
174	620	Sum individuelle nedskrivninger fordelt på sektor og næring	632	183

Morbank			Konsern	
2015	2016	Forventet årlig gjennomsnittlig tap fordelt på sektor og næring (mill. kr)	2016	2015
65	67	Lønnstakere o.l	81	73
0	0	Offentlig forvaltning	0	1
19	19	Jordbruk, skogbruk, fiske og fangst	21	21
2	3	Havbruk	6	4
25	22	Industri og bergverk	24	27
29	29	Bygg og anlegg	33	32
27	21	Varehandel, hotell- og restaurantvirksomhet	22	29
25	26	Sjøfart og offshore	26	25
78	67	Eiendomsdrift	67	79
36	27	Forretningsmessig tjenesteyting	28	37
11	12	Transport og annen tjenesteytende virksomhet	14	13
13	33	Øvrige sektorer	33	14
331	326	Sum forventet årlig gjennomsnittlig tap fordelt på sektor og næring	356	355

Fordeling på geografiske områder

Morbank			Konsern	
31.12.15	31.12.16	Brutto utlån (mill. kr)	31.12.16	31.12.15
33.724	37.056	Sør-Trøndelag	38.086	34.672
22.283	24.947	Nord-Trøndelag	26.126	23.464
19.952	20.832	Møre og Romsdal	21.930	20.925
499	665	Sogn og Fjordane	889	540
1.037	956	Nordland	1.031	1.106
4.608	4.700	Oslo	4.788	4.681
6.265	5.804	Landet for øvrig	6.998	6.827
1.760	2.476	Utlandet	2.476	1.760
90.129	97.437	Sum brutto utlån	102.325	93.974

Morbank			Konsern	
31.12.15	31.12.16	Brutto utlån solgt til SpareBank 1 Boligkreditt (mill. kr)	31.12.16	31.12.15
15.608	16.126	Sør-Trøndelag	16.126	15.608
7.529	7.649	Nord-Trøndelag	7.649	7.529
4.722	4.917	Møre og Romsdal	4.917	4.722
249	297	Sogn og Fjordane	297	249
92	111	Nordland	111	92
1.166	1.113	Oslo	1.113	1.166
1.763	1.756	Landet for øvrig	1.756	1.763
816	1.172	Utlandet	1.172	816
31.944	33.142	Sum brutto utlån solgt til SpareBank 1 Boligkreditt	33.142	31.944

Morbank			Konsern	
31.12.15	31.12.16	Brutto utlån solgt til SpareBank 1 Næringskreditt (mill. kr)	31.12.16	31.12.15
358	769	Sør-Trøndelag	769	358
309	402	Nord-Trøndelag	402	309
543	541	Møre og Romsdal	541	543
250	250	Oslo	250	250
-	56	Landet for øvrig	56	-
1.460	2.069	Sum brutto utlån solgt til SpareBank1 Næringskreditt	2.069	1.460

Utlån til og fordringer på kunder knyttet til finansielle leieavtaler (mill. kr)			Konsern	
			2016	2015
Brutto fordringer knyttet til finansielle leieavtaler				
- Inntil 1 år			195	204
- Mellom 1 og 5 år			1.602	1.450
- Over 5 år			624	511

Sum brutto fordringer	2.421	2.166
Ikke opptjent inntekt knyttet til finansielle leieavtaler	73	69
Netto investeringer knyttet til finansielle leieavtaler	2.348	2.097
Netto investeringer i finansielle leieavtaler kan analyseres på følgende måte:		
- Inntil 1 år	179	176
- Mellom 1 og 5 år	1.559	1.414
- Over 5 år	610	508
Sum netto investeringer	2.348	2.097

Note 9 - Fraregning av finansielle eiendeler

Som et ledd i sin ordinære virksomhet foretar banken transaksjoner som resulterer i salg av finansielle eiendeler. Banken overfører slike finansielle eiendeler i hovedsak gjennom salg av kundens boliglån til SpareBank 1 Boligkreditt eller næringsseidomsloan til SpareBank 1 Næringskreditt.

Mottatt vederlag for lån som er solgt til SpareBank 1 Boligkreditt og SpareBank 1 Næringskreditt tilsvarer bokført verdi og vurderes å samsvare med lånenes virkelige verdi på salgstidspunktet.

I henhold til inngått forvaltningsavtale med kredittforetakene forestår banken forvaltning av lånene og opprettholder kundekontakten. Banken mottar et vederlag i form av provisjoner for de plikter som følger med forvaltningen av lånene.

Kredittforetakene kan selge lånene som er kjøpt fra banken, samtidig som bankens rett til å forvalte kundene og motta provisjon følger med. Dersom banken ikke er i stand til å betjene kundene kan retten til betjening og provisjon falle bort. Videre kan banken ha opsjon til å kjøpe tilbake lån under gitte betingelser.

Hvis kredittforetakene får tap på kjøpte lån har de en viss rett til å avregne dette i provisjoner fra samtlige banker som har solgt lånene. Det foreligger dermed en begrenset gjenværende involvering knyttet til solgte lån ved mulig begrenset avregning av tap mot provisjon. Denne muligheten til avregning anses imidlertid ikke å være av en slik karakter at den endrer på konklusjonen om at det vesentligste av risiko og fordeler ved eierskap er overført. Bankens maksimale eksponering for tap er representert ved det høyeste beløpet som vil kunne kreves dekket under avtalene.

Banken har vurdert de regnskapsmessige implikasjonene dithen at det vesentligste av risiko og fordeler ved eierskap knyttet til de solgte lånene er overført til kredittforetakene. Dette innebærer full fraregning av solgte lån. Banken innregner alle rettigheter og plikter som skapes eller beholdes ved salget separat som eiendeler eller forpliktelser.

SpareBank 1 Boligkreditt

SpareBank 1 Boligkreditt eies av sparebanker som inngår i SpareBank 1-alliansen. Banken har en eierandel på 19,09 prosent per 31. desember 2016 (18,97 prosent pr 31. desember 2015). SpareBank 1 Boligkreditt erverver lån med pant i boliger og utsteder obligasjoner med fortrinnsrett, (OMF) innenfor regelverket for dette som ble etablert i 2007. Lån solgt til SpareBank 1 Boligkreditt er sikret med pant i bolig innenfor 75 prosent av takst. Solgte lån er juridisk eid av SpareBank 1 Boligkreditt og banken har, utover retten til å forestå forvaltning og motta provisjon, samt rett til å overta helt eller delvis nedskrevne lån, ingen rett til bruk av lånene. Banken forestår forvaltningen av de solgte lånene og banken mottar en provisjon basert på nettoen av avkastningen på lånene banken har solgt og kostnadene i kredittforetaket.

Det er i 2016 kjøpt og solgt boliglån til en netto verdi av 1,2 milliarder kroner (3,5 milliarder kroner i 2015) til SpareBank 1 Boligkreditt. Totalt er det fraregnet boliglån til SpareBank 1 Boligkreditt for 33,1 milliarder kroner ved utgangen av regnskapsåret (31,9 milliarder i 2015).

Likviditetsfasilitet

SpareBank 1 SMN har, sammen med de andre eierne av SpareBank 1 Boligkreditt, inngått avtale om etablering av likviditetsfasilitet for SpareBank 1 Boligkreditt. Dette innebærer at bankene forplikter seg til å kjøpe OMF utstedt av foretaket begrenset til en samlet verdi av de neste tolv måneders forfall i SpareBank 1 Boligkreditt.

Forpliktelsen er begrenset til foretakets forpliktelser til å innfri utstedte OMF etter at foretakets egen beholdning av likviditet på forfallstidspunktet er trukket fra. Hver eier hefter prinsippalt for sin andel av behovet, subsidiært for det dobbelte av det som er det primære ansvaret i henhold til samme avtale. Obligasjonene kan deponeres i Norges Bank og medfører således ingen vesentlig økning i risiko for banken. I henhold til sin likviditetsstrategi holder SpareBank 1 Boligkreditt likviditet iht kravene etter Net Stable Funding Regime. Denne likviditetsreserven hensyntas ved vurderingen av bankenes ansvar. Det er derfor kun i de tilfeller hvor foretaket ikke lenger har tilstrekkelig likviditet for de neste tolv måneders forfall at banken vil rapportere noe engasjement knyttet til dette.

Soliditet

Sammen med de øvrige eierne av SpareBank 1 Boligkreditt har SpareBank 1 SMN også inngått avtale om å sikre at SpareBank 1 Boligkreditt til enhver tid har en kjernekapitaldekning på minst ni prosent. Aksjonærene skal tilføre tilstrekkelig kjernekapital innen tre måneder etter å ha mottatt skriftlig anmodning om dette, med mindre det foretas andre grep for å redusere behovet for kapital.

Aksjonærenes forpliktelse til å tilføre slik kjernekapital er proratarisk og ikke solidarisk, og skal være iht til hver aksjonærs pro rata andel av aksjene i SpareBank 1 Boligkreditt. Hver eier hefter prinsippalt for sin andel av behovet, subsidiært for det dobbelte av det som er det

primære ansvaret i henhold til samme avtale. Foretaket har ved årsskiftet ca 16,5 prosent ansvarlig kapital, hvorav ca 14,3 prosent er kjernekapital. Sammenholdt med den svært lave risikoprofilen i foretaket har banken vurdert det som usannsynlig at det blir innkalt kapital iht denne avtalen og har valgt å ikke holde noen reserver for dette.

SpareBank 1 Næringskreditt

SpareBank 1 Næringskreditt eies av sparebanker som inngår i SpareBank 1-alliansen. Banken har en eierandel på 36,47 prosent per 31. desember 2016 (33,62 prosent per 31. desember 2015). SpareBank 1 Næringskreditt erverver lån med pant i næringseiendom og utsteder OMF innenfor regelverket for dette som ble etablert i 2007. Lån solgt til SpareBank 1 Næringskreditt er sikret med pant i næringseiendom innenfor 60 prosent av takst. Solgte lån er juridisk eid av SpareBank 1 Næringskreditt og banken har, utover retten til å forestå forvaltning og å motta provisjon for dette og rett til å overta helt eller delvis nedskrevne lån, ingen rett til bruk av lånene. Banken forestår forvaltningen av de solgte lånene og banken mottar en provisjon basert på nettoen av avkastningen på lånene banken har solgt og kostnadene i kredittforetaket.

Samlede lån solgt til SpareBank 1 Næringskreditt er i 2016 økt med 608 millioner kroner (reduisert med 2,8 millioner kroner i 2015). Totalt er det fraregnet næringseiendomslån til SpareBank 1 Næringskreditt for 2,0 milliarder kroner ved utgangen av regnskapsåret (1,5 milliarder kroner i 2015).

Likviditetsfasilitet

Som beskrevet ovenfor om SpareBank 1 Boligkreditt er det inngått tilsvarende avtale med SpareBank 1 Næringskreditt.

Soliditet

Det er på samme måte inngått avtale om å sikre kjernekapital i SpareBank 1 Næringskreditt på minimum ni prosent. Se omtale ovenfor om SpareBank 1 Boligkreditt.

Note 10 - Aldersfordeling på forfalte, men ikke nedskrevne engasjement

Tabellen viser forfalte beløp på utlån og overtrekk på kreditt/innskudd fordelt på antall dager etter forfall som ikke skyldes forsinkelse i betalingsformidlingen. Hele utlånsengasjementet er inkludert når deler av engasjementet er forfalt.

Morbank					
2016					
(mill. kr)	Inntil 30 dager	31 - 60 dager	61 - 90 dager	Over 91 dager	Totalt
Utlån til og fordringer på kunder					
Privatmarked	942	220	53	100	1,315
Næringsliv	134	8	2	2	147
Sum	1.076	229	56	102	1.463

2015					
(mill. kr)	Inntil 30 dager	31 - 60 dager	61 - 90 dager	Over 91 dager	Totalt
Utlån til og fordringer på kunder					
Privatmarked	947	260	66	94	1.368
Næringsliv	90	4	1	22	117
Sum	1.038	265	67	116	1.486

Av det totale beløp av brutto forfalte, men ikke nedskrevet utlån var realisasjonsverdien på tilhørende pantestillelser 1.307 millioner kroner (1.263 millioner) per 31. desember 2016.

Konsern					
2016					
(mill. kr)	Inntil 30 dager	31 - 60 dager	61 - 90 dager	Over 91 dager	Totalt
Utlån til og fordringer på kunder					
Privatmarked	946	244	61	130	1.380
Næringsliv	139	38	6	33	217
Sum	1.085	282	67	163	1.597

2015					
(mill. kr)	Inntil 30 dager	31 - 60 dager	61 - 90 dager	Over 91 dager	Totalt
Utlån til og fordringer på kunder					
Privatmarked	950	283	72	121	1.426
Næringsliv	95	18	2	45	159
Sum	1.045	301	73	166	1.585

Av det totale beløp av forfalte, men ikke nedskrevet utlån til kunder var virkelig verdi på tilhørende pantestillelser 1.381 millioner kroner (1.323 millioner) per 31. desember 2016.

Note 11 - Tap på utlån og garantier

Morbank

Tap på utlån (mill. kr)	2016			2015		
	Privat-marked	Nærings-liv	Totalt	Privat-marked	Nærings-liv	Totalt
Periodens endring i individuelle nedskrivninger	0	449	450	2	9	11
Periodens endring i gruppenedskrivninger	-	-40	-40	-	80	80
Konstaterte tap på engasjement som tidligere er nedskrevet	8	34	42	7	58	65
Konstaterte tap på engasjement som tidligere ikke er nedskrevet	10	49	59	8	4	12
Inngang på tidligere nedskrevne utlån, garantier m.v.	-6	-3	-8	-6	-3	-9
Sum tap på utlån og garantier	13	490	502	11	148	159

Individuelle nedskrivninger	31.12.16			31.12.15		
	Privat-marked	Nærings-liv	Totalt	Privat-marked	Nærings-liv	Totalt
Individuelle nedskrivninger til dekning av tap på utlån, garantier, m.v. per 1.1.	28	148	176	25	140	165
- Konstaterte tap i perioden på utlån, garantier m.v. hvor det tidligere er foretatt individuelle nedskrivninger	8	34	42	7	58	65
- Tilbakeføring av tidligere års nedskrivninger	3	36	39	2	40	43
+ Økning i nedskrivninger på engasjementer hvor det tidligere er gjort individuelle nedskrivninger	2	6	8	1	21	22
+ Nedskrivninger på engasjementer hvor det tidligere år ikke er gjort individuelle nedskrivninger	4	518	523	12	85	96
Individuelle nedskrivninger til dekning av tap på utlån og garantier per 31.12.	24	602	625	28	148	176

Gruppenedskrivninger	31.12.16			31.12.15		
	Privat-marked	Nærings-liv	Totalt	Privat-marked	Nærings-liv	Totalt
Gruppenedskrivninger for dekning av tap på utlån og garantier per 1.1.	90	268	358	90	188	278
Periodens gruppenedskrivning for dekning av tap på utlån, garantier m.v.	-	-40	-40	-	80	80
Gruppenedskrivning for dekning av tap på utlån og garantier per 31.12.	90	228	318	90	268	358

Tap fordelt på sektor og næring	2016	2015
Jordbruk, skogbruk, fiske og fangst	6	0
Industri og bergverk	15	2
Bygg og anlegg, kraft og vannforsyning	6	19
Varehandel, hotell- og restaurantdrift	9	6
Transport og annen tjenesteytende virksomhet	490	24
Finansiering, eiendomsdrift og forretningsmessig tjenesteyting	16	15
Lønnstakere	1	12
Gruppenedskrivning næring	-40	80
Gruppenedskrivning person	-	-
Tap på utlån til kunder	502	159

Misligholdte utlån (mill. kr)	31.12.16			31.12.15		
	Privat-marked	Nærings-liv	Totalt	Privat-marked	Nærings-liv	Totalt
Brutto mislighold over 90 dager *)	144	29	173	133	38	171
- Individuelle nedskrivninger	17	18	36	15	8	23

Netto misligholdte utlån	127	11	138	119	30	148
Avsetningsgrad	12 %	62 %	21 %	11 %	22 %	13 %
Andre tapsutsatte engasjement						
Tapsutsatte engasjement (ikke misligholdt)	19	1.435	1.453	45	341	387
- Individuelle nedskrivninger	6	584	590	13	139	152
Netto andre tapsutsatte engasjement	13	851	863	32	202	234
Avsetningsgrad	33 %	41 %	41 %	29 %	41 %	39 %

Inntektsførte renter på misligholdte og tapsutsatte engasjement utgjør for morbanken 57,8 millioner kroner (40,2 millioner kroner).

Realisasjonverdi av panteverdi knyttet til utlån som er individuelt nedskrevet er for morbanken per 31.12.2016 er 844,2 millioner kroner(195,2 millioner).

Konsern

Tap på utlån (mill. kr)	2016			2015		
	Privat-marked	Nærings-liv	Totalt	Privat-marked	Nærings-liv	Totalt
Periodens endring i individuelle nedskrivninger	0	454	454	3	9	11
Periodens endring i gruppenedskrivninger	4	-42	-38	2	80	82
Konstaterte tap på engasjement som tidligere er nedskrevet	8	36	44	8	59	67
Konstaterte tap på engasjement som tidligere ikke er nedskrevet	14	50	64	13	7	21
Inngang på tidligere nedskrevne utlån, garantier m.v.	-6	-3	-9	-8	-4	-12
Sum tap på utlån og garantier	21	495	516	18	151	169

Individuelle nedskrivninger	2016			2015		
	Privat-marked	Nærings-liv	Totalt	Privat-marked	Nærings-liv	Totalt
Individuelle nedskrivninger til dekning av tap på utlån, garantier, m.v. per 1.1.	31	153	184	27	146	173
- Konstaterte tap i perioden på utlån, garantier m.v. hvor det tidligere er foretatt individuelle nedskrivninger	8	36	44	8	59	67
- Tilbakeføring av tidligere års nedskrivninger	3	36	39	3	42	46
+Økning i nedskrivninger på engasjementer hvor det tidligere er gjort individuelle nedskrivninger	2	6	8	1	21	22
+Nedskrivninger på engasjementer hvor det tidligere år ikke er gjort individuelle nedskrivninger	4	523	528	14	87	102
Individuelle nedskrivninger til dekning av tap på utlån og garantier pr. 31.12.	27	611	638	31	153	184

Gruppenedskrivninger	2016			2015		
	Privat-marked	Nærings-liv	Totalt	Privat-marked	Nærings-liv	Totalt
Gruppenedskrivninger for dekning av tap på utlån og garantier per 1.1.	96	281	376	94	201	295
Periodens gruppenedskrivning for dekning av tap på utlån, garantier m.v.	4	-42	-38	2	80	82
Gruppenedskrivning for dekning av tap på utlån og garantier pr.31.12.	100	239	339	96	281	376

Tap fordelt på sektor og næring	2016	2015
Jordbruk, skogbruk, fiske og fangst	6	0
Industri og bergverk	16	4
Bygg og anlegg, kraft og vannforsyning	7	19
Varehandel, hotell- og restaurantdrift	9	4
Transport og annen tjenesteytende virksomhet	494	26
Finansiering, eiendomsdrift og forretningsmessig tjenesteyting	16	16
Utland og andre	1	2
Lønnstakere	4	12
Gruppenedskrivning næring	-42	84

Gruppenedskrivning person	4	2
Tap på utlån til kunder	516	169

	31.12.16			31.12.15		
	Privat- marked	Nærings- liv	Totalt	Privat- marked	Nærings- liv	Totalt
Misligholdte utlån (mill. kr)						
Brutto mislighold over 90 dager *)	176	38	214	155	50	205
- Individuelle nedskrivninger	20	19	39	17	9	26
Netto misligholdte utlån	156	18	174	138	41	179
Avsetningsgrad	12 %	51 %	18 %	11 %	18 %	13 %
Andre tapsutsatte engasjement						
Tapsutatte engasjement (ikke misligholdt)	19	1.455	1.474	49	350	399
- Individuelle nedskrivninger	6	592	599	14	144	158
Netto andre tapsutsatte engasjement	13	863	875	34	206	241
Avsetningsgrad	33 %	41 %	41 %	30 %	41 %	40 %

Inntektsførte renter på misligholdte og tapsutsatte engasjement utgjør for konsernet 65,7 millioner kroner (45,0 millioner).

Realisasjonverdi av panteverdi knyttet til utlån som er individuelt nedskrevet er for konsernet per 31.desember 2016 er 853,6 millioner kroner (200,7 millioner).

Note 12 - Kredittespønering for hver interne risikorating

Konsernet benytter eget klassifiseringssystem for overvåking av kredittrisiko i porteføljen. Risikoklasseinndeling skjer ut fra hvert enkelt engasjements sannsynlighet for mislighold. I tabellen er denne inndelingen sammenholdt med tilsvarende ratingklasser hos Moody's. Historisk mislighold er tall for morbank og viser default ratio (DR) per risikoklasse. Tallene er et uvektet snitt for normalscorede kunder i perioden 2010-2016. Sikkerhetsdekning representerer forventet realisasjonsverdi (RE-verdi) på underliggende sikkerhetsverdier. Verdiene fastsettes etter faste modeller, og faktiske realisasjonsverdier valideres for å teste modellenes pålitelighet. I samsvar med kravene i kapitalkravforskriften er estimatene "down-turn"-estimer. Basert på sikkerhetsdekningen (RE-verdi / EAD) klassifiseres engasjementet i en av sju klasser, hvor beste sikkerhetsklasse har en sikkerhetsdekning på over 120 prosent, og laveste sikkerhetsklasse har en sikkerhetsdekning på under 20 prosent.

Misligholdssansynlighet						Sikkerhetsdekning		
Risiko-klasse	Fra	Til	Moody's	Historisk mislighold	Mislighold 2016	Sikkerhets-klasse	Nedre grense	Øvre grense
A	0,00 %	0,10 %	Aaa-A3	0,02 %	0,01 %	1	120	
B	0,10 %	0,25 %	Baa1-Baa2	0,07 %	0,05 %	2	100	120
C	0,25 %	0,50 %	Baa3	0,16 %	0,10 %	3	80	100
D	0,50 %	0,75 %	Ba1	0,41 %	0,24 %	4	60	80
E	0,75 %	1,25 %	Ba2	0,58 %	0,41 %	5	40	60
F	1,25 %	2,50 %		1,35 %	1,01 %	6	20	40
G	2,50 %	5,00 %	Ba2-B1	3,12 %	1,50 %	7	0	20
H	5,00 %	10,00 %	B1-B2	6,04 %	3,85 %			
I	10,00 %	99,99 %	B3-Caa3	16,22 %	11,27 %			
J	mislighold							
K	nedskrevet							

Bankens engasjementer klassifiseres i risikogrupper på bakgrunn av risikoklasse.

Bankens engasjementer klassifiseres i ni risikogrupper på bakgrunn av risikoklasse:

Risikoklasse	Risikogrupper
A - C	Laveste risiko
D - E	Lav
F - G	Medium
H	Høy
I	Høyeste risiko
J - K	Mislighold og nedskrevet

Morbank (mill. kr)	Gjennomsnittlig usikret eksponering i %		Totalt engasjement	Gjennomsnittlig usikret eksponering i %		Totalt engasjement
	31.12.2016	31.12.2016		31.12.2015	31.12.2015	
Laveste risiko	12,3 %	74.780		9,0 %	60.945	
Lav risiko	21,3 %	13.594		12,8 %	21.757	
Middels risiko	15,7 %	19.319		14,7 %	19.305	
Høy risiko	15,5 %	2.659		21,1 %	3.708	
Høyeste risiko	11,3 %	1.922		11,6 %	1.680	
Mislighold og nedskrevet	40,4 %	1.627		31,1 %	558	
Totalt		113.900			107.953	

Konsern (mill. kr)	Gjennomsnittlig usikret	Totalt engasjement	Gjennomsnittlig usikret	Totalt engasjement
	eksponering i %		eksponering i %	
	31.12.2016	31.12.2016	31.12.2015	31.12.2015
Laveste risiko	12,2 %	75.166	9,0 %	61.202
Lav risiko	19,2 %	15.033	12,4 %	22.821
Middels risiko	14,2 %	21.339	14,0 %	20.925
Høy risiko	12,3 %	3.335	19,8 %	4.222
Høyeste risiko	8,3 %	2.607	15,1 %	2.285
Mislighold og nedskrevet	40,4 %	1.627	30,7 %	604
Totalt		119.107		112.060

Realisasjonsverdien på stilte sikkerheter fastsettes slik at disse ut fra en konservativ vurdering reflekterer den antatte realisasjonsverdi i en nedgangskonjunktur.

Note 13 - Maksimal kreditteksponering

Tabellen nedenfor viser maksimal eksponering mot kredittrisiko i balansen, inkludert derivater. Eksponeringen er vist brutto før eventuelle pantstillelser og tillatte motregninger.

Morbank				
31.12.16 (mill. kr)	Maksimal eksponering mot kredittrisiko	Sikkerhet i eiendom	Sikkerhet i verdipapirer	Øvrig sikkerhet^{*)}
Eiendeler				
Fordringer på sentralbanker	236	-	-	-
Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	8.203	-	-	-
Utlån til og fordringer på kunder	96.499	74.519	1.595	15.426
Verdipapirer - virkelig verdi over resultatet	17.861	-	-	9.809
Derivater	4.812	-	-	3.360
Verdipapirer - tilgjengelig for salg	24	-	-	-
Opptjente ikke mottatte inntekter	37	-	-	-
Fordringer verdipapirer	20	-	-	-
Sum eiendeler	127.692	74.519	1.595	28.594
Forpliktelser				
Stilte garantier og remburser	6.607	-	-	-
Ubenyttede kreditter	17.337	4.917	213	1.919
Lånetilsagn	1.720	-	-	-
Sum forpliktelser	25.664	4.917	213	1.919
Sum total kredittrisikoeksponering	153.356	79.436	1.807	30.513

31.12.15 (mill. kr)	Maksimal eksponering mot kredittrisiko	Sikkerhet i eiendom	Sikkerhet i verdipapirer	Øvrig sikkerhet^{*)}
Eiendeler				
Fordringer på sentralbanker	3.153	-	-	-
Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	5.883	-	-	-
Utlån til og fordringer på kunder	89.596	68.169	1.651	15.025
Verdipapirer - virkelig verdi over resultatet	16.013	-	-	7.437
Derivater	7.606	-	-	4.726
Verdipapirer - tilgjengelig for salg	76	-	-	-
Opptjente ikke mottatte inntekter	23	-	-	-
Fordringer verdipapirer	3	-	-	-
Sum eiendeler	122.353	68.169	1.651	27.189
Forpliktelser				
Stilte garantier og remburser	7.173	-	-	-
Ubenyttede kreditter	15.706	3.928	256	2.570
Lånetilsagn	1.513	-	-	-
Sum forpliktelser	24.392	3.928	256	2.570
Sum total kredittrisikoeksponering	146.745	72.097	1.907	29.759

Konsern

31.12.16 (mill. kr)	Maksimal eksponering mot kreditrisiko	Sikkerhet i eiendom	Sikkerhet i verdipapirer	Øvrig sikkerhet^{*)}
Eiendeler				
Fordringer på sentralbanker	236	-	-	-
Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	3.892	-	-	-
Utlån til og fordringer på kunder	101.354	74.519	1.595	20.312
Verdipapirer - virkelig verdi over resultatet	19.039	-	-	9.809
Derivater	4.752	-	18	3.360
Verdipapirer - tilgjengelig for salg	60	-	-	-
Opptjente ikke mottatte inntekter	63	-	-	-
Fordringer verdipapirer	220	-	33	167
Sum eiendeler	129.616	74.519	1.645	33.648
Forpliktelser				
Stilte garantier og remburser	6.607	-	-	-
Ubenyttede kreditter	17.523	4.917	213	1.919
Lånetilsagn	1.957	-	-	-
Andre engasjement	41	-	-	-
Sum forpliktelser	26.128	4.917	213	1.919
Sum total kredittrisikoeksponering	155.744	79.436	1.858	35.598

31.12.15 (mill. kr)	Maksimal eksponering mot kreditrisiko	Sikkerhet i eiendom	Sikkerhet i verdipapirer	Øvrig sikkerhet^{*)}
Eiendeler				
Fordringer på sentralbanker	3.153	-	-	-
Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	2.407	-	-	-
Utlån til og fordringer på kunder	93.415	68.169	1.651	15.025
Verdipapirer - virkelig verdi over resultatet	17.128	-	-	7.437
Derivater	7.524	-	9	4.726
Verdipapirer - tilgjengelig for salg	108	-	-	-
Opptjente ikke mottatte inntekter	39	-	-	-
Fordringer verdipapirer	200	-	197	-
Sum eiendeler	123.974	68.169	1.857	27.189
Forpliktelser				
Stilte garantier og remburser	7.173	-	-	-
Ubenyttede kreditter	15.858	3.928	256	2.570
Lånetilsagn	1.745	-	-	-
Andre engasjement	42	-	-	-
Sum forpliktelser	24.818	3.928	256	2.570
Sum total kredittrisikoeksponering	148.792	72.097	2.112	29.759

^{*)} Øvrig sikkerhet inkluderer blant annet kontanter, løsøre, skip og mottatte garantier. For obligasjoner med fortrinnsrett består sikkerhetsmassen av utlån til kunder i selskapet som har utstedt obligasjonen.

Bankens maksimale kreditteksponering fremgår av oppstillingen ovenfor. SpareBank 1 SMN utfører engrosbanktjenester for BN Bank og Samspar-bankene. I tilknytning til dette er det etablert garantiavtale som sikrer fullt oppgjør for eksponeringer knyttet til disse avtalene. Banken har også tilsvarende garantiavtaler knyttet til overtakelsen av BN Banks portefølje i Ålesund. Verdi av garantiavtalene er ikke inkludert i tabellene ovenfor.

Sikkerhetsstillelsene er vurdert til markedsverdi, begrenset til maksimal kreditteksponering for den enkelte motpart.

Kreditrisikoeksponering knyttet til finansielle eiendeler fordelt på geografiske områder

Morbank			Konsern	
31.12.15	31.12.16	(mill. kr)	31.12.16	31.12.15
Bankaktiviteter				
51.711	57.992	Sør-Trøndelag	54.776	49.177
25.585	28.986	Nord-Trøndelag	30.237	26.828
26.687	26.704	Møre og Romsdal	27.850	27.711
606	851	Sogn og Fjordane	1.084	649
1.070	997	Nordland	1.082	1.146
8.638	5.990	Oslo	6.398	9.098
6.813	6.475	Landet for øvrig	7.797	7.469
1.941	2.664	Utlandet	2.669	1.952
123.050	130.659	Totalt bankaktiviteter	131.893	124.032
Finansielle instrumenter				
13.853	15.931	Norge	17.145	15.001
2.102	1.922	Europa/Asia	1.922	2.102
-	13	Oseania	13	-
133	19	Nord-Amerika	19	133
7.606	4.812	Derivater	4.752	7.524
23.695	22.697	Sum	23.851	24.760
146.745	153.356	Totalt fordelt på geografiske områder	155.744	148.792

Note 14 - Finansielle instrumenter og motregning

I den finansielle oppstillingen har banken ingen finansielle instrumenter som bokføres netto.

SpareBank 1 SMN har to sett avtaler som regulerer netting av derivater. For privat- og næringslivskunder anvendes rammeavtaler med krav om sikkerhetsstillelse. For kunder som driver med tradingvirksomhet aksepteres kun kontantdepot som sikkerhet. Det er kun kundene som stiller sikkerhet. Mot finansielle institusjoner inngår banken standardiserte og hovedsakelig bilaterale ISDA-avtaler. I tillegg har banken inngått tilleggsavtaler om sikkerhetsstillelse (CSA) mot de mest anvendte motpartene. Per 31. desember 2016 har banken 27 aktive CSA-avtaler. Fra 1. mars 2017 må banken i henhold til EMIR ha en CSA med daglig utveksling av marginsikkerhet mv. med alle finansielle motparter som banken handler med hjemhørende (blant annet) i et EU-land. For norske finansielle motparter må CSA være på plass fra loven trer i kraft i Norge; sannsynligvis i 2. kvartal 2017. Banken inngår utelukkende avtaler med konstanter som sikkerhet. Håndteringen av sikkerhetsstillelsen under disse avtalene har banken satt ut til SEB Prime Collateral Services, det vil si at de håndterer marginkravene på vegne av banken.

Emir-forordningen regulerer OTC-derivater og innebærer blant annet at SpareBank 1 SMN vil ha krav til å klare visse derivattransaksjoner gjennom en sentral motpart (Central Counterpart). I første omgang vil det kun være clearingplikt for rentederivater i de største valutaene (Euro, US Dollar, britiske Pund og japanske Yen). Clearingplikt for rentederivater i norske kroner, samt svenske kroner og polske zloty, vil komme noe senere. SpareBank 1 SMN har i løpet av tredje kvartal 2016 tilpasset seg denne forordningen. Derivater cleares gjennom London Clearing House som sentral motpart hvor sikkerheten per i dag kun er konstanter. SpareBank 1 SMN er ikke direkte medlem i London Clearing House, men har inngått avtale med Commerzbank som clearingbroker. SpareBank 1 SMN er for tiden også i forhandlinger med ytterligere en clearingbroker.

SpareBank 1 SMN ble i oktober 2015 registrert som GCM på NASDAQ OMX Clearing AB. Banken har fra desember 2015 tilbudt kunder clearingrepresentasjon knyttet til kundens handel av strøm- og laksederivater på NASDAQ OMX Oslo ASA og Fish Pool ASA. Clearingrepresentasjon innebærer at banken trer inn i kundens sted som motpart overfor NASDAQ OMX Clearing AB og blir forpliktet overfor NASDAQ til å stille marginsikkerhet og å gjennomføre oppgjør av kontrakter og betale gebyrer. Kundene vil for bankens eksponering som GCM stille sikkerheter bestående av kontantdepot og/eller pant i eiendeler.

For verdipapir og derivater som handles over Oslo Børs benytter datterselskapet SpareBank 1 Markets DNB ASA som clearingagent overfor Oslo Clearing. Eventuelle marginsikkerheter betales konto i DNB. DNB opererer som agent mellom SpareBank 1 Markets og Oslo Clearing. Det betyr at det er Oslo Clearing som er SpareBank 1 sin motpart.

Tabellen viser hva som morbanken og konsernet netto kan motregne ved konkurs eller mislighold.

Morbank

Periode	Type finansielt instrument	Beløp som bare kan nettes ved konkurs eller mislighold (mill kr)
31.12.16	Derivater	669
31.12.15	Derivater	2.149

Konsern

Periode	Type finansielt instrument	Beløp som bare kan nettes ved konkurs eller mislighold (mill kr)
31.12.16	Derivater	696
31.12.15	Derivater	2.178

Note 15 - Kredittkvalitet per klasse av finansielle eiendeler

Kredittkvaliteten av finansielle eiendeler håndteres ved at banken benytter sine interne retningslinjer for kredittrater. Se avsnitt kredittrisiko under note 6 Risikoforhold.

Tabellen nedenfor viser kredittkvaliteten per klasse av eiendeler for utlansrelaterte eiendeler i balansen, basert på bankens eget kredittratingsystem. Hele utlansengasjementet er inkludert når deler av engasjementet er misligholdt. Misligholdt er i noten definert til betalingsmislighold over tusen kroner over 90 dager.

Morbank		Verken misligholdt eller nedskrevet					Misligholdt eller individuelt nedskrevet *)	Sum
		Laveste risiko	Lav risiko	Middels risiko	Høy risiko	Høyeste risiko		
2016 (mill. kr)	Noter							
Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	7	8.203	-	-	-	-	-	8.203
Utlån til og fordringer på kunder	8							
Privatmarked		48.506	6.557	3.547	761	915	220	60.507
Næringsliv		18.037	4.415	11.105	1.169	958	1.245	36.930
Sum utlån		66.543	10.973	14.652	1.931	1.873	1.466	97.437
Finansielle investeringer	29							
Noterte statsobligasjoner		4.220	-	-	-	-	-	4.220
Noterte andre obligasjoner		9.056	700	485	26	-	-	10.267
Unoterte statsobligasjoner		1.783	-	-	-	-	-	1.783
Unoterte andre obligasjoner		1.240	105	21	-	-	-	1.366
Sum finansielle investeringer		16.300	805	506	26	-	-	17.636
Totalt		91.045	11.778	15.158	1.956	1.873	1.466	123.276

		Verken misligholdt eller nedskrevet					Misligholdt eller individuelt nedskrevet *)	Sum
		Laveste risiko	Lav risiko	Middels risiko	Høy risiko	Høyeste risiko		
2015 (mill. kr)	Noter							
Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	7	5.883	-	-	-	-	-	5.883
Utlån til og fordringer på kunder	8							
Privatmarked		38.894	8.895	3.683	926	1.070	177	53.645
Næringsliv		13.622	9.432	10.314	2.247	530	339	36.484
Sum utlån		52.516	18.327	13.997	3.173	1.600	516	90.129
Finansielle investeringer	29							
Noterte statsobligasjoner		4.032	-	-	-	-	-	4.032
Noterte andre obligasjoner		756	35	62	-	-	-	853
Unoterte statsobligasjoner		1.618	-	-	-	-	-	1.618
Unoterte andre obligasjoner		7.220	1.224	696	83	27	-	9.250
Sum finansielle investeringer		13.626	1.259	757	83	27	-	15.752
Totalt		72.024	19.586	14.755	3.256	1.627	516	111.765

Konsern

2016 (mill. kr)	Noter	Verken misligholdt eller nedskrevet					Misligholdt eller individuelt nedskrevet *)	Sum
		Laveste risiko	Lav risiko	Middels risiko	Høy risiko	Høyeste risiko		
Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	7	3.892	-	-	-	-	-	3.892
Utlån til og fordringer på kunder	8							
Privatmarked		48.607	7.320	5.181	994	1.236	250	63.588
Næringsliv		18.302	4.978	11.331	1.563	1.287	1.276	38.737
Sum utlån		66.909	12.298	16.512	2.557	2.522	1.527	102.325
Finansielle investeringer	29							
Noterte statsobligasjoner		4.220	-	-	-	-	-	4.220
Noterte andre obligasjoner		9.056	700	485	26	-	-	10.267
Unoterte statsobligasjoner		1.783	-	-	-	-	-	1.783
Unoterte andre obligasjoner		1.160	105	21	-	-	-	1.286
Sum finansielle investeringer		16.220	805	506	26	-	-	17.557
Totalt		87.020	13.103	17.018	2.583	2.522	1.527	123.774

2015 (mill. kr)	Noter	Verken misligholdt eller nedskrevet					Misligholdt eller individuelt nedskrevet *)	Sum
		Laveste risiko	Lav risiko	Middels risiko	Høy risiko	Høyeste risiko		
Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	7	2.407	-	-	-	-	-	2.407
Utlån til og fordringer på kunder	8							
Privatmarked		38.961	9.480	4.316	1.107	1.313	202	55.379
Næringsliv		13.799	9.845	11.179	2.550	862	361	38.595
Sum utlån		52.760	19.325	15.495	3.657	2.175	563	93.974
Finansielle investeringer	29							
Noterte statsobligasjoner		4.032	-	-	-	-	-	4.032
Noterte andre obligasjoner		756	35	62	-	-	-	853
Unoterte statsobligasjoner		1.618	-	-	-	-	-	1.618
Unoterte andre obligasjoner		7.220	1.224	696	83	27	-	9.250
Sum finansielle investeringer		13.626	1.259	758	83	27	-	15.752
Totalt		68.792	20.584	16.253	3.740	2.202	563	112.133

*) Garantier stilt av GIEK er ikke hensyntatt

Note 16 - Markedsrisiko knyttet til renterisiko

Noten er en sensitivitetsanalyse gjort med utgangspunkt i relevante balanseposter per 31. desember og fremover i tid for det aktuelle året. Konsernets renterisiko beregnes ved at det simuleres et parallelt renteskift på ett prosent for hele rentekurven på alle balanseposter.

Risikoen har gjennom hele 2016 vært lav og innenfor den totale rammen fastsatt av bankens styre, 600.000 basispunkter per 31.desember 2016. For ytterligere detaljer vedrørende renterisiko se note 6 Risikoforhold.

Basisrisiko konsern (mill. kr)	Renterisiko, 1 % endring	
	2016	2015
<i>Valuta</i>		
NOK	-34	-20
EUR	2	1
USD	-1	-3
CHF	-1	-3
Andre	0	0
Total renterisiko, effekt på resultat før skatt	-34	-25

Total renterisiko viser for 2016 at banken vil få et tap på en renteoppgang. Tilsvarende for 2015.

Tabellen under viser hvordan rentekurven forskyver seg innenfor de ulike tidsintervallene med tilhørende gevinst og tap innenfor de enkelte løpetider

Rentekurverisiko konsern (mill. kr)	Renterisiko, 1 % endring	
	2016	2015
<i>Løpetid</i>		
0 - 1 mnd	-11	-11
1 - 3 mndr	7	-1
3 - 6 mndr	-11	-10
6 - 12 mndr	10	9
1 - 2 år	-1	-3
2 - 3 år	-6	7
3 - 4 år	-5	-15
4 - 5 år	-5	-1
5 - 7 år	8	-1
7 - 10 år	-19	1
Total renterisiko, effekt på resultat før skatt	-34	-25

Note 17 - Markedsrisiko knyttet til valutaeksponering

Valutarisiko oppstår ved at konsernet har forskjeller mellom eiendeler og forpliktelser i den enkelte valuta. Handelsaktiviteten knyttet til omsetning av valuta skal til enhver tid skje innenfor vedtatte rammer og fullmakter. Konsernets rammer definerer kvantitative mål for maksimal nettoeksponering i valuta, målt i kroner.

Konsernet har utarbeidet rammer for nettoeksponering i hver enkelt valuta, samt rammer for aggregert netto valutaeksponering (uttrykt som den høyeste av sum lange og korte posisjoner). Overnatten kursrisiko for spothandel i valuta må netto ikke overstige 85 millioner kroner per enkeltvaluta og 100 millioner kroner aggregert.

Valutarisikoen har gjennom året vært lav. For ytterligere detaljer se note 6 Risikoforhold.

Morbank		Netto valutaeksponering NOK (mill. kr)	Konsern	
2015	2016		2016	2015
-4	-15	EUR	-15	-4
-7	-4	USD	-4	-7
1	-11	SEK	-11	1
1	-4	Andre	-4	1
-9	-34	Sum	-34	-9
100	100	Total valutaramme på bruttoposisjoner	100	100
85	85	Total ramme per valutasort	85	85
-0.3	1.0	Res. effekt e. skatt ved 3 % endring	1.0	-0.3

Note 18 - Likviditetsrisiko

Likviditetsrisiko er risikoen for at konsernet ikke er i stand til å refinansiere sin gjeld eller ikke har evnen til å finansiere økninger i eiendeler. For detaljert beskrivelse henvises til note 6 Risikoforhold.

Konsern						
31.12.2016 (mill. kr)	På forespørsel	Under 3 måneder	3-12 måneder	1 - 5 år	over 5 år	Totalt
Kontantstrømmer knyttet til forpliktelser						
Gjeld til kredittinstitusjoner	7.588	2.138	-	682	100	10.509
Innskudd fra og gjeld til kunder	56.804	5.376	1.581	3.406	-	67.168
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	-	2.561	3.783	26.041	3.479	35.863
Derivater - kontraktsmessige kontantstrømmer ut	-	783	7.216	21.313	2.389	31.701
Andre forpliktelser	2	886	524	120	-	1.531
Ansvarlig lånekapital *	-	14	1.000	2.104	-	3.118
Sum kontantstrøm forpliktelser	64.394	11.759	14.104	53.666	5.969	149.891
Kontraktsmessige kontantstrømmer ut	-	783	7.216	21.313	2.389	31.701
Kontraktsmessige kontantstrømmer inn	-	-363	-6.704	-21.181	-2.406	-30.654
Netto kontraktsmessige kontantstrømmer	-	420	512	132	-17	1.047

Konsern						
31.12.2015 (mill. kr)	På forespørsel	Under 3 måneder	3-12 måneder	1 - 5 år	over 5 år	Totalt
Kontantstrømmer knyttet til forpliktelser						
Gjeld til kredittinstitusjoner	6.156	1.646	241	-	111	8.155
Innskudd fra og gjeld til kunder	58.377	661	1.550	3.502	-	64.090
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	-	2.764	5.994	23.884	1.737	34.379
Derivater - kontraktsmessige kontantstrømmer ut	-	549	3.051	7.289	678	11.566
Andre forpliktelser	47	1.003	613	70	-	1.734
Ansvarlig lånekapital *	-	14	300	3.060	-	3.374
Sum kontantstrøm forpliktelser	64.581	6.638	11.749	37.804	2.525	123.297
Kontraktsmessige kontantstrømmer ut	-	549	3.051	7.289	678	11.566
Kontraktsmessige kontantstrømmer inn	-	-568	-3.518	-8.310	-793	-13.189
Netto kontraktsmessige kontantstrømmer	-	-19	-467	-1.021	-115	-1.623

Inkluderer ikke verdjusteringer for finansielle instrumenter til virkelig verdi

*) For ansvarlig lånekapital benyttes call dato for kontantoppgjør.

Note 19 - Netto renteinntekter

Morbank			Konsern	
Januar- Desember			Januar- Desember	
2015	2016	(mill. kr)	2016	2015
		Renteinntekter		
112	124	Renter og lignende inntekter av utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	48	43
3.447	2.986	Renter og lignende inntekter av utlån til og fordringer på kunder	3.240	3.669
304	292	Renter og lignende inntekter av sertifikater, obligasjoner og andre rentebærende verdipapirer	289	304
1	-	Andre renteinntekter	19	16
3.865	3.401	Sum renteinntekter	3.597	4.031
		Rentekostnader		
147	152	Renter og lignende kostnader på gjeld til kredittinstitusjoner	153	148
968	652	Renter og lignende kostnader på innskudd fra og gjeld til kunder	636	949
840	708	Renter og lignende kostnader på utstedte verdipapirer	708	840
149	145	Renter og lignende kostnader på ansvarlig lånekapital	146	149
3	2	Andre rentekostnader	13	20
54	58	Avgift Sparebankenes sikringsfond	58	54
2.161	1.717	Rentekostnader og lignende kostnader	1.714	2.159
1.703	1.684	Netto renteinntekter	1.883	1.872

Note 20 - Netto provisjons- og andre inntekter

Morbank		(mill. kr)	Konsern	
2015	2016		2016	2015
		Provisjonsinntekter		
80	78	Garantiprovisjon	76	80
-	-	Meglerprovisjon	247	212
46	48	Porteføljeprovisjon spareprodukter	74	68
326	271	Provisjon fra SpareBank 1 Boligkreditt	271	326
8	12	Provisjon fra SpareBank 1 Næringskreditt	12	8
351	362	Betalingsformidling	355	344
156	159	Provisjon fra forsikringstjenester	159	156
38	42	Andre provisjonsinntekter	57	50
1.005	971	Sum provisjonsinntekter	1.251	1.245
		Provisjonskostnader		
92	82	Betalingsformidling	96	102
11	3	Andre provisjonskostnader	37	33
103	85	Sum provisjonskostnader	133	135
		Andre driftsinntekter		
30	31	Driftsinntekter fast eiendom	29	28
-	-	Eiendomsforvaltning og -omsetning	121	108
-	-	Inntekter finansiell rådgivning (Corporate)	-6	27
4	0	Verdipapiromsetning	149	58
-	-	Regnskapsførerhonorarer	202	182
187	4	Andre driftsinntekter	62	32
220	36	Sum andre driftsinntekter	556	435
1.123	922	Sum netto provisjons- og andre driftsinntekter	1.674	1.545

Note 21 - Netto resultat fra finansielle eiendeler og forpliktelser

Morbank			Konsern	
2015	2016	(mill. kr)	2016	2015
		Vurdert til virkelig verdi over resultatet		
-247	-122	Verdiendring på renteinstrumenter	0	-218
		<i>Verdiendring på derivater/sikring</i>		
-7	-1	Netto verdiendring på sikrede obligasjoner og derivater	-59	-67
-56	26	Netto verdiendring på sikrede fastrente utlån og derivater	26	-56
181	245	Øvrige derivater	33	159
		<i>Inntekter fra egenkapitalinstrumenter</i>		
-	-	Inntekter fra eierinteresser	423	448
454	738	Utbytte fra eierinteresser	-	-
-27	-36	Verdiendring og gevinst fra eierinteresser	-11	-10
17	79	Utbytte fra egenkapitalinstrumenter	88	25
16	25	Verdiendring og gevinst på egenkapitalinstrumenter	392	162
330	955	Sum netto inntekter fra finansielle eiendeler og forpliktelser til virkelig verdi	893	443
		Vurdert til amortisert kost		
-3	-2	Verdiendring på renteinstrumenter holde til forfall	-2	-3
-3	-2	Sum netto inntekter fra finansielle eiendeler og forpliktelser til amortisert kost	-2	-3
		Vurdert til virkelig verdi - tilgjengelig for salg		
0	3	Gevinst/tap ved realisasjon av finansielle eiendeler	3	0
0	3	Sum netto inntekter fra finansielle eiendeler tilgjengelig for salg	3	0
19	51	Netto inntekter fra valutahandel	51	19
346	1.006	Sum netto resultat fra finansielle eiendeler	944	459

Note 22 - Personalkostnader og ytelser til ledende ansatte og tillitsvalgte

Alle godtgjørelsesordninger i SpareBank 1 SMN utformes i samsvar med lov om finansieringsvirksomhet og finansinstitusjoner og lov om verdipapirhandel med tilhørende forskrift om godtgjørelsesordninger i finansinstitusjoner, verdipapirforetak og forvaltningsselskap for verdipapirfond.

Godtgjørelsesutvalget skal foreta en årlig gjennomgang av praktiseringen av godtgjørelsesordningen, og det skal utarbeides en skriftlig rapport som oversendes styret for gjennomgang og godkjenning. Godtgjørelsesutvalget skal besørge at praktiseringen av godtgjørelsesordningen minst en gang i året gjennomgås av uavhengige kontrollfunksjoner.

Styret skal godkjenne og vedlikeholde godtgjørelsesordningen, samt påse at dokumentasjonen som ligger til grunn for beslutninger er ivaretatt. I tillegg skal styret godkjenne enhver materiell endring eller unntak fra godtgjørelsesordningen.

Konsernets retningslinjer for variabel godtgjørelse skal sikre at ansatte, grupper eller virksomheten som helhet etterlever de risikostyringsstrategier, prosesser og verktøy konsernet har implementert for å beskytte verdier. Godtgjørelsesordningene utformes på en slik måte at ikke enkeltpersoner eller organisasjonen tar uakseptabel risiko for å maksimere den variable godtgjørelsen. Dette innebærer blant annet at grunnlaget for variabel godtgjørelse knyttet til foretakets risikjusterte resultat skal være en periode på minst ett år, og at opptjeningsperioden ikke skal være kortere enn ett år. SpareBank 1 SMN har ikke godtgjørelsesordninger for kundenheter som stimulerer til adferd som utfordrer bankens risikotoleranse, etiske retningslinjer eller kan bidra til interessekonflikter. Banken har ikke godtgjørelsesordninger for kontrollfunksjoner som stimulerer til adferd som utfordrer habilitet.

Godtgjørelsesordningen i SpareBank 1 SMN inneholder også særskilte regler for ledende ansatte. For disse gruppene er grunnlaget for variabel godtgjørelse knyttet til foretakets risikjusterte resultat over en periode på minst to år. Minimum 50 prosent av den variable godtgjørelsen tildeles i form av egenkapitalbevis, som bindes og tildeles med en tredjedel pr år over 3 år.

Vurderingen av hvem som er omfattet av bestemmelsene for ledende ansatte, er basert på de kriterier som er fastsatt i gjeldende lover, forskrifter og regelverk.

Det er etablert klausuler om avkorting dersom det avdekkes brudd på gjeldende regelverk eller retningslinjer. Grunnlag for avkorting bygger på konsernets sanksjonssystem.

Morbank			Konsern	
2015	2016	(mill. kr)	2016	2015
496	534	Lønn	1.137	954
49	-30	Pensjonskostnader (Note 24)	-22	77
43	32	Sosiale kostnader	43	63
588	536	Sum personalkostnader	1.159	1.093
739	680	Gjennomsnittlig antall ansatte	1.313	1.338
645	630	Antall årsverk per 31.12.	1.254	1.208
689	675	Antall ansatte per 31.12.	1.328	1.298

Ytelser til konsernledelsen
2016 (1.000 kr)

Navn	Tittel	Lønn mv.	Herav aksje basert bonus-avlønning	Herav pensjonstilskudd for lønn utover 12G	Nåverdi pensjons-forpliktelse 2)	Opptjente pensjons rettigheter siste år	Lån per 31.12	Antall egenkapital-bevis
Finn Haugan	Konsernsjef	6.542	-	2.297	14.788	165	8.883	200.658
Kjell Fordal	Konserndir. Finans	3.385	-	812	9.279	872	6.890	244.640
Vegard Helland	Konserndir. Næringsliv	2.705	-	328	1.228	151	1.969	33.530
Svein Tore Samdal 1)	Konserndir. Privatmarked	2.916	-	366	-	83	8.551	22.836
Nelly Maske 1)	Konserndir. Organisasjon og utvikling	2.198	-	227	-	85	6.000	20.000
Rolf Jarle Brøske 1)	Konserndir. Kommunikasjon og Samfunn	461	-	-	-	-	3.585	5.000

2015 (1.000 kr)

Navn	Tittel	Lønn mv.	Herav aksje basert bonusavlønning	Herav pensjonstilskudd for lønn utover 12G	Nåverdi pensjons-forpliktelse	Opptjente pensjons rettigheter siste år	Lån per 31.12	Antall egenkapital-bevis
Finn Haugan	Konsernsjef	6.445	56	2.297	16.856	167	10.252	197.906
Kjell Fordal	Konserndir. Finans	3.011	56	472	8.803	885	5.832	244.422
Wenche Margaretha Seljeseth 1)	Konserndir. Forretningsdrift og -utvikling	2.251	-	231	-	66	2.271	0
Vegard Helland	Konserndir. Næringsliv	2.677	56	318	1.897	169	352	33.312
Svein Tore Samdal 1)	Konserndir. Privatmarked	2.853	56	350	-	66	7.948	22.618
Nelly Maske 1)	Konserndir. Organisasjon og utvikling	1.978	56	161	-	66	5.397	20.000

1) Innskuddsbasert pensjonsordning, opptjente pensjonsrettigheter er årets innbetalte sparebeløp.

2) Ytelsesordningen avvikles med virkning fra 1. januar 2017, og konsernledelsen vil på samme måte som øvrige medlemmer i ytelsesordningen motta fripoliser. Se note 2 og note 24 for ytterligere informasjon.

Som følge av endringer i skattereglene for topp-pensjon besluttet styret å avvikle den kollektive pensjonsordningen for lønninger utover 12G fra 1. januar 2007. For de som var omfattet av tidligere topp-pensjon ble det innført en individuell topp-pensjonsordning som tilsvarer 16 prosent av lønn utover 12G. Pensjonstilskuddet skal benyttes til pensjonssparing i produkter levert av SpareBank 1. For å sikre likeverdighet med den ordningen som ble avviklet, kompenseres også skatten på dette pensjonstilskuddet. I ettertid er 12G ordning etablert for en del nye ledere. Mottaker er forpliktet til ikke å disponere midlene før oppnådd pensjonsalder. Styret har til enhver tid rett til å kontrollere at 12 G-sparing skjer i henhold til forutsetningene.

Det er inngått førtidspensjonsavtale med konsernsjef ved fratredelse før fylte 67 år, med en pensjon på 68 prosent av pensjongivende lønn. Avtalen gjelder fram til utløpet av den måneden konsernsjefen fyller 67 år. I pensjonsforpliktelsen til konsernsjef inngår bankens kollektive tjenestepensjon. Konsernsjef har i tillegg avtale om ytelse til etterlatte.

Konserndirektører har etterlønnssavtaler på 12 eller 24 måneder, med avkorting av lønn som opptjenes i annet ansettelsesforhold. I alle tilfeller er maksimal etterlønn uten avkorting 12 måneder.

Det er inngått en førtidspensjonsavtale med en av konserndirektørene, med rett til å fratre ved fylte 62 år. Pensjon er 68 prosent av pensjongivende lønn. Ytelsen knyttet til denne ordningen inngår i grunnlaget for opptjente pensjonsrettigheter i tabellen over.

Antall egenkapitalbevis inkluderer egenkapitalbevis eid av nærstående og selskaper man har betydelig innflytelse i.

**Ytelser til styret og kontrollkomiteen
2016 (1.000 kr)**

Navn	Tittel	Honorar	Honorarer til revisjons-, risiko-, og godtgjørelses-utvalget	Andre godtgjørelser	Lån per 31.12	Antall egenkapital- bevis
Kjell Bjordal	Styreleder	425	32	6	-	110.000
Bård Benum	Nestleder styret	225	75	6	4.000	-
Aud Skrudland	Styremedlem	195	22	6	-	4.765
Arnhild Holstad	Styremedlem	195	-	6	2.962	-
Paul E. Hjelm-Hansen	Styremedlem	195	100	5	-	49.219
Venche Johnsen 1)	Styremedlem, ansattrepresentant (kun deler av 2016)	48	-	667	-	24.716
Janne Thyø Thomsen	Styremedlem	195	75	1	-	3.000
Morten Loktu	Styremedlem	195	22	6	-	5.000
Erik Gunnes 1)	Styremedlem, ansattrepresentant	178	-	760	1.025	230
Oddny lysberg 1)	Styremedlem, ansattrepresentant	146	-	512	2.605	634
Terje Lium 2)	Leder kontrollkomiteen	40	-	1	-	-
Anders Lian 2)	Nestleder kontrollkomiteen	27	-	1	-	1.500
Terje Ruud 2)	Medlem kontrollkomiteen	27	-	1	-	-

1) Andre godtgjørelser inkluderer lønn i ansettelsesforhold.

2) Kontrollkomiteen ble avviklet i mars 2016

2015 (1.000 kr)

Navn	Tittel	Honorar	Honorarer til revisjons-, risiko og godtgjørelses-utvalget	Andre godtgjørelser	Lån per 31.12	Antall egenkapital- bevis
Kjell Bjordal	Styreleder	425	32	49	-	110.000
Bård Benum	Nestleder styret	225	75	1	3.269	-
Aud Skrudland	Styremedlem	195	22	1	-	2.765
Arnhild Holstad	Styremedlem	195	-	8	2.421	-
Paul E. Hjelm-Hansen	Styremedlem	195	100	3	-	49.219
Venche Johnsen 1)	Styremedlem, ansattrepresentant	195	-	732	695	24.716
Janne Thyø Thomsen	Styremedlem	195	75	1	-	-
Morten Loktu	Styremedlem	195	22	1	-	5.000
Terje Lium	Leder kontrollkomiteen	158	-	1	-	-
Anders Lian	Nestleder kontrollkomiteen	106	-	1	-	-
Terje Ruud	Medlem kontrollkomiteen	106	-	1	-	-

1) Andre godtgjørelser inkluderer lønn i ansettelsesforhold.

Styrets leder har verken bonusavtale eller avtale om etterlønn. Antall egenkapitalbevis inkluderer egenkapitalbevis eid av nærstående og selskaper man har betydelig innflytelse i.

**Honorar til representantskapet
(1.000 kr)**

	2016	2015
Randi Dyrnes, representantskapets leder	78	86
Øvrige medlemmer	288	580

Note 23 - Andre driftskostnader

Morbank			Konsern	
2015	2016	(mill. kr)	2016	2015
194	197	IT-kostnader	252	240
18	18	Porto og verditransport	22	22
55	55	Markedsføring	98	96
41	34	Ordinære avskrivninger (note 32 og 33)	98	104
123	124	Driftskostnader faste eiendommer	109	100
68	70	Kjøpte tjenester	108	105
129	116	Andre driftskostnader	156	171
628	615	Sum andre driftskostnader	844	838
Godtgjørelse til revisor (i 1000 kroner)				
1.472	850	Lovpålagt revisor	1.911	2.563
50	173	Andre attestasjonstjenester	248	143
9	4	Skatterådgivning	250	132
156	56	Andre tjenester utenfor revisjonen	76	387
1.686	1.084	Sum inklusive merverdiavgift	2.485	3.225

Note 24 - Pensjon

Ytelsesbasert ordning

Pensjonsordningen administreres ved egen pensjonskasse, og gir rett til bestemte fremtidige pensjonsytelser fra fylte 67 år. I ordningene inngår også barnepensjon og uførepensjon etter nærmere bestemte regler. Konsernets ytelsesbaserte pensjonsordning sikrer de fleste ansatte en pensjon på 68 prosent av sluttlønn opptil 12 G. Ytelsesordningen er lukket for nye medlemmer. I tillegg ble det i styremøte i oktober 2016 besluttet at ansatte som var igjen i den sikrede ytelsesbaserte pensjonsavtalen må gå over til innskuddsbasert pensjonsordning fra 1.januar 2017. Ved overgang til innskuddsbasert pensjonsordning får ansatte som var med i ytelsesordningen fripolise på opptjente rettigheter fra ytelsesordningen. Endringen har medført reduksjon i pensjonsforpliktelsen. Dette er behandlet som en avviklingsgevinst og har redusert pensjonskostnaden i 2016.

Fripoliser forvaltes av pensjonskassen som fra 1.1.2017 blir en fripolisekasse. Det er opprettet en rammeavtale mellom SpareBank 1 SMN og pensjonskassen som blant annet omhandler finansiering, kapitalforvaltning mv. På grunn av ansvaret SpareBank 1 SMN fremdeles har, vil fremtidig forpliktelse måtte innarbeides i regnskapet. Ved utgangen av 2016 er ordningen overfinansiert med 182 millioner.

Styret i pensjonskassen skal være sammensatt av representanter fra konsernet og deltakere i pensjonsordningene i henhold til vedtektene i pensjonskassen. I tillegg til pensjonsforpliktelsene som dekkes gjennom pensjonskassen, har konsernet udekkede pensjonsforpliktelser som ikke kan dekkes av midlene i de kollektive ordningene. Forpliktelsene gjelder personer som ikke er innmeldt i pensjonskassen, tilleggspensjoner utover 12 G, ordinære førtidspensjoner og førtidspensjoner etter AFP (Avtalefestet pensjon).

For nærmere omtale av konsernets pensjonsordninger se note 2 om regnskapsprinsipper samt note 22 personalkostnader.

Økonomiske forutsetninger	2016		2015	
	Kostnader	Forpliktelser	Kostnader	Forpliktelser
Diskonteringsrente	2,7 %	2,6 %	2,3 %	2,7 %
Forventet avkastning på midlene	2,7 %	2,6 %	2,3 %	2,7 %
Forventet fremtidig lønnsutvikling	2,3 %	2,3 %	2,5 %	2,3 %
Forventet G-regulering	2,3 %	2,3 %	2,5 %	2,3 %
Forventet pensjonsregulering	0%/2,25%	0%/2,25%	0,0 %	0%/2,25%
Arbeidsgiveravgift	14,1 %	14,1 %	14,1 %	14,1 %
Forventet frivillig avgang før/etter 50 år	2/0 %	2/0 %	2/0 %	2/0 %
Forventet AFP-uttak fra 62/64 år	25/50 %	25/50 %	25/50 %	25/50 %

Dødelighetstabell

K2013BE

Uførhet

IR73

Morbank		Netto pensjonsforpliktelse i balansen (mill kr)	Konsern	
1.1.15	1.1.16		1.1.16	1.1.15
737	662	Nåverdi pensjonsforpliktelse i fondsbaserte ordninger	711	768
-729	-753	Virkelig verdi av pensjonsmidler	-797	-754
9	-12	Korrigerings mot EK IB	-11	8
16	-103	Netto pensjonsforpliktelse i balansen uten arbeidsgiveravgift	-97	22
3	3	Arbeidsgiveravgift	4	4
0	-2	Planendring/ avkortning	-2	0
19	-102	Netto pensjonsforpliktelse i balansen inkludert arbeidsgiveravgift	-96	26

Fordeling av forpliktelsen mellom usikret og sikret pensjonsordning konsern

Konsern	1.1.16			1.1.15		
	Sikret	Usikret	Sum	Sikret	Usikret	Sum
Nåverdi pensjonsforpliktelse i fondsbaserte ordninger	689	22	711	746	22	768
Virkelig verdi av pensjonsmidler	-797	-	-797	-754	-	-754
Korrigerende mot EK IB	-11	0	-11	8	-	8
Netto pensjonsforpliktelse i balansen uten arbeidsgiveravgift	-119	22	-97	0	22	22
Arbeidsgiveravgift	1	3	4	1	3	4
Planendring/ avkortning	-2	0	-2			
Netto pensjonsforpliktelse i balansen inkludert arbeidsgiveravg.	-121	25	-96	1	25	26

2015	2016	Periodens pensjonskostnad	2016	2015
24	20	Ytelsesbasert pensjon opptjent i perioden	23	28
0	-2	Netto renteinntekt	-2	0
24	17	Netto ytelsesbasert pensjonskostnad uten arbeidsgiveravg.	21	28
5	6	Periodisert arbeidsgiveravgift	6	5
-	-74	Gevinst ved avvikling	-90	0
29	-51	Netto resultatført ytelsesbasert pensjonskostnad *)	-63	33
7	7	Avtalefestet pensjon, ny ordning	9	9
13	13	Innskuddsbasert pensjonskostnad	31	34
49	-30	Periodens pensjonskostnad	-22	77
2	0	*) Herav avtalefestet pensjon gammel ordning, usikret	0	2

Aktuarielle tap og gevinster ført over andre inntekter og kostnader

	2016			2015		
	Usikret	Sikret	Sum	Usikret	Sikret	Sum
Endring diskonteringsrente	0	9	9	0	-46	-47
Endring i andre økonomiske forutsetningene	-	-	-	0	-10	-10
Endring i dødelighetstabell	-	-	-	-	-	-
Endring i andre demografiske forutsetninger	-	-	-	-	-	-
Endring i andre forhold DBO	0	4	5	-1	-13	-14
Endring i andre forhold pensjonsmidler	-	11	11	-	-46	-46
Aktuarielle tap (gevinster) i perioden	0	24	24	-1	-115	-116

2015	2016	Bevegelse i netto pensjonsforpliktelse i balansen	2016	2015
19	-100	Netto pensjonsforpliktelse i balansen 1.1	-94	26
-109	23	Aktuarmessige tap og gevinster gjennom året	24	-116
21	-51	Netto resultatført ytelsesbasert pensjonskostnad inkl curtailment/settlement	-63	34
-1	-1	Utbetalinger over drift	-1	-1
-30	-44	Innbetalt pensjonspremie ytelsesbaserte ordninger	-48	-36
-100	-172	Netto pensjonsforpliktelse i balansen 31.12	-182	-94
31.12.15	31.12.16	Finansiell status	31.12.16	31.12.15
662	602	Pensjonsforpliktelse	641	711
-764	-778	Verdi av pensjonsmidler	-827	-808
-103	-176	Netto pensjonsforpliktelse før arbeidsgiveravgift	-186	-97
3	4	Arbeidsgiveravgift	4	4
-100	-172	Netto pensjonsforpliktelse etter arbeidsgiveravgift *	-182	-94

* Presenteres brutto i konsernregnskapet.

Fordeling av finansiell status 31.12 mellom sikret og usikret pensjonsordning konsern

Konsern	31.12.16			31.12.15		
	Sikret	Usikret	Sum	Sikret	Usikret	Sum
Pensjonsforpliktelse	619	22	641	689	22	711
Verdi av pensjonsmidler	-827	-	-827	-808	-	-808
Netto pensjonsforpliktelse før arbeidsgiveravgift	-208	22	-186	-120	22	-97
Arbeidsgiveravgift	-	4	4	1	3	4
Netto pensjonsforpliktelse etter arbeidsgiveravgift	-208	26	-182	-119	25	-94

Virkelig verdi av pensjonsforpliktelsen konsern	2016	2015
IB pensjonsforpliktelser (PBO)	711	768
Nåverdi av årets pensjonsopptjening	23	28
Utbetaling/utløsning fra ordning	-29	-30
Rentekostnad på pensjonsforpliktelsen	18	17
Planendring/ avkortning	-94	-3
Aktuariell tap/(gevinst)	12	-69
UB pensjonsforpliktelser (PBO)	641	711

Virkelig verdi av pensjonsmidlene konsern	2016	2015
IB pensjonsmidler	797	754
Innbetalinger	43	33
Utbetalinger/utløsning fra fond	-29	-30
Forventet avkastning	21	17
Planendring/ avkortning	-6	-3
Aktuarielle endringer	0	38
UB markedsverdi av pensjonsmidler	827	808

Sensitivitet konsern	+ 1 %-poeng diskonteringsrente	- 1 %-poeng diskonteringsrente	+ 1 %-poeng lønnsjustering	- 1 %-poeng lønnsjustering	+ 1 %-poeng pensjonsregulering
2016					
Endring i opptjente pensjonsrettigheter i løpet av året	-4	6	4	-3	3
Endring i pensjonsforpliktelse	-82	103	0	0	105
2015					
Endring i opptjente pensjonsrettigheter i løpet av året	-5	8	6	-4	4
Endring i pensjonsforpliktelse	-96	124	66	-54	84

2015	2016	Medlemmer	2016	2015
809	779	Antall personer som er med i pensjonsordningen	815	847
307	265	herav aktive	298	341
502	514	herav pensjonister og uføre	517	506

Plassering av pensjonsmidlene i pensjonskassen, prosentvis fordeling	2016	2015
Omløpsobligasjoner	21 %	21 %
Anleggsobligasjoner	19 %	23 %
Pengemarked	26 %	13 %
Aksjer	29 %	37 %
Eiendom	6 %	6 %
Annet	0 %	0 %

Sum	100 %	100 %
------------	--------------	--------------

Pensjonsordningen er plassert i egen pensjonskasse, som har en langsiktig horisont på forvaltning av kapitalen. Pensjonskassen søker å oppnå en høyest mulig avkastning ved å sette sammen en investeringsportefølje som gir den maksimale risikojusterte avkastningen.

Pensjonskassen søker å spre plasseringene på ulike utstedere og aktivaklasser for å redusere den selskaps- og markeds spesifikke risikoen. Porteføljen er således sammensatt av aksjeinvesteringer i norske og utenlandske aksjer. Obligasjonsporteføljen er i all hovedsak plassert i norske obligasjoner. Bankinnskudd er plassert norske banker.

Note 25 - Skatt

Morbank			Konsern	
2015	2016	(mill. kr)	2016	2015
1.796	1.945	Resultat før skattekostnad	1.983	1.787
-492	-858	+/- permanente forskjeller*)	-703	-359
251	-24	+/- endring midlertidige forskjeller i henhold til spesifikasjon	236	218
-	-	+ underskudd til fremføring	-	55
1.556	1.063	Årets skattegrunnlag/skattepliktig inntekt	1.516	1.700
420	266	Betalbar skatt av årets overskudd	319	459
-30	-	Skatteeffekt poster ført direkte mot egenkapital	0	-29
-65	25	+/- endring i utsatt skatt	22	-60
325	290	Årets skattekostnad	341	370
Endring i netto forpliktelse ved utsatt skatt				
95	25	Resultatført utsatt skatt	22	-60
-30	-19	Utsatt skatt ført mot egenkapital	-19	-29
-	-	Eiendeler ved utsatt skatt anskaffet i virksomhetssammenslutning	1	-121
-	-	Korrigerings betalbar skatt/utsatt skatt tidligere år *	-	-59
65	6	Sum endring i netto forpliktelse ved utsatt skatt	4	-269

*) Skyldes endringer i midlertidige forskjeller mellom avlagt årsregnskap og endelige ligningspapirer.

Morbank			Konsern	
Balanseført	Balanseført		Balanseført	Balanseført
2015	2016	Sammensetning av balanseført utsatt skatt	2016	2015
-	-	Midlertidige forskjeller på:		
-	-	- Driftsmidler	212	51
99	172	- Leasingobjekter	198	149
125	24	- Netto pensjonsforpliktelse	186	103
584	359	- Verdipapirer	24	125
		- Sikringsinstrumenter	359	584
		- Andre midlertidige forskjeller	1	1
809	556	Sum skatteøkende midlertidige forskjeller	979	1.013
202	139	Utsatt skatt	245	253
-3	-6	Midlertidige forskjeller på:		
-	-	- Driftsmidler	-16	-20
-124	-107	- Netto pensjonsforpliktelse	-	-6
-789	-494	- Verdipapirer	-111	-124
-27	-58	- Sikringsinstrumenter	-494	-789
-	-	- Andre midlertidige forskjeller	-454	-233
		- Fremførbart underskudd	-561	-507
-942	-665	Sum skattereduserende midlertidige forskjeller	-1.636	-1.679
-236	-166	Utsatt skattefordel	-408	-420
-33	-27	Netto utsatt skatt/skattefordel	-162	-167

Tabellen ovenfor består av midlertidige forskjeller fra alle konsoliderte selskaper vist brutto. På selskapsnivå er skatteøkende og skattereduserende midlertidige forskjeller nettoført. På konsernivå bruttoføres dette i samsvar med IAS 12 ved at hvert selskap presenteres separat ved beregning av konsernets skattefordel og utsatt skatt:

	2016	2015
Skattefordel balanseført 31.12	196	188
Utsatt skatt balanseført 31.12	-33	-21

Morbank			Konsern	
Resultatført			Resultatført	
2015	2016	Sammensetning av resultatført utsatt skatt	2016	2015
		Midlertidige forskjeller på:		
-7	4	- Driftsmidler	-161	18
-	-	- Leasingobjekter	-49	-36
-	-148	- Netto pensjonsforpliktelse	-157	16
120	-17	- Verdipapirer	101	-4
-195	-295	- Sikringsinstrumenter	225	459
-2	31	- Andre midlertidige forskjeller	0	2
-85	-424	Sum skatteøkende midlertidige forskjeller	-40	455
-23	-106	Utsatt skatt	-10	123
		Midlertidige forskjeller på:		
-	-	- Driftsmidler	-4	4
-8	-	- Netto pensjonsforpliktelse	-6	-20
-4	101	- Verdipapirer	-13	29
459	225	- Sikringsinstrumenter	-295	-195
-	-	- Andre midlertidige forskjeller	221	66
-	-	- Fremførbart underskudd	53	-60
447	326	Sum skattereduserende midlertidige forskjeller	-43	-176
121	82	Utsatt skattefordel	-11	-48
-3	-	Effekt av endret skattesats fra 25 % til 24 %	-1	14
95	-25	Netto	-22	90

Morbank			Konsern	
2015	2016		2016	2015
485	486	25 % av resultat før skatt	496	482
-133	-215	Ikke skattepliktige resultatposter (permanente forskjeller*)	-176	-97
30	19	Skatteeffekt av poster ført direkte mot egenkapital	20	-29
3	-	Effekt av endret skattesats fra 25 % til 24 %	1	14
385	290	Resultatført periodeskatt	341	370
21 %	15 %	Effektiv skattesats i %	17 %	21 %

*) Inkluderer ikke fradragsberettigede kostnader samt fradrag for resultatandel knyttet til tilknyttede og felleskontrollerte selskaper (resultatandeler trekkes ut ettersom de allerede er skattlagt hos det enkelte selskap).

Note 26 - Klassifisering av finansielle instrumenter

Konsern	Finansielle instrumenter til virkelig verdi			Finansielle instrumenter målt til amortisert kost	Total
	Holdt for omsetning i hht IAS 39	Bestemt regnskapsført til virkelig verdi	Tilgjengelig for salg		
31.12.16 (mill kr)					
Eiendeler					
Kontanter og fordringer på sentralbanker	-	-	-	315	315
Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	-	-	-	3.892	3.892
Utlån til og fordringer på kunder	-	3.826	-	97.528	101.354
Aksjer	878	605	60	-	1.542
Sertifikater og obligasjoner	-	17.557	-	-	17.557
Derivater	-	4.752	-	-	4.752
SUM FINANSIELLE EIENDELER	878	26.739	60	101.735	129.412
Forpliktelser					
Gjeld til kredittinstitusjoner	-	-	-	10.509	10.509
Innskudd fra og gjeld til kunder	-	-	-	67.168	67.168
Verdipapirgjeld	-	-	-	36.317	36.317
Derivater	4.074	-	-	-	4.074
Ansvarlig lånekapital	-	-	-	3.182	3.182
Egenkapitalinstrumenter	181	-	-	-	181
SUM FINANSIELLE FORPLIKTELSE	4.255	-	-	117.175	121.430

	Finansielle instrumenter til virkelig verdi			Finansielle instrumenter målt til amortisert kost	Total
	Holdt for omsetning i hht IAS 39	Bestemt regnskapsført til virkelig verdi	Tilgjengelig for salg		
31.12.15 (mill kr)					
Eiendeler					
Kontanter og fordringer på sentralbanker	-	-	-	3.270	3.270
Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	-	-	-	2.407	2.407
Utlån til og fordringer på kunder	-	4.436	-	88.979	93.415
Aksjer	757	620	108	-	1.485
Sertifikater og obligasjoner	-	15.752	-	-	15.752
Derivater	6.027	1.497	-	-	7.524
SUM FINANSIELLE EIENDELER	6.784	22.305	108	94.656	123.852
Forpliktelser					
Gjeld til kredittinstitusjoner	-	-	-	8.155	8.155
Innskudd fra og gjeld til kunder	-	-	-	64.090	64.090
Verdipapirgjeld	-	-	-	35.154	35.154
Derivater	5.351	63	-	-	5.414
Ansvarlig lånekapital	-	-	-	3.463	3.463
Egenkapitalinstrumenter	394	-	-	-	394
SUM FINANSIELLE FORPLIKTELSE	5.745	63	-	110.862	116.670

Note 27 - Vurdering av virkelig verdi på finansielle instrumenter

Finansielle instrumenter til virkelig verdi klassifiseres i ulike nivåer.

Nivå 1: Verdssettelse basert på noterte priser i aktivt marked

Virkelig verdi av finansielle instrumenter som handles i aktive markeder er basert på markedspris på balansedagen. Et marked er betraktet som aktivt dersom markedskursene er enkelt og regelmessig tilgjengelig fra en børs, forhandler, megler, næringsgruppering, prissettingstjeneste eller reguleringsmyndighet, og disse prisene representerer faktiske og regelmessige forekommende markedstransaksjoner på armlengdes avstand. I kategorien inngår blant annet børsnoterte aksjer og statskassaveksler.

Nivå 2: Verdssettelse basert på observerbare markedsdata

Nivå 2 består av instrumenter som verdsettes ved bruk av informasjon som ikke er noterte priser, men hvor priser er direkte eller indirekte observerbare for eiendelene eller forpliktelsene, og som også inkluderer noterte priser i ikke aktive markeder.

Nivå 3: Verdssettelse basert på annet enn observerbare data

Hvis fastsettelse av verdi ikke er tilgjengelig i forhold til nivå 1 og 2 benyttes verdsettelsesmetoder som baserer seg på ikke-observerbar informasjon.

Følgende tabell presenterer konsernets eiendeler og gjeld målt til virkelig verdi per 31. desember 2016:

Eiendeler (mill. kr)	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Total
Finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet				
- Derivater	44	4.708	-	4.752
- Obligasjoner og sertifikater	2.511	15.046	-	17.557
- Egenkapitalinstrumenter	959	-	524	1.483
- Fastrentelån og ansvarlig lån	-	43	3.783	3.826
Finansielle eiendeler tilgjengelig for salg				
- Egenkapitalinstrumenter	-	-	60	60
Sum eiendeler	3.514	19.796	4.367	27.676
Forpliktelser	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Total
Finansielle forpliktelser til virkelig verdi over resultatet				
- Derivater	48	4.026	-	4.074
- Egenkapitalinstrumenter	173	8	-	181
Sum forpliktelser	221	4.034	-	4.255

Følgende tabell presenterer konsernets eiendeler og gjeld målt til virkelig verdi per 31. desember 2015:

Eiendeler (mill. kr)	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Total
Finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet				
- Derivater	39	7.485	-	7.524
- Obligasjoner og sertifikater	2.207	13.545	-	15.752
- Egenkapitalinstrumenter	803	-	574	1.377
- Fastrentelån og ansvarlig lån	-	43	4.405	4.447
Finansielle eiendeler tilgjengelig for salg				
- Egenkapitalinstrumenter	-	-	108	108
Sum eiendeler	3.048	21.073	5.087	29.207
Forpliktelser	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Total
Finansielle forpliktelser til virkelig verdi over resultatet				
- Derivater	44	5.371	-	5.414
- Egenkapitalinstrumenter	385	9	-	394
Sum forpliktelser	429	5.380	-	5.808

Endringer i instrumentene klassifisert i nivå 3 per 31. desember 2016:

(mill. kr)	Fastrentelån	Aksjer til virkelig verdi over resultatet	Aksjer tilgjengelig for salg	Sum
Inngående balanse 1.1.16	4.405	574	108	5.087
Tilgang	770	28	1	799
Avhending	-1.347	-66	-	-1.413
Netto gevinst/tap på finansielle instrumenter	-44	-13	-50	-106
Utgående balanse 31.12.16	3.783	524	60	4.367

Endringer i instrumentene klassifisert i nivå 3 per 31. desember 2015:

(mill. kr)	Fastrentelån	Aksjer til virkelig verdi over resultatet	Aksjer tilgjengelig for salg	Sum
Inngående balanse 1.1.15	3.277	625	35	3.937
Tilgang	2.224	20	-	2.244
Avhending	-1.000	-63	-2	-1.065
Netto gevinst/tap på finansielle instrumenter	-33	-7	75	34
Endring verdsettelsesmodell fastrentelån	-64	-	-	-64
Utgående balanse 31.12.15	4.405	574	108	5.087

Metode for verdsettelse

Verdsettelsesmetodene som benyttes er tilpasset til hvert finansielle instrument, og har som formål å benytte mest mulig av informasjonen som er tilgjengelig i markedet.

Metode for verdsettelse av finansielle instrumenter i nivå 2 og 3 er beskrevet i det følgende:

Utlån til kunder (nivå 3)

Utlånene består i hovedsak av fastrenteutlån i norske kroner. Verdien av fastrenteutlånene fastsettes ved at avtalte rentestrømmer neddiskonteres over løpetiden med en diskonteringsfaktor som er justert for marginkrav. Ved beregning av sensitivitet, er diskonteringsfaktor økt med 10 punkter.

Sertifikater og obligasjoner (nivå 2 og 3)

Verdivurderingen i nivå 2 baseres i hovedsak på observerbar markedsinformasjon i form av rentekurver, valutakurser og kredittmarginer til den enkelte kreditt og obligasjonens eller sertifikatets karakteristika. For papirer vurdert under nivå 3 baseres verdsettelsen på indikative priser fra tredjepart eller sammenlignbare papirer.

Aksjer (nivå 3)

Aksjer som er klassifisert i nivå 3 omfatter i det vesentligste investeringer i unoterte aksjer. Eierandelene i Nordito Property og SpareBank 1 Hedmark verdivurderes hvert kvartal av SpareBank1 Gruppen og distribueres til alle alliansebankene. Verdivurderingene er basert på et gjennomsnitt av fem ulike metoder, hvor siste kjente transaksjonskurs, resultat pr.aksje, utbytte pr.aksje og EBITDA er input i vurderingene. Fastsettelse av virkelig verdi for aksjene i Polaris er basert på verdsettelse foretatt av SpareBank1 Markets. Denne er foretatt basert på verdjustert EK som er justert for eierandelen Polaris har i Finn, verdsatt til siste transaksjonskurs.

Aksjer klassifisert i nivå 3 omfatter videre til sammen 226 millioner kroner i Private Equity-investeringer, eiendomsfond, hedgefond og unoterte aksjer gjennom selskapet SMN Invest AS. Verdsettelsene er i all hovedsak basert på rapportering fra forvaltere av fondene, som benytter kontantstrømbaserte modeller eller multipler ved fastsettelse av virkelig verdi. Konsernet har ikke full tilgang til informasjon om alle elementene i disse verdsettelsene og har derfor ikke grunnlag for å fastsette alternative forutsetninger.

Eierinteressen i Visa Norge FLI er vurdert å være en finansiell eiendel og klassifisert i kategorien tilgjengelig for salg. SpareBank1 SMN har beregnet virkelig verdi på sin andel av Visa Norge FLI til 22,7 millioner. Sensitivitet på nivå 3 måling: Ettersom estimert verdi av Visa Norge er beregnet av foreningen har vi ikke tilgang til alle vesentlige input, men SMN har hensyntatt en likviditetsrabatt på aksjene i Visa Inc, på 20%. Dersom denne hadde vært justert til 25%, ville målingen av virkelig verdi blitt 1 million lavere.

Finansielle derivater (nivå 2)

Finansielle derivater i nivå 2 omfatter i hovedsak valutaterminer og rente- og valutaswapper. Verdsettelsen er basert på observerbare

rentekurver. I tillegg omfatter posten derivater knyttet til FRAer. Disse er verdsatt med utgangspunkt i observerbare priser i markedet. Derivater klassifisert i nivå 2 omfatter også aksjederivater knyttet til SpareBank 1 Markets' market-making aktiviteter. Hoveddelen av disse derivatene er knyttet opp mot de mest omsatte aksjene på Oslo Børs, og verdsettelsen baseres på kursutviklingen på den aktuelle/underliggende aksjen og observerbar eller beregnet volatilitet.

Sensitivitetsanalyse, nivå 3

(mill. kr)	Balanseført verdi	Effekt av mulige alternative forutsetninger
Fastrentelån	3.783	-9
Aksjer til virkelig verdi over resultatet*)	524	-
Aksjer tilgjengelig for salg	60	-1

*) Som beskrevet over er ikke informasjon for å foreta alternative beregninger tilgjengelig

Note 28 - Virkelig verdi av finansielle instrumenter

Finansielle instrumenter til amortisert kost

Finansielle instrumenter som ikke måles til virkelig verdi regnskapsføres enten til amortisert kost eller er i sikringsrelasjon. For nærmere beskrivelse se note 2 Regnskapsprinsipper. Amortisert kost innebærer verdsetting av balanseposter etter opprinnelig avtalte kontantstrømmer, justert for nedskrivninger. Amortisert kost vil ikke alltid gi verdier som er i samsvar med markedets vurderinger av de samme finansielle instrumentene. Dette kan bl.a skyldes ulik oppfatning av markedsforhold, risikoforhold og avkastningskrav.

Hvilke metoder som ligger til grunn for å fastsette virkelig verdi for finansielle instrumenter som er vurdert til amortisert kost beskrives nedenfor:

Utlån til og fordringer på kunder

P.T. prisede utlån er utsatt for konkurranse i markedet. Dette tilsier at mulige merverdier i porteføljen ikke vil bli opprettholdt over lengre tid. Virkelig verdi av p.t.-prisede utlån er derfor satt til amortisert kost. Effekten av endringer i kredittkvaliteten i porteføljen hensyntas gjennom gruppevis nedskrivninger, og gir derfor et godt uttrykk for virkelig verdi i den delen av porteføljen hvor det ikke er foretatt individuelle nedskrivninger.

Individuelle nedskrivninger fastsettes gjennom en vurdering av fremtidig kontantstrøm, neddiskontert med effektiv rente. Nedskrevet verdi gir derfor et godt uttrykk for virkelig verdi av disse utlånene.

Obligasjoner klassifisert til holde til forfall

Endring til virkelig verdi er beregnet ut fra en teoretisk markedsverdivurdering basert på rente- og spreadkurver.

Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner, Gjeld til kredittinstitusjoner og innskudd fra kunder

For utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner, gjeld til kredittinstitusjoner og innskudd fra kunder, estimeres virkelig verdi til å samsvare med amortisert kost.

Verdipapirgjeld og ansvarlig lånekapital

Verdivurderingen i nivå 2 baseres på observerbar markedsinformasjon i form av rentekurver og kredittmarginer der det er tilgjengelig.

Morbank					
(mill.kr)	Nivå 1)	31.12.16		31.12.15	
		Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi
Eiendeler					
Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	2	8.203	8.203	5.883	5.883
Utlån til og fordringer på kunder til amortisert kost	3	92.673	92.673	85.160	85.160
Sum finansielle eiendeler til amortisert kost		100.876	100.876	91.043	91.043
Forpliktelser					
Gjeld til kredittinstitusjoner	2	10.299	10.299	8.155	8.155
Innskudd fra og gjeld til kunder	2	68.391	68.391	65.091	65.091
Verdipapirgjeld til amortisert kost	2	10.689	10.700	13.452	14.567
Verdipapirgjeld, sikring	2	25.627	25.307	21.702	21.349
Ansvarlig lånekapital til amortisert kost	2	2.057	2.050	2.356	2.350
Ansvarlig lånekapital, sikring	2	1.083	1.075	1.107	1.099
Sum finansielle forpliktelser til amortisert kost		118.146	117.822	111.863	112.611

Konsern					
(mill.kr)	Nivå 1)	31.12.16		31.12.15	
		Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi
Eiendeler					
Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	2	3.892	3.892	2.407	2.407
Utlån til og fordringer på kunder til amortisert kost	3	97.528	97.528	88.979	88.979
Sum finansielle eiendeler til amortisert kost		101.420	101.420	91.385	91.385
Forpliktelser					
Gjeld til kredittinstitusjoner	2	10.509	10.509	8.155	8.155
Innskudd fra og gjeld til kunder	2	67.168	67.168	64.090	64.090
Verdipapirgjeld til amortisert kost	2	10.689	10.700	13.452	14.567
Verdipapirgjeld, sikring	2	25.627	25.307	21.702	21.349
Ansvarlig lånekapital til amortisert kost	2	2.099	2.093	2.356	2.350
Ansvarlig lånekapital, sikring	2	1.083	1.075	1.107	1.099
Sum finansielle forpliktelser til amortisert kost		117.175	116.852	110.862	111.609

1) Virkelig verdi fastsettes etter ulike metoder innenfor tre nivåer. Se note 27 for nærmere definisjon av nivåene.

Note 29 - Certifikater og obligasjoner

Sertifikater og obligasjoner er klassifisert i kategorien virkelig verdi over resultatet per 31. desember 2016.

Morbank		Sertifikater og obligasjoner fordelt på utstedersektor (mill. kr)	Konsern	
31.12.15	31.12.16		31.12.16	31.12.15
		Stat		
2.225	2.265	Pålydende verdi	2.265	2.225
2.252	2.380	Bokført verdi	2.380	2.252
		Annen offentlig utsteder		
1.718	2.121	Pålydende verdi	2.121	1.718
1.729	2.226	Bokført verdi	2.226	1.729
		Finansielle foretak		
10.038	11.819	Pålydende verdi	11.741	10.038
11.298	12.864	Bokført verdi	12.785	11.298
		Ikke-finansielle foretak		
406	91	Pålydende verdi	91	406
419	95	Bokført verdi	95	419
14.387	16.295	Sum rentepapirer, pålydende verdi	16.218	14.387
54	72	Påløpte renter	71	54
15.752	17.636	Sum rentepapirer, bokført verdi	17.557	15.752

Note 30 - Finansielle derivater

Alle derivater blir bokført til virkelig verdi over resultatet. Gevinster blir ført som eiendeler og tap ført som gjeld for alle rentederivater. Dette gjelder både derivater benyttet til sikringsformål og holdt for handelsformål. Banken benytter seg ikke av kontantstrømsikring.

Kontraktssum viser absoluttverdier for alle kontrakter.

For beskrivelse av motpartsrisiko og markedsrisiko se beskrivelse i note 6 risikoforhold. Ytterligere detaljer vedrørende markedsrisiko knyttet til renterisiko se note 16, og for markedsrisiko knyttet til valutaeksponering se note 17.

Morbank

Til virkelig verdi over resultatet (mill. kr)	31.12.16			31.12.15		
	Kontraktssum	Virkelig verdi		Kontraktssum	Virkelig verdi	
		Eiendeler	Forpliktelser		Eiendeler	Forpliktelser
Valutainstrumenter						
Valutaterminer (forwards)	3.176	21	0	3.347	131	-1
Valutabytteavtaler (swap)	15.100	163	-5	11.999	453	-8
Valutaopsjoner	36	0	-0	-	-	-
Sum valutainstrumenter	18.312	184	-5	15.346	585	-10
Renteinstrumenter						
Rentebytteavtaler (inkl. rente- og valutaswap, dekker også cross currency)	170.417	3.213	-3.282	145.309	4.425	-4.062
Korte rentebytteavtaler (FRA)	50.423	101	-110	216.951	754	-766
Andre rentekontrakter	124	-0	0	222	1	-1
Sum renteinstrumenter	220.964	3.314	-3.393	362.481	5.180	-4.828
Varerelaterte kontrakter						
Børsomsatte standardiserte forwards og futures kontrakter	109	14	-14	-	-	-
Sum varerelaterte kontrakter	109	14	-14	-	-	-
Sikring						
Renteinstrumenter						
Rentebytteavtaler (inkl. rente- og valutaswap, dekker også cross currency)	25.249	807	-127	21.626	1.213	-2
Sum renteinstrumenter	25.249	807	-127	21.626	1.213	-2
Sum						
Sum renteinstrumenter	246.213	4.121	-3.520	384.107	6.393	-4.830
Sum valutainstrumenter	18.312	184	-5	15.346	585	-10
Sum varerelaterte kontrakter	109	14	-14	-	-	-
Påløpte renter		493	-434		629	-526
Sum finansielle derivater	264.634	4.812	-3.973	399.453	7.606	-5.366

Konsern

Til virkelig verdi over resultatet (mill. kr)	31.12.16			31.12.15		
	Kontraktssum	Virkelig verdi		Kontraktssum	Virkelig verdi	
		Eiendeler	Forpliktelser		Eiendeler	Forpliktelser
Valutainstrumenter						
Valutaterminer (forwards)	3.176	21	0	3.347	131	-1
Valutabytteavtaler (swap)	15.100	163	-5	11.999	453	-8
Valutaopsjoner	36	0	-0	-	-	-
Sum valutainstrumenter	18.312	184	-5	15.346	585	-10
Renteinstrumenter						
Rentebytteavtaler (inkl. rente- og valutaswap, dekker også cross currency)	170.094	3.137	-3.282	144.906	4.337	-4.062
Korte rentebytteavtaler (FRA)	50.423	101	-110	216.951	754	-766
Andre rentekontrakter	124	-0	0	222	1	-1
Sum renteinstrumenter	220.640	3.239	-3.393	362.079	5.092	-4.828
Egenkapitalinstrumenter						
Aksjeopsjoner	32	17	-14	30	7	-22
Aksjeterminer/futures	909	1	-87	1.004	2	-27
Sum egenkapitalinstrumenter	940	18	-101	1.034	9	-49
Varerelaterte kontrakter						
Børsomsatte standardiserte forwards og futures kontrakter	109	14	-14	-	-	-
Sum varerelaterte kontrakter	109	14	-14	-	-	-
Sikring						
Renteinstrumenter						
Rentebytteavtaler (inkl. rente- og valutaswap, dekker også cross currency)	25.249	807	-127	21.626	1.213	-2
Sum renteinstrumenter	25.249	807	-127	21.626	1.213	-2
Sum						
Sum renteinstrumenter	245.890	4.046	-3.520	383.705	6.305	-4.830
Sum valutainstrumenter	18.312	184	-5	15.346	585	-10
Sum egenkapitalinstrumenter	940	18	-101	1.034	9	-49
Sum varerelaterte kontrakter	109	14	-14	-	-	-
Påløpte renter		490	-434		625	-526
Sum finansielle derivater	265.251	4.752	-4.074	400.085	7.524	-5.414

Note 31 - Aksjer, andeler og andre egenkapitalinteresser

Konsernet klassifiserer aksjer innenfor kategoriene virkelig verdi over resultatet og tilgjengelig for salg. Verdipapirer som kan måles pålitelig og som rapporteres internt til virkelig verdi klassifiseres til virkelig verdi over resultatet. Øvrige aksjer klassifiseres som tilgjengelig for salg.

Morbank			Konsern	
31.12.15	31.12.16	Aksjer og andeler (mill. kr)	31.12.16	31.12.15
261	225	Til virkelig verdi over resultat	1.483	1.377
44	43	Børsnoterte	1.109	803
218	182	Unoterte	373	574
76	23	Tilgjengelig for salg	60	108
76	23	Unoterte	60	108
337	248	Sum aksjer og andeler	1.542	1.485
		Virksomhet holdt for salg - herav aksjer		
222	226	Unoterte	15	16
222	226	Sum aksjer holdt for salg (se note 39)	15	16
44	43	Sum børsnoterte selskaper	1.109	803
515	431	Sum unoterte selskaper	447	698

Spesifikasjon av morbank

	Prinsipp (*)	Eierandel over 10%	Vår beholdning (antall)	Ansk. Kost (1.000 kr)	Markedsverdi/ bokført verdi (1.000 kr)
Børsnoterte selskap					
Visa Inc. C-aksjer	VV		63.536	6.750	42.702
Sum børsnoterte aksjer				6.750	42.702

Unoterte selskap

Visa Norge FLI	TFS	-	-	22.749
Eksportfinans	VV	1.857	16.406	41.003
Molde Kunnskapspark	VV	2.000	2.030	2.083
Nordisk Areal Invest	VV	764.995	70.789	4.590
SPAMA	VV	2.305	-	1.563
Sunnmøre Golf	TFS	3	103	103
Swift EUR	VV	38	589	1.186
Sydvestor Vekst	TFS	5.200	228	228
Tangen Næringsbygg	VV	250	250	250
Torgkonsernten	VV	50	300	300
Diverse selskap			239	242
Sum ikke børsnoterte aksjer og andeler			90.935	74.296
SpareBank 1 Nordvest	VV	48.076	5.000	5.000
Sparebanken Hedmark	VV	1.713.942	107.978	126.489
Sum ikke børsnoterte finansinstitusjoner			112.978	131.489
Sum aksjer, andeler og egenkapitalbevis morbank			210.663	248.486

Spesifikasjon av konsern

Børsnoterte selskap	Prinsipp*	Eierandel over 10%	Vår beholdning (antall)	Ansk. Kost (1.000 kr)	Markedsverdi/ bokført verdi (1.000 kr)
Axactor	VV		10.075.838	28.655	26.802
B2Holding	VV		3.000.000	40.500	46.050
Bonheur	VV		200.000	2.784	14.476
BW LPG	VV		325.000	17.792	11.807
Det norske oljeselskap	VV		900.668	15.394	50.954
Kongsberg Gruppen	VV		537.500	69.099	66.784
Norsk Hydro	VV		530.000	19.901	21.889
Norway Royal Salmon	VV		1.698.009	107.278	352.337
Norwegian Air Shuttle	VV		220.920	65.940	63.404
Orkla	VV		418.113	32.555	32.696
Polaris Media ASA	VV	11,3		159.041	150.782
Subsea 7	VV		95.000	7.678	10.384
Telenor	VV		254.202	33.756	32.792
XACT Derivat BEAR	VV		146.387	8.396	8.224
XACT Derivat Bull	VV		194.133	21.778	23.230
Yara International	VV		95.296	30.650	32.401
Øvrige				71.397	66.695
Sum børsnoterte aksjer				732.595	1.011.706
Sum børsnoterte finansinstitusjoner				50.193	55.022
Unoterte selskap					
DNB	VV		192.471	24.873	24.713
Skandiabanken	VV		350.000	20.304	24.500
SpareBank 1 Nord-Norge	VV		72.334	3.171	3.789
SpareBank 1 Østfold Akershus	VV		5.216	685	884
SpareBank 1 BV	VV		30.380	901	840
SpareBank 1 Ringerike Hadeland	VV		1.633	258	296
Sum ikke børsnoterte aksjer og andeler				230.152	227.049
Sum aksjer, andeler og egenkapitalbevis konsern				1.223.604	1.542.263
Angvik Areal	TFS	10	15.000	19.830	19.752
Aptomar	VV		171.568	7.673	403
Herkules Capital 3	VV		1	37.570	36.179
Moldekraft	TFS	12,94	10.545	11.600	14.890
Norsk Innovasjonskapital III	VV		600	10.200	13.342
Novelda	VV		18.280	6.143	5.814
Salvesen & Thams	VV		189	19.740	30.051
Viking Venture II (C-aksjer + venture 2 AS)	VV		200.000	19.584	3.248
Viking Venture III	VV	16,95	839.957	44.344	63.837
Øvrige				53.468	39.532

*) Forklaring prinsipp: VV - virkelig verdi over resultatet, TFS - tilgjengelig for salg

Note 32 - Immatrielle eiendeler

2016

Morbank				Konsern		
Andre immatrielle eiendeler	Goodwill	Totalt	(mill. kr)	Totalt	Goodwill	Andre immatrielle eiendeler
44	447	491	Anskaffelseskost 1.1	636	530	106
24	-	24	Tilgang	118	43	75
-9	-	-9	Avgang	-17	-	-17
59	447	506	Anskaffelseskost 31.12	737	573	164
25	-	25	Akkumulert av-og nedskrivning 1.1	74	2	72
15	-	15	Årets avskrivning	21	-	21
-	-	-	Årets nedskrivning	8	5	3
-4	-	-4	Avgang	-6	-	-6
36	-	36	Akkumulert avskrivning og nedskrivning 31.12	97	7	90
23	447	470	Balanseført verdi 31.12	639	565	74

2015

Morbank				Konsern		
Andre immatrielle eiendeler	Goodwill	Totalt	(mill. kr)	Totalt	Goodwill	Andre immatrielle eiendeler
33	447	480	Anskaffelseskost 1.1	584	527	57
12	-	12	Tilgang	52	3	50
-0	-	-0	Avgang	-1	-	-1
44	447	491	Anskaffelseskost 31.12	636	530	106
18	-	18	Akkumulert av-og nedskrivning 1.1	36	2	34
8	-	8	Årets avskrivning	13	-	13
-	-	-	Tilgang	25	-	25
-0	-	-0	Avgang	-0	-	-0
25	-	25	Akkumulert avskrivning og nedskrivning 31.12	74	2	72
19	447	466	Balanseført verdi 31.12	562	528	34

447 millioner kroner av balanseført goodwill i morbank, knytter seg til merverdi i forbindelse med kjøp av 100 prosent av Romsdals Fellesbank i 2005. Goodwill på konsernnivå gjelder morbankens kjøp av Romsdals Fellesbank som omtalt ovenfor, fusjon og oppkjøp fra EiendomsMegler 1 Midt-Norge av eiendomsmeglerforetak samt SpareBank 1 Regnskapshuset SMN sine oppkjøp av regnskapskontorer. Årets økning på konsernnivå med 38 millioner kroner gjelder ytterligere oppkjøp foretatt i 2016.

Goodwillpostene vurderes årlig og nedskrives dersom det er grunnlag for det. EiendomsMegler 1 Midt-Norge foretok en nedskrivning av goodwill på 5,2 millioner kroner i 2016.

Se note 3 kritiske estimater og vurderinger vedrørende bruk av regnskapsprinsipper for beskrivelse av verddivurderingsmodellen for goodwill.

Note 33 - Eiendom, anlegg og utstyr

2016							
Morbank				Konsern			
Bygg, tomter og annen fast eiendom	Maskiner, inventar og transportmidler	Totalt	(mill. kr)	Totalt	Maskiner, inventar og transportmidler	Bygg, tomter og annen fast eiendom	
117	205	322	Anskaffelseskost 1.1	1.503	252	1.251	
4	23	27	Tilgang	49	43	6	
-4	-30	-34	Avgang	-121	-31	-91	
-	-	-	Korreksjon	-	2	-2	
117	198	315	Anskaffelseskost 31.12	1.431	266	1.164	
50	139	189	Akkumulert av-og nedskrivning 1.1	474	182	292	
8	20	29	Årets avskrivning	78	26	53	
-	-	-	Årets nedskrivning	2	0	2	
-3	-20	-23	Avgang	-39	-20	-19	
-	-	-	Reversering av akk. av- og nedskrivninger	10	10	-	
55	140	194	Akkumulert avskrivning og nedskrivning 31.12	525	198	327	
63	59	121	Balanseført verdi 31.12	906	69	837	
2015							
128	201	329	Anskaffelseskost 1.1	1.532	273	1.259	
2	19	21	Tilgang*	29	24	5	
-11	-12	-22	Avgang*	-52	-41	-11	
-2	-3	-5	Korreksjon	-5	-3	-2	
117	205	322	Anskaffelseskost 31.12	1.503	252	1.251	
53	129	182	Akkumulert av-og nedskrivning 1.1	435	189	246	
9	24	33	Årets avskrivning	88	32	56	
0	1	1	Årets nedskrivning	4	1	3	
-11	-11	-22	Avgang	-47	-36	-11	
-2	-3	-5	Reversering av akk. av- og nedskrivninger*)	-5	-3	-2	
50	139	189	Akkumulert avskrivning og nedskrivning 31.12	474	182	292	
68	66	134	Balanseført verdi 31.12	1.030	70	959	

*) Deler av tilgang og avgang, samt reversering av akkumulerte av- og nedskrivninger skyldes at det er foretatt en omfordeling i noten mellom driftsmiddelgruppene.

Avskrivning

Med utgangspunkt i anskaffelseskost fratrasket eventuell restverdi avskrives eiendelene linieært over forventet levetid innenfor følgende rammer:

- Teknisk anlegg og transportmidler 10 år
- Maskiner og IT-utstyr 3 - 5 år
- Inventar 5 - 10 år
- Bygg og annen fast eiendom 25 - 33 år

Sikkerhetsstillelse

Konsernet har ikke pantsatt eller akseptert andre rådighetsbegrensninger for sine anleggsmidler med unntak av SpareBank 1 Markets som har sikkerhetsstilt blant annet driftsmidler til DNB Bank i forbindelse med banktjenester tilknyttet verdipapiroppkjøret.

Anskaffelseskost av avskrevne eiendeler

Anskaffelseskost av fullt ut avskrevne eiendeler som fortsatt er i bruk i banken i 2016 utgjør 127 millioner kroner (98 millioner kroner).

Bruttoverdi av anleggsmidler som er midlertidig ute av drift.

Konsernet har ikke vesentlige anleggsmidler som midlertidig er ute av drift per 31. desember 2016.

Note 34 - Øvrige eiendeler

Morbank			Konsern	
31.12.15	31.12.16	(mill. kr)	31.12.16	31.12.15
33	27	Utsatt skattefordel	196	187
133	121	Varige driftsmidler	906	1.031
23	37	Opptjente ikke motatte inntekter	63	39
3	20	Fordringer verdipapirer	220	200
124	198	Pensjonsmidler	207	125
95	479	Andre eiendeler	785	381
411	882	Sum øvrige eiendeler	2.376	1.962

Note 35 - Innskudd fra og gjeld til kunder

Morbank		Innskudd fra og gjeld til kunder (mill. kr)	Konsern	
31.12.15	31.12.16		31.12.16	31.12.15
59.382	58.027	Innskudd fra og gjeld til kunder uten avtalt løpetid	56.804	58.381
5.709	10.364	Innskudd fra og gjeld til kunder med avtalt løpetid	10.364	5.709
65.091	68.391	Sum innskudd fra og gjeld til kunder	67.168	64.090
1,5 %	1,0 %	Gjennomsnittlig rente	1,0 %	1,5 %

Av totale innskudd utgjør fastrenteinnskudd 2,7 (0,9 prosent i 2015) prosent.

31.12.15	31.12.16	Innskudd fordelt på sektor og næring	31.12.16	31.12.15
28.336	29.769	Lønnstakere o.l.	29.769	28.336
7.221	8.627	Offentlig forvaltning	8.627	7.221
2.541	2.791	Jordbruk, skogbruk, fiske og fangst	2.791	2.541
674	420	Havbruk	420	674
2.518	1.727	Industri og bergverk	1.727	2.518
2.164	2.416	Bygg, anlegg, kraft og vannforsyning	2.416	2.164
4.116	4.067	Varehandel, hotell- og restaurantvirksomhet	4.067	4.116
1.994	1.740	Sjøfart og offshore	1.740	1.994
4.295	4.387	Eiendomsdrift	4.153	4.099
4.836	5.550	Forretningsmessig tjenesteyting og lignende	5.550	4.836
4.643	4.848	Transport og annen tjenesteytende virksomhet	4.339	4.138
1.755	2.048	Øvrige sektorer	1.569	1.454
65.091	68.391	Sum innskudd fordelt på sektor og næring	67.168	64.090

31.12.15	31.12.16	Innskudd fordelt på geografiske områder	31.12.16	31.12.15
24.657	26.338	Sør-Trøndelag	25.311	23.690
16.662	17.575	Nord-Trøndelag	17.575	16.662
13.412	14.028	Møre og Romsdal	14.028	13.412
1.300	1.657	Sogn og Fjordane	1.657	1.300
544	486	Nordland	486	544
4.861	5.109	Oslo	4.914	4.826
3.184	2.470	Landet for øvrig	2.470	3.184
472	728	Utlandet	728	472
65.091	68.391	Sum innskudd fordelt på geografiske områder	67.168	64.090

Note 36 - Gjeld ved utstedelse av verdipapirer

Morbank			Konsern	
31.12.15	31.12.16	(mill. kr)	31.12.16	31.12.15
35.154	36.317	Obligasjonsgjeld	36.317	35.154
35.154	36.317	Sum gjeld ved utstedelse av verdipapirer	36.317	35.154
2,5 %	1,9 %	Gjennomsnittlig rente obligasjonsgjeld	1,9 %	2,5 %
31.12.15	31.12.16	Verdipapirgjeld fordelt på forfallstidspunkt *)	31.12.16	31.12.15
5.077	-	2016	-	5.077
5.453	6.336	2017	6.336	5.453
9.749	9.414	2018	9.414	9.749
6.020	5.642	2019	5.642	6.020
4.938	3.956	2020	3.956	4.938
1.040	6.739	2021	6.739	1.040
375	375	2022	375	375
200	1.682	2023	1.682	200
-	482	2024	482	-
-	237	2025	237	-
400	400	2029	400	400
-	273	2031	273	-
251	-	2035	-	251
511	-	2044	-	511
53	31	Valutaagio	31	53
722	422	Over og underkurs, markedsverdi strukturerte obligasjoner	422	722
365	328	Påløpte renter	328	365
35.154	36.317	Sum verdipapirgjeld	36.317	35.154

*) Fratrullet egne obligasjoner. Sum nominell egenbeholdning 2016 utgjør 369 millioner kroner (40 millioner i 2015)

31.12.15	31.12.16	Verdipapirgjeld fordelt på vesentlige valutaer	31.12.16	31.12.15
17.048	14.237	NOK	14.237	17.048
16.842	18.955	EUR	18.955	16.842
-	602	USD	602	-
1.264	2.522	Øvrige	2.522	1.264
35.154	36.317	Sum verdipapirgjeld	36.317	35.154

Morbank og konsern

Endring i verdipapirgjeld	31.12.2016	Emittert	Forfalt/ innløst	Øvrige endringer	31.12.2015
Sertifikatgjeld	-	-	-	-	-
Obligasjonsgjeld	35.535	8.158	5.492	-1.145	34.014
Verdijusteringer	453	-	-	-322	775
Påløpte renter	328	-	-	-37	365
Sum gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	36.317	8.158	5.492	-1.504	35.154

Endring i verdipapirgjeld	31.12.2015	Emittert	Forfalt/ innløst	Øvrige endringer	31.12.2014
Sertifikatgjeld	-	-	820	-	820
Obligasjonsgjeld	34.014	8.392	6.320	961	30.981
Verdijusteringer	775	-	-	-55	830
Påløpte renter	365	-	-	-4	370
Sum gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	35.154	8.392	7.140	902	33.001

Note 37 - Annen gjeld og forpliktelse

Morbank		Annen gjeld og balanseført forpliktelse (mill. kr)	Konsern	
31.12.15	31.12.16		31.12.16	31.12.15
6	3	Leverandørgjeld	39	39
46	90	Trasseringsgjeld	90	46
61	0	Gjeld verdipapirer	147	145
-	0	Utsatt skatt	33	21
420	266	Betalbar skatt	319	459
13	8	Formuesskatt	8	13
25	26	Pensjonsforpliktelser	26	31
78	118	Avsetninger	118	78
70	73	Tidsavgrensninger	367	303
-	-	Egenkapitalinstrumenter	181	394
150	146	Annet	203	204
868	731	Sum annen gjeld og balanseført forpliktelse	1.531	1.734
		Stilte garantier mv. (avtalte garantibeløp)		
969	796	Betalingsgarantier	796	969
1.219	1.202	Kontraktsgarantier	1.202	1.219
4.004	3.249	Lånegarantier	3.249	4.004
80	81	Garantier for skatter	81	80
159	135	Annet garantiansvar	135	160
6.431	5.464	Sum stilte garantier	5.464	6.432
		Andre forpliktelser ikke balanseført		
15.706	17.337	Ubenyttede kreditter	17.523	15.888
1.513	1.720	Innvilgede lånetilsagn (ikke diskontert)	1.957	1.715
640	1.061	Ubenyttede garantitilsagn	1.061	640
102	82	Remburser	82	102
-	-	Øvrige forpliktelser	41	42
17.961	20.199	Sum andre forpliktelser	20.664	18.387
25.260	26.395	Totale forpliktelser	27.660	26.553

Kontanter	Sum	Pantstillelser	Sum	Kontanter
1.249	1.249	Pantstillelse 31.12.16	1.275	1.275
1.249	1.249	Tilhørende forpliktelse 31.12.16	1.275	1.275
1.499	1.499	Pantstillelse 31.12.15	1.528	1.528
1.628	1.628	Tilhørende forpliktelse 31.12.15	1.657	1.657

Pågående rettstvister

Konsernet er ikke part i rettstvister med et økonomisk omfang som vurderes til å ha vesentlig betydning for konsernets økonomiske stilling. Det er ikke foretatt tapsavsetninger per 31. desember 2016.

SpareBank 1 Boligkreditt og SpareBank 1 Næringskreditt

Vedrørende bankens forpliktelser knyttet til SpareBank 1 Boligkreditt og SpareBank 1 Næringskreditt, se note 9 om fraregning av finansielle eiendeler.

Operasjonelle leieavtaler

Selskapet har inngått flere forskjellige operasjonelle leieavtaler av lokaler, parkeringsplass, alarmsystemer, IT-systemer og software. De fleste leieavtalene har en opsjon for forlengelse.

Leiekostnad bestod av følgende:

Morbank			Konsern	
2015	2016	(mill. kr)	2016	2015
95	98	Ordinære leiebetalinger	75	69
27	28	Mottatt vederlag fra fremleie	26	26
68	70	Sum leiekostnad	49	44

Fremtidig minimumsleie knyttet til ikke kansellerbare leieavtaler forfaller som følger:

	Morbank	Konsern
Innen 1 år	88	105
1 til 5 år	388	427
Etter 5 år	471	475
Sum	947	1.007

Avsetninger

Konsernet har gjort avsetninger for pensjonsforpliktelser, se note 24, tap på garantier, se note 11, restruktureringskostnader og gavefond. Avsetning for restruktureringskostnader er gjort med bakgrunn i nedbemanningsplan. Avsetning til gavefond er den delen av tidligere års overskudd som skal deles ut til allmennnyttige formål. Mer om dette i avsnittet Samfunnsansvar.

Morbank (mill. kr)	Pensjons-forpliktelser	Spesifisert tap på garantier	Restrukturerings -kostnader	Gavefond
Balanseført verdi 1.1	25	1	25	51
Ekstra avsetninger foretatt i perioden	1	5	51	40
Beløp som er benyttet i perioden	-1	-1	-17	-37
Økningen i løpet av perioden i det diskonterte beløpet som oppstår over tid, samt virkningen av eventuelle endringer i diskonteringsrenten	0	-	-	-
Balanseført verdi 31.12.	26	6	59	54

Konsern (mill. kr)	Pensjons-forpliktelser	Spesifisert tap på garantier	Restrukturerings -kostnader	Gavefond
Balanseført verdi 1.1	31	1	25	51
Ekstra avsetninger foretatt i perioden	1	5	51	40
Beløp som er benyttet i perioden	-1	-1	-17	-37
Ubenyttede beløp som er reversert i perioden	-6	-	-	-
Økningen i løpet av perioden i det diskonterte beløpet som oppstår over tid, samt virkningen av eventuelle endringer i diskonteringsrenten	0	-	-	-
Balanseført verdi 31.12.	26	6	59	54

Note 38 - Ansvarlig lånekapital og fondsobligasjonslån

Morbank			Konsern	
31.12.15	31.12.16	(mill. kr)	31.12.16	31.12.15
Tidsbegrenset ansvarlig lånekapital				
1.000	1.000	2022 3mnd NIBOR + 2,75 % (Call 2017)	1.000	1.000
660	662	2036 fast rente 2,94 %, JPY (Call 2018)*	662	660
-	-	2026 Spb1 Finans Midt-Norge AS 16/26	43	-
32	22	Over-/underkurs/markedsverdi	22	32
13	9	Valuta agio tidsbegrenset	9	13
2	2	Påløpte renter	2	2
1.706	1.695	Sum tidsbegrenset ansvarlig lånekapital	1.737	1.706
Evigvarende ansvarlig lånekapital				
300	-	Evigvarende 3 mnd NIBOR + 0,85 % (Call 2016)	-	300
300	-	Sum evigvarende ansvarlig lånekapital	-	300
Fondsobligasjonslån				
350	350	Fondsobligasjon 10/99, fast rente 8,25 % NOK (Call 2020)*	350	350
100	100	Fondsobligasjon 10/99, flytende rente NOK (Call 2020)	100	100
500	500	Fondsobligasjon 13/99, flytende rente NOK (Call 2018)	500	500
450	450	Fondsobligasjon 13/99, flytende rente NOK (Call 2018)	450	450
45	33	Underkurs evigvarende	33	45
12	12	Påløpte renter	12	12
1.457	1.445	Sum fondsobligasjonslån	1.445	1.457
3.463	3.140	Sum ansvarlig lånekapital og fondsobligasjonslån	3.182	3.463
4,8 %	4,9 %	Gjennomsnittlig rente NOK	4,9 %	4,8 %
3,8 %	4,2 %	Gjennomsnittlig rente YEN	4,2 %	3,8 %

*) Fastrentefinansieringen er gjort om til flytende rente ved bruk av rentebytteavtaler

Konsern

Endringer i ansvarlig lånekapital og fondsobligasjonslån	31.12.2016	Emittert - nominell verdi	Forfalt/ innløst- nominell verdi	Valutaendringer og over-/underkurs	31.12.2015
Tidsbegrenset ansvarlig lånekapital, NOK	1.000	-	-	-	1.000
Tidsbegrenset ansvarlig lånekapital, Valuta	704	43	-	2	660
Evigvarende ansvarlig lånekapital, NOK	-	-	300	-	300
Fondsobligasjonslån, NOK	1.400	-	-	-	1.400
Verdijusteringer	63	-	-	-26	89
Påløpte renter	14	-	-	-	14
Sum ansvarlig lånekapital og fondsobligasjonslån	3.182	43	300	-24	3.463

Endringer i ansvarlig lånekapital og fondsobligasjonslån	31.12.2015	Emittert - nominell verdi	Forfalt/ innløst- nominell verdi	Valutaendringer og over-/underkurs	31.12.2014
Tidsbegrenset ansvarlig lånekapital, NOK	1.000	-	-	-	1.000
Tidsbegrenset ansvarlig lånekapital, Valuta	660	-	0	102	558
Evigvarende ansvarlig lånekapital, NOK	300	-	-	-	300
Fondsobligasjonslån, NOK	1.400	-	-	-	1.400
Verdijusteringer	89	-	-	-8	98
Påløpte renter	14	-	-	-1	15
Sum ansvarlig lånekapital og fondsobligasjonslån	3.463	-	0	93	3.371

Note 39 - Investering i eierinteresser

Datterselskaper, tilknyttede selskaper, felleskontrollert virksomhet og selskaper holdt for salg.

Firma	Org.nr	Forretningskontor	Eierandel i prosent
Investering i datterselskaper			
SpareBank 1 Finans Midt-Norge AS	938521549	Trondheim	64,6
SpareBank 1 SMN Invest AS	990961867	Trondheim	100,0
EiendomsMegler 1 Midt-Norge AS	936159419	Trondheim	87,0
SpareBank 1 SMN Kvartalet AS	990283443	Trondheim	100,0
SpareBank 1 Regnskapshuset SMN AS	936285066	Trondheim	100,0
Allegro Kapitalforvaltning ASA	980300609	Trondheim	90,1
SpareBank 1 Bygget Steinkjer AS	934352718	Trondheim	100,0
SpareBank 1 Bygget Trondheim AS	993471232	Trondheim	100,0
SpareBank 1 SMN Card Solutions AS	990222991	Trondheim	100,0
St. Olavs Plass 1 SMN AS	999263380	Trondheim	100,0
SpareBank 1 Bilplan AS	979945108	Trondheim	100,0
Jernbanegata 19 SMN AS	912514005	Trondheim	100,0
SpareBank 1 Markets AS	992999101	Oslo	73,5
SMB Lab AS	917143501	Trondheim	100,0
Aksjer eid av datter- og datterdatterselskaper			
Leksvik Regnskapskontor AS	980491064	Leksvik	50,0
GMA Invest AS	994469096	Trondheim	100,0
Sentrumsgården AS	975856828	Leksvik	35,3
Aqua Venture AS	891165102	Trondheim	37,6
Maritech Systems AS	997929217	Averøy	23,1
Omega-3 Invest AS	996814262	Namsos	33,6
Tjeldbergodden Utvikling AS	979615361	Aure	23,0
Grilstad Marina AS	991340475	Trondheim	35,0
Grilstad Energi AS	998480639	Trondheim	30,0
GMN 4 AS	994254626	Trondheim	35,0
GMN 51 AS	996534316	Trondheim	30,0
GMN 52 AS	996534413	Trondheim	30,0
GMN 53 AS	996534502	Trondheim	30,0
GMN 6 AS	994254707	Trondheim	35,0
SpareBank 1 Capital Markets		USA	100,0
Investeringer i felleskontrollert virksomhet			
SpareBank 1 Gruppen AS	975966372	Tromsø	19,5
SpareBank 1 Banksamarbeidet DA	986401598	Oslo	17,7
Sparebank 1 Mobilbetaling AS	916389418	Oslo	19,7
BN Bolig AS	917463069	Oslo	50,0
Investeringer i tilknyttede selskaper			
BN Bank ASA	914864445	Trondheim	33,0
SpareBank1 Boligkreditt AS	988738387	Stavanger	19,1
SpareBank 1 Næringskreditt AS	894111232	Stavanger	36,5
SpareBank 1 Kredittkort AS	975966453	Trondheim	18,3
Bjerkeløkkja AS	998534976	Trondheim	40,7
Investering i selskaper holdt for salg			
Mavi XV AS	890899552	Trondheim	100,0
Mavi XI AS	990899568	Trondheim	100,0
Mavi XXIV AS	999211062	Trondheim	100,0
Mavi XXV AS	999239242	Trondheim	100,0
Mavi XXVI AS	999239331	Trondheim	100,0
Mavi XXVII AS	999239390	Trondheim	100,0
Mavi XXVIII AS	999239455	Trondheim	100,0

Aksjer i datterselskaper morbank

Investeringen er bokført til anskaffelseskost i morbanken. Det foretas full konsolidering i konsernregnskapet. Sum kostnader er inkludert skattekostnad. Bokført verdi av datterselskaper i tabellene under er morbankens bokførte verdi. Resultatkolonnen viser selskapets årsresultat.

2016 (mill. kr)	Selskapets aksje kapital (1.000 kr)	Antall aksjer	Pålydende verdi (1.000 kr)	Eiendeler	Gjeld	EK	IKE av EK*	Sum inntekter	Sum kostnader	Resultat	IKE av resultat*	Bokført 31.12
SpareBank 1 Finans												
Midt-Norge AS	534.290	53.429	10,0	5.414	4.651	-5	270	313	234	78	0	448
Sum investeringer i kredittinstitusjoner												448
SpareBank 1 SMN Invest AS	457.280	457.280	1,0	869	49	-	-	77	3	74	-	739
EiendomsMegler 1 Midt-Norge AS	57.803	4.788	10,5	322	112	0	27	426	377	49	0	120
SpareBank 1 SMN Kvartalet AS	326.160	30.200	10,8	765	92	-	-	44	34	10	-	919
SpareBank 1 Regnskapshuset SMN AS	17.136	238	72,0	216	59	-	-	235	192	43	-	121
Allegro Kapitalforvaltning ASA	6.000	6.000	1,0	50	14	-	4	63	54	10	-	11
SpareBank 1 Bygget Steinkjer AS	6.100	100	61,0	48	1	-	-	4	3	1	-	53
SpareBank 1 Bygget Trondheim AS	94.236	100.000	0,9	193	8	-	-	31	27	4	-	75
SpareBank 1 SMN Card Solutions AS	200	2.000	0,1	7	1	-	-	6	5	1	-	9
St. Olavs Plass 1 SMN AS	10.000	100.000	0,1	77	1	-	-	7	6	0	-	75
SpareBank 1 Bilplan AS	5.769	41.206	0,1	32	28	-	-	123	123	0	-	9
Jernbanegata 19 SMN AS	1.000	10.000	0,1	10	0	-	-	2	3	-1	-	13
SpareBank 1 Markets AS	378.347	2.265.553	167,0	1.702	1.234	0	124	306	282	25	0	363
SMB Lab AS	5.000	50.000	0,1	51	2	-	-	1	2	-1	-	50
Sum investering i andre datterselskaper												2.557
Sum investeringer i konsernselskap morbank												3.005

2015 (mill. kr)	Selskapets aksje kapital (1.000 kr)	Antall aksjer	Pålydende verdi (1.000 kr)	Eiendeler	Gjeld	EK	IKE av EK*	Sum inntekter	Sum kostnader	Resultat	IKE av resultat*	Bokført 31.12
SpareBank 1 Finans Midt-Norge AS	284.040	28.404	10,0	4.356	3.740	617	172	150	88	62	13	404
Sum investeringer i kredittinstitusjoner												404
SpareBank 1 SMN Invest AS	457.280	457.280	1,0	834	49	-	-	43	5	38	-	739
EiendomsMegler 1 Midt-Norge AS	57.803	5.505	10,5	281	87	194	25	360	326	34	4	120
SpareBank 1 SMN Kvartalet AS	326.160	30.200	10,8	772	106	-	-	43	39	4	-	919
SpareBank 1												

Regnskapshuset SMN AS	14.280	238	60,0	144	50	-	-	195	170	26	-	64
Allegro Kapitalforvaltning ASA	6.000	6.000	1,0	38	8	-	3	47	46	1	0	11
SpareBank 1 Bygget Steinkjer AS	6.100	100	61,0	49	0	-	-	5	4	1	-	53
SpareBank 1 Bygget Trondheim AS	94.236	100.000	0,9	192	8	-	-	31	27	3	-	75
SpareBank 1 SMN Card Solutions AS	200	2.000	0,1	8	2	-	-	7	6	1	-	9
Brannstasjonen SMN AS	10.000	100.000	0,1	179	108	-	-	1	4	-2	-	73
St. Olavs Plass 1 SMN AS	10.000	100.000	0,1	77	1	-	-	7	7	0	-	75
SpareBank 1 Bilplan AS	5.769	41.206	0,1	32	28	-	-	124	124	0	-	9
Jernbanegata 19 SMN AS	1.000	1.000.000	1,0	11	0	-	-	2	3	-1	-	13
SpareBank 1 Markets AS	378	2.265.553	167,0	1.456	1.013	444	118	135	222	-93	-21	363
Sum investering i andre datterselskaper												2.523
Sum investeringer i konsernselskap morbank												2.927

*) IKE = ikke- kontrollerende eierinteresser

Investeringer i tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet

Tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet er bokført til anskaffelseskost i selskapsregnskapet. Konserntall er presentert etter egenkapitalmetoden.

Morbank			(mill. kr)	Konsern	
2015	2016			2016	2015
3.361	3.624		Balanseført verdi per 1.1.	5.522	5.129
263	156		Tilgang/avgang	186	191
-	-14		Omklassifiseringer, mv	-3	0
-	-		EK-føringer	101	106
-	-		Resultatandel	423	448
-	-		Utbetalt utbytte	-591	-351
3.624	3.766		Balanseført verdi per 31.12	5.638	5.522

Spesifikasjon av årets endring på konsern	Tilgang/avgang	EK-endring
SpareBank 1 Gruppen AS	-	136
BN Bank ASA	-	-1
SpareBank 1 Boligkreditt AS	97	-1
SpareBank 1 Næringskreditt AS	55	-0
SpareBank 1 Kredittkort AS	-1	-8
Sparebank 1 Mobilbetaling AS	31	-3
Selskaper eiet av Sparebank 1 Regnskapshuset SMN AS	-	-0
Molde Kunnskapspark AS	-2	-
Utbyggingsselskaper eiet av SpareBank 1 SMN Invest AS	-13	-22
Bjerkeløkkja	-	0
BN Bolig AS	19	-
Sum	186	101

Inntekter fra investeringer i tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet

Resultatandel fra tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet er spesifisert i tabell nedenfor. Badwill og amortiseringseffekter knyttet til oppkjøp er inkludert i resultatandelen.

Morbank			Konsern	
2015	2016	(mill. kr)	2016	2015
		Resultatandel fra:		
-	-	SpareBank 1 Gruppen AS	317	251
-	-	SpareBank 1 Boligkreditt AS	-17	80

-	-	SpareBank 1 Næringskreditt AS	29	30
-	-	BN Bank ASA	86	41
-	-	SpareBank 1 Markets AS	-	-4
-	-	SpareBank 1 Kredittkort AS	24	21
-	-	SpareBank 1 Mobilbetaling AS	-27	-
-	-	Selskaper eiet av SpareBank 1 SMN Invest AS	15	-
-	-	Øvrige selskaper	-4	-0
Utbytte fra:				
189	486	SpareBank 1 Gruppen AS	-486	-189
36	19	SpareBank 1 Boligkreditt AS	-19	-36
87	56	BN Bank ASA	-56	-87
39	30	SpareBank 1 Næringskreditt AS	-30	-39
1	-	Øvrige selskaper	-	-1
352	591	Sum inntekt fra tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet	-168	67

Konsernets eierandeler i tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet

Tabellene nedenfor inneholder selskaps- eller konsernregnskapstall hundre prosent andel, med unntak av resultatandel som oppgis som konsernets andel. Bokført verdi er konsernverdi i konsern.

2016 (mill. kr)	Eiendeler	Gjeld	Inntekter	Kostnader	Resultatandel	Bokført verdi		Antall aksjer
						31.12	Eierandel	
SpareBank 1 Gruppen AS	63.089	55.300	14.077	12.479	317	1.476	19,5 %	364.728
BN Bank ASA	27.797	24.202	591	330	86	1.186	33,0 %	4.658.389
SpareBank 1 Boligkreditt AS	252.251	241.198	3.798	3.981	-17	1.904	19,1 %	12.081.960
SpareBank 1 Næringskreditt AS	13.642	11.559	353	269	29	696	36,5 %	5.325.271
SpareBank 1 Kredittkort AS	5.401	4.323	1.020	853	24	197	18,3 %	532.205
Øvrige selskaper					-16	178		
Sum					423	5.638		

Utbyggingsselskaper eiet av SpareBank 1 SMN Invest

Aktiviteten har i løpet av 2016 vært stor i utbyggingsselskapene Grilstad Marina AS, GMN 51 AS, GMN 52 AS, GMN 53 AS, GMN 54 AS og GMN 6 AS.

I tredje kvartal ble aksjene i GMN 54 AS solgt.

Ovennevnte utbyggingsselskaper er i konsernregnskapet bokført til 67,4 millioner kroner (inkl. resultatandeler til 97,2 millioner kroner) per 31. desember 2016.

2015 (mill. kr)	Eiendeler	Gjeld	Inntekter	Kostnader	Resultatandel	Bokført verdi		Antall aksjer
						31.12	Eierandel	
SpareBank 1 Gruppen AS	58.021	50.063	12.212	10.925	251	1.509	19,5 %	364.728
BN Bank ASA	32.642	29.135	463	338	41	1.157	33,0 %	4.658.389
SpareBank 1 Boligkreditt AS	269.206	259.489	654	201	80	1.843	17,7 %	10.090.538
SpareBank 1 Næringskreditt AS	15.880	13.965	134	44	30	644	33,6 %	4.909.200
SpareBank 1 Kredittkort AS	5.248	4.256	755	643	21	183	18,4 %	530.134
SpareBank 1 Markets AS	1.456	1.013	135	222	-4	0	73,5 %	1.664.329
Øvrige selskaper					-0	185		
Sum					419	5.522		

Selskaper holdt for salg

SpareBank 1 SMN eier 100% av Mavi XV AS som følge av misligholdt engasjement. Bankens strategi er at denne type eierskap i utgangspunktet skal ha kort varighet, normalt ikke lenger enn et år. Investeringen bokføres til virkelig verdi i morbankens regnskap, mens det i konsernregnskapet foretas en enlinjes konsolidering (skatteeffekt hensyntatt).

Eiendeler og gjeld relatert til selskapet Brannstasjonen SMN AS er klassifisert som holdt for salg fra første kvartal 2016 basert på konsernledelsen og styrets godkjenning av salget av selskapet. Aksjene i Brannstasjonen SMN AS ble solgt i 4.kvartal 2016 og salget medførte en gevinst på 7 millioner kroner.

Tabellene nedenfor inneholder selskaps- eller konsernregnskapstall, 100 prosent eierandel.

2016 (mill. kr)	Eiendeler	Gjeld	Inntekter	Kostnader	Selskapets årsresultat	Eierandel	Antall aksjer
Mavi XV AS konsern	15	249	1	-2	-1	100 %	60.000
Brannstasjonen SMN AS	-	-	1	-3	-2	-	-
2015 (mill. kr)	Eiendeler	Gjeld	Inntekter	Kostnader	Selskapets årsresultat	Eierandel	Antall aksjer
Mavi XV AS konsern	16	0	1	-2	-1	100 %	60.000

Note 40 - Oppkjøp av virksomheter og virksomhetssammenslutning

Generelt

Ved oppkjøp av selskaper utarbeides oppkjøpsanalyse i samsvar med IFRS 3 hvor identifiserbare eiendeler og forpliktelser vurderes til virkelig verdi på overtakelsestidspunktet.

Oppkjøp av regnskapskontor

SpareBank 1 Regnskapshuset SMN har i 2016 overtatt samtlige aksjer i SpareBank 1 Regnskapshuset Hareid (tidl. Regnskapsservice), SpareBank1 Regnskapshuset Ørsta (tidl Ørsta Rekneskap), SpareBank 1 Regnskapshuset Volda (Tidl SR Volda) og Areto Solutions. Disse virksomhetene integreres fullt ut med SpareBank 1 Regnskapshuset SMN i 2017. SpareBank 1 Regnskapshuset Rørvik er i 2016 fusjonert inn i Sparebank 1 Regnskapshuset SMN.

Det er utarbeidet oppkjøpsanalyser i samsvar med IFRS 3 hvor identifiserbare eiendeler og forpliktelser er vurdert til virkelig verdi på overtakelsestidspunktet. Forskjellen mellom konsernets anskaffelseskost og bokført verdi av netto eiendeler er allokert til goodwill.

Med virkning fra 1. januar 2017 er det inngått avtale om oppkjøp av Økonomisenteret Kunderegnskap, Datainformasjon og PR Regnskap.

Oppkjøp av virksomhet innenfor eiendomsmegling

Nystiftet datterselskap Brauten Eiendom eid 100% av EiendomsMegler 1 Midt-Norge, kjøpte i 2016 virksomheten i tidligere Brauten Eiendom. Overdragelsen omfattet avtalte eiendeler, rettigheter og forpliktelser, samt alle ansatte. Merverdier ble henført til immaterielle eiendeler.

Note 41 - Vesentlige transaksjoner med nærstående selskaper

Med nærstående parter menes her datterselskaper, tilknyttede selskaper, felleskontrollerte virksomheter og selskaper holdt for salg hvor morbanken har betydelig innflytelse, samt SpareBank 1 SMN Pensjonskasse og selskaper eid av morbankens personlige nærstående. Morbankens mellomværende med ansatte og medlemmer av styret vises i note 8 utlån til og fordringer på kunder og note 22 personalkostnader og ytelser til ledende ansatte og tillitsvalgte. Inngående balanse kan avvike fra utgående balanse året før da inngående balanse inkluderer selskaper som i løpet av regnskapsåret er kommet til som bankens nærstående.

Lån (mill. kr)	Datterselskaper		Øvrige nærstående selskaper	
	2016	2015	2016	2015
Lån utestående pr 1.1. *)	3.951	3.265	4.541	1.662
Lån innvilget i perioden	894	782	37	3.554
Tilbakebetaling	65	0	431	197
Lån per 31.12	4.780	4.047	4.147	5.019
Renteinntekter	71	86	150	144
Obligasjoner og ansvarlige lån pr. 31.12	79	89	1.315	1.718
Innskudd (mill. kr)				
Innskudd per 1.1.	1.079	1.235	1.932	2.476
Nye innskudd i perioden	3.162	24.819	45.542	94.570
Uttak	29.827	24.975	43.643	95.004
Innskudd per 31.12.	1.413	1.079	3.831	2.042
Rentekostnader	21	24	9	11
Verdipapirhandel	-15	-	-213	468
Provisjonsinntekt SpareBank 1 Boligkreditt	-	-	250	326
Provisjonsinntekt SpareBank 1 Næringskreditt	-	-	12	8
Utstedte garantier og kausjonsansvar	110	137	91	35

*) SpareBank 1 Markets er, fra å være et tilknyttet selskap til og med andre kvartal 2015, nå konsolidert inn i konsernregnskapet på linje med øvrige datterselskaper fra samme dato.

Lån og innskudd

Alle lån og innskudd for nærstående parter er bokført i morbanken.

Handel med verdipapirer

SpareBank 1 SMNs datterselskaper Sparebank 1 Markets og Sparebank 1 Finans Midt-Norge AS utfører et betydelig antall transaksjoner med bankens nærstående selskaper. Det gjøres løpende transaksjoner innenfor rente- og valutaområdet, betalingsformidling, obligasjonshandel mv. Disse inngår som en del av den ordinære bankdrift og alle avtaler er inngått på markedsmessige vilkår. Rapporterte tall i tabellen ovenfor inkluderer nettoinvestering i derivater, kjøp og salg av obligasjoner og deposit.

Andre transaksjoner

SpareBank 1 SMN har inngått leveranseavtaler med med flere nærstående selskaper for å sikre ordinær bankdrift og videreutvikling av SpareBank 1-alliansen. Dette omfatter utvikling av datatekniske løsninger i alliansesamarbeidet, provisjoner fra forsikrings- og spareprodukter, administrative tjenester, leie av lokaler mv. Avtalene er vurdert å være på markedsmessige vilkår. I tillegg deltar banken i kapitalforhøyelser i nærstående selskaper, se note 39 om investering i eierinteresser. Konsernet har i 2016 betalt 107 millioner kroner i premie til SpareBank 1 SMN Pensjonskasse.

Note 42 - Eierandelskapital- og eierstruktur

Eierandelskapital

Bankens eierandelskapital utgjør 2.596.728.860 kroner fordelt på 129 836 443 egenkapitalbevis, hvert pålydende 20,00 kroner.

Per 31. desember 2016 var det 8 498 egenkapitalbevisiere (8 059 per 31. desember 2015).

Eierandelskapitalen er tatt opp på følgende måte (i hele kroner):

År	Endring	Endring i eierandelskapital	Total eierandelskapital	Antall egenkapitalbevis
1991	Rettet emisjon	525.000.000	525.000.000	5.250.000
1992	Rettet emisjon	75.000.000	600.000.000	6.000.000
2000	Ansatt emisjon	5.309.900	605.309.900	6.053.099
2001	Ansatt emisjon	4.633.300	609.943.200	6.099.432
2002	Ansatt emisjon	4.862.800	614.806.000	6.148.060
2004	Fondsemisjon	153.701.500	768.507.500	7.685.075
2005	Rettet emisjon	217.424.200	985.931.700	9.859.317
2005	Ansatt emisjon	23.850.000	1.009.781.700	10.097.817
2005	Splitt	-	1.009.781.700	40.391.268
2005	Fortrinnsemisjon	252.445.425	1.262.227.125	50.489.085
2007	Utbytteemisjon	81.752.950	1.343.980.075	53.752.203
2007	Ansatt emisjon	5.420.000	1.349.400.075	53.976.003
2008	Utbytteemisjon	90.693.625	1.440.093.700	57.603.748
2008	Ansatt emisjon	6.451.450	1.446.545.150	57.861.806
2009	Fondsemisjon	289.309.025	1.735.854.175	69.434.167
2010	Ansatt emisjon	12.695.300	1.748.549.475	69.941.979
2010	Fortrinnsemisjon	624.082.675	2.372.632.150	94.905.286
2011	Fortrinnsemisjon	625.000	2.373.257.150	94.930.286
2012	Nedsettelse av pålydende	-474.651.430	1.898.605.720	94.930.286
2012	Fortrinnsemisjon	569.543.400	2.468.149.120	123.407.456
2012	Ansatt emisjon	16.220.200	2.484.369.320	124.218.466
2012	Rettet emisjon	112.359.540	2.596.728.860	129.836.443

Morbank (mill. kr)	31.12.16	31.12.15
Eierandelskapital	2.597	2.597
Utjevningsfond	4.487	3.790
Overkursfond	895	895
Fond for urealiserte gevinster	81	179
A. Sum egenkapitalbevisierens kapital	8.060	7.461
Grunnfondskapital	4.498	4.105
Fond for urealiserte gevinster	45	100
B. Sum grunnfondskapital	4.543	4.205
Avsetning gaver	220	40
Avsatt utbytte	389	292
Egenkapital ekskl. periodens resultat	13.212	11.998
Egenkapitalbevisbrøk A/(A+B)	63,95 %	63,96 %
Egenkapitalbevisbrøk til disponering	63,95 %	63,96 %

20 største eiere	Antall	Andel
VPF Nordea Norge Verdi	5.222.288	4,02 %
Verdipapirfondet DNB Norge (IV)	4.102.874	3,16 %
Sparebankstiftelsen SMN	3.965.391	3,05 %
VPF Odin Norge	3.826.686	2,95 %
VPF Danske Invest Norske Aksjer Inst. II	3.413.628	2,63 %
VPF Pareto Aksje Norge	2.790.615	2,15 %
State Street Bank and Trust CO (nominee)	2.778.421	2,14 %
Meteva AS	2.359.388	1,82 %
Pareto AS	1.821.202	1,40 %
MP Pensjon PK	1.782.160	1,37 %
Forsvarets Personellservice	1.717.046	1,32 %
VPF Alfred Berg Gambak	1.650.130	1,27 %
VPF Danske Invest Norske Aksjer Inst. I	1.618.823	1,25 %
State Street Bank and Trust CO (nominee)	1.591.191	1,23 %
VPF Nordea Kapital	1.540.475	1,19 %
DNB Livsforsikring AS	1.523.948	1,17 %
JP Morgan Chase Bank (nominee)	1.516.189	1,17 %
JP Morgan Chase Bank (nominee)	1.462.135	1,13 %
VPF DNB Norge selektiv	1.223.037	0,94 %
VPF Nordea Avkastning	1.090.099	0,84 %
Sum for de 20 største eiere	46.995.726	36,20 %
Øvrige eiere	82.840.717	63,80 %
Utstedte egenkapitalbevis	129.836.443	100,00 %

Note 43 - Utbytte fra datterselskaper

Utbytte (mill. kr)	2016	2015
<i>Mottatt utbytte fra:</i>		
SpareBank 1 Finans Midt-Norge AS	45	36
EiendomsMegler 1 Midt-Norge AS	29	32
SpareBank 1 Regnskapshuset SMN AS	26	25
Allegro Kapitalforvaltning ASA	1	4
SpareBank 1 SMN Invest AS	39	-
SpareBank 1 SMN Card Solutions AS	1	1
SpareBank 1 SMN Kvartalet AS	4	-
Sparebank 1 Bygget Trondheim AS	3	3
Sparebank 1 Bygget Steinkjer AS	1	1
Sum utbytte	147	103
Disponeringer (mill. kr)	2016	2015
Årsoverskudd til disponering morbank	1.750	1.405
Avsatt til utbytte	389	292
Avsatt til gaver	220	40
Overført til utjevningsfond	730	616
Overført til grunnfondskapital	411	457
Totalt disponert	1.750	1.405

Note 44 - Hendelser etter balansedagen

13. februar 2017 ble det offentliggjort at DNB, bankene i SpareBank 1-alliansen, bankene i Eika-alliansen, Sparebanken Møre og 15 selvstendige sparebanker, som også er deleiere i Frende Forsikring, har inngått en intensjonsavtale som innebærer at partene sammen skal videreutvikle Vipps som hele Norges mobile lommebok. Initiativtakerne representerer til sammen 106 norske banker.

Vipps har hittil vært en del av DNB-konsernet, men legges nå inn i et frittstående selskap der DNB blir største eier med omtrent 52 prosent av aksjene. SpareBank 1-alliansen skal eie 25 prosent, de selvstendige sparebankene 12 prosent, Eika Alliansen 10 prosent og Sparebanken Møre 1 prosent. Dette innebærer at merkevaren mCASH blir tatt ut av markedet i løpet av 2017. Det nye selskapet skal bygge videre på SpareBank 1 Mobilbetaling, med nye eiere i tråd med eierskapet skissert over.

Samarbeidet forutsetter godkjenning fra Konkurransetilsynet og Finanstilsynet.

Det vil gjennomføres generalforsamling for valg av styre i det nye selskapet, så snart samarbeidet er godkjent av tilsynsmyndighetene.

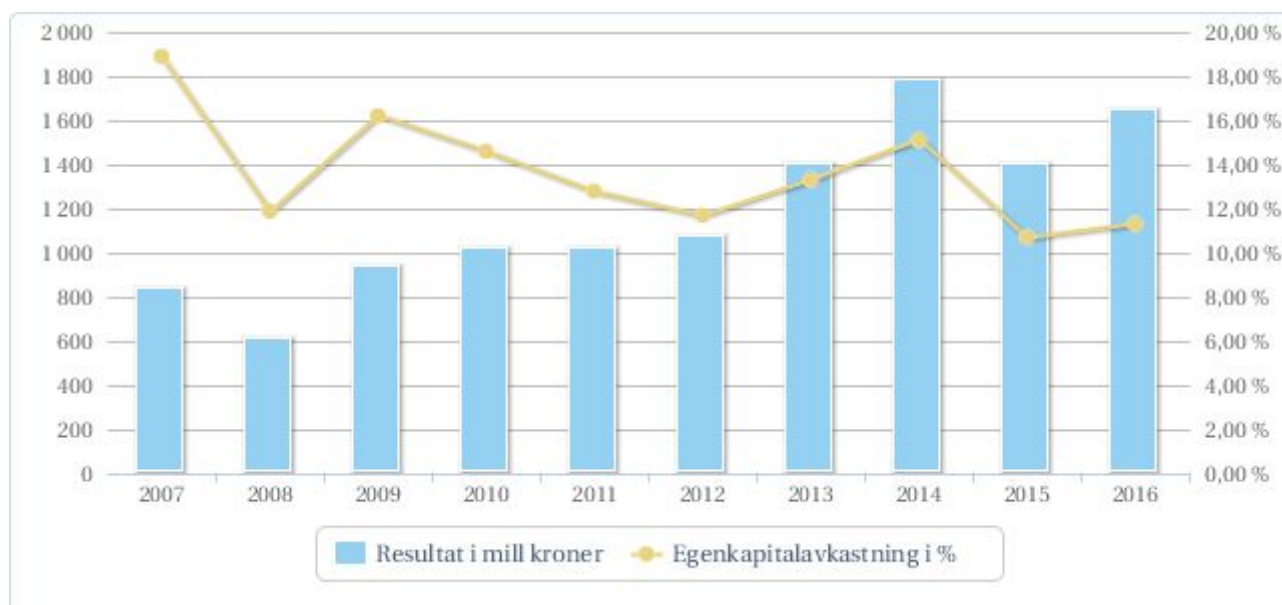
Som en konsekvens av transaksjonen, vurderer styret i SpareBank 1 Mobilbetaling det som riktig å nedskrive immaterielle eiendeler knyttet til mCASH. Nedskrivningen utgjør for SpareBank 1 SMN sin andel 7 millioner kroner, og vil bli foretatt i første kvartal 2017.

Analyse av regnskapet (konsern)

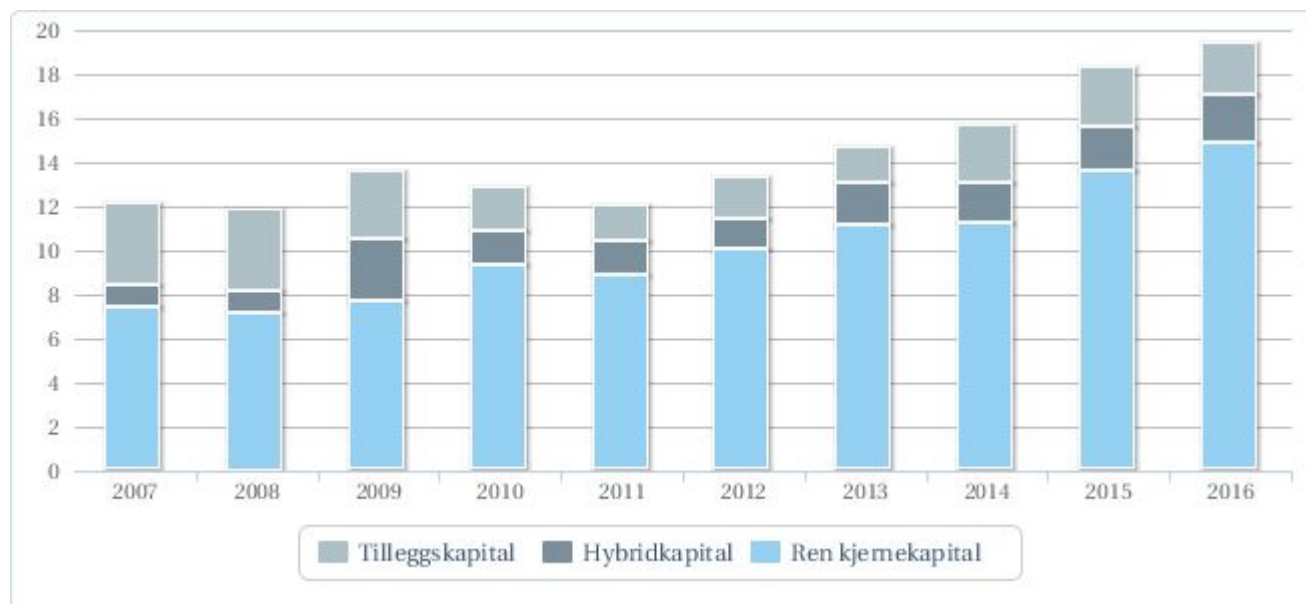
Resultatanalyse, mill kr	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007
Renteinntekter	3.597	4.031	4.265	4.118	3.928	3.891	3.422	3.462	4.827	3.484
Rentekostnader	1.714	2.159	2.475	2.502	2.451	2.499	2.105	2.137	3.477	2.345
Rentenetto	1.883	1.872	1.790	1.616	1.477	1.392	1.317	1.325	1.350	1.139
Provisjonsinntekter	1.674	1.545	1.512	1.463	1.139	919	855	756	610	671
Resultat eierinteresser	423	448	527	355	244	248	276	349	393	233
Resultat finansielle investeringer	521	11	193	147	207	186	133	247	-186	99
Sum inntekter	4.502	3.876	4.021	3.580	3.067	2.746	2.582	2.677	2.167	2.142
Personalkostnader	1.159	1.093	1.002	914	924	810	583	725	623	583
Andre driftskostnader	844	838	787	807	730	672	557	528	571	519
Sum kostnader	2.003	1.931	1.789	1.722	1.654	1.482	1.140	1.253	1.194	1.103
Resultat før tap	2.499	1.945	2.232	1.859	1.413	1.264	1.441	1.424	975	1.039
Tap på utlån og garantier	516	169	89	101	58	27	132	277	202	-6
Resultat før skatt	1.983	1.776	2.143	1.758	1.355	1.236	1.309	1.147	773	1.045
Skatt	341	370	362	388	295	255	260	210	156	200
Resultat virksomhet holdt for salg	4	-1	0	30	16	43	-27			
Overskudd	1.647	1.406	1.782	1.400	1.077	1.024	1.022	937	617	846
Utbytte	389	292	292	227	195	190	285	201	116	324
Balanseutvikling, mill kr										
Kontanter og innskudd i finansinstitusjoner	4.207	5.677	5.965	5.984	4.091	4.075	2.532	1.260	4.548	3.878
Verdipapirer og derivater	29.489	30.282	27.891	26.358	25.614	21.485	22.948	19.302	12.035	7.246
Brutto utlån	102.325	93.974	90.578	80.548	74.943	73.105	69.847	61.782	64.016	59.178
- Individuelle nedskrivninger utlån	632	183	172	173	144	172	222	219	215	116
- Gruppevisse nedskrivninger utlån	339	376	295	295	295	290	290	289	245	185
Øvrige aktiva	3.030	2.540	2.080	2.938	3.766	3.251	3.182	2.704	4.540	1.502
Eiendeler	138.080	131.914	126.047	115.360	107.975	101.455	97.997	84.541	84.679	71.503
Innskudd fra finansinstitusjoner	10.509	8.155	9.123	6.581	7.410	9.118	13.062	11.310	9.000	5.346
Innskudd fra kunder	67.168	64.090	60.680	55.927	52.252	47.871	42.786	37.227	35.280	32.434
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer og derivater	40.390	40.569	39.254	36.806	33.121	31.306	29.625	24.070	29.680	23.950
Øvrig gjeld	1.532	1.734	1.095	1.485	2.070	2.122	1.922	1.876	2.045	2.265
Ansvarlig lånekapital	3.182	3.463	3.371	3.319	3.040	2.690	2.756	3.875	3.156	2.648
Egenkapital	15.299	13.904	12.524	11.242	10.082	8.348	7.846	6.183	5.518	4.860
Gjeld og egenkapital	138.080	131.914	126.047	115.360	107.975	101.455	97.997	84.541	84.679	71.503
Nøkkeltall										
Forvaltningskapital	138.080	131.914	126.047	115.360	107.919	101.455	97.997	84.541	84.679	71.503
Gjennomsnittlig forvaltningskapital	137.060	128.355	117.794	111.843	105.500	98.465	91.317	86.679	75.820	67.202
Utlån (brutto)	102.325	93.974	90.578	80.548	74.943	73.105	69.847	61.782	64.016	59.178
Brutto utlån inkl. SpareBank 1 Boligkreditt og SpareBank 1 Næringskreditt	137.535	127.378	120.435	112.283	104.925	95.232	87.665	77.429	71.317	61.910
Brutto utlån til personmarkedet	89.402	80.725	74.087	68.591	62.587	55.034	49.619	45.157	42.679	38.872
Brutto utlån til næringsliv og offentlig sektor	48.133	46.653	46.348	43.692	42.322	40.198	38.046	32.272	28.638	23.038
Innskudd	67.168	64.090	60.680	55.927	52.252	47.871	42.786	37.227	35.280	32.434
Innskudd fra privatmarkedet	29.769	28.336	26.496	23.891	22.279	20.860	19.052	17.898	17.566	16.070
Innskudd fra næringsliv og offentlig sektor	37.398	35.754	34.184	32.036	29.973	27.011	23.734	19.330	17.715	16.363
Innskuddsdekning (Innskudd / utlån										

i balansen)	66 %	68 %	67 %	69 %	70 %	65 %	61 %	60 %	55 %	55 %
Innskuddsdekning (Innskudd / utlån inkl SpareBank 1 Bolig og Næringskreditt))	49 %	50 %	50 %	50 %	50 %	50 %	49 %	48 %	49 %	52 %
Ren kjernekapital	13.229	12.192	10.679	9.374	8.254	6.687	6.177	4.938	4.356	3.291
Kjernekapital	15.069	13.988	12.382	10.989	9.357	7.856	7.286	6.730	4.967	3.703
Ansvarlig kapital	17.185	16.378	14.937	12.417	10.943	9.055	8.646	8.730	7.312	5.560
Risikoveid volum	88.788	89.465	95.317	84.591	82.446	75.337	66.688	64.400	61.538	47.775
Minimuskraav ansvarlig kapital	7.103	7.157	7.625	6.767	6.596	6.027	5.335	5.152	4.923	3.822
Ren kjernekapitaldekning	14,90 %	13,63 %	11,20 %	11,08 %	10,01 %	8,87 %	9,27 %	7,67 %	7,13 %	7,41 %
Kjernekapitaldekning	16,97 %	15,63 %	12,99 %	12,99 %	11,35 %	10,43 %	10,93 %	10,45 %	8,07 %	8,41 %
Kapitaldekning	19,36 %	18,31 %	15,67 %	14,68 %	13,27 %	12,02 %	12,97 %	13,56 %	11,88 %	12,06 %
Uvektet kjernekapitalandel (Leverage Ratio)	7,42 %	6,69 %	6,03 %							
Kostnader i % av inntekter	44 %	50 %	44 %	48 %	54 %	53 %	44 %	47 %	55 %	51 %
Tapsprosent utlån (inkl lån boligkredittselskapet)	0,39 %	0,14 %	0,08 %	0,09 %	0,06 %	0,03 %	0,16 %	0,31 %	0,21 %	-0,01 %
Egenkapitalavkastning - etter skatt	11,3 %	10,7 %	15,1 %	13,3 %	11,7 %	12,8 %	14,6 %	16,2 %	11,9 %	18,9 %
Utlånsvekst (brutto utlån inkl overført SB1 Boligkreditt)	8,0 %	5,8 %	7,3 %	7,0 %	10,2 %	8,6 %	13,2 %	8,6 %	15,2 %	17,2 %
Innskuddsvekst	4,8 %	5,6 %	8,5 %	7,0 %	9,2 %	11,9 %	14,9 %	5,5 %	8,8 %	7,6 %
Antall ansatte	1.328	1.298	1.273	1.238	1.216	1.153	1.117	1.108	1.062	1.017
Antall årsverk	1.254	1.208	1.192	1.159	1.135	1.109	1.035	1.017	973	940
Antall bankkontor	48	49	49	50	51	54	54	55	56	56

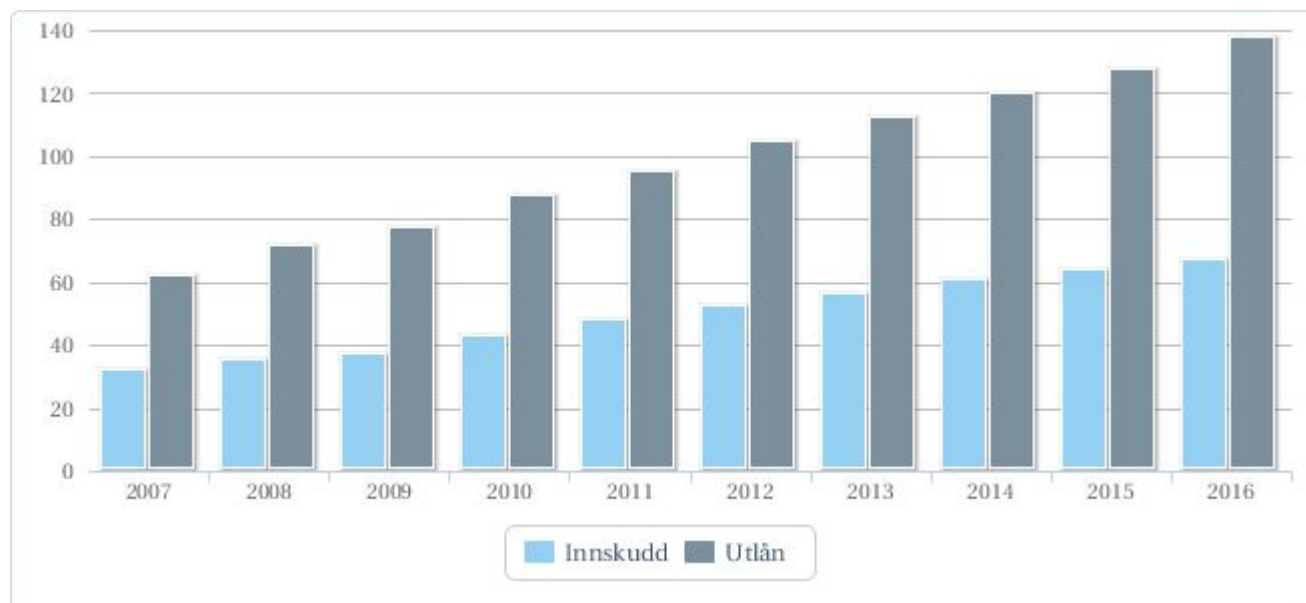
Resultat per år

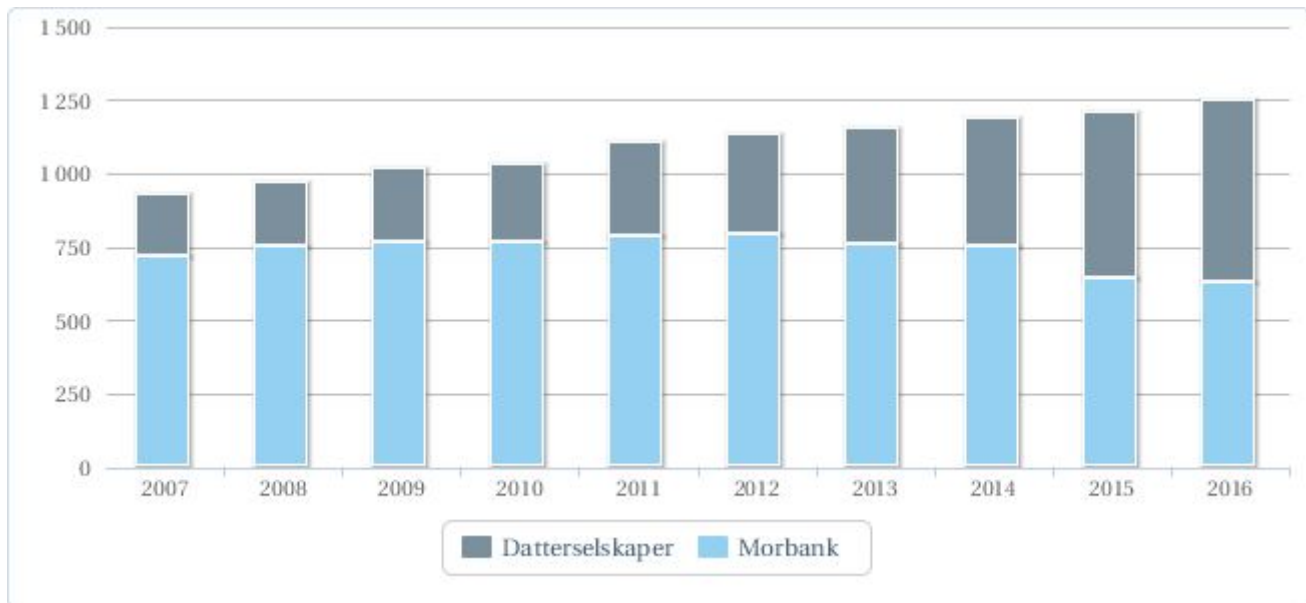
Kapitaldekning i prosent

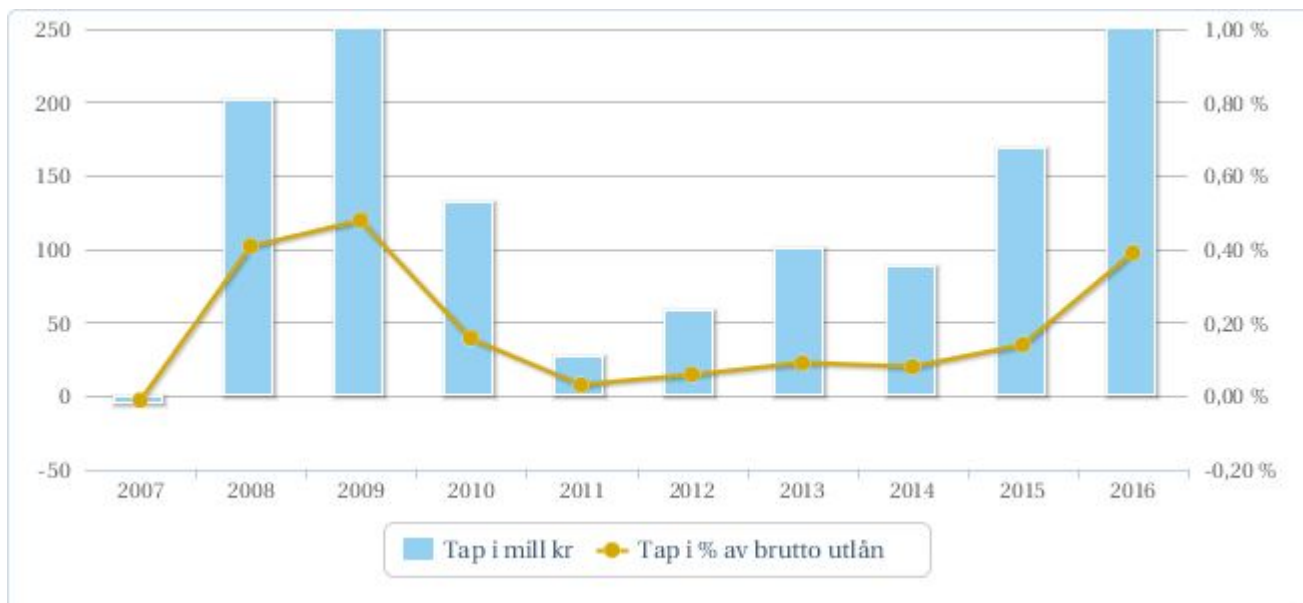
Utlån - innskudd (mrd kroner)

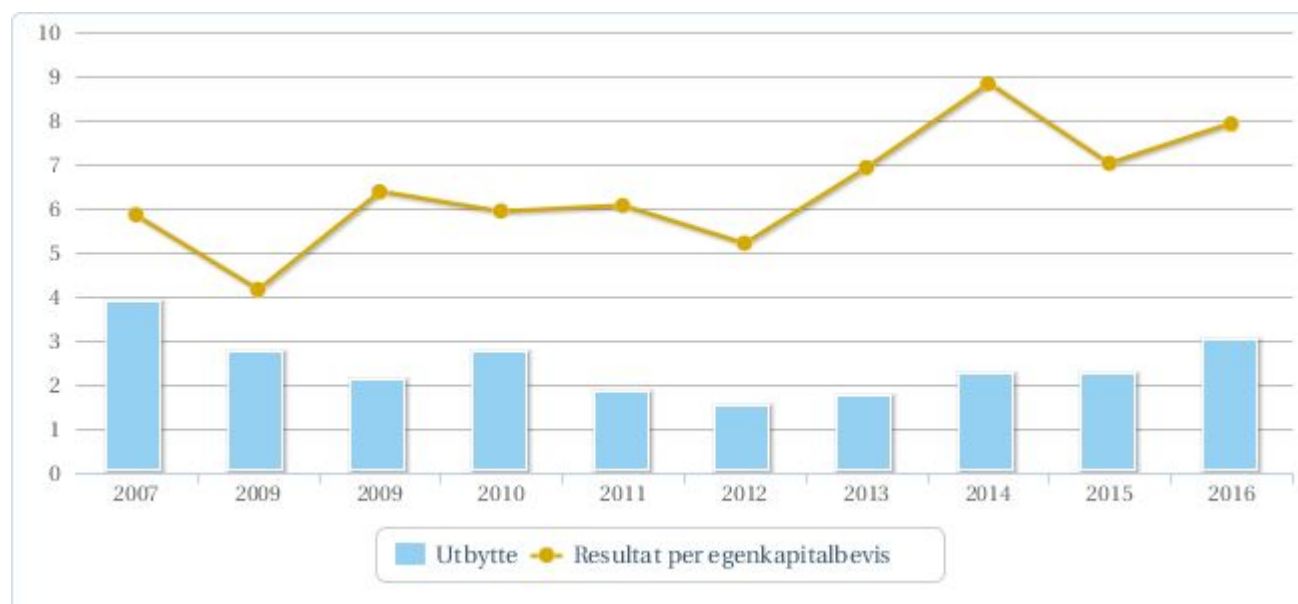
Årsverksutvikling

Tap på utlån

Utbytte og resultat per egenkapitalbevis

Erklæring i henhold til verdipapirhandellovens § 5-5

Erklæring fra styret og konsernsjef

Vi erklærer etter beste overbevisning at

- årsregnskapet for morbanken og konsernet for 2016 er utarbeidet i samsvar med IFRS som fastsatt av EU, med de tilleggsopplysninger som følger av regnskapsloven
- årsregnskapsopplysningene gir et rettviseende bilde av morbanken og konsernets eiendeler, gjeld, finansielle stilling og resultat som helhet samt at
- årsberetningen gir en rettviseende oversikt over utviklingen, resultatet og stillingen til morbanken og konsernet, sammen med en beskrivelse av de mest sentrale risiko- og usikkerhetsfaktorer konsernet står overfor.

Trondheim, 7. mars 2017
Styret i SpareBank 1 SMN

Kjell Bjordal
Styrets leder

Bård Benum
Nestleder

Paul E. Hjelm-Hansen

Aud Skrudland

Morten Loktu

Janne Thyø Thomsen

Arnhold Holstad

Erik Gunnes
Ansatterepresentant

Oddny Lysberg
Ansatterepresentant

Finn Haugan
Konsernsjef

Revisjonsberetning

Deloitte.

Deloitte AS
Postboks 5670 Sluppen
NO-7485 Trondheim
Norway

Besøksadresse:
Dyre Halses gate 1A

Tel: +47 73 87 69 00
www.deloitte.no

Til representantskapet i SpareBank 1 SMN

UAVHENGIG REVISORS BERETNING

Uttalelse om revisjonen av årsregnskapet

Konklusjon

Vi har revidert SpareBank 1 SMNs årsregnskap, som består av:

- selskapsregnskapet, som består av balanse per 31. desember 2016, resultatregnskap, utvidet resultatregnskap, oppstilling over endringer i egenkapital og kontantstrømoppstilling for regnskapsåret avsluttet per denne datoen og noter, herunder et sammendrag av viktige regnskapsprinsipper, og
- konsernregnskapet, som består av balanse per 31. desember 2016, resultatregnskap, oppstilling over endringer i egenkapital og kontantstrømoppstilling for regnskapsåret avsluttet per denne datoen og noter, herunder et sammendrag av viktige regnskapsprinsipper.

Etter vår mening:

- er årsregnskapet avgitt i samsvar med lov og forskrifter
- gir selskapsregnskapet et rettviseende bilde av den finansielle stillingen til SpareBank 1 SMN per 31. desember 2016 og av selskapets resultater og kontantstrømmer for regnskapsåret som ble avsluttet per denne datoen i samsvar med International Financial Reporting Standards som fastsatt av EU.
- gir konsernregnskapet et rettviseende bilde av den finansielle stillingen til konsernet SpareBank 1 SMN per 31. desember 2016 og av konsernets resultater og kontantstrømmer for regnskapsåret som ble avsluttet per denne datoen i samsvar med International Financial Reporting Standards som fastsatt av EU.

Grunnlag for konklusjonen

Vi har gjennomført revisjonen i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder de internasjonale revisjonsstandardene International Standards on Auditing (ISA-ene). Våre oppgaver og plikter i henhold til disse standardene er beskrevet i Revisors oppgaver og plikter ved revisjon av årsregnskapet. Vi er uavhengige av selskapet og konsernet slik det kreves i lov og forskrift, og har overholdt våre øvrige etiske forpliktelser i samsvar med disse kravene. Etter vår oppfatning er innhentet revisjonsbevis tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon.

Sentrale forhold ved revisjonen

Sentrale forhold ved revisjonen er de forhold vi mener var av størst betydning ved revisjonen av årsregnskapet for 2016. Disse forholdene ble håndtert ved revisjonens utførelse og da vi dannet oss vår mening om årsregnskapet som helhet. Vi konkluderer ikke særskilt på disse forholdene.

Deloitte refers to one or more of Deloitte Touche Tohmatsu Limited, a UK private company limited by guarantee ("DTTL"), its network of member firms, and their related entities. DTTL and each of its member firms are legally separate and independent entities. DTTL (also referred to as "Deloitte Global") does not provide services to clients. Please see www.deloitte.no for a more detailed description of DTTL and its member firms.

Deloitte.

side 2

Sentrale forhold i revisjonen	Håndtering av forholdet i revisjonen
IT- systemer og kontroller relevant for finansiell rapportering	
<p>SpareBank 1 SMNs IT-systemer er helt sentrale for regnskapsføringen og rapporteringen av gjennomførte transaksjoner, for å fremskaffe grunnlag for viktige estimater og beregninger, og for å fremskaffe relevant tilleggsinformasjon.</p> <p>IT- systemene er standardiserte, og forvaltningen og driften er i stor grad utkontraktert til tjenesteleverandører. Det vises til nærmere beskrivelse om utvikling, forvaltning og drift av IT-systemene i SpareBank 1 SMN, se note 6 i årsregnskapet.</p> <p>God styring og kontroll med IT-systemene både i SpareBank 1 SMN og hos tjenesteleverandørene er av vesentlig betydning for å sikre nøyaktig, fullstendig og pålitelig finansiell rapportering og er derfor et sentralt forhold i revisjonen.</p>	<p>SpareBank 1 SMN har etablert en overordnet styringsmodell og internkontrollaktiviteter knyttet til sine IT-systemer. Vi har opparbeidet oss en forståelse av SpareBank 1 SMNs overordnede styringsmodell for IT og deres IT-miljø relevant for finansiell rapportering.</p> <p>Vi vurderte og testet utformingen av internkontrollaktivitetene som er knyttet til IT-systemene og som er relevante for den finansielle rapporteringen, herunder utvalgte kontroller knyttet til drift, endringshåndtering og informasjonssikkerhet. For et utvalg av disse kontrollene testet vi om de fungerte effektivt i perioden.</p> <p>Vi vurderte og testet utformingen av utvalgte automatiserte kontroller knyttet til bl.a. beregninger, avstemninger og oppgjør av transaksjoner. For et utvalg av disse kontrollene testet vi om de fungerte effektivt i perioden.</p> <p>Vi vurderte attestasjonsuttalelser utstedt av uavhengig revisor for (ISAE 3402-rapporter) for SpareBank 1 SMNs tjenesteleverandører med hensyn til om disse hadde tilfredsstillende internkontroll på områder som kan ha betydning for SpareBank 1 SMNs finansielle rapportering.</p> <p>Vi har benyttet egne IT-spesialister i arbeidet med å forstå den overordnede styringsmodellen for IT og i vurderingen og testingen av internkontrollaktivitetene knyttet til IT.</p>
Nedskrivning for tap på utlån næringsliv	
<p>Balanseførte utlån per 31. desember 2016 utgjør kroner MNOK 102.325, individuelle nedskrivninger utgjør kroner MNOK 632 og gruppenedskrivninger utgjør kroner MNOK 339, se note 7-15 for en omtale av kredittrisiko og nedskrivninger på utlån og garantier.</p> <p>Det er knyttet betydelig skjønn til bankens vurderinger av størrelsen på nedskrivningene både for enkelt lån og for grupper av lån innen segment næring. Som følge av markedssituasjonen innenfor oljerelatert virksomhet er det vurdert at det ligger en</p>	<p>Sparebank 1 SMN har etablert ulike internkontrollaktiviteter knyttet til nedskrivninger på utlånene og avsetning for tap på garantiene innen segment næring.</p> <p>Vi vurderte og testet utformingen av utvalgte sentrale kontrollaktiviteter knyttet til prosessen for nedskrivninger på utlån innen segment næring. Kontrollaktivitetene vi vurderte og testet var knyttet til identifikasjon av tapsutsatte lån og vurdering av kontantstrømmer for disse lånene. For et utvalg av disse kontrollene testet vi om de fungerte effektivt i perioden.</p>

Deloitte.

side 3

<p>særlig usikkerhet knyttet til nedskriving på utlån innenfor denne næringen. Skjønnsutøvelsen knytter seg både til vurderinger av sannsynligheten for mislighold og tap gitt mislighold.</p> <p>Forutsetningene og estimatene som benyttes i vurderingene er avgjørende for størrelsen på nedskrivningene og nedskrivninger innen segmentet næring, herunder oljereelatert virksomhet, er derfor et sentralt forhold i revisjonen.</p>	<p>For et utvalg lån med individuelle nedskrivninger testet vi om tapshendelsen var tidsriktig identifisert og vurderte de kontantstrømmer som ledelsen hadde estimert, herunder at sikkerhetsverdier var satt med utgangspunkt i eksterne takster.</p> <p>For nedskrivninger på grupper av lån beregnet ved bruk av modeller testet vi modellenes tekniske beregninger ved å etterregne utvalgte beregninger, videre kontrollerte vi nøyaktigheten av utvalgte deler av benyttede grunnlagsdata benyttet i beregningene mot informasjon fra bankens IT systemer. Vi vurderte også vesentlige forutsetninger benyttet i modellene mot våre forventninger basert på generell kunnskap om markedet og bankens virksomhet.</p> <p>Vi vurderte også om noteopplysningene om nedskrivninger på utlån og garantier innen segmentet næring var tilfredsstillende.</p>
<p>Noteinformasjon om kapitaldekning</p> <p>SpareBank 1 SMN er underlagt reglene om kapitaldekning i Finansforetaksloven med tilhørende forskrifter.</p> <p>Forskrift om årsregnskap for banker stiller krav til opplysninger om kapitaldekning i note til årsregnskapet. I note 5 til regnskapet gis det informasjon om blant annet benyttede metoder, netto ansvarlig kapital, totalt beregningsgrunnlag og kapitaldekning.</p> <p>Med unntak av engasjementer mot stater og sentralbanker, benytter SpareBank 1 SMN interne målemetoder (IRB) for beregning av kredittrisiko. Bruk av IRB stiller omfattende krav til bankens organisering, kompetanse, risikomodeller og risikostyringssystemer.</p> <p>SpareBank 1 SMN må til enhver tid tilfredsstillende minimumskravet til kapitaldekning på selskaps og konsernnivå. Det forhold at overholdelse av kravet til minimum kapitaldekning er et vilkår for bankens virksomhet og at beregningene er komplekse og bygger på en rekke forutsetninger og estimater, gjør at den er et sentralt forhold i revisjonen.</p>	<p>SpareBank 1 SMN har etablert ulike internkontrollaktiviteter knyttet til beregningene av netto ansvarlig kapital, totalt beregningsgrunnlag og kapitaldekning. Vi vurderte og testet utformingen av de internkontrollaktiviteter som vi oppfattet som de mest sentrale. Internkontrollaktivitetene vi testet var knyttet til fullstendighet i dataoverføring og beregning av risikovektet beregningsgrunnlag. For et utvalg av disse kontrollene testet vi om de fungerte effektivt i perioden.</p> <p>Vi vurderte SpareBank 1 SMNs fortolkninger av kapitaldekningsregelverket innenfor utvalgte områder opp mot kapitaldekningsregelverket og praksis i bransjen.</p> <p>Videre kontrollerte vi nøyaktigheten av beregningen av utvalgte poster som inngår i ansvarlig kapital.</p> <p>Vi vurderte også om øvrig informasjon i noten om kapitaldekning var tilfredsstillende.</p>

Deloitte.

side 4

Øvrig informasjon

Ledelsen er ansvarlig for øvrig informasjon. Øvrig informasjon består av årsrapporten for 2016, men inkluderer ikke årsregnskapet og revisjonsberetningen.

Vår uttalelse om revisjonen av årsregnskapet dekker ikke øvrig informasjon, og vi attesterer ikke den øvrige informasjonen.

I forbindelse med revisjonen av årsregnskapet er det vår oppgave å lese øvrig informasjon med det formål å vurdere hvorvidt det foreligger vesentlig inkonsistens mellom øvrig informasjon og årsregnskapet, kunnskap vi har opparbeidet oss under revisjonen, eller hvorvidt den tilsynelatende inneholder vesentlig feilinformasjon.

Dersom vi konkluderer med at den øvrige informasjonen inneholder vesentlig feilinformasjon er vi pålagt å rapportere det. Vi har ingenting å rapportere i så henseende.

Styrets og daglig leders ansvar for årsregnskapet

Styret og daglig leder (ledelsen) er ansvarlig for å utarbeide årsregnskapet i samsvar med lov og forskrifter, herunder for at det gir et rettviseende bilde i samsvar med International Financial Reporting Standards som fastsatt av EU. Ledelsen er også ansvarlig for slik intern kontroll som den finner nødvendig for å kunne utarbeide et årsregnskap som ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller feil.

Ved utarbeidelsen av årsregnskapet er ledelsen ansvarlig for å ta standpunkt til selskapets og konsernets evne til fortsatt drift, og på tilberlig måte å opplyse om forhold av betydning for fortsatt drift. Forutsetningen om fortsatt drift skal legges til grunn for årsregnskapet med mindre ledelsen enten har til hensikt å avvike konsernet eller å legge ned virksomheten, eller ikke har noe realistisk alternativ til dette.

Revisors oppgaver og plikter ved revisjonen av årsregnskapet

Vårt mål med revisjonen er å oppnå betryggende sikkerhet for at årsregnskapet som helhet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller utilsiktede feil, og å avgi en revisjonsberetning som inneholder vår konklusjon. Betryggende sikkerhet er en høy grad av sikkerhet, men ingen garanti for at en revisjon utført i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder ISA-ene, alltid vil avdekke vesentlig feilinformasjon som eksisterer. Feilinformasjon kan oppstå som følge av misligheter eller utilsiktede feil. Feilinformasjon blir vurdert som vesentlig dersom den enkeltvis eller samlet med rimelighet kan forventes å påvirke økonomiske beslutninger som brukerne foretar basert på årsregnskapet.

Som del av en revisjon i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder ISA-ene, utøver vi profesjonelt skjønn og utviser profesjonell skepsis gjennom hele revisjonen. I tillegg:

- identifiserer og anslår vi risikoen for vesentlig feilinformasjon i regnskapet, enten det skyldes misligheter eller utilsiktede feil. Vi utformer og gjennomfører revisjonshandlinger for å håndtere slike risikoer, og innhenter revisjonsbevis som er tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon. Risikoen for at vesentlig feilinformasjon som følge av misligheter ikke blir avdekket, er høyere enn for feilinformasjon som skyldes utilsiktede feil, siden misligheter kan innebære samarbeid, forfalskning, bevisste utelatelser, uriktige fremstillinger eller overstyring av intern kontroll.
- opparbeider vi oss en forståelse av den interne kontroll som er relevant for revisjonen, for å utforme revisjonshandlinger som er hensiktsmessige etter omstendighetene, men ikke for å gi uttrykk for en mening om effektiviteten av selskapets interne kontroll.
- evaluerer vi om de anvendte regnskapsprinsippene er hensiktsmessige og om regnskapsestimaterne og tilhørende noteopplysninger utarbeidet av ledelsen er rimelige.

Deloitte.

side 5

- konkluderer vi på hensiktsmessigheten av ledelsens bruk av fortsatt drift-forutsetningen ved avleggelsen av regnskapet, basert på innhentede revisjonsbevis, og hvorvidt det foreligger vesentlig usikkerhet knyttet til hendelser eller forhold som kan skape tvil av betydning om selskapets evne til fortsatt drift. Dersom vi konkluderer med at det eksisterer vesentlig usikkerhet, kreves det at vi i revisjonsberetningen henleder oppmerksomheten på tilleggsopplysningene i regnskapet, eller, dersom slike tilleggsopplysninger ikke er tilstrekkelige, at vi modifierer vår konklusjon om årsregnskapet og årsberetningen. Våre konklusjoner er basert på revisjonsbevis innhentet inntil datoen for revisjonsberetningen. Etterfølgende hendelser eller forhold kan imidlertid medføre at selskapet ikke fortsetter driften.
- evaluerer vi den samlede presentasjonen, strukturen og innholdet, inkludert tilleggsopplysningene, og hvorvidt årsregnskapet representerer de underliggende transaksjonene og hendelsene på en måte som gir et rettviseende bilde.
- innhenter vi tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis vedrørende den finansielle informasjonen til enhetene eller forretningsområdene i konsernet for å kunne gi uttrykk for en mening om det konsoliderte regnskapet. Vi er ansvarlige for å lede, følge opp og gjennomføre konsernrevisjonen. Vi alene er ansvarlige for vår revisjonskonklusjon.

Vi kommuniserer med styret blant annet om det planlagte omfanget av revisjonen og til hvilken tid revisjonsarbeidet skal utføres. Vi utveksler også informasjon om forhold av betydning som vi har avdekket i løpet av revisjonen, herunder om eventuelle svakheter av betydning i den interne kontrollen.

Vi gir styret en uttalelse om at vi har etterlevd relevante etiske krav til uavhengighet, og om at vi har kommunisert og vil kommunisere med dem alle relasjoner og andre forhold som med rimelighet kan tenkes å kunne påvirke vår uavhengighet, og, der det er relevant, om tilhørende forholdsregler.

Av de sakene vi har kommunisert med styret, tar vi standpunkt til hvilke som var av størst betydning for revisjonen av årsregnskapet for den aktuelle perioden, og som derfor er sentrale forhold ved revisjonen. Vi beskriver disse sakene i revisjonsberetningen med mindre lov eller forskrift hindrer offentliggjøring av saken, eller dersom vi, i ekstremt sjeldne tilfeller, beslutter at en sak ikke skal omtales i beretningen siden de negative konsekvensene av en slik offentliggjøring med rimelighet må forventes å oppveie allmennhetens interesse av at saken blir omtalt.

Uttalelse om øvrige lovmessige krav

Konklusjon om årsberetningen

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, mener vi at opplysningene i årsberetningen og i redegjørelsene om foretaksstyring og samfunnsansvar om årsregnskapet, forutsetningen om fortsatt drift og forslaget til anvendelse av overskuddet er konsistente med årsregnskapet og i samsvar med lov og forskrifter.

Konklusjon om registrering og dokumentasjon

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, og kontrollhandlinger vi har funnet nødvendig i henhold til internasjonal standard for attestasjonsoppdrag (ISAE) 3000 «Attestasjonsoppdrag som ikke er revisjon eller forenklet revisorkontroll av historisk finansiell informasjon», mener vi at ledelsen har oppfylt sin plikt til å sørge for ordentlig og oversiktlig registrering og dokumentasjon av selskapets regnskapsopplysninger i samsvar med lov og god bokføringsskikk i Norge.

Trondheim 7. mars 2017

Deloitte AS

Mette Estenstad

Mette Estenstad

statsautorisert revisor